

Σ. Ραβάνης

1935-36 → Δ' Βιβλίο

Διγλωσσία και Πολιτική

- Κοινωνική Ζητήση
και Λόγος

(μετάφραση 12.11.79)

Στανισλάβ Γκιμπενα 16

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΞΕΑΓΓΕΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α΄ (τρίτης ἐγκρίσεως)

	66113
Ἄριθμ. ἀδείας κυκλοφορίας	25-10-1930
Τιμὴ	Δρ. 31.10
Ἄξια βιβλιοσήμου	> 12.50
Φόρος Ἀναγκ. Δανείου	> 3.80
Συνολικὴ τιμὴ	> 47.40

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52

1930

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩ ΠΡΟΤΥΠΩ ΣΧΟΛΗ

87

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΟΠΛΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΠΚΡΑΤΕΥΣΕΩΣ

Apv Jives

ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΣΧΟΛΗΓΙΚΗ
ΠΑΡΤΕΥΜΑΤΟΥΦΕΚΙΑΣ
ΚΑΙΡΟΝ =
ΕΘΝΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΠΑΡΤΕΥΜΑΤΟΥΦΕΚΙΑΣ
ΚΑΙΡΟΝ =

Εκδόσις διὰ τὸ
Ἐξωτερικόν
Ἀπρωσοφικόν διὰ τὸ Ἐξω-
δικὸν τῆς Β.Ε.Α. Νόμος

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

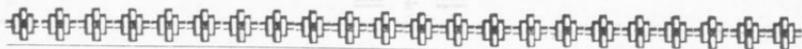
52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52

1930

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συλλογέως.

Αἰγίου

Σημειώσεις διὰ τοὺς μαθητάς. Ὅπου ὑπάρχει ἀστε-
ρίσκος, ζήτηι τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος εἰς
τὸ ἐν τέλει **Β' Παράρτημα** τοῦ βιβλίου

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Ο ἑλληνισμὸς ἐνίκησε τοὺς νικητάς.

Σπυρίδωνος Δάμπρου.

Ἡ Ἑλλάς ἔπεσε. Σπαρτασσομένη διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν, παρέδωκεν ἐξηντημένη τὸ σκῆπτρον τῆς ἡγεμονίας εἰς τὴν νεαράν ἀδελφὴν, ἀφ' ἧς εἶχεν ἀποσχισθῆ πρὸ αἰῶνων πολλῶν ἐπὶ τῶν φρυγικῶν ἐκείνων ὄροπεδίων, ὅπου Γραικοὶ καὶ Ἴταλοὶ εἶχον ἐπὶ τινα χρόνον συμβιώσει μετὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἀρίων χωρισμόν. Οἱ βαρεῖς ὀπλίται τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως ἐγκαθιδρύθησαν ἐν ταῖς χώραις τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Λεωνίδου, ἐν τῇ πατρίδι τῶν Κυψελιδῶν καὶ Ὀρθαγοριδῶν, ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἐν τῇ γῆ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Πύρρου, καὶ ἔστησαν τοὺς ἀετοὺς αὐτῶν εἰς τὰς μειδιώσας ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Αἰολίδος, καὶ ἔγιναν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν οἱ διάδοχοι τῶν ἐπιγόνων τοῦ μεγάλου υἱοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἡ Ῥώμη ἐνίκησε τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ὅμως ἡ Ἑλλάς νικηθεῖσα ἐνίκησε τὴν νικῆτριαν. Μὴ δυναθεῖσα νὰ καταβάλλῃ ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν τοὺς ὑπερηφάνους τῆς Ῥώμης λεγεῶνας, ἠνάγκασεν οὐχ ἤττον τοὺς Ῥωμαίους νὰ κλίνωσι τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς μαγείας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς, πρὸ τοῦ ὕψους καὶ κάλλους τῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, πρὸ τῶν καλλιστευμάτων τῆς ἑλληνίδος μούσης. Ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία εἶχεν ἀληθῶς ὑποκύψει κατὰ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης πάλην, ἀλλ'

ἔμως ἢ Ἑλλάς κατακτηθεῖσα ἔλαβεν ἀνά χειρας αἰδήρον νικητὴν κατὰ τὴν ὥραϊαν ἔκφρασιν Ῥωμαίου ποιητοῦ, ἀποθαυμάζοντος εἶπερ τις καὶ ἄλλος τὴν γοητείαν τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Τὸ δὲ σκηπτρον τῆς τοιαύτης πνευματικῆς ὑπερευδοκιμήσεως κατεῖχεν ἀκόμη εὐλόγως τὸ δαιμόνιον πτολίεθρον, ἕπερ ἀνέδειξε τραγικούς ὡς τὸν Αἰσχύλον, Σοφοκλέα καὶ Εὐριπίδην, κωμωδοποιούς ὡς τὸν Ἀριστοφάνην καὶ τὸν Μένανδρον, ῥήτορας ὡς τὸν Περικλέα καὶ τὸν Λυσίαν, τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Αἰσχίνην, καὶ ἕπερ ἔθρεψεν ἢ ἐξένισε τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν σοφιστῶν καὶ τὸν Σωκράτη, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Ζήνωνα καὶ τὸν Ἐπίκουρον, ἢ αὐτὴ ἐκείνη πόλις, ἣν ἐκόσμου ἀκόμη περιβεβλημένα καλλονὴν ἀγῆρω, πλὴν τῶν ὀλίγων ἐν τῇ ὁρμῇ τῶν πολέμων καταστραφέντων, τᾶθάνατα καλλιτεχνήματα τῶν χρόνων τοῦ Κίμωνος, τοῦ Περικλέους, τοῦ Λυκούργου.

Διὰ τὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἢ Ἑλλάς, πῶς ἢ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἠττηθεῖσα κατεγοήτευσε τοὺς νικητὰς διὰ τῶν γραμμάτων, διὰ τῶν τεχνῶν, διὰ τῶν ἑορτῶν τῆς, καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν κατακτητὴν τὸν πολιτισμὸν τῆς, πρέπει γὰρ φαντασθῶμεν τὴν ἀντίθεσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ῥώμης καὶ κατ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἢ Ἑλλάς καὶ ἢ Ἰταλία ἦλθον εἰς σύγκρουσιν. Πρέπει γ' ἀναλογισθῶμεν, ὅτι αἱ μὲν Ἀθηναίαι, αἵτινες, συγκεντρῶνουσαι οὕτως εἶπεῖν τὸν πνευματικὸν τῆς Ἑλλάδος βίον, εἶχον ὀρθῶς ἀποκληθῆ ἢ Ἑλλάς τῆς Ἑλλάδος, ἦσαν διδασκαλεῖον ἅμα καὶ μουσεῖον, ἢ δὲ Ῥώμη ἦτο στρατόπεδον, ἐν τῷ ὁποίῳ στιβαροὶ τῆς γῆς ἐργάται ὤψυνον τὰ ὄπλα δι' ὧν ἠγωνίζοντο πρὸς καθυπόταξιν τῆς Ἰταλίας καὶ κατὰκτησιν τῆς οἰκουμένης. Οἱ ἀπλοῖκοι ὀπλίται τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως, οἵτινες, στρατεύοντες ἐπὶ τὴν Ἀνατολήν, εἶχον ἀκόμη οἴκους μὲν ἐκ πλίνθου, θεοὺς δ' ἐξ ἀργίλου, οἱ στρατιῶται, ὧν ἢ ποιήσις ἦτο πτωχὴ καὶ ὁ λόγος ἀκατάσκευος καὶ ἢ τέχνη νηπιάζουσα, ὑπέταξαν μὲν εἰς τὰς αἰχμὰς τῶν μετὰ τῆς μάχης τοὺς παρηκμακότας ἀπογόνους τῶν περσοκτόνων ἡρώων, ἀλλ' ὑπέκυψαν εὐκόλως εἰς τὴν ἀκατανίκητον πνευματικὴν δύναμιν, ἣν διετήρουν ἀκόμη οἱ κληρονόμοι τῶν ἡμιθέων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης.

Ἡ Ῥώμη ἐκπλήσεται κατ' ἀρχὰς καὶ σοβεῖται, ὅτε ἔρχεται τὸ πρῶτον ἀρχομένου τοῦ τρίτου αἰῶνος εἰς ἀμεσωτέραν ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ

ἀνά τὰς ἀνθρώσας πόλεις τῶν Σικελιωτῶν. Ἄλλὰ κατ' ὀλίγον τὸ ῥωμαϊκὸν πνεῦμα μεταμορφοῦται καὶ ἀναγεννᾶται ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ αὐστηροὶ Ῥωμαῖοι τοῦ παλαιοῦ κόμματος* καταδικάζουσιν ὡς δηλητηριώδη τὴν νέαν ἐκείνην πνοὴν τὴν ἀναρριπίζουσαν τὸ ἀγροῖκον Λάτιον. Ἄλλ' ἡ ῥωμαϊκὴ κοινωνία συνειθίζει κατ' ὀλίγον εἰς τὸ μαγικὸν δηλητήριον, καὶ ἐπὶ τέλους εὐρίσκει αὐτὸ γλυκύ. Οἴονε! ἐν τῷ μεταίχμιῳ δύο κόσμων εὐρισκόμενος ὁ Κάτων χρησιμῶδεϊ πρὸς τὸν υἱὸν τὴν ἐντολὴν νὰ ἐνθυμηταί, ὅτι, ὅταν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατακλύσῃ τοὺς συμπολίτας του διὰ τῆς λογοτεχνίας του, ἡ Ῥώμη θάπολεσθῇ. Καὶ ὁμοῦ αὐτὸς ἐκεῖνος, καίπερ μὴ ἀποδεχόμενος τὴν τελείαν γνῶσιν τῶν προϊόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, κηρύσσει ἀγαθὴν τὴν ἐπισκόπησιν αὐτῶν καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἦτο ἀπόδλητον πᾶν ὅ,τι εἶδεν ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ὅτι εὔρε πολλά τάξιόλογα ἐν τῇ ἐστία τοῦ ξένου ἐκείνου πολιτισμοῦ. Ἄλλ' ἤδη ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Φλαμίνιος ἀπεδείκνυεν εἰλικρινῆ πρὸς τὰς ἀναμνήσεις καὶ τὴν τέχνην τῆς Ἑλλάδος θαυμασμόν, καὶ ὅ,τι ὁ Κάτων μόλις που ἠγνείχετο, κατέστη ἀπόλαυσις ἀληθῆς ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Σικελιωτῶν. Ὁ Παῦλος Αἰμίλιος μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Περσέως περιέρχεται τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, θαυμάζων τὰ ἔργα τῆς τέχνης καὶ προσφέρων τὸ θυμίαμα τῆς λατρείας του πρὸς τὸ μέγα τῆς Ἑλλάδος παρελθόν, καὶ ἐκ τῶν πλουσίων τῆς Μακεδονίας λαφύρων ἐν εἶναι μόνον τὸ θέλγον αὐτόν, ἡ ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ ἡττημένου βασιλέως, κειμήλιον πολυτίμον διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν υἱῶν του.

Ἐκτοτε ἡ Ἑλλάς γίνεται τὸ σχολεῖον τῆς Ῥώμης, καὶ αἱ Ἀθηναὶ καθίστανται τὸ προσκύνημα παντὸς εὐγενοῦς Ῥωμαίου. Ἀνεξάντλητος μένει ὁ πλοῦτος καὶ ἡ γοητεία τῆς τέχνης καὶ ἄφ' οὗ παρέσχε τοὺς θησαυροὺς τῆς εἰς τὴν ἀναισθησίαν τοῦ Μομμίου καὶ τὴν ἀκόρεστον πλεονεξίαν τοῦ Βέρρου*. Ἀλησμόνητον μένει τὸ μεγαλεῖον τοῦ παρελθόντος, ἄφ' οὗ καὶ εἰς τοῦ Σύλλα τὴν δυσπαθῆ ψυχὴν ἠδυνήθη νὰ ἐμπνεύσῃ ἔλεον πρὸς τὸ τεταπεινωμένον ἐνεστῶς. Ἐξέλιπε μὲν ἡ πολιτικὴ δράσις ἐν Ἑλλάδι καὶ μένει βωδὴ ἐν Ἀθήναις ἡ Πνύξ, ἀλλὰ λειτουργεῖ ἀκόμη τὸ θέατρον, καὶ εἶναι ἀνοικταὶ αἱ σχολαὶ τῶν φιλοσόφων, ἐν αἷς ἐδίδαξέ ποτε ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Οἱ ἐπιφανέστατοι λοιπὸν τῶν οἴκων τῆς Ῥώμης καλοῦσιν εἰς τὸ Λάτιον χάριν τῶν τέκνων των Ἑλληνας διδασκάλους, καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς οἱ ἄριστοι σπεύδουσιν εἰς τὴν Ῥόδον, εἰς

τὴν Ἀπολλωνίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἀκροασθῶσι τῶν φιλοσόφων, ὅπως μελετήσωσι παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως τὴν γλῶσσαν, ἐν ἣ ἠκούσθη σθεναρὰ ἢ φωνὴ τοῦ Δημοσθένους, δι' ἧς ἐλάλησεν ἡ φιλοσοφία, δι' ἧς συνεκίνησεν ἐναλλάξ καὶ ἐφαῖδρουνεν ἡ θεατρικὴ μουσα.

Καὶ βλέπομεν τότε τοὺς κληρονόμους τῆς πνευματικῆς δόξης τῶν Ἑλλήνων συναντωμένους πρὸς τὰ ἐξοχώτερα πνεύματα τῆς Ῥώμης, καὶ ἐκ τῆς ἐπιμιξίας ἐκείνης μεταδιδομένην εἰς τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὸν πρακτικὸν νοῦν τῶν Ῥωμαίων ῥητόρων καὶ ποιητῶν τὴν εὐκαμψίαν καὶ τὸ εὐφάνταστον τῆς ἐλληνικῆς ζητήσεως, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ὑγρότητα τοῦ Ἑλληνος λόγου. Τότε παρακάθηγται ἐπιφανεῖς Ῥωμαῖοι εἰς τοὺς πόδας τοῦ Παναγιτοῦ*, ὅστις τὴν στωικὴν φιλοσοφίαν, ἧς τὰ δόγματα ἐδίδασκε, προσεπάθει νὰ καταστήσῃ πειστικὴν καὶ σαφεῖ. Τότε ἀκροᾶται τοῦ Ῥοδίου φιλοσόφου ὁ Σικιπῖον ἐν Ῥώμῃ, πρὶν ἢ ἀργότερον μελετήσῃ κατὰ βάθος καὶ μιμηθῆ τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ ὁ Κικέρων. Τότε ἐνστερνιζόμενοι ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Κορνηλίας οἱ Γράκχοι τὰ διδάγματα τοῦ Κυμαίου Βλοσίου* καὶ τοῦ Λεσβίου Διοφάνου ἀγονταί εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκείνην καὶ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος σφραγισθεῖσαν πολιτικὴν μεταρρυθμίσιν, ἧτις ἦτο καρπὸς καὶ γέννημα τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας. Τότε βλέπουσιν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὸν Παῦλον Αἰμίλιον καὶ τὸν Σικιπῖωνα προσερχομένους εἰς τὴν πόλιν τὸν Κράσσον καὶ τὸν ῥήτορα Μάρκον Ἀντώνιον, οἵτινες προστρέχουσιν ὅπως διδαχθῶσι παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος τὰ μυστήρια τῆς εὐγλωττίας. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Κράσσος, ὅστις ἐλάλει ἀριστα τὴν ἐλληνικὴν, ἀνεγίνωσκε τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος μετὰ τοῦ φιλοσόφου Χαρμάδα, τοῦ μαθητοῦ καὶ διαδόχου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς νεωτέρας Ἀκαδημίας Καρνεάδου*, ὁ Ἀντώνιος συνεθέτιζεν ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, ὥστε ἀνεγίνωσκεν αὐτοὺς ἔπειτα εὐχαρίστως ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς του, καὶ ἠναγκάζετο νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι αἱ δημηγορίαι του ἐλάμβανον ἰδιαιτέραν τινὰ χροιάν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων λογογράφων.

Οὕτω κατὰ τοὺς κεκινημένους ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς ὁ λόγος, ὅστις ἦτο ἐν Ἑλλάδι ἀπλῆ πλέον ἀνάμνησις καὶ διδασκαλία, ἦτο ἐν Ῥώμῃ ἡ δύναμις καὶ ἡ δρᾶσις, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ῥόδῳ ὀξύνουσιν οἱ ἀριστεῖς τῶν Ῥωμαίων τὰ ὅπλα τοῦ λόγου,

ἀτινα ἔμελλον νὰ λάμψωσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης. Ὅ,τι δὲ ἔπραξαν μέχρι τινὸς ἐν μέτρῳ οἱ πρότεροι ῥήτορες ἐπεδίωξε μετὰ συστήματος καὶ ἀπὸ βαθείας μελέτης ὁ μέγιστος τῶν Ῥωμαίων ῥήτωρ, ὁ Κικέρων, ὅστις ἀντιπροσωπεύει ἐν τῇ λατινικῇ φιλολογίᾳ τὸν τελειότατον σύνδεσμον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ πνεύματος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κικέρωνος ὁ ἑλληνισμὸς θριαμβεύει ἐν Ῥώμῃ. Οὐδεμία προκατάληψις, οὐδεμία ἀντίδρασις ἰσχύει ν' ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν μελετῶν, καὶ ἔχει τὸ θάρρος νὰ ὁμολογῇ ἀπ' αὐτῆς τῆς νεότητος ἀπροκαλύπτως καὶ δημοσίᾳ τὴν μεγάλην ὠφέλειαν, ἣν ἠρύετο ἐξ αὐτῶν. Ἐν δὲ ἡλικίᾳ ἐτῶν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 79 π. Χ., ὅπως συμπληρώσῃ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ ῥητορικὰς σπουδὰς του. Ἀλλὰ δὲν ἔρχεται μόνος. Συνοδεύουσιν αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Κόνιντος, ὁ ἐξάδελφός του Λεύκιος, ὁ φίλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Πίσων. Ὁμιλος λοιπὸν ὀλόκληρος ἐπιφανῶν Ῥωμαίων συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ φίλων ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας χάριν μελέτης, κατακηλούμενος ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς ἑλληνίδος τέχνης καὶ γραμματείας. Κέντρον δὲ τῆς φιλομουσίου ταύτης ὁμάδος γίνεται ὁ οἶκος τοῦ Ῥωμαίου Πομπωνίου, ὅστις εἶχε στήσει τὴν φωλεάν του παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἀλωσιν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Πομπώνιος, ἔλθων εἰς τὴν πόλιν τῷ 86 π. Χ. μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τῆς μεγάλης του κινητῆς περιουσίας, ἠδυνήθη ἐπὶ εἰκοσαετιᾶν σχεδὸν ὄλην μέχρι τοῦ 65 π. Χ., ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, νὰ συνδύσῃ τὰς κερδαλέας του τραπεζιτικὰς ἐπιχειρήσεις οὐ μόνον πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ παρελθόντος τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν μελέτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν προστασίαν τῶν συμφορόντων τῶν συγχρόνων Ἀθηναίων. Ἡ πόλις, εὐγνωμονοῦσα δι' ἣν ἐπέδειξε πάντοτε εὐνοίαν πρὸς τοὺς πολίτας καὶ φιλανθρωπίαν, ἠθέλησε νὰ ψηφίσῃ αὐτὸν Ἀθηναῖον πολίτην. Καὶ ἀπέκρουσε μὲν τὴν τιμὴν ταύτην ὁ Πομπώνιος, δεχθεὶς μόνον τὴν μύσην αὐτοῦ εἰς τὰ ἐλευσίαινα μυστήρια μετὰ καὶ τοῦ Κικέρωνος, ἀλλὰ τὸ ἐπώνυμον Ἀττικὸς, οὐ ἠξιώθη ὁ φιλόμουσος τραπεζίτης, ἔμεινεν ἐς αἰὲ ἀναπόσπαστος ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ἔνδειξις τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὰς Ἀθήνας.

Ἐν τῷ οἴκῳ λοιπὸν τοῦ Ἀττικοῦ διέτριψεν ὁ Κικέρων κατὰ τὸν ἐξάμηνον χρόνον τῶν ἐν Ἀθήναις σπουδῶν του. Ἐν τοῖς κήποις τοῦ Ἐπικούρου* ἔγεινεν ἀκροατὴς τοῦ Φαίδρου, ἐν τῇ Ἀκα-

δημιά* ἐκοινωνήσε τῆς διδασκαλίας τοῦ φίλου τοῦ Λουκούλλου, Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκαλωνίτου, ὅστις τοῦ μὲν Κικέρωνος τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν ἰσχυρῶς συνεκλόνει, τοὺς δὲ ἄλλους Ῥωμαίους τοὺς ἀκρωμένους αὐτοῦ ἔθελε διατῆς γλυκύτητος καὶ χάριτος τῆς εὐγλωττίας του ὡς ἄλλος τις Κύνκος, ὡς ἐπινομάσθη. Ἡ δ' ἐπίδρασις τῶν ἀθηναϊκῶν σπουδῶν ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου τῆς Ῥώμης ῥήτορος ἦτο τοιαύτη, καὶ τοσαύτη, ὥστε, εἰ καὶ μετέβη κατόπιν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὰς ῥητορικὰς σχολὰς τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Ἀσίας πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μελετῶν του, εὕρισκε μὲν εὐκαιρίαν ἐν ταῖς συγγραφαῖς του νὰ ἐγκωμιάζῃ τοὺς νέους ἐκείνους διδασκάλους, ἀλλ' οὐχ ἤττον ὠμολόγει μετ' εἰλικρινείας, ὅτι τὴν ῥητορικὴν του τέχνην δὲν ἐχρεώσται εἰς τὰ ἐργαστήρια ἐκεῖνα τῶν ῥητόρων, ἀλλὰ εἰς τοὺς κήπους τοῦ Ἀκαδήμου.

Οἱ μῆνες οὓς διήλθεν ὁ Κικέρων ἐν Ἀθήναις μένουσιν ἀληθινῶς ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ. Εἶνε ἡμέραι ποιητικαὶ ἐνθουσιασμοῦ νεανικοῦ πρὸς τοὺς σοφοὺς διδασκάλους τοῦ παρόντος, πρὸς τὰς σεμνάς τοῦ παρελθόντος ἀναμνήσεις. Ἡ διαμονὴ ἐκείνη ἐν Ἀθήναις κατέστησεν αὐτὸν ἀγνὸν φιλαθήναιον. Καυχώμενος δ' ἐπιστέλλει πρὸς τὸν Πομπώνιον· «**φιλέλληνες** καὶ εἴμεθα καὶ θεωρούμεθα». Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ στροβίλου τῆς πολιτικῆς δράσεως, εἰς ὃν παρεσύρθη, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐλληνικῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ῥώμην, δὲν λησμονεῖ τοὺς ἡρεμαίους περιπάτους μετὰ τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τῶν ἄλλων φίλων εἰς τὸν Κολωνὸν καὶ τὴν Ἀκαδημίαν. Ἐξηγεῖ δὲ τότε τὰ ἴδια ἐαυτοῦ αἰσθήματα, ὅτε παρεισάγει ἐν τῇ Περὶ νόμων συγγραφῇ του τὸν Πομπώνιον λέγοντα· «δὲν ἠξέυρω πῶς, ἀλλὰ συγκινούμεθα ἐκ τῆς θέας τῶν τοπειῶν, ἐν οἷς φαίνονται τὰ ἴχνη ἐκείνων, οὓς ἀγαπῶμεν καὶ θαυμάζομεν. Καὶ δὴ εἰς ἐμὲ αἱ Ἀθηναίαι, αἱ προσφιλεῖς μου Ἀθηναίαι ἀρέσκουσιν ὀλιγώτερον διὰ τὰ μεγαλοπρεπῆ αὐτῶν μνημεῖα καὶ τάρχαϊα ἀριστοτεχνήματα ἢ διὰ τὴν ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ παρελθόντος. Τὸν τόπον, ὃν ἕκαστος αὐτῶν ᾤκει, τὸ μέρος ἐν ᾧ ἕκαθέζετο, τὴν θέσιν ἐν ᾗ ἠγάπα νὰ διαλέγηται, πάντα ταῦτα θεωρῶ μετ' ἐνδιαφέροντος, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν τάφων των».

Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θέλητρον, ὅπερ ἐξήσκουν αἱ Ἀθηναίαι ἐπὶ τὸν Κράσσον καὶ τὸν Μάρκον Ἀντωνίων, τὸν Πομπώνιον καὶ τὸν Κικέρωνα, ἢ αὐτὴ γοητεία, ἧτις ἤγεν ἠττημένους ἐνώπιον τῶν ἠττημένων Ἑλλήνων τοὺς Ῥωμαίους νικητὰς, δὲν παύουσι μετὰ τῆς

ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχωρήσεως τοῦ μεγάλου ῥήτορος καὶ τοῦ μεγάλου τραπεζίτου. Καὶ ἐν ᾧ ἐν Ῥώμῃ θαυμάζεται ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κοσμοῦσι τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων, καὶ ἐπιδαφιλεύονται παντοῖαι φιλοφροσύναι καὶ τιμαὶ εἰς τοὺς ἐξ Ἑλλάδος φιλοσόφους καὶ διδασκάλους, εἰς τὰς Ἀθήνας συρρέουσιν ὡς εἰς ῥωμαϊκὸν πανεπιστήμιον καὶ ὡς εἰς μουσεῖον παγκόσμιον στρατηγῶν καὶ πολιτευόμενων, ῥήτορες καὶ ποιηταί, ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὴν γῆν τῆς παλαιᾶς εὐκλείας, ὅπως θαυμάσωσι τὰρχαῖα μνημεῖα, ὅπως μεταγάγωσι τὰ ἄνθη τῆς ῥητορείας καὶ τῆς ποιήσεως τῶν ἡττηθέντων εἰς τὴν πάτριον γῆν τῶν νικητῶν.

1892.

Οἱ ἄλλοι καταυλισμοί.

(Ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν ἐκδρατεῖαν τοῦ 1921).

Νικολάου Καρβούνη.

Μακρὰ συνοδεία διέβαινε μὲ τὸν ἀργὸν τῆς ῥυθμὸν ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν μονοπάτι, κάτω ἀπὸ τὸν μυστηριώδη τῶν ἄστρον ἀναπαλμὸν εἰς τὸ νύκτιον πέλαγος τοῦ αἰθέρος. Ἐπροχωροῦσε πρὸς ἓνα ζωηρὸν φῶς ποῦ ἐφαίνετο μετέωρον εἰς τὰ σκότη. Ἦτο τὸ ὄρεινὸν χειρουργεῖον.

Ἄραιοι τουφεκισμοὶ κατὰ διαλείμματα καὶ κάποιες λάμψεις, συνοδευόμεναι ἀπὸ κρότους ξηροὺς καὶ εἰς τὸ φευγαλέον φῶς τῶν ὁποίων διεγράφοντο βευστὰ μερικὰ τμήματα μιᾶς κορυφογραμμῆς, ἐφανέρωναν τὸ σημεῖον, ἀπὸ τὸ ὅποιον εἶχε ξεκινήσει ἡ βωβὴ συνοδεία· ὀκτὼ ἕως δέκα φορεῖα, τόσα μουλάρια καὶ ἄλογα, τῶν ὁποίων οἱ ἀναβάται ἐταλαντεύοντο σχυμμένοι εἰς τὴν ῥάχιν των, ὑποδασταζόμενοι ἀπὸ πεζοῦς ποῦ ἐβάδιζαν παραπλεύρως· καὶ ἔπειτα εἴκοσι ἕως εἴκοσι πέντε πεζοί. Μέσα εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς ἀστροφεγγιᾶς διεκρίνοντο οἱ περισσότεροι νὰ στηρίζωνται εἰς ξύλα, ἢ εἰς τὰ ὄπλα των. Μερικοὶ ἐπηδοῦσαν μὲ τὸ ἓνα των πόδι ἀκουμβῶντες εἰς τὰ ῥαβδιά των ἢ εἰς τοὺς ὤμους συμπαραστατῶν. Κάποιος ῥόγγος ἔβραζεν ἀπὸ μερικὰ φορεῖα. Κάποιος παρατεταμένος ἀναστεναγμὸς ἠπλώνετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸ μάκρος τῆς συνοδείας. Κάποια σιγανὴ ἐπίκλησις ἀνέβαινε ἐνίοτε πρὸς

τὰς μυριάδας τῶν ἄστρον. Καὶ τὸ μετέωρον ἰσχυρὸν φῶς ἐπλησία-
 ζεν ὀλοέν. Καὶ ὅταν ἦ σιωπηλὴ πομπὴ τὸ ἔφθασεν, ἐσταμάτησεν.

Υγειονομικοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται περιεκύκλωσαν τὰ
 φορεῖα. Ὅλοι ἐσιγανομιλοῦσαν. Οἱ καθαλλάρηδες ἐπέβησαν βοη-
 θούμενοι ἀπὸ τοὺς υγειονομικοὺς καὶ μὲ ἀραιὰς ἐπιφωνήσεις
 πόνου ἐξηπλώθησαν εἰς κουβέρτες πλησίον τῆς εἰσόδου τῆς μεγά-
 λης φωτισμένης χελωνοειδοῦς σκηνῆς. Οἱ ἄλλοι, πὺ ἐδάδιζαν
 μόνοι τῶν, ἐκάθισαν καὶ αὐτοί. Τὰ φορεῖα μετεκομίζοντο προ-
 σεκτικὰ μέσα εἰς τὴν σκηνὴν.

Οἱ λευκοὶ ἐπίδεσμοι ἦσαν ἔλοι διαποτισμένοι ἀπὸ αἷμα λαμπό-
 χρωμον καὶ θερμὸν. Τὸ καθήκον εἶχε καὶ σήμερον εἰσπράξει
 πλούσιον τὸν φόρον τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ γιατροὶ καὶ
 οἱ νοσοκόμοι ἦσαν πολυάσχολοι μέσα εἰς ἓνα σύμφυρμα βαμβα-
 κιῶν, μεγάλων μπουκαλιῶν, ψαλιδιῶν, γάζας, σκυμμένοι ἐπάνω
 ἀπὸ τὰ τίμια τραύματα.

Μόνον ἓνα φορεῖον δὲν εἶχε μεταφερθῆ μέσα εἰς τὴν σκηνὴν.
 Ἕνας γιατρὸς εἶχεν ἀνασηκώσει τὴν κουβέρτα πὺ τὸ ἐσκέπαζε.
 Μέσα εἰς λίμνην αἱματηρὰν πὺ ἐξεχειλίζεν εἰς τὸ νοτισμένον
 ἔδαφος, ἓνας νέος μὲ σχισμένον τὸ χιτῶνιον, εἰς τὸ μανίκι τοῦ
 ὁποίου εἶχε βαφῆ πλέον κόκκινο καὶ τὸ κίτρινο γαλόνι τοῦ δεκα-
 νέως τοῦ πεζικοῦ, ἐπαρτηροῦσε μὲ τὰ μάτια ἀνοικτά, ἀλλὰ χωρὶς
 βλέμμα, τὸ τρεμολαμπύρισμα τῶν ἄστρον. Ἀπὸ τὸ γυμνὸν του
 στῆθος ἐπήγαζεν ἄφθονον τὸ θερμὸν βαθυκόκκινον βρεῖθρον, πὺ
 ἐπότιζε τὴν γῆν. Ὁ γιατρὸς ἐκούνησε τὸ κεφάλι του, ἔφρασε τὸν
 σφυγμὸν καὶ εἶπεν εἰς τοὺς νοσοκόμους: « — Ἀφήστε τον ἐδῶ...
 Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μᾶς...»

Γύρω ἀπὸ τὸ φορεῖον ἐγονάτισαν φαντάροι καὶ ἓνας νοσο-
 κόμος. Ἀπὸ τὸ πλατὺ ἀνοιγμα τῆς σκηνῆς τὸ πρόσωπον τοῦ νέου
 δεκανέως ἐφωτίζετο ζωηρά. Μία τοῦφφα καστανῶν μαλλιῶν ἐσκέ-
 παζεν αἶθριον μέτωπον. Ἐλαφρὸν χνούδι ἐσχίαζε τὸ ἄνω του
 χεῖλος, καὶ τὸ στόμα του, μισοανοιγμένον, ἄφηνε νὰ διακρίνων-
 ται δόντια λευκά.

Τὸ ἓνα του χέρι ἀνεκινεῖτο μηχανικά. Διὰ μίαν στιγμὴν τὰ
 μάτια του ἐζωήρευσαν. Παρετήρησε τριγύρω του τοὺς γονατισμέ-
 νους σιωπηλοὺς φαντάρους, ἐχαμογέλασε, καὶ εἰς τὸ βλέμμα του
 ἄστραψε διὰ μίαν στιγμὴν κάποιος μακρυνός, γελαστός, ἀνέφελος
 οὐρανός. Τί νὰ ἔβλεπεν; Ὅ,τι εἶδαν ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔσοι

τὸν ἐπαρατηροῦσαν βωβοὶ καὶ ἤσθάνθησαν τὰ στήθη των πολὺ στενὰ ἀπὸ κάποιου ξεχείλισμα ἐσωτερικόν. Ἐπειτα ὁ νέος δεκα-νεὺς συνεκλονίσθη ἐλαφρὰ. Τὸ αἱματωμένον του στήθος ἀνεκυμά-τισε καὶ ἐγαλήνευσε διὰ παντός. Τὰ μάτια του ἔμειναν καρφω-μένα πρὸς τ' ἄστρα.

Οἱ φαντᾶροι τοῦ ἐμάζευσαν τὰ χέρια καὶ τὸν ἐσκέπασαν. Ὁ νοσοκόμος ἐσηκώθη καὶ τοὺς ἠρώτησε :

— Ποιὸς τὸν ἤξευρε, βρὲ παιδιά :

Ἐκεῖνο τὸ «ἤξευρε» ἔκαμε τοὺς φαντᾶρους ν' ἀνακινήθωσιν, ὡσὰν νὰ εἶχαν τότε μόνον ἐννοήσει τὴν σημασίαν του. Ἐβλεπαν ἀκόμη ὅ,τι εἶχε καθρεπτισθῆ εἰς τὸ τελευταῖον ἀνάδλεμμα τοῦ συντρό-φου. Εἶπαν τ' ὄνομά του εἰς τὸν νοσοκόμον, ὁ ὁποῖος τὸ ἐση-μείωσε.

Τὸ πρῶν, πίσω ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ χειρουργείου, τὸ χῶμα ἦτο νεοσκαμμένον καὶ ἦτο ἐμπηγμένος ἐπάνω του ἕνας πρόχειρος σταυρὸς ἀπὸ δύο ξύλα κιθωτίου πυρομαχικῶν. Πολλοὶ εἶναι οἱ ὅμοιοι σταυροὶ ἐκεῖ κάτω, εἰς τὰς πλαγιὰς καὶ εἰς τὴν στέππην καὶ εἰς τὴν ὄχθην τῆς καμπῆς τοῦ Σαγγαρίου καὶ εἰς τὰ κοιλώ-ματα τῶν βουνῶν. Εἶναι οἱ ἄλλοι καταυλισμοὶ ποὺ ἔμειναν καὶ θὰ μείνουν ἐκεῖ. Εἰς αὐτοὺς εὐρῆκαν, ὅσοι ἐστάθμευσαν, τὴν Πατρίδα. Καὶ ἀπ' αὐτοὺς θ' ἀντηχῆ ἕνα ὑπερκόσμιον σάλπισμα, προσκλητήριον πρὸς τὸ καθήκον, ἕως τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος.

1921.

Τὸ μάθημα τοῦ φύλακος.

Νικολάου Καρβούνη.

— Τζίμ, μάυ—μπύ*, ὅπου εἶναι ἕνα «θέλω», ἐκεῖ βρῖσκεται κι' ἕνας δρόμος.

— Ἐδοκίμασα, ἀλλὰ δὲν μπορῶ.

— Ξαναδοκίμασε.

Εἰς τὸ προαύλιον τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάν-νου, εἰς αὐτὸ τὸ λαϊκὸν νότιον Λονδῖνον, τὸ σκοτεινὸν κάτω ἀπὸ τὸν σκυθρωπὸν ἀπογευματινὸν οὐρανόν, οἱ μαθηταὶ τοῦ συνοι-κιακοῦ σχολείου ἔπαιζαν μετὰ τὸ μάθημα. Ἡ ἐκκλησία μὲ τοὺς μαύρους, ὡσὰν ἀπὸ κονίαμα καρβούνου, κίονας, εἶχεν ἀκούσει τὰς χαροπὰς φωνὰς τῆς ἀφροντισίας δεκάδων παιδικῶν γενεῶν. Τὸ

σχολεῖον, χαμηλὸν διώροφον οἰκοδόμημα, κατὰ τὸ ἥμισυ κρυμμένον ἀπὸ τὸν ὄγκον τῆς ἐκκλησίας, φαίνεται εἰς τὸ βάθος τῆς πλακοστρωμένης αὐλῆς. Οἱ μαθηταί, ἀγόρια καὶ κορίτσια, εἶναι παιδιὰ τοῦ λαοῦ. Λιγνά, νευρώδη, μὲ λεπτὰ πόδια, μὲ δυσαναλόγως μεγάλα, χονδρὰ καὶ στερεὰ ὑποδήματα, μὲ μάγουλα ἐξαναιμμένα ἀπὸ τὴν ζωηρότητα τοῦ παιγνιδιοῦ, μὲ μάτια διαυγῆ, τὰ ὅποια παρατηροῦν ἀποφασιστικά, ἔχουν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς φυλῆς τῆς σταθερᾶς δραστηριότητος καὶ τῆς τόλμης, αἱ ὅποια ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἐπικράτησιν εἰς τὸν παγκόσμιον ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Ἄλλα παιδιὰ ποῦ ἔπαιζαν ἐδῶ μέσα πρὸ αἰώνων, κοιμούνται, ἀφοῦ ἔπαιζαν ἀργότερα καὶ τὸ δύσκολον σπόρτ τῆς ζωῆς, κάτω ἀπὸ τὶς πλάκες καὶ τὰ μνημεῖα τῆς αὐλῆς τῆς ἐκκλησίας. Εἰς μερικὰς πλάκας, φαγωμένας ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν τῶν αἰώνων, διαβάζονται ἐπιγραφαὶ χρονολογούμεναι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ*. Ἐπάνω εἰς ἓνα παλαιὸν μνημεῖον μία γάτα μαζευμένη, μὲ τὰ αὐτὰ καταιβαστὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, παρατηρεῖ μὲ λαίμαργον προσοχὴν τὰ πτερυγίσματα ἑνὸς ζεύγους πουλιῶν εἰς τὰ χαμηλότερα κλαδιὰ τοῦ δένδρου, τὸ ὁποῖον σκιαῖζει ἓνα μέγαν σταυρὸν μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἑνοριτῶν, οἱ ὅποιοι ἔπεσαν τελευταίως εἰς τὴν Φλάνδραν καὶ εἰς τὴν Σόμ*.

Ἡ δερματίνη σφαῖρα τοῦ φουτ-μπῶλ ἐδέχθη γενναῖον λάκτισμα ἀπὸ κάποιον χονδρὸν, στρογγυλόμυτον ὑπόδημα μαθητοῦ. Διέγραψε μεγάλην καμπύλην εἰς ὕψος, ἐτρόμαξε τὸ ζεῦγος τῶν πουλιῶν, ἀνησύχησε τὴν γάταν, ἣ ὁποία ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ μνημεῖον καὶ ἐκούλουρίσθη ὡς σφαῖρα μάλλινῃ ζωντανῇ εἰς τὴν βάσιν ἑνὸς σταυροῦ, καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ἐπικλινῆ στέγην τοῦ σπιτιοῦ τοῦ φύλακος. Ἀπ' ἐκεῖ ἐκύλισεν ὀρμητικὰ καὶ ἔσταμάτησεν εἰς τὴν βάσιν πλατειᾶς καπνοδόχου. Τὰ παιδιὰ, ἀφοῦ παρηκολούθησαν τὸ ἐναέριον ταξίδι τῆς, ἔτρεξαν ὅλα μαζί πρὸς τὸ σπίτι τοῦ φύλακος, ἀνάμεσα εἰς τὰ παλαιὰ μνημεῖα.

Τί θὰ γίνῃ τώρα; Πολλὰ πρόσωπα ἐστράφησαν πρὸς ἓνα μαθητὴν ὑψηλότερον ἀπ' ὅλους, λιγνόν, εὐκίνητον, μ' ἓναν κοῦκον ῥιγμένον πρὸς τὸ ὀπίσω μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ ἀπὸ τὸ γεῖσον τοῦ ὁποίου ἐξεχείλιζαν εἰς τὸ αἶθριον παιδικὸν μέτωπόν του πλούσιοι βόστρυχοι ξανθοί. Ἦτο, χωρὶς ἄλλο, ὁ ἀνεγνωρισμένος «ἀρχηγός».

—Ἐμπρός, Τζίμμου, νὰ μᾶς φέρῃς τὴ σφαῖρα.

—Τζίμμου, γκό—όν*.

Ἐνυπόμονοι, ἐπιτακτικαί σχεδὸν ἀνεπήδησαν αἱ φωναὶ ἀπὸ τόσα στόματα.

Ὁ Τζίμμου ἐπήδησεν ὡς αἴλουρος εἰς ἓνα μνημα ὑψηλὸν πλησίον τοῦ τοίχου τοῦ σπιτιοῦ. Ἐτενώθη εἰς τὲς μύτες τῶν ποδιῶν, ἔσκυψεν ἀποφασιστικά καὶ ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὸν σωλήνα τῆς ὑδρορρόης. Ἡ στέγη ἦτο χαμηλὴ καὶ ἡ καπνοδόχος πρὸς τὸ ἄκρον τῆς. Ὁ Τζίμμου ἀνερριχθήθῃ ὀλίγον ἀπὸ τὸν σωλήνα. Ἄλλὰ πάλιν δὲν ἔφθανε. Τὰ μάγουλά του εἶχαν φλογωθῆ ἀπὸ τὴν προσπάθειαν. —Γκό—όν, Τζίμμου! Ἐμπρός!

Ἐκαμε μίαν ἀκόμη προσπάθειαν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε γὰ διπλωθῆ ἑπάνω εἰς τὴν στέγην. Ἀπὸ κάτω τὰ παιδιὰ παρετήρουν μὲ ὑπερνεταταμένον ἐνδιαφέρον. Ὁ Τζίμμου ὅμως εἶχε κουρασθῆ. Ἐγλίστρησε καὶ ἐπήδησε κάτω ἀνὰ μέσον τῶν συντρόφων του.

Εἰς τὰ μάτια του διεκρίνετο τὸ θόλωμα κάποιας ἐντροπῆς. Τὰ παιδιὰ τὸν παρετήρουν μὲ κάποιαν ἀπογοήτευσιν, σιωπηλά. Τότε ἐπενέθη ὁ γέρον φύλαξ μὲ τὰ στεγνὰ χαρακτηριστικά, τὴν πίπαν καὶ τὰ ψαρὰ μαλλιά. Ὅταν εἶπεν εἰς τὸν Τζίμμου «ξαναδοκίμασε», τὰ παιδιὰ ἐπανέλαθον ἐν χορῷ:

—Ἐαναδοκίμασε, Τζίμμου! Ἐαναδοκίμασε!

Ὁ φύλαξ ἐμβήκεν ἄργα εἰς τὸ σπίτι του. Ἐβγήκε μὲ ἓνα μπαστούνι μὲ μεγάλην κυρτὴν λαθὴν. Τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν Τζίμμου καὶ τοῦ ἐπανέλαθε:

—Ἐαναδοκίμασε.

Ὁ Τζίμμου ἐσκαρφάλωσεν ὅπως καὶ πρίν. Μὲ μεγαλυτέραν ὅμως ἀπόφασιν τώρα. Ἀπὸ τὴν ὑδρορρόην μ' ἓνα τίναγμα ἐδιπλώθη εἰς τὴν στέγην. Ἄπλωσε τὸ μπαστούνι πρὸς τὴν βάσιν τῆς καπνοδόχου. Ἡ σφαῖρα μόλις ἐκινήθη.

—Ἐμπρός, Τζίμμου, γκό—όν!

Ὁ Τζίμμου κατέβαλε τελευταίαν προσπάθειαν. Ἐσούρθη περισσότερον ἑπάνω εἰς τὴν στέγην, ἐπλησίασε τὴν καπνοδόχον, ἄπλωσε τὸ μπαστούνι κι' ἔσπρωξε τώρα τὴν σφαῖραν δυνατά. Ἡ σφαῖρα ἐκύλισε κάτω εἰς τὴν αὐλήν. Τὰ παιδιὰ τὴν ἤρπασαν ἐν θριάμβῳ. Ἡ ἰαχὴ τῆς χαρᾶς ἀνεπήδησεν ἀπὸ τὰ στήθη των:

—Ἰπ—ίπ—οὔρρα—α—α!...

Ὁ Τζίμμου, εὐχαριστημένος, ἐπέταξε κάτω τὸ ἄχρηστον πλέον μπαστούνι, ἤρπασε τὸν σωλήνα τῆς ὑδρορρόης καὶ ἤρχισε γὰ

γλιστρᾶ πρὸς τὴν αὐλήν. Ὅταν ἔκαμε νὰ πηδήσῃ εἰς τὸ μνημεῖον, δὲν ὑπελόγησε καλὰ καὶ ἔπεσεν. Ἐσηκώθη αἱματωμένος. Εἶχεν ἀνοίξει ἡ μύτη του καὶ εἶχε γδαρῆ τὸ χέρι του. Εἰς ἐπίμετρον, ἐσχίσθη καὶ ὁ σάκκος του εἰς τὴν μασχάλην.

Μερικὰ παιδιὰ τὸν ἐκύκλωσαν μὲ θαυμασμὸν καὶ συμπάθειαν. Ὁ φύλαξ τοῦ ἔφερον ἀπὸ τὸ σπίτι του μία πετσέτα διὰ νὰ σπογγίσῃ τὸ αἱματωμένον του πρόσωπον.

— Δὲν πειράζει, Τζίμμου, παιδί μου, τοῦ εἶπε. Καλὰ τὰ ἐκατάφερες. Κάποιος μιὰ φορὰ διὰ νὰ κερδίσῃ αὐτὸν τὸν τόπον αἱματώθηκε χειρότερα. Ἄλλὰ τὸν ἐκέρδισε.

— Ποιὸς; ἠρώτησεν ὁ Τζίμμου καὶ πολλὰ ἄλλα παιδιὰ συγχρόνως.

Ὁ γέρον φύλαξ ἔδγαλε τὴν πίπα ἀπὸ τὸ στόμα του, τὴν ἐκτύπησε μὲ τὸν λιχανὸν διὰ νὰ πέσῃ ὁ καπνός, καὶ ἤρχισε νὰ διηγῆται. Τὰ παιδιὰ τὸν ἤκουαν μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες, τὰ πόδια διασταδόν, καὶ τὰ μάτια καρφωμένα ἐπάνω του.

— Ὅταν ἔφυγαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπ' αὐτὰ τὰ νησιά μας, ἐκατέβηκαν ἀπὸ τὴν Καληδονίαν—ἔτσι ἐλέγετο τότε ἡ Σκωτία—οἱ Πίκτοι κι' ἐλεηλατοῦσαν τὸν τόπον. Οἱ Κέλται τῆς Βρεττανίας ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Νορμανούς. Μίαν ἀνοιξιν ἐξεκίνησαν τὰ καράβια τῶν Νορμάνων ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ λέγεται σήμερον Σλέσβιγκ. Ἐπέρασαν τὴ θάλασσα μέρες πολλὰς κι' ἔνα πρωὶ εἶδαν ν' ἀσπρίζουν πρὸς δυσμὰς οἱ ὄχθοι τῆς Βρεττανίας. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν στόλον ἀρμένιζαν δύο καράβια ὠραιότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα. Εἰς τὸ ἔνα ἦτο μέσα ὁ Ἄγγελ· εἰς τὸ ἄλλο, ὁ Ἐθελ· οἱ δύο ἀρχηγοί. «Ἄγγελ», ἐφώναξεν ἀπὸ τὴν πλώρη τοῦ ἑνὸς καραβιοῦ ὁ Ἐθελ, «ἡ γῆ αὐτὴ θ' ἀνήκῃ ὡς βασιλείον εἰς ὅποιον ἀπὸ τοὺς δύο μας πιάσῃ πρῶτος χῶμά της μὲ τὸ δεξί του χέρι». «Σύμφωνοι», ἐφώναξεν ἀπὸ τὴν πλώρη τοῦ ἄλλου καραβιοῦ ὁ Ἄγγελ. Τὰ δύο καράβια ἤρχισαν νὰ παρατρέχουν μὲ τὰ κουπιὰ. Τοῦ Ἐθελ ἐπροπέρασε τὸ ἄλλο. Ὁ Ἐθελ, μόλις ἔξυσε τὴν ἄμμον ἢ καρίνα τοῦ καραβιοῦ του, ἐπήδησε μὲ τὴν πανοπλία του εἰς τὰ νερὰ καὶ ἔτρεχε πρὸς τὴν ἀμμουδιά τοῦ γιαιοῦ. Τὸ καράβι τοῦ Ἄγγελ ἦτο λίγο πίσω ἀκόμη. Ὁ Ἐθελ ἔφθασεν εἰς τὴ στεριά. Ἐσκυπτε διὰ νὰ ἐγγίσῃ μὲ τὸ δεξί του χέρι τὸ χῶμα... Ἐνας ἀέρας ἐπέρασε κοντὰ εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐμπρὸς του ἔπεσεν ἕνα χέρι κομμένο. Μία φωνὴ τὸν ἔκαμε νὰ στραφῆ. Τὸ καράβι τοῦ Ἄγγελ εἶχε φθάσει καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἀμμουδιά. Ὁ Ἄγγελ ἀπὸ τὴν πλώρη, γεμάτος αἷματα,

τοῦ ἔλεγε: «Εἶναι βασιλείον μου ἡ γῆ αὐτή». Εἶχε κόψει τὸ δεξιὸν τοῦ χέρι καὶ τὸ ἐπέταξεν εἰς τὴν στεριά πρὶν προφθάσῃ ὁ Ἔθελ νὰ ἐγγίσῃ τὴν γῆν μὲ τὸ δικό του. Ἔτσι ὠνομάσθη ὁ τόπος Ἄγγλια.... Τί σοῦ ἔλεγα, Τζίμμου, μάυ μπού; «Ὅπου εἶναι ἔνα θέλω, ἐκεῖ βρίσκειται κι' ἕνας δρόμος».

1922.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α' ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ.

Τὸ Καβούρι τῆς Ἀττικῆς.

Σύρου Μελά.

Μπουχιζόμενοι* ἀπὸ τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων ἐπηδήσαμεν ἀπὸ τὴν βαρκούλαν ἔξω εἰς τὴν ἔρημον ἀκτὴν τοῦ Καβουριοῦ πλησίον εἰς τὴν Βούλλαν*.

Ἐμείναμεν μαγευμένοι ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τοῦ τοπίου. Ἀλήθεια, τὸ Καβούρι δὲν εἶναι θέσις, εἶναι ποίημα. Εἶναι ἡ κορωνὶς ὄλων τῶν δυνατῶν συνδυασμῶν πύκου καὶ κύματος. Εὐρύχωρος, γραφικωτάτη, κατάρυτος κοιλὰς κατεβαίνει, μὲ μίαν διαδοχὴν ἀπειρίας μικρῶν ἀνυψώσεων τοῦ ἐδάφους, αἱ ὁποῖαι ὄλονεν συμπτύσσουσιν καὶ ἀπαλύνουσιν τὰς καμπύλας τῶν πρὸς τὸ πέλαγος, ὅπου ἀνοίγει ἀβροτάτην ἀγκάλην εἰς τὰ κύματα.

Ἄλλα εἶναι φρέσκα, ζηηρά, στιλπνά, ὡς νὰ ἔδρεξε πρὸ μιᾶς στιγμῆς. Πουθενὰ τὸ πῦκο δὲν ἔχει τόσην στιλπνότητα. Τὸ φύλλωμά των εἶναι ὡς ἀπὸ ἐλαφρά, καμπυλόγραμμα, διακοσμητικὰ σύγνεφα, ποὺ ταξιδεύουσιν εἰς ὠκεανούς φωτός, καμωμένα, νομίζετε, ἀπὸ τὰ ξεφτίδια τῆς πλέον ἀπαλῆς, ἀνοικτοπρασίνου μετὰ-ξῆς. Ὅπου ἡ σκιά των πέφτει, στὴν ὀλόστρωτη, ἀπάτητη ἄμμουδιὰ, βλέπετε τόσον καθαρὰ τὰ περιγράμματα τῶν σκιῶν, ποὺ νομίζετε ὅτι ἔχουν γίνεαι ἀπὸ τὴν λεπτότερη πέννα, μὲ κινέζικο μελάνι. Ὅπου δὲν εἶναι ἄμμος, εἶναι στρωμένο, σχεδὸν παντοῦ, ἕνα «ποῦσι» ἄγνόν καὶ τόσον παχύ, ποὺ ἤμπορεῖτε νὰ γείρετε, πολλὰς φορές, χωρὶς ἄλλα στρωσίδια. Εἰς τὴν ἀκτὴν τὰ κύματα ἀνοίγουν ὡς πελώριον, πολύπτυχον ῥιπίδιον, ἀπὸ σαπφείρινον ἀτλάξι, γαρνιρισμένο μὲ θυσάνους ἀπὸ χιονώδη, ἀεικίνητα πτερὰ στρουθοκαμήλου. Εἰς τὴν νοτισμένην ἄμμον τῆς παραλίας δὲν ἔχουν

πρὸ πολλοῦ πατήσῃ ἀνθρωποι. Ἐκεῖ κάμνουν τὸν περίπατόν των μόνον γλαρόνια καὶ ἀγριόπαπιες, τῶν ὁποίων τὰ ἔχνη ἔχουν μισοσβήσῃ τὰ κύματα. Ἐνα κοκκινωπὸ νησάκι, μὲ πλαίσιον ἀπὸ φαιοὺς βράχους, τῶν ὁποίων τὰ ὕφαλα εἶναι κατάστικτα μὲ μαύρους ἀστερισμοὺς ἀχινῶν, κρατεῖ ἀπάγγειο* εἰς τὴν ἀκτὴν. Τὰ πεῦκα βοῖζουν διαρκῶς. Φρέσκο κατεβαίνει ἀπὸ τὸ μπουγάζι*, φρέσκο μπαίνει ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Καὶ εἶναι τόση δροσιά, ὥστε τὰ θερμοχαρῆ τζιτζίκια δὲν τολμοῦν γὰ ξεμουτίσουν πουθενά. Δὲν ἀκούεται οὔτε μισό!

Αἰσθανόμεθα τοὺς πνεύμονάς μας γὰ ζωντανεύουν, γ' ἀπλώωνται, γὰ γεμίζουν ὄλον τὸν θώρακα. Καὶ τὸ πλεόν ἀπομεμακρυσμένον, τὸ πλεόν καταχωνιασμένον κύτταρον πίνει ἀπλήστως ἀπὸ τὸ βάλσαμον τῆς ἄλμης καὶ τοῦ βρεσινιοῦ. Ὅλοι γίνονται παιδιά. Πηδοῦν, τραγουδοῦν, φωνάζουν, σφυρίζουν, γελοῦν. Ἡ «Γκλόρια» μάλιστα — ἓνα ὠραῖο λυκόσκυλο, ἀνήκον εἰς μίαν κυρίαν τῆς συντροφιάς — παραφρονεῖ ἐντελῶς. Ῥίχνει τ' αὐτιά πίσω καὶ καλπάζει φρενήρης πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, χώνεται στὰ σχοῖνα, παίζει κρυφτούλι στὰς παραφυάδας τῶν πεύκων, γαυγίζει τὸ κύμα, ἔπειτα, αἰφνιδίως, συνδιαλλάσσεται μαζὶ του καὶ πέφτει μέσα, πηδᾷ πάλιν ἔξω, τινάζεται, ρουθονίζει, κυλιέται στὴν ἄμμο καὶ ἀρχίζει ἐκ νέου τ' ἀτελείωτα τρεχάματά της.

1923.

Β'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἐφοδὸς ἀχθοφόρων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Σπύρου Μελά.

... Κοιμώμεθα ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ ἐντελῶς ἀνίδεοι δι' ὅτι μᾶς περιμένει τὸ πρωί.

Δὲν προφθάνομεν γὰ ἴδωμεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Δὲν προλαμβάνομεν γὰ καμαρώσωμεν τὸ ἐπιβλητικόν, χιονῶδες πέταλον τῆς προκυμαίας, ποῦ βγαίνει, σιγά — σιγά, μέσ' ἀπὸ τοὺς πρωινοὺς γαλαζωτοὺς ἀτμούς, γὰ γὰ νὰ δείξῃ τὰ παλάτια καὶ τὰ μέγαρα καὶ τίς γραφικὲς βεράντες* καὶ τοὺς θαλασσοπλήκτους, μικροὺς ναυστάθμους τῶν ναυτικῶν συλλόγων, οὔτε τὴν γραφικὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν χαριτωμένην ἀταξίαν τῆς ἀράπικης συνοικίας, οὔτε

τὰ ἐλαφρὰ μονόξυλα, ποὺ γλιστροῦν μὲ τοὺς ἀλκίμους ἐρέτας γύρω ἀπὸ τὸ πλοῖον, οὔτε τὰ γοργὰ κότερα, μὲ τὰ χρωματιστὰ πανιά, ποὺ ἀνοίγονται εἰς τὸ λιμάνι καὶ πλέουν σὰν γαρούφαλα καὶ σὰν τριαντάφυλλα, πεσμένα αἴφνης ἀπὸ τὴν χρυσὴν ζώνην τῆς Αὐγῆς, οὔτε τὰ χαρμόσυνα σμήνη τῶν γλάρων, ποὺ δταν κουρασθοῦν ἀπὸ τὴν ἀτελείωτον καλλιγραφίαν τῶν γλαφυρῶν των πτήσεων κάθηνται ἄθροοι καὶ ἀσπρίζουν τίς σηματοῦρες*. Μόλις πλευρίζομεν εἰς τὸ κρηπίδωμα, μία ὀρδὴ μελαψῶν, μὲ ὀρμὴν ἀγρίων εἰς ἔφοδον, μὲ κραυγὰς ἀνάρθρους, μὲ μάτια γεμάτα μένος πρωτογόνου, καθαλλικεύουν τὸ πλοῖον, μᾶς ἀναποδογυρίζουν, ἐμᾶς, τοὺς πλοιάρχους, τοὺς καμκρότους, τοὺς ἀστυνομικοὺς ποὺ ἔχουν ἀναβῆ εἰς τὸ σκάφος, τοὺς υγειονομικοὺς ὑπαλλήλους, ἔβλον τὸν κόσμον, καὶ πλημμυρίζουν κατὰστρωμα, θέσεις, καμπίνες, μᾶς πατοῦν, μᾶς μωλωπίζουν, μᾶς πληγώνουν, καὶ ἀπάγουν κάσες, μπουλά, βαλίτζες, σάκκους τοῦ ταξιδιοῦ, καλάθια, πράγματα, πρὸς ποῦ; Μήπως ξέρουν κι' αὐτοί; Διότι ξαναγυρίζουν, μᾶς ξαναπατοῦν, μᾶς ξαναμωλωπίζουν, ξαναφέρνουν ὅσα ἐπήραν, τὰ τραυοῦν ἀπ' ἐδῶ, τὰ τραυοῦν ἀπ' ἐκεῖ, στήνουν ὀμηρικὰς μάχας γύρω ἀπὸ μίαν ἀσήμαντον ἀποσκευὴν, σᾶς σέρνουν ἀπὸ τὸ μανίκι ν' ἀποφανθῆτε περὶ ζητήματος, τὸ ὁποῖον προκύπτει αἴφνης, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν καταλαβαίνετε γρῦ, οὔτε ἄλλως τε σᾶς ἐνδιαφέρει διόλου, ἰδρῶνουν, λαχανιάζουν, οὐρλιάζουν ὡς ὀγδοῆντα συντάγματα Ἑβραίων, βραχνιάζουν, ἀλλὰ δὲν παύουν οὔτε στιγμὴν. Ἔχετε τὴν ἐντύπωσιν πειρατικῆς ἐπιδρομῆς Μπαρμπαρινῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιᾶσθησαν καὶ ἤρθαν εἰς τὰ μαχαίρια ἐπάνω εἰς τὴν μοιρασιά τῶν λαφύρων. Τὸ βλέμμα τους πετάει φλόγες, τὸ πρόσωπό τους καίγεται, καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τους, ἔπου στίλβουν γερές, πυκνές, μυτερές, κανονικές, φιλιδιόσιες ὀδοντοστοιχίες σκύλων τῆς Νέας Γῆς, βγαίνουν χά, χῖ, χοῦ, χάχα, ὡς νὰ ἔχουν φάγει ἀπὸ δέκα, τοῦλάχιστον, χουφτες πιπέρι ὁ καθένας καὶ θέλουν ν' ἀερίσουν τὸν πυρπολούμενον λάρυγγά των. Καὶ ποῖα ἀκατανόητος ἐπιμονὴ νὰ μᾶς σπάσουν τὸ τύμπανον! Ἐστάθη τῷ ὄντι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβώσωμεν,* κατὰ ποῖαν λογικὴν ὁ ἀράπης ἐπέισθη ὅτι ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς ὑδρογείου ἐννοοῦν πληρέστατα τὴν γλῶσσάν του. Διότι μᾶς ὠμιλοῦσαν, μᾶς ἐξηγοῦσαν, ἠγόρευαν, ἐρρητόρευαν, παρ' ἔλλην τὴν ῥητὴν καὶ δι' ἔλων τῶν δυνατῶν νευμάτων δήλωσιν, ὅτι δὲν καταλαβαίναμε γρῦ.

***Ἄλεξ. Γ. Σαοῦ**—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Δ' Γυμνασίου.

Ἐφ' οὗ τέλος μᾶς ἐπάτησαν, μᾶς ἔσχισαν, μᾶς ἐπλήγησαν, μᾶς ἔφτυσαν καὶ μᾶς ἔφεραν ὅλα τὰ μπαούλα εἰς τὸ κεφάλι, ἕνας ἀπ' αὐτοῦς ἐπλησίασε τὸν συνταξιδιώτην μου, ὁ ὁποῖος εἶχε γείρει εἰς τὴν κωπαστὴν ἡμιθανῆς, καὶ ἤρχισε νὰ τοῦ ἐξιστορῇ, διὰ μακρῶν καὶ εἰς τόνον ἐμπιστευτικῆς ἀνακοινώσεως, ἕνα σωρὸ ἀκατάληπτα πράγματα.

— Ἄ, ὄχι! τοῦ ἐφώνηξε, εἰς ἐσχάτην ἀπόγνωσιν καὶ ὡς νὰ ἐννοοῦσε πληρέστατα περὶ τίνος ἐπρόκειτο: Μοῦ τὰ λὲς αὖριον ὅλα αὐτά. Ἐγὼ τώρα θέλω πρὸ πάντων ἀσπιδίην*...

1923.

Γ'. ΕΡΓΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ἡ οἰκία τοῦ Καινούργιου εἰς τὰ Λεχαινά.

Ἀνδρέου Καρναβίτσα.

Τὸ σπίτι τοῦ Παντελῆ Καινούργιου ἦτο πλινθόκτιστον, μετρίου ὕψους καὶ δυσαναλόγου πλάτους, μὲ αὐτὴν ἀπεριποίητον κί' ἕνα ἀχυρῶνα ὀπισθεν, μὲ ξυλίνην ταράτσαν πρὸς τὸν δρόμον, εἰς τὴν ὁποίαν ἔφερε σκάλα χονδροειδῆς, ἔχουσα σκαλοπάτια κέδρινα, παλαιωμένα καὶ ἀνώμαλα. Τὰ μυστήρια τῶν τοίχων ἦσαν ἀλλοῦ κρημνισμένα καὶ ἀλλοῦ πρησμένα ὑπὸ τῶν βροχῶν, ὡς ἐμβαλόμενα λευκὰ καὶ γαιώδη ἐναλλάξ· αἱ γωνίαι καταφαγωμέναι· οἱ στῦλοι τῆς ταράτσας καὶ τὰ διαζώματα καὶ τὸ πάτωμα σαρκοφαγωμένα, μισοσπασμένα κί' ἐπικλινῆ. Κατ' ἀντίθεσιν ὅμως τὰ περᾶθυρα καὶ αἱ θύραι ἦσαν γαλαζοβαμμέναι, τὸ ἐσωτερικὸν ἐπιμελημένον, τὸ πάτωμα καθαρὸν, παντοῦ δὲ παρετάσσοντο ἐντὸς δοχεῖων πετρελαίου, μισοσπασμένων σταμνῶν, σκωριασμένων τυροβολίων καὶ ξυλίνων χονδροειδῶν κιβωτίων, ἄνθη παντοδαπά, πλούσια εἰς τὸ χρῶμα καὶ τὴν χάριν. Ἐδῶ ἐδέσποζεν ὁ βασιλικὸς μὲ ὅλας του τὰς τάξεις, ἀπὸ τοῦ ἀγαπημένου σγουροῦ μέχρι τοῦ πλατυφύλλου, τοῦ ἐκπλήττοντος περισσότερον διὰ τοῦ μεγαλείου παρὰ διὰ τῆς εὐωδίας του· ἐκεῖ τὰ γαρύφαλα εἰς στοίβας κοκκίνης ἢ χιονώδεις· ἀλλοῦ ἢ ἀρμπαρόριζα, ὁ δυόσμος καὶ ἡ μαντζουράνα εἰς σμαραγδοῦντα κί' εὐωδιάζοντα στρώματα. Κάτω τῶν παραθύρων ἐκρέμαντο εἰς ἀφθόνους καὶ μακρὰς πλεξίδας χαλκοπρασίνους ὁ ἀμάραντος, καὶ παραπλεύρως τὸ μεταξάκι ἀντετίθετο

καλλιτεχνικώτατα με τὴν θριαμβευτικὴν κατακόκκινην ὄψιν του εἰς τὰς γωνίας τῆς ταράτσας τὸ κρούσταλλον, περιτριγυρίζον νανοφυεῖς κλώνους με τὴν λεκαυγῆ μάζαν του μόλις ἐφαίνετο, καθὼς καὶ τὸ γεράνι τὸ βρωμόχορτον ἐπεδείκνυε τὰ χρωδὴ φύλλα του μεταξὺ τῶν πλοκάμων ταῦ κισσοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέβαινε ἐπὶ τοῦ τοίχου κάτωθεν, περιέβαλλε τὸ περίστυλον κι' ἐσκάλωνεν ἀνδρειωμένος ἐπὶ τῆς στέγης. Ἡ γερωντικὴ ὄψις τοῦ σπιτιοῦ ἐφαιδρύνετο ἔτσι· ἐμετριάζετο ἢ σοβαρὰ καὶ θλιμμένη ἐκείνη ἔκφρασις, ἢ ἀπαντωμένη εἰς τὰ παλαιωμένα κτίρια, κι' ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἐπίτηδες ἐγκατελείφθη ἀπεριποίητον ὑπὸ καλλιτέχου κατοίκου. Ἐπειδὴ δέ, κατὰ τὰς ἰδέας τῶν χωρικῶν, ἢ φιλόκαλος ἢ μὴ διακόσμησις ἐνὸς σπιτιοῦ φανερώνει τὰ μέλη καὶ τὰς διαθέσεις τῶν κατοίκων, καθὼς καὶ ὁ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος θόρυβος τὴν οἰκονομικὴν των κατάστασιν, ὁ Παντελῆς Καινούργιος ἐφανερώνετο ἐκ τούτου ὅτι εἶχε πολλὰς θυγατέρας.

1890.

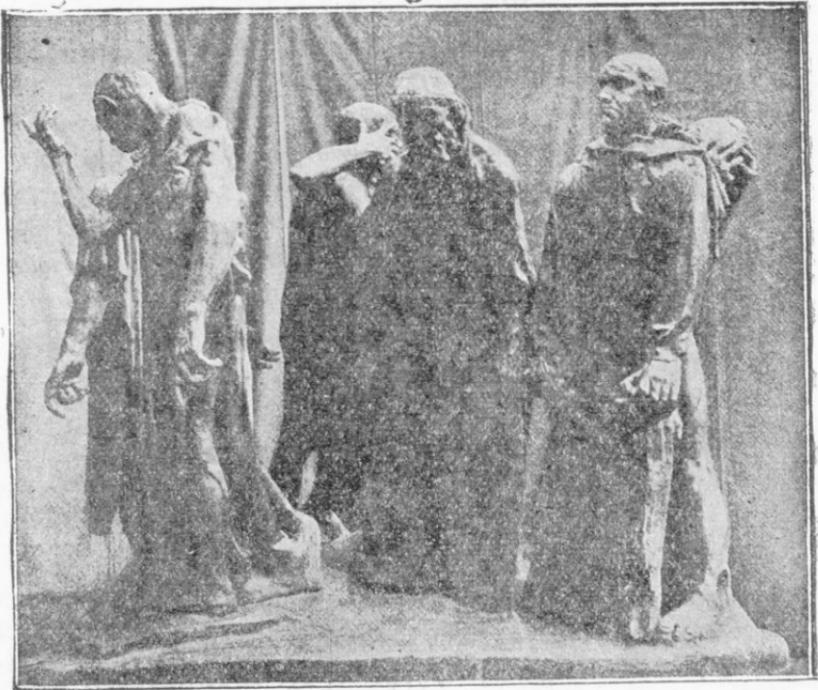
Δ'. ΕΡΓΟΥ ΤΕΧΝΗΣ.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Καλαὶ τοῦ Ῥοντέν*.

Σπύρου Μελά.

Ἰπὸ ἔποψιν ἀποδόσεως κινήσεως, ἐξωτερικῆς κι' ἐσωτερικῆς, ὡς ποῦ ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ ἀρά γε ἡ γλυπτικὴ; Ὁ Ῥοντέν συνέλαβε κάτι ἀληθῶς μέγα: Ἀπὸ ἓνα ὄγκον μαρμάρου νὰ κατασκευάσῃ μίαν σαικισπηριακὴν τραγωδίαν, ὅχι τὸ στιγμιότυπον μιᾶς καὶ μόνης σκηνῆς, ἀλλ' ἓνα ὀλόκληρον ὑπέροχον δράμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἐξελλίσσεται, νὰ κινῆται ζωντανὸν ἐνώπιόν σας, με ἄκραν συνέπειαν, με τὸν ἥρωά του, τὰς τύχας του, τοὺς δευτερεύοντας χαρακτήράς του καὶ τὰ ἐπεισόδιά του. Ἡθέλησε νὰ συναγωνισθῇ τοὺς τραγικοὺς τοῦ θεάτρου, χωρὶς εἰς τὴν διάθεσίν του νὰ ἔχῃ οὔτε σκηνῆν, οὔτε ἠθοποιούς, οὔτε τὴν πολύτροπον κίνησιν τῆς θυμέλης*, οὔτε τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν καὶ τὰ χρώματα τοῦ στίχου—ἀπλῶς με τὴν σμίλην του! Καὶ δὲν τὸ συνέλαβε μόνον. Τὸ ἐξετέλεσε. Καὶ τὸ ἐξετέλεσεν ὡς νικητῆς: Εἶναι τὸ ἀθάνατον ἔργον του «οἱ πολλῖται» ἢ μᾶλλον «οἱ πρόκριτοι τοῦ Καλαί», διότι αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ λέξις «μπουρζουὰ» εἰς τὴν σύνθεσίν του.

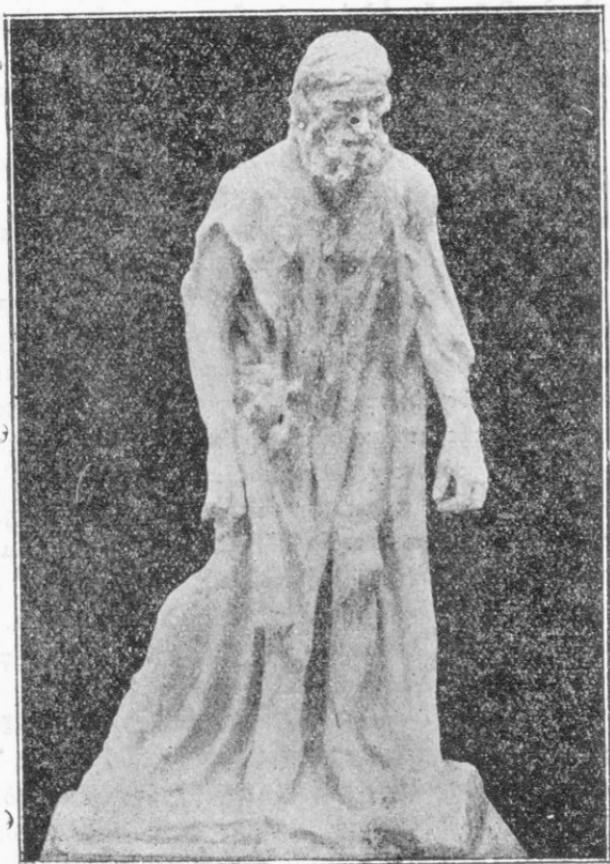
Ναί, τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῶς γλυπτική. Εἶναι δράμα ἱστορικόν. Ὁ Ῥοντέν, ὁ ὁποῖος ἔπαιρνε τὰ θέματά του ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ καιροῦ μας καὶ ἀπὸ τοὺς μύθους τῶν ἀρχαίων καὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Βιγιόν*, ἀδιακρίτως, ἀνεζήτησε, διὰ τὸ ἀριστοῦργημά του, τὸ ὁποῖον συνέθεσε μὲ πλήρη συνείδησιν τοῦ ἀθανάτου μεγαλείου του, μίαν σπαρακτικὴν σελίδα τῆς ἱστορίας τῆς

Les bourgeois de Calais, ἔργον Αὐγούστου Ῥοντέν.

πατρίδος του, ἓνα τραγικώτατον ἐπεισόδιον τοῦ ἑκατονταετοῦς* πολέμου. Τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Ι' πολιορκοῦν τὸ Καλαί. Ἡ πόλις, μετὰ μακρὰς στερήσεις καὶ ἥρωικὰς κακουχίας, δὲν δύναται παρὰ νὰ ὑποκύψῃ. Καὶ τότε ὁ νικητὴς προβάλλει τοὺς ἄνδρας του: Διὰ νὰ σωθῇ ὁ πληθυσμὸς ἀπὸ τὴν ὀργὴν τῶν πολιορκητῶν, πρέπει νὰ παραδώσῃ ἕξ προκρίτους, οἱ ὁποῖοι θὰ θανατωθοῦν πρὸς χάριν του, θὰ θυσιασθοῦν διὰ νὰ σώσουν τοὺς ἄλλους.

Καὶ ἰδοὺ, ἔχετε ἀμέσως ἐνώπιόν σας — εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Ῥοντέν—ἓνα πρόκριτον τοῦ Καλαί, τὸν εὐγενῆ Εὐστάθιον δὲ Σαιν Πιέρ, τὸν πρῶτον, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν ἀπόφασιν ν' ἀποθάνῃ. Γέρνει τὴν μεγχροπρεπῆ κεφαλὴν του, μὲ τὴν σεβασμίαν

Ο Εὐστάθιος δὲ Σαιν Πιέρ.

γενειάδα, εἰς ἓνα κίνημα ὑπερτάτης, ἀληθῶς νεστορικῆς σοφίας, ἢ ὁποία γνωρίζει ὅτι πᾶσα πάλη πρὸς τὸ πεπρωμένον εἶναι ματαία. Τὸ ρικνόν του σώμα, καταβεβλημένον ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τὰ βάσανα τῆς πολιορκίας, κλονίζεται.

Πόσον σοφὰ ἔχει βάλει αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικόν ὁ Ῥοντέν!

Πόσον τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖον, τὸ ὅποιον ἐχρειάσθη ὁ γέρον δια νὰ πάρῃ τὴν ἀπόφασίν του, ἐξαίρεται καὶ ἀναδεικνύεται μέσα εἰς αὐτὸ τὸ καταπεπονημένον σῶμα! Αὐτὸς εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ δράματος. Αὐτὸς εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς συνθέσεως. Αἰσθάνεται κανεὶς ἀπὸ τὸ ὕφος τῶν ἄλλων πέντε, οἱ ὅποιοι τὸν περιβάλλουν καὶ τὸν ἀκολουθοῦν, ὅτι αὐτὸς τοὺς ἔχει παρασύρει μὲ τὴν γενναίαν του ἀπόφασιν.

Ἴδού, παραπλεύρως του, ἄλλος πρόκριτος. Δὲν εἶναι τόσο ἥρωικός, ὅσον ὁ Εὐστάθιος δὲ Σαῖν Πιέρ. Εἰς τὴν στάσιν του δὲν ὑπάρχει ἀκλόνητος ἢ ἀπόφασις. Βαρεῖα θλιψίς πλανᾶται εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἄλλὰ εἶναι λύπη εὐγενική. Λυπεῖται πού θὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν. Καὶ τὸ ἐννοοῦμεν ἀμέσως, διότι βλέπομεν εἰς τὰ χέρια του τὰ κλειδιὰ τοῦ φρουρίου. Βλέπομεν ἀκόμη ὅτι ἔχει σφίξει καλὰ ἔλους τοὺς μυῶνάς του. Προσπαθεῖ νὰ κάμῃ τὸ σῶμά του ἄκαμπτον, νὰ γίνῃ ξύλο, πέτρα, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ὑποστῇ τὴν φρικτὴν ταπείνωσιν. Καὶ αὐτὸς, λοιπόν, δὲν ὑποφέρει ἀκόμη διὰ τὸ ἀτομόν του, δὲν ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου.

Τὸ πρόσωπον τῆς ἀτομικῆς τραγωδίας τὸ παίζει ἓνας τρίτος¹ πρόκριτος εἰς τὴν σύνθεσιν. Ὁ τρίτος αὐτὸς, βλέπομεν ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του, ὅτι ἔχει πάρει τὴν ἀπόφασιν ν' ἀποθάνῃ. Ἄλλὰ βλέπομεν συγχρόνως ὅτι σπεύδει. Ἐχει ἀνοιξέι τὸ βῆμα ἤδη, σχεδὸν τρέχει. Μαντεύετε γιατί τρέχει; Τὸ μάρμαρον ὀμιλεῖ! Τρέχει διὰ νὰ μὴ μετανοήσῃ διὰ τὴν ἀπόφασιν πού ἐπῆρε. Τρέχει διὰ νὰ συντομεύσῃ τὴν ἀπόστασιν τοῦ μαρτυρίου—τόσον φοβεῖται τὸν θάνατον! Θέλει νὰ γλυτώσῃ μιὰ ὥρα πρωτότερα.

Μετὰ τὴν ἀτομικὴν τραγωδίαν, τὴν ὁποίαν ἐξαίρει ἓνας τέταρτος πρόκριτος, πού περνᾷ τὸ χέρι ἀπὸ τὰ μάτια του ὡς διὰ ν' ἀπομακρύνῃ τὴν φρικτὴν ὄπτασιν τοῦ θανάτου, ἰδοὺ τὸ δράμα τῆς οἰκογενείας: Ἐνας πέμπτος πρόκριτος, ἄνδρας κάπως περασμένης ἡλικίας, σέρνεται πίσω ἀπὸ τὸν πρωταγωνιστὴν, σφίγγων τὴν κεφαλὴν του μὲ τὰ δύο του χέρια, εἰκὼν ζωηροτάτης ἀπελπισίας. Ἀπὸ μίαν ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὰ ὀπίσω μαντεύομεν τὴν αἰτίαν: σκέπτεται τὰ παιδιὰ του, τὴν γυναῖκά του, τὰ προσφιλή

1. Ὁ τρίτος πρόκριτος καλύπτεται ἐν τῇ εἰκόνι ὑπὸ τοῦ ἔκτου. Ἐπίσης καὶ ὁ πέμπτος μόλις φαίνεται ὀπισθεν τοῦ κρατοῦντος τὴν κλειδα, κρατῶν μὲ τὰς χεῖρας τὴν κεφαλὴν του.—Σημείωσις τοῦ συλλογέως.

πλάσματα, τὰ ὁποῖα θ' ἀφήσῃ ἀπροστάτευτα, ἔρημα... Ὁ χαρακτηρ αὐτὸς χαρίζει μίαν ἀνθρωπίνην, μίαν ἐκτάκτως τραγικὴν νόταν, εἰς τὸ σύνολον τῆς συνθέσεως. Γενικεύει τὸ δράμα. Μᾶς ἀναγκάζει νὰ σκεφθῶμεν καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀγωνίαν τοῦ ἀδυνατοῦ πληθυσμοῦ τῆς πολιορκημένης πόλεως, ὁ ὁποῖος, κάτω ἀπὸ τὸ δημαρχεῖον, στενάζει, κλαίει, συμπάσχει.

Τέλος, ὁ ἔκτος πρόκριτος εἶναι νέος. Εἶναι ἀναποφάσιτος. Ἔχει ἐμπρὸς τοῦ τὸ μέλλον, ἕνα ὀλόκληρον βίον, εἰς δὲ τὸ πρόσωπὸν τοῦ διαβάζομεν τὴν φρικτὴν πάλην πρὸς τὸν γλυκύτερον, τὸν ἰσχυρότερον δεσμόν τῆς ζωῆς: τὸν ἔρωτα! Πρὸς αὐτὸν πρέπει νὰ εἶπῃ τὸ θλιβερόν «χαῖρε» ὁ νέος πρόκριτος, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγον δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον! Ὁ Ῥοντὲν ἐδῶ ἀποκορυφώνει τὸ δράμά του, κλείει τὴν αὐλαίαν, ἀφοῦ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τρόμον, δόυνην, οἶκτον πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ θαυμασμόν πρὸς τὴν ἰσχυράν, τὴν μεγάλην τοῦ τέχνην¹.

1917.

---

1. Εἰς τὴν εἰκόνα ὁ ἔκτος πρόκριτος εἶναι ὁ πρῶτος ἀριστερά. Ἐν τῇ περιγραφῇ ὁ συγγραφεὺς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸν βαθμὸν τοῦ ἡρωισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐμφανίζουν τὰ διάφορα πρόσωπα. Καὶ ὁ ἴδιος δὲ ὁ Ῥοντὲν κατὰ τὴν σειρὰν ταύτην ἐπεθύμει νὰ τοποθετηθῶσιν οἱ ἀνδριάντες, οἱ μὲν ὀπισθεν τῶν δέ, ἐμπρὸς εἰς τὸ Δημαρχεῖον τοῦ Καλαί, εἰς τὰς πλάκας τῆς πρὸ αὐτοῦ πλατείας. Οὕτω «οἱ πρόκριτοι θὰ ἐφαίνοντο ὅτι βαδίζουν ἐκ τοῦ δημαρχεῖου πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ὡς ἕνα ζωντανὸν κομβολόγιον δόυνης καὶ αὐτοθυσίας, καὶ οἱ σημερινοὶ πολῖται τοῦ Καλαί, διαγκωνίζοντες σχεδὸν αὐτούς, θὰ ἠσθάνοντο βαθύτερον τὴν ἀλληλεγγύην, ἥτις τοὺς συνδέει μετ' αὐτούς τοὺς ἥρωας. Οὕτω ἡ ἐντύπωσις θὰ ἦτο πολὺ ἰσχυροτέρα». Ἄλλὰ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἀπέρριψε τὸ σχέδιον τοῦτο, καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν γλύπτην τὸ βάθρον αὐτὸ «τὸ τόσον ἄνοστον, ὅσον καὶ περιττόν».—Σημείωσις τοῦ συλλογέως.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α'. ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΦΥΣΕΩΣ.

Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Κύπρον.

Νικολάου Καρβούνη.

Α'. Ἀπὸ τῆς Λευκωδίας εἰς τὴν Κυθύνειαν.

Ἡ βορεία τῆς Κύπρου ἀκτὴ, ὄρεινῆ, κατάφυτος καὶ γραφικωτάτη, ἀποτελεῖ ἐκπληκτικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀδιάφορον πεδιάδα τῆς Λευκωσίας καὶ τὰ γυμνὰ νοτιοανατολικά τῆς παράλια. Τὴν σχηματίζουν αἱ βορεινὰ κλιτύες μιᾶς μακροτάτης ὄροσειρας, ἡ ὁποία ἐκτείνεται: ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Κρόμμυον ἕως εἰς τὴν βραχῶδη ἄκραν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὸ ἀπώτατον αὐτὸ ἀνατολικὸν τῆς νήσου σημεῖον, τὸ ὁποῖον προωθείται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας. Ἡ βουνοσειρὰ αὐτὴ ἔχει εἰς τὸ μέσον τῆς περίπου ὄγκον πυργοειδῆ πολυκόρυφον. Μακρόθεν φαίνεται ὡσάν ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ πέντε γιγάντια δάκτυλα, καὶ ἐκ τούτου προέκυψεν ἡ ἐπωνυμία τοῦ βουνοῦ—τὸ Πενταδάκτυλον. Ἀπὸ τὸν κάμπον τῆς Λευκωσίας τὸ βουνὸν αὐτὸ φαίνεται ἐρυθρωπὸν καὶ γυμνόν. Μερικαὶ βαθεῖαι χαραδρώσεις ραδδώνουν ἀκανονίστως τὰ πλευρά του καὶ τίποτε δὲν προμηγύει εἰς τὸν προσπελάζοντα τὴν πρασίην χλιδῆν, ἡ ὁποία θ' ἀποκαλυφθῆ εἰς τὰ μάτια του ἔταν διασκελίση τὸ βουνὸν πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευράν.

Προχωροῦμεν μέσα εἰς ἓνα καλὸν αὐτοκίνητον. Ἀρκετὰ μίλια μετὰ τὴν Λευκωσίαν ὁ ἀνήφορος ἀρχίζει νὰ γίνεταί αἰσθητὸς καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐπικλινούς πεδίου περισσότερο ἐνδιαφέρουσα. Τὸ ἀργιλλώδες χῶμα ὄγκουται εἰς κώνους ἀπειραριθμοῦς, τοὺς ὁποίους ἀπειργάστη ἡ διάθρωσις τῶν νεροσυρμῶν πολλῶν αἰώνων.

Ὁ δημόσιος δρόμος, μὲ ἀρκετὰς τῶρα καμπάς, ἀνηφορίζει πρὸς τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν. Τὸ χῶμα εἶναι κόκκινον καὶ τὰ πετρώματα ἀσβεστολιθικά. Ἐνα μεγάλο χωριὸ περιβαλλόμενον ἀπὸ δένδρα εἶναι ἐνθρονισμένον εἰς τὴν πλαγιάν, δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἄλλα ἐξαπλώνονται νοχελῶς εἰς τὰς χαμηλοτέρας ὑπωρείας. Ἄθροισμα τριῶν ἢ τεσσάρων σπιτιῶν παρὰ τὴν ὁδὸν εἰς τὴν παρυ-

φήν ἑλαϊῶνος καὶ συστάδων χαρουποδένδρων σημειώνει τὴν ἀφετηρίαν πρὸς τὴς κορδέλλες μεγάλου ἀνηφόρου, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ εἰς τὸν αὐχένα τῆς διαβάσεως τοῦ βουνοῦ. Ὁ ἄνεμος φυσᾷ δυνατὰ ἀπὸ τὰς κορυφὰς καὶ τολύπη νεφῶν ἐπικάθηται εἰς τὸν αὐχένα. Τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι γίνονται ὁλοσὲν πυκνότερα καὶ τὸ τοπεῖον ἀποκτᾷ βαθμηδὸν τυπικώτερον ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Οἱ ὀρθοπαγεῖς βράχοι τῶν πλευρῶν τῆς εὐρείας χαράδρας, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἀναρριχᾶται πρὸς τὴν κορυφογραμμὴν ἡ ὁδός, διαστίζονται ἀπὸ τοῦφφες θάμνων ἀρωματωδῶν καὶ πεῦκα καὶ κέδρους, διὰ μέσου τῶν βελονοειδῶν θυσάνων τῶν ὁποίων ὁ ἄνεμος σφυρίζει κατὰ τρόπον ποῦ ἐνθυμίζει τὴν βοήν μακρυνοῦ τρικυμισμένου πελάγους.

Ἄλλὰ καὶ τὸ πραγματικὸν πέλαγος δὲν εἶναι μακρὰν. Νά το ποῦ ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὸν αὐχένα σκοτεινόν, ἀφρισμένον, πλατύ, βοερόν. Ἀπέναντι, εἰς μέγα μάκρος, κυανωπὰ καὶ μετὰ τὰς χιονισμένας τῶν κορυφᾶς διαπερώσας ἐδῶ κι' ἐκεῖ τὰ σύννεφα, ἀποκαλύπτονται εἰς ὄλην τὴν ἀγέρωχον μεγαλοπρέπειαν τὰ βουνὰ τῆς Καραμανίας— ἡ ἀτελείωτος σειρὰ τοῦ Ταύρου. Κατέναντι ἀκριβῶς εἶναι τὰ βουνά, τὰ ὁποῖα ἐπικρέμανται τῆς Σελευκειᾶς. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τοῦ αὐχένος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡ δημοσία ὁδὸς καταποντίζεται μετὰ τολμηροῦς, ἀποτόμους ἐλιγμούς εἰς ἓν ἄλλο πολύβοον πέλαγος δασῶν, ἀπλώνεται ἡ βαθύδενδρος, κρημνώδης, ὀδοντωτὴ κορυφογραμμὴ τοῦ Πενταδακτύλου, αἱ πρὸς τὸ πέλαγος κατωφέρειαι τῆς ὁποίας σχηματίζουν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κυρηναίας.

Ὁ δρόμος καταβαίνει τώρα κάτω ἀπὸ πυκνὰ δένδρων φυλλώματα καὶ παρὰ τὸ χεῖλος κρημνῶν. Ἐπειτα εὐθύνεται πρὸς τὴν Κυρηναίαν διασχίζων κατωφερῆ ποδιάν τῶν βουνῶν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ ὄψις τῆς ἐπιμήκους λωρίδος τῆς Κυρηναίας εἶναι μαγευτικὴ. Κάτω ἀπὸ τὸ βραχῶδες τεῖχος τῶν κορυφῶν κυρτοῦνται πλαγιᾶς πευκοβριθεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς πρόποδας τῶν ὑψωμάτων ἕως τὸ πέλαγος ἀπλώνεται ἡ πλουσία βλάστησις τῶν ἐλαίωνων, τῶν εὐκαλύπτων, τῶν ἀειθαλῶν ἐσπεριδοειδῶν, καταφορτωμένων ἀπὸ πλοῦτον χρυσῆς καρποφορίας.

Ἡ κορυφογραμμὴ εἶναι μία ἀτελείωτος σειρὰ ὀδοντωτῶν ἀκρωρειῶν. Μία ὑψηλότερα ἀπὸ τὰς πῆριξ ὄξεϊα κορυφὴ εἶναι τὸ Μπουαβέντο. Εἰς τὴν κορυφὴν ἄλλου βράχου ἀποτόμου, μολυ-

βδοχρώμου, διακρίνονται τὰ ἐρείπια παλαιοῦ φρουρίου. Εἶναι «τὰ παλάτια τῆς Ῥήγγαινας».

Ἡ δημοσία ὁδὸς διασχίζει τὴν κωμόπολιν τῆς Κυρηναίας, τῆς ὁποίας τὸ φρούριον δέχεται τὴν κροῦσιν τῶν ἀφρισμένων κυμάτων. Εἶναι ἡ Κυρήνεια πρωτεύουσα ἐπαρχίας καὶ ἔχει μίαν κεντρικὴν ὁδὸν εὐρεῖαν μὲ εὐχάριστα τὴν ὄψιν οἰκοδομήματα. Εἰς τὸ μέσον περιῖπου τοῦ δρόμου αὐτοῦ εὐρίσκεται μεσαιωνικὸς πύργος στρογγυλὸς ἀπὸ τὴν συνηθισμένην κιτρίνην πέτραν, τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς νήσου διὰ τὰς οἰκοδομάς των οἱ Λουζινιάν*. Ὁ δρόμος ἐξακολουθεῖ τώρα παραλλήλως σχεδὸν πρὸς τὴν ἀκτὴν, διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ ἐλαιῶνων καὶ κήπων καὶ πεύκων. Εἰς τὴν παραλίαν αὐτὴν ἀπεθιβάσθησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Ναζωραίου διδασκάλου τῆς ἀγάπης Παῦλος καὶ Βαρνάβας διὰ νὰ εὐαγγελισθοῦν εἰς τὴν Κύπρον τὴν νέαν θρησκείαν. Ὁ Βαρνάβας παρέμεινεν εἰς τὴν νήσον καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐκκλησίας τῆς. Τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, τῆς αὐτοκεφάλου, ὁ ἀρχηγὸς εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὁ ἐδρεύων εἰς τὴν Λευκωσίαν, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Μακαριωτάτου.

Β'. Λάπνηθος.

Εἶτε ὁ ἥλιος ἀπλώνει τὴν χρυσὴν του δόξαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὑπερήφανα, καταπράσινα βουνὰ καὶ τοὺς βαλσαμικοὺς κήπους τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ τὰ μακάρια λευκὰ χωρία τῶν πλαγιῶν, ἀπὸ τὰ δώματα τῶν ὁποίων ἀναθρόσκει ὁ καπνὸς τῆς εὐτυχημένης ἐστίας, καὶ αἱ ἀκτινές του κάμνουν τὸ πέλαγος νὰ σπινθηροβολῇ καὶ φλογίζουν τὰ εἰς τὴν ἀτμώδη ἀπόστασιν βουνὰ τῆς Καραμανίας, τῶν ὁποίων αἱ χιονισμέναι κορυφαὶ ἐξαυλοῦνται εἰς μετεώρους ῥοδίνας φωταυγείας· εἶτε ἡ σκοτεινὴ βαρέων ἁμροφόρων συννέφων σκυθρωπότης θλίβει τὴν γῆν καὶ μαυρίζει τὸν πόντον καὶ εἰς τὰ ὑγρά νῶτα τῶν ἀφρισμένων κυμάτων ἵππευει τὸ πνεῦμα τρικυμίας ὀργίλης καὶ τὰ πάντα συγχωνεύονται εἰς ἀτελείωτην βοὴν καὶ ἀόριστον θάμβος· εἶτε, κάτω ἀπὸ τὸν ἀναπαλμὸν τῶν ἀστερισμῶν, τὸ μυστήριον τῆς μεγάλης νυκτερινῆς σιωπῆς διακόπτει γαύγισμα φύλακος πιστοῦ τῶν ἀγρῶν ἢ κύματος φλοῖστος μελωδικός, εἶναι πάντοτε ὠραία καὶ προσφιλῆς ἡ τόσον ἑλληνικὴ

κατὰ τὴν μορφὴν ἀκτῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας βασιλεύει ἀπὸ τοὺς συνδένδρους τῆς λόφους ἢ Λάπηθος.

Κάτω, πλησίον τῆς θαλάσσης, ἤκμαζεν ἄλλοτε ἡ Λάμπουσα. Ὁ ἀρχαῖος λαὸς τῆς κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιον βουνόν, ἐνώπιον τοῦ ἰδίου πόντου, μέσα εἰς τὴν ἰδίαν, ἀμετάβλητον ἔπως ἐκεῖνα, χαρμονὴν πλουσίας βλαστήσεως ἔζησε καὶ ἐκοιμήθη εἰς τοὺς τάφους, τοὺς ὁποίους ἀνασκάπτει τώρα ἡ ἀξίνη τῆς ἀρχαιολογικῆς περιεργείας. Εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Λευκωσίας τὰ εὐρήματα τῆς Λαπήθου — ἀγγεῖα τόσων ἐποχῶν καὶ σταθμῶν τέχνης διακοσμητικῆς, χρυσᾶ κοσμήματα, στέμματα, ψέλλια, περιδέραια, δακτύλιοι καὶ λύχνοι—μαρτυροῦν περὶ τῆς εὐημερίας του. Οἱ σημερινοὶ ἀμπελώνες καλύπτουν ἀρκετὸν μέρος τῆς τοποθεσίας τῆς ἀρχαίας πόλεως. Φοῖνικες, Ῥωμαῖοι, Φράγκοι, Τοῦρκοι, παρῆλθον ἀπὸ τὰ παράλια αὐτά. Μία ἀγγλικὴ σημαία σήμερον ἀναρριπίζεται ἀπὸ τὸν ἄνεμον εἰς τὴν γειτονικὴν Κυρήνειαν. Ἄλλὰ τί εἶναι ἔλ' αὐτὰ ἔμπρὸς εἰς τὸ ἀκατάλυτον ἑλληνικὸν πνεῦμα ποῦ ἀναθρώσκει ἀπὸ τὴν γῆν αὐτὴν καὶ εἶναι ἡ ἀναπνοὴ τῆς ζωῆς τῆς;

Ὅταν ἔρχεται κανεὶς ἀπὸ τὴν Κυρήνειαν συναντᾷ ἐν πρώτοις τὸν Καραβᾶν, τὴν χαμηλοτέραν συνοικίαν τῆς Λαπήθου. Ἐχει καὶ ἡ συνοικία αὐτὴ τὸ ἀναγνωστήριόν της, τὸ κέντρον της. Ὁ δημόσιος δρόμος τὴν διασχίζει μὲ ἐλιγμούς διὰ μέσου τῶν στερεῶν, λιθοκτίστων σπιτιῶν καὶ τῶν φρακτῶν, ὑπεράνω τῶν ὁποίων κρέμονται κλώνοι λεμονεῶν καὶ πορτοκαλλεῶν καὶ ἡ σιλιπνὴ κόμη εὐκαλύπτων. Καὶ ἀνηφορίζει συνεχῶς ἕως τὴν ἐπάνω συνοικίαν, τὴν καθαυτὴ Λάπηθον.

Πυκνὸν ἄθροισμα λευκῶν σπιτιῶν ἀνὰ μέσον κήπων κατέρχεται ἀπὸ τὴν βραχῶδη ρίζαν τῆς ἀποκρήνου κορυφογραμμῆς ἐπάνω εἰς τὰς καμπυλότητας λόφων καὶ ἐκπνέει, ἀραιούμενον βαθμηδόν, πρὸς τὸ ἀλίπεδον, εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν κυμάτων ἀπόστασιν. Μία ἔκκλησία μεγαλυτέρα τῶν ἄλλων ὑψώνει τὸ κωδωνοστάσιόν της ὑπεράνω τῶν σπιτιῶν ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ὑψηλοτέρους συνοικισμούς. Ἐνα μεγάλο κτίριον σχολείου ἀπὸ τὴν κορυφὴν λόφου ἐλαιοφύτου ἀντικρύζει τὴν ἀπλωσιάν τοῦ πελάγους. Τὸ σύνολον ἀποπνέει μουσικότητα γαλήνης καὶ δροσιάς.

Εἶναι δειλινόν. Πρὸ ὀλίγου ὁ οὐρανός, εἰς τὸν ὁποῖον κυλίσονται ἀπὸ ζωηρὸν πνεῦμα ἀνέμου σύννεφα διακεκομμένα, ἀπὸ τὰ χάσματα τῶν ὁποίων λάμπει ἐξ ἀντιθέσεως φωτεινότερον ὁ ὀπά-

λινος τῆς δύσεως ἀναπαλμός, ἐφέκασε τὴν γῆν μὲ χονδράς, ἀραιάς βρανίδας βροχῆς καὶ τὸ ἀργιλλῶδες χῶμα τοῦ ἀνηφόρου εἶναι ὀλισθηρὸν καὶ εἰς τ' ἀκρόφυλλα τῶν κλαδιῶν ζυγίζονται καὶ στάζουν κάπου κάπου σταγόνες ποῦ λαμπυρίζουν εἰς τὸ ἀπαλὸν φῶς τῆς ἡμέρας ποῦ σβήνει. Ἐνα κάρρο ἀνεδαίνει ἀργά, συρόμενον ἀπὸ εὐσωμον κυπριακὸν ἄλογο, κουρασμένον ἀπὸ τὸν μακρὸν δρόμον. Ἐνα σκυλί προηγεῖται μὲ σκιρτήματα, γαυγίζει χαροπὰ τοὺς διαβάτας, ἐπιστρέφει πρὸς τὸ ἄλογο, μπερδεύεται εἰς τὰ ἐμπρόσθια πόδια του, ὀρμαῖ πάλιν ἐμπρὸς μὲ ὠρθωμένην τὴν ἀεικίνητον οὐρὰν καὶ ἀνεμισμένα τὰ μακρὰ του αὐτιά. Ἀγάλλεται διὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ ἑσπερινὸν τζάκι, ὅπως ἀγάλλεται καὶ ὁ χωρικός ποῦ ὀδηγεῖ τὸ ἄλογο τοῦ κάρρου, διακόπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ εὐθυμον σφύριγγμά του διὰ νὰ καλησπερίσῃ τοὺς γνωρίμους ποῦ συνομιλοῦν εἰς τὰ κατώφλια τῶν σπιτιῶν καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου μερικῶν μαγαζιῶν.

Αὐριον θὰ γνωρίσωμεν τὴν συμπαθῆ αὐτὴν Λάπηθον. Τώρα ἀπὸ τὸ Πενταδάκτυλον πυκνώνονται βαθμηδὸν αἱ σικαὶ τῆς ἐγγιζούσης νυκτός. Φιλόξενον τζάκι μᾶς ἀναμένει καὶ ἡ ξεκουραστικὴ γαλήνη μιᾶς ἐγκαρδίου συνομιλίας γύρω ἀπὸ τραπέζι, τὸ ὁποῖον στολίζουν αἱ χρυσαὶ ὀπῶραι τοῦ κήπου τοῦ σπιτιοῦ καὶ φαιδρύνει ἡ μελιχρὰ ἀστραπὴ παλαιοῦ κρασιοῦ τῆς Κύπρου. Ἄς φυσᾷ τώρα ὅσον θέλει ὁ τρελλὸς βορειοανατολικός, ὁ ὁποῖος δυναμώνει καὶ ξυπνᾷ τὸ πέλαγος ἐκεῖ κάτω εἰς παφλασμόν καὶ τυραννεῖ τὰ δένδρα τῆς πλαγιᾶς.

Γ'. Μία ἐπίσκεψις εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐχει ἡ Λάπηθος δύο ἑξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα, ἑλληνικὸν σχολεῖον, παρθενγωγεῖα, δύο ἀναγνωστήρια. Δὲν ὑπάρχει χωρὶς τῆς Κύπρου χωρὶς τὰ σχολεῖά του καὶ τ' ἀναγνωστήριά του, φυτώρια, ὅπου καλλιεργεῖται καὶ θερμαίνεται ἡ ἑλληνικὴ τῆς ψυχῆ. Μία φάλαγξ ὑπερπετακοσίων διδασκάλων καλλιεργεῖ τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν ὄλων τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Κύπρου, τῆς ὁποίας τὰ σχολεῖα εἶναι ὑπερπλήρη μαθητῶν καὶ μαθητριῶν. Τὸ πρόγραμμα εἶναι τὸ ἐπίσημον ἑλληνικόν. Ἐκπαιδευτικῶς ἡ Κύπρος ἔχει πραγματοποιήσῃ τὴν ἑνωσίαν τῆς. Ἡ πατρὶς ὀφείλει

εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ἔνθεον ζῆλον καὶ τὸ ἀφανές, ἀλλὰ μέγα ἔργον τῶν Κυπρίων ἱεραποστόλων τῆς.

Ἄς ἀναβῶμεν εἰς τὸ δημοτικὸν αὐτὸ σχολεῖον τῆς Λαπήθου, ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸν κατὰφυτον λόφον. Αὐτὸν τὸν ἀπότομον ἀνήφορον ἀναβαίνουν κάθε πρωὶ τὰ παιδάκια, σμῆνος τερετίζον καὶ χαροπὸν, καὶ μὲ τὸν καύσωνα τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ μὲ τὰς βροχὰς τῶν χειμῶνων. Ἐξεπορεύθησαν καὶ ἀπ' ἐδῶ, ἄλκιμοι νέοι πλέον, οἱ ἐνθουσιῶδεις ἐθέλονται τῆς Κύπρου διὰ νὰ συμπολεμήσουν μὲ τοὺς ἀδελφούς των εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Τὸ ξεκίνημά των διὰ τὴν μεγάλην θυσίαν ἤρχισεν ἀπὸ τὰ θρανία τῶν σχολείων αὐτῶν, μέσα εἰς τὰ ὅποια ἀκούουν ἀλληλοδιάδοχοι γενεαὶ τὴν αἰωνίαν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου τὸ ἔδαφος εἶναι ἰσοπεδωμένον εἰς ταράτσαν. Ἀνάμεσ' ἀπὸ τίς ἐλιές καὶ τὴν ἄλλην πλουσίαν βλάστησιν εἶναι ἐνθρονισμένον τὸ λευκὸν κτίριον. Ὅπισω του κυματισμοὶ λόφων δασωμένων φθάνουν ἕως τοὺς βράχους τῶν βουνῶν. Κάτω ἀπὸ τὴν ταράτσαν ἀπλώνεται πανόραμα γαλήνης γοητευτικῆς. Ἡ Λάπηθος μὲ τὰς ἐκκλησίας τῆς, τὰ σπίτια τῆς, τοὺς κήπους τῆς, ἕως τὴν ὀμαλὴν ταινίαν τῆς παραλίας. Ὁ Καραβάς... Ἄλλα χωριὰ δυτικώτερον, μόλις λευκάζοντα μέσα εἰς τὴν πρασινάδα τῶν πλαγιῶν. Καὶ ἡ δαντέλλα τῆς βορεινῆς ἀκτῆς μὲ τοὺς κολπίσκους τῆς, τοὺς μεμονωμένους βράχους, γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφρίζουν τὰ κύματα, τὰ παραθαλάσσια ἐξωκλήσια τῆς. Ἐπειτα ἡ γλαυκὴ στυλβηδὼν τῆς πλατειᾶς Μεσογείου, καὶ πέραν ἀκόμη, συνορεύοντα μὲ τὸν οὐρανόν, τὰ ἀστραποβολοῦντα εἰς τὸ πρωινὸν φῶς χιόνια τοῦ Ταύρου.

Ἄλλὰ τὸ ὠραιότερον θέαμα εὐρίσκεται μέσα εἰς τοὺς τοίχους τοῦ λευκοῦ οἰκοδομήματος. Διαιρεῖται τοῦτο εἰς δύο αἰθούσας εὐρυχώρους. Μέσα εἰς αὐτὰς χωροῦν ἐξ τάξεις. Ἡ ἀνάγνωσις διακόπτεται. Τὰ παιδάκια σηκώνονται διὰ νὰ χαιρετίσουν τοὺς ἐπισκέπτας πρὸς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ διδάσκαλος εἶναι νεώτατος. Περυσινὸς ἀπόφοιτος τοῦ διδασκαλείου τῆς Λευκωσίας, γεμᾶτος θέρμη καὶ ζῆλον, ἦλθεν εἰς τὸ γενέθλιον αὐτὸ χωριὸν τοῦ διὰ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰς νεωτέρας γενεὰς ὅσα ἔλαβεν.

Εἰς τὴν ἄλλην αἰθούσαν, ἀπαστράπτουσιν καὶ αὐτὴν ἀπὸ φῶς καὶ καθαριότητα, τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ καρφώνουν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας τὰ μάτια των, ἔπου ἀστράπτει ἡ κυπριακὴ των ψυχῆ.

Ὁ διευθυντής τοῦ σχολείου ζητεῖ τὸν χάρτην. Ἐνα παιδί ἀπλώ-
νει εἰς τὸν μαυροπίνακα τὸν χάρτην—ποῖον ἄλλον!—τῆς Ἑλλά-
δος. Ὁ διευθυντής ξεκρεμαῖ ἀπὸ τὸν τοῖχον μίαν φωτογραφίαν
τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὸ ἀκκτάλυτον στέμμα τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐνας
μαθητῆς σηκώνεται.... Γεωγραφία ἢ προσευχή; Ἡ αἶνος ἀπὸ
στόματος νηπίων καὶ παιδίων πρὸς τὴν μεγάλην ἱερότητα πού
τόσον ἀτελῶς ὑποτυπώνεται εἰς τὸν ἀπλωμένον γεωγραφικὸν χάρ-
την; Δὲν εἶναι τὰ λόγια κυρίως, τὰ ὁποῖα ἀκούονται, ὅσον ἢ
ἔκφρασις τῶν ματιῶν, ἢ ψυχικὴ ἔντασις πού ἀκτινοβολεῖ εἰς τὰ
παιδικὰ αὐτὰ πρόσωπα, ἀπὸ τὰ φλογερά αὐτὰ μάτια. Καὶ εἰς
ποῖαν ἀποθέωσιν βλέπει κανεὶς τὰς γνωρίμους, ἐν τούτοις, Ἀθή-
νας, μέσα εἰς τὰ μάτια τῶν παιδιῶν αὐτῶν.

Ὁ ἕνας ἐκ τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ σχολείου φέρει τὴν στολήν
τοῦ ἱλάρχου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Εἶναι γέννημα τῆς Λαπή-
θου καὶ αὐτός, καὶ εἶχε καθίσει εἰς τὰ ἴδια αὐτὰ θρανία. Τὸν ἔφε-
ρεν εἰς τὴν γενέτειραν μία ἄδεια ἀναρρωτικῆ. Ἐπότισεν ἀπὸ τρία
τραύματα μὲ τὸ θερμὸν κυπριακὸν τοῦ αἵμα τοὺς βράχους τοῦ
Καλῆ Γκρόττο*...

— Τί θὰ γίνῃς ἐσὺ ὅταν μεγαλώσῃς; ἔρωτᾷ ἕνα παιδί.

Ἄλλα τὰ μάτια εἶναι καρφωμένα εἰς τὸ πρόσωπόν του μὲ τὴν βα-
θεῖαν οὐλήν. Καὶ ὁ ἔρωτηθεὶς μαθητῆς ἀπαντᾷ χωρὶς δισταγμὸν:

— Ἀξιωματικός, σὺν ἐσένα.

1922.

Λευκαὶ Ἀθήναι.

Σπύρου Μελά.

Εἰς τὴν μακκαρίαν αὐτὴν πόλιν ὑπάρχει ἕνας ἀκούραστος, ἕνας
δαιμόνιος ὀργανωτῆς μεγάλων φαντασμηγορικῶν ἑορτῶν, ὑπερ-
χων πανηγύρεων τῆς ὀράσεως, διαθέτων καλαισθησίαν καὶ μέσα,
τὰ ὁποῖα δὲν εἶδαν οὔτε εἰς τὸν ὕπνον των οἱ ὀργανωταὶ θριάμβων
τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἢ τῶν γραφικῶν θεαμάτων καὶ παρελάσεων
τῶν ἰταλικῶν δημοκρατιῶν τοῦ Μεσαίωνα: ὁ οὐρανός μας. Μὲ
τοὺς ἡλίους καὶ τὰς κρυσταλλίνας αἰθρίας του μᾶς δίδει τόσον
συχνὰ τὴν χαρούμενην συμφωνίαν τοῦ κυανοῦ. Μὲ τὰς πανσελή-
νους τῶν ἀύλων νυκτῶν του τὴν μελαγχολικὴν συμφωνίαν τοῦ
ἀτιμώδους ἀργύρου. Μὲ τὰ πάναγνα κρῖνα τῶν χιόνων του τὴν

σπανίαν συμφωνίαν τοῦ λευκοῦ. Διότι, αὐτὸ τὸ χιόνι ἐδῶ δὲν εἶνε μία φυσικὴ λειτουργία τοῦ χειμῶνος. Εἶναι θέαμα. Εἶναι μία ἰδιοτροπία μεσημβρινοῦ καλλιτέχνου, ὁ ὅποιος αἰφνης κατέχεται ὀλόκληρος ἀπὸ ἓνα βόρειον ὄραμα καὶ τὸ ἐκτελεῖ βιαστικά, ἐντὸς ὀλίγων ὥρων, ὡς νὰ φοβεῖται μήπως τοῦ διαφύγῃ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἔργου του διακρίνομεν πάντοτε τὴν συνηθισμένην πραότητά του. Ἐπάνω ἀπὸ τὴς βιαστικῆς πιναλιῆς τῆς φανταστικῆς του βαρυχειμωνιάς ὡς νὰ πλανᾶται τὸ μειδίημα τῆς ἀνθισμένης πορτοκαλλιᾶς.

Λίαν πρωί, ἀπὸ τὸ θολὸν τζάμι τοῦ παραθύρου, οἱ κάτοικοι τῶν ἀπομακρυσμένων συνοικιῶν ἐχάρησαν τὰς πρώτας, ἀφελεῖς λεπτομερείας τῆς θελκτικῆς συμφωνίας: Τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου* μετηνάστευσαν ἀπὸ τὰ μαντριά των εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ζητήσουν λίγο «ἀπάγγελιο*». Μέσα εἰς τὴν καταχινίαν, ἔπου τὰ περιγράμματα τῶν βουνῶν, τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν δένδρων ἐπρόβαλλαν ἀμυδρά, λευκά, φευγαλέα, ἐπροχώρουν δύο κοπάδια προβάτων μὲ φαιδροὺς κωδωνισμούς. Ἦκολούθουν οἱ βοσκοὶ μὲ τὴς ἀγκλίτσες των. Ὁ ἓνας νέος, κόκκινος, ταχύς, εὐκίνητος, ὁ ἄλλος γέρων, μεγαλόσωμος, μέσα εἰς βαρεῖαν κάπαν. Ἡ χιονισμένη κουκούλα του ὁμοιάζε μὲ τὴν κορυφήν τοῦ Παρνασσοῦ. Γύρω ἀπὸ τὰ πατριαρχικά του γένεια, πρὸ πολλοῦ χιονισμένα, αἱ νιφάδες ἔπαιζαν κυνηγητὸ σὰν πεταλοῦδες. Κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλην του κρατοῦσε ἓνα ἀρνάκι, τὸ πλέον ἀδύνατο τῆς ποίμνης, ἴσως ἄρρωστο, καὶ τὸ ἐξέσταινε εἰς τοὺς γεροντικούς του κόλπους, κάτω ἀπὸ τὴν κάπαν του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεῖχε μόνον ἡ ἀθῶα, μικρὰ κεφαλή διὰ νὰ βελάζῃ μὲ χεῖλη τρέμοντα καὶ ἀχνίζοντα—θέαμα βιβλικόν*, ἀπόσπασμα ζωντανὸν ἀγίας εἰκόνας, τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτήρος.

Ἐπειτα παρήλασαν τὰ κλασσικά δύο παιδάκια τοῦ λαοῦ μὲ τὴν μεγάλην ὀμπρέλλαν, τὰ ὅποια ἔχουν ἀπαθανατισθῆ ἀπὸ τὴν στερεότυπον τέχνην τῶν εἰκονογραφημένων δελταρίων. Εἶχαν ἀπὸ μίαν μικρὴν, στρουμπουλὴν, φλογώδη πιπεριάν ἀντὶ μύτης, τὰ μικροσκοπικά μποτινάκια των ἔχάνοντο εἰς τὸ χιόνι, καὶ εἰς τὰ πτερὰ τῆς πελωρίας νυκτερίδος, ἡ ὁποία τοὺς ἐχρησίμευεν ὡς κινήτην στέγη, αἱ νιφάδες ἐχόρευαν εἰς ὄλους τοὺς ρυθμούς. Ἦρχιζαν ἀπὸ τὴν ἀρχέγονον, ἀναπαυτικὴν «πόλκαν μιλιταίρ», τὸ ἐγύριζαν στὴ μαζούρκα, κατόπιν στὸ βάλς, ἔπειτα τὸ βάλς αὐτὸ

ἐγίνετο τρελλό, θεότρελλο καὶ ἀπεκορυφούτο εἰς ἓνα ἰλιγγιώδη στρόβιλον ὀρχουμένου δερβίσου—ἓνα λευκὸν ἐξωτικὸν ὄφιν, ὁ ὁποῖος συνεστρέφετο σὰν δαιμονισμένος, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, διὰ τὰ καταπέση τέλος καὶ τὰ ἐκπνεύση ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν ἀθλίαν ὀμπρέλλαν τῶν μικρῶν, εἰς τὰ χωράφια καὶ τὰς ἀχνίζουσας στέγας.

Τὸ μοναδικὸν θέαμα μοῦ ἔδωκε μίαν καλὴν ἔμπνευσιν, ἡ ἀνέλθω εἰς τὸν Λυκαθηττόν*. Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἀπεφάνθησαν ὅτι ἤμην τρελλὸς καὶ ἠρνήθησαν κατηγορηματικῶς νὰ μὲ ἀκολουθήσουν. Ἔτσι ἠναγκάσθην ἡ ἀναχωρήσω μόνος. Ἄλλ' εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαθηττοῦ, εἰς τὸ μικρὸν καφενεῖον τῆς Δεξαμενῆς*, εὐρῆκα εὐτυχῶς καὶ ἄλλον τρελλόν, ἀνθρωπὸν λόγιον, ὁ ὁποῖος εἶχε μάλιστα γαλῶσες. Ἐπρομηθεύθημεν δύο ῥόπαλα ἐν εἴδει «ἄλπεν—στόκ*» κι' ἐξεκινήσαμεν.

Οἱ μόνοι θεαταὶ τῆς ἥρωικῆς ταύτης πράξεως ἦσαν μερικοὶ σπῖνοι—ἄθλιοι μπόεμ*, ψόφιοι ἀπὸ τὸ κρύο, ἄνευ πλτοῦ, ντυμένοι μὲ φαντακτερὰ ντόμινα ὡς γελωτοποιοὶ διαλυθέντος ἵπποδρομίου. Δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σταθοῦν εἰς ἓνα μέρος... Κάθε τόσο, εἰς τὸ μικρὸν δάσος τοῦ λόφου ἀντηχοῦσε καὶ ἀπὸ μίᾳ φοδερῇ μπαταριά: Δὲν ἦσαν ἄγριοι Νεμρώδ*, δὲν ἦσαν ἐκπυρσοκροτήσεις δικάνων. Ἦσαν οἱ ξηροὶ κρότοι τῶν κλάδων, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὸ βάρος τῆς χιόνος, ἀπεσπῶντο ἔξωφρα κι' ἔπεφταν κάτω εἰς μίαν στήλην ἀπὸ ἀφρούς. Τὰ καημένα τὰ δεντράκια! Δὲν εἶναι συνηθισμένα εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀχθοφόρου. Ἦκουε κανεὶς διαρκῶς τὸ ἀνατριχιαστικὸν κρᾶκ—κρᾶκ τῆς σπονδυλικῆς των στήλης μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον σιγὴν τοῦ ἄλσους, καὶ, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐγονάτιζε καὶ ἀπὸ κανένα, μετὰ πατάγου, —ἀνεπιστρεπτει—μία στιγμὴ—μία ζωή!... Τὸ χιόνι δὲν ἔχει ἐνδύσει ἀπλῶς τοὺς κλάδους των. Ἐχει καθίσει ἐπάνω, εἰς μεγάλους ὄγκους, οἱ ὅποιοι ἐδῶ παριστάνουν πελώρια λευκὰ ὄργανα μὲ ἀνοικτὰ πτερά, ἐκεῖ ἀρκουδόπουλα τῶν πολικῶν χωρῶν, σκαρφαλωμένα καὶ κουρνιασμένα εἰς τὰ φυλλώματά των. Οἱ θάμνοι, οἱ ὅποιοι διαδέχονται τὸ δάσος, ἐφ' ὅσον ἀναβαίνομεν, ἔχουν μεταμορφωθῆ τελείως. Ἐχουν τὸ ὕψος μιᾶς βλαστήσεως θαλασσίου βυθοῦ. Νομίζει ὅτι ταξιδεύει κανεὶς μ' ἓνα φανταστικὸν ὑποβρύχιον τοῦ Ἰουλίου Βέρν*, εἰς τὸν πυθμὲνα παγωμένου ὠκεανοῦ, καὶ βλέπει κατὰλευκα κοράλλια, πελωρίους χιονώδεις σπόγγους,

μεδούσας ἀποκρυσταλλωθείσας, δλόκληρον βασίλειον παραδόξου, δνειρώδους, ἀπομαρμαρωθείσης χλωρίδος!

Ἄλλά, μόλις φθάνετε εἰς τὴν κορυφήν, ὅποιον ἀλησμόνητον θέαμα! Τεράστια γλῶσσαι λευκοῦ καπνοῦ περιβάλλουν τὴν πόλιν, ὡς νὰ ἔχη βάλει, κάποιος ἄλλος Νέρων, πυρκαϊὰν εἰς ἑλα τὰ σημεῖα, εἰς ἑλα τὰ βᾶθη τοῦ ὀρίζοντος. Μέσα εἰς τοὺς καπνοὺς μόλις διακρίνεται εἰς τὸ βάθος τὸ ἀμυδρὸν σχεδιάσμα τῆς Ἀκροπόλεως. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σας εἶναι τεντωμένο, εἰς ἓνα τελλάρου πελώριον, ἓνα κομμάτι ἀπὸ κατάστιλπνον, κατάλευκον ἀτλάξι. Καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ἀτλάξι ἔχει, μὲ ἄβραξ σκιάς, κεντήσει, κάποια θλιμμένη φαντασία κόρης μία πολιτείαν παραμυθιοῦ— ἐκκλησίαις μὲ κρουσταλλένιους τρούλλους καὶ παλάτια ἀπὸ μάρμαρο πελεκητό, μίαν νεκράν, σιωπηλὴν πολιτείαν πνευμάτων. Ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ ἔρημοκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔπου δύο ἱερωμένοι λειτουργοῦν, χύνεται ἓνα νέφος ἀπὸ λιβάνι. Καὶ ἡ εὐωδία του παίρνει καὶ σμίγει καὶ ἀρωματίζει τὴν καταχινὰν καὶ γίνεται ὄλη ὡς ἓνα μέγα θυμίαμα ποῦ ἀναβαίνει ἀπὸ τὴν ἄσπιλον πολιτείαν τῶν ψυχῶν πρὸς τὸν αἰώνιον θρόνον τοῦ Δημιουργοῦ.

1923.

Ἡλιοφῶτα μεσάνυχτα.

Ἀναστασίου Πεζοπόρου.

Εἰς τὰς πολιτικὰς θαλάσσας, ἔπου πλέομεν τώρα ἀρκετὰς ἡμέρας καὶ νύκτας, συναντῶμεν αἰφνιδίως ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν ἀγρίων φιδῶδ* μὲ τοὺς αἰωνίους παγετῶνας καὶ τὰς χιόνας, ἡμέρους βλαστήσεως ἀπιστεύτου ἀκμῆς καὶ χάριτος. Καὶ ἡ ὁμορφιά των εἶναι ἀπερίγραφτος. Ἡ πέννα δὲν ἔχει θέσιν πλέον. Μόνος ὁ χρωστήρ εἶναι ἱκανὸς ν' ἀποδώσῃ τὴν ποικιλίαν τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος. Ἀπὸ τὴν ὀγδόην ἑσπερινὴν ἕως τὸ μεσονύκτιον πλέομεν ἀπόψε εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ γελόντα αὐτὰ φιδῶδ, τὰ ὅποια ἔχουν ὕψην, θὰ ἔλεγε κανεῖς, μετάξης. Σούλμπεργφιερδ εἶναι τὸ ὄνομα τῆς εὐρείας ταύτης θαλασσίας λεκάνης, καὶ πρὸς τὸ Φίνγκες κατευθυνόμεθα.

Δὲν βραδυάζει, δὲν νυκτώνει τώρα τὸ καλοκαίρι εἰς τὰς πο-

Ἄλεξ. Γ. Σαοῖ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Δ' γυμνασίου

3

λικὰς χώρας. Μετὰ τὰς ἔνδεκα τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ῥόδα δύσεως καὶ ῥόδα ἀνατολῆς ταυτοχρόνως.

Σήμερον ἔβρεξε καὶ ὁ ἀέρας εἶναι χρυστάλλινος. Νέφη εἰς τὸν ὀρίζοντα, τὰ ὅποια δὲν ξέρει κανεῖς ἂν εἶναι ἑαρινὰ ἢ φθινοπωρινὰ. Δώδεκα παρὰ τέταρτον καὶ εὐτυχοῦμεν ἀπόψε νὰ ἴδωμεν διὰ πρώτην φοράν τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου. Δεξιὰ μας ἡ μεγάλη νῆσος Σένγεν μᾶς ἔκρυπτε τὸν ὠκεανόν, ἀλλὰ μίαν στιγμὴν διὰ μέσου φαραγγιώδους ποταμοῦ της, διήκοντος ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον της εἰς τὸ ἄλλο, μᾶς ἐφάνη τὸ θαῦμα. Ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς.

Ἀκίνητος ἔμενε ὁ μέγας δίσκος εἰς τὸν ὀρίζοντα, καί, ἴσως πρὸς χάριν μας,—εἴμεθα τόσοι προσκυνηταὶ τοῦ μεγαλείου ἐκείνου, ἀπὸ μακρυνὰς χώρας προσελθόντες,—τὰ νέφη ὑπεχώρησαν. Εἶδομεν τότε τὸ πανόραμα. Ἦτο τόσοσιν φωτεινὸς εἰς τὴν δύσιν καὶ ἀνατολήν του ὁ ἥλιος, ὅπου ἐθάμβωνε τὴν ὄρασιν. Καὶ κάτι παράδοξον συνέβαινε εἰς τὰ γαλιηναῖα νερά, εἰς τὴν ἐγγὺς πρασίην ἀκτὴν, εἰς τὰ ἀπόδαθα βουνά. Δὲν ἦτο ἡμέρα, ἂν καὶ εἶχε τόσοσιν χρυσοῦν φῶς. Αἱ σκιαὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μας ἦσαν πυκναὶ καθ' ὅλον τὸ μέγα φῶρδ. Μονάχα αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν ὄρεων εἶχαν τριανταφυλλένιαν λάμψιν. Ἐφαίνετο ὅτι ἡ φύσις ἤθελε νὰ κοιμηθῆ παρ' ὅλην τὴν ἄμεσον μετὰ τὴν δύσιν πανηγυρικὴν ἀνατολήν.

Ὁ πλοίαρχος διέταξεν ἀργοπλοῖαν καὶ τὸ σκάφος ἡρέμα ἐπορεύθη πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Φίνσνες. Εἰς τὴν ἀποβάθραν ἦσαν ἀποθήκαι, ξενοδοχεῖον, κίосκι, ἄνθρωποι, ἀμαξάκια, τὰ ἀλλόκοτα μὲ μίαν σάνιδα ἐπὶ τροχοῦ νορβηγικὰ ἀμαξάκια, μερικὰ αὐτοκίνητα. Καὶ σὺν νυσταγμένοι ἦσαν οἱ ὀλίγοι ἄνθρωποι εἰς τὴν φωτιζομένην γῆν ἀπὸ τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου... Ἀλλὰ ἀλέκτορος ἠκούσθη. Τί ἤθελε νὰ εἶπῃ ὁ οἰηματίας; Ὅτι αὐτὸς ἔφερε τὸν ἥλιον; Ἀλλὰ δὲν ἔφυγε, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ. Ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν τοῦ πλοίου ἄνδρες, γυναῖκες, ἔσκυβαν εἰς σιωπηλὴν ῥέμβην. Φωτογραφικαὶ μηχαναὶ διηθύνοντο πρὸς τὴν φωτεινὴν σφαῖραν, καὶ ἦτο τόση σιγὴ, ὅπου ἠκούετο ὁ ἦχος τῆς πτώσεως τοῦ παραπετάσματός των. Ἀφῶνοι ἐκινουῦντο οἱ ἐκφορτωταὶ ἀπὸ τὸ πλοῖον εἰς τὴν μικρὰν προκυμαῖαν.

Μετ' ὀλίγον ἀντήχησεν ἡ σειρὴν τοῦ σκάφους καὶ ἡ ἠχὼ τῆς ξηρᾶς παράξενα ἀνταπέδωκε τὸ σφύριγμά της. Ἐκινήθη τὸ ἀτμό-

πλοιοι εις τὰ στρωτὰ νερά του φιόρδ. Πλοϊον φάντασμα, θά τὸ ἐλέγατε, εις νύκτα ἀλλόκοτον, νύκτα μὲ ἐκτυφλωτικὸν τὸν φλογώδη δίσκον τοῦ ἡλίου. Ἐβλέπαμεν σιωπηλοὶ ἐπὶ ὥραν τὸ πρωτοφανεῖς δι' ἡμᾶς αὐτὸ ὄραμα. Ἐξαφνα εις τὰ νερά ἐπέρασε σμήνος ἀπὸ ἀλλόκοτα πτηνά. Μερικὰ ἤγγιζαν τὸ πέλαγος καὶ ἦταν σὰν νὰ ἀπήχησαν ἑξαφνα εις τὸ φιόρδ γοργαὶ διελεύσεις μεταξωτῶν φορεμάτων. Νανουριστικὰ ἐπροχώρησε τὸ σκάφος.

Εἶδομεν κατόπιν ὅτι δὲν ἤμπορεῖ ἴσως ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ ἴδῃ εις κανὲν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Τὸ γελαστότερον φιόρδ τῆς πολιτικῆς γῆς παρουσιάξον ὅλας τὰς διαφορομορφοὺς γραμμὰς του. Οἱ χαμηλοὶ βουνοὶ περὶ τὴν ἀκτὴν, αἱ κοιλάδες των, τὰ ὀπισθὲν των ὑψηλά, ὑψηλότερα, ἀνισομεγέθη βουνὰ ἐσχημάτιζαν πύργους φανταστικούς, θαυμαστάς πυραμίδας, ἀσυνήθεις ἐπάλλξεις, ἀγερώχους ἀκροπόλεις, πελωρίους θόλους, ἀποτόμους αἰχμάς, τρομεροὺς κώνους. Κάθε σχῆμα ποῦ ἐπλασεν ἢ ἀρχιτεκτονικὴ γραμμὴ ἦτο ἐκεῖ καὶ εις ὅλας τὰς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρμονίας ταύτας διεχύθησαν τὰ ἀνομοιότερα χρώματα. Μαύρη καὶ ἀσημένια, κατὰ τμήματα, ἦτον ἡ θάλασσα, καὶ εις τὸ μέσον της τεράστιος χρυσοὺς ὄφις, ὁ ἀντανκλωμένος ἡλιος. Εἰς ἐσώτερον βάθος τῆς μαγευτικῆς εἰκόνας ὑψοῦντο ὄρη πυραμιδοειδῆ, τόσον βαθυκύανα, ὅπως ἴσως δὲν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ παρόμοιον κυανοῦν. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἦσαν πελώρια λευκὰ κηλίδες, αἱ ὁποῖαι πολλαχοῦ ἐκάλυπτον ὀλοκλήρους πλαγιὰς: ὄγκοι χιόνων. Ἄλλα ὄρη ἦσαν κατὰλευκα καὶ αἱ κορυφαὶ των τριανταφυλλένια. Ἄλλα εἶχαν λευκὸν καὶ πράσινον χρῶμα, ἄλλα βαθὺ πράσινον μὲ καφεκοκκίνοὺς ῥαβδώσεις. Καὶ γύρω οἱ χαμηλοὶ λόφοι ἐκολυμβοῦσαν εις ἓνα πράσινον ὄλων τῶν διαβαθμίσεων. Ἀπὸ τὸ μαυροπράσινον ἕως τὸ τρυφερώτατον ἀνοικτὸν τῶν διεσκορπισμένων ἀνάμεσα τῶν μικρῶν λειβαδιῶν. Πολλὰ τούτων προσελάμβανον ζωηροτάτους κιτρίνοὺς τόνους ἀπὸ τὴν δροσερὰν ἀνθησιν ἐπ' αὐτῶν. Ποῦ καὶ ποῦ ἀνεδύοντο παρὰ τὴν κομψὴν ἀκτὴν ἔντονοι κόκκινοι τόνοι, μεμονωμένοι ἐρυθροβαμμένοι ἐξοχικοὶ οἰκίσκοι. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ χρώματα παρέμεναν ἐκεῖ ἐπὶ πολλὴν ὥραν εις σταθερότητα μοναδικήν. Τὸ φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου τὰ ἐζωογονοῦσε, ἀλλὰ δὲν τὰ παρήλλασσε. Ἡ στιγμὴ ἐφαίνετο αἰωνιότης. Μόνον μετὰ πολλὴν ὥραν παρήλλασον οἱ τόνοι, ἀλλ' ἢ παραλλαγὴ των ἐνεῖχε μίαν ἀναγέννησιν συνεχῆ. Ὅτι ἐσθῆγε σιγά-σιγά, ἀνε-

ζωογονεῖτο συγχρόνως, καὶ ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων σταθερωτέρων χρωματισμῶν, τοῦ κυανοῦ τῶν βουνῶν, τοῦ λευκοῦ τῶν χιόνων, τοῦ πρασίνου τῶν δασῶν καὶ ἀγρῶν καὶ τοῦ ἀσημένιου τῆς θαλάσσης συνανεμιγνύοντο ἀνταύγειαι χρυσαῖ, κίτριναι, μολυβένιαι, βόδιναι, ἰώδεις, μὲ ἤρεμον ἀνάπλασιν εἰς τὰ νερά, εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὰ νέφη.

Κάποιαν στιγμὴν εἶδομεν ν^ο ἀναπηδοῦν εἰς γοργὸν χορὸν ἐπὶ τοῦ πελάγους σμήνη μεγάλων, παραδόξων ψαριῶν. Ἐψοῦντο καὶ ἐβυθίζοντο, οἱ δὲ ἀνατιναγμοὶ τῶν ἐπροξενουῶσαν ἀλλοκότους ἤχους. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀρκτικῶν ἐκείνων ἰχθύων ἦσαν καὶ θαυμάσια κήτη. Ἡ ἀσημένια θάλασσα, φρίσσουσα ἐκ τῶν ἀνασκιρτημάτων τῶν, ἐγέμιζεν ἀπὸ ἄπειρα μαργαριτάρια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ νυκτερινὸς ἥλιος ἐσκόρπιζε τὸν λεπτὸν χρυσοῦν τοῦ παλμώδους φωτός του.

Ἦκουσα ἀπότομον ξηρὸν κρότον δίπλα. Ἐστράφην καὶ εἶδα τὴν λευκὴν θαλαμηπόλον μὲ φιάλην καμπανίτου. Ὁ συνταξιδιώτης μου Ἀλέξανδρος τὴν εἶχε παραγγεῖλει πρὸς πανηγυρισμὸν τοῦ πρωτοφανοῦς δι' ἡμᾶς ἀδύτου ἡλίου. Ἐψώσαμεν τὰ ποτήρια εἰς ὑγείαν τῆς παραδόξου χρυσοῦς μεταλλικῆς σφαίρας, ἡ ὁποία ἔμενεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δρίζοντος μὲ δοξαστικὴν μεγαλοπρέπειαν.

1923.

Β'. ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ.

Τρικυμία κατὰ τὸν πλοῦν¹.

Ἀλεξάνδρου Μωραϊτίδου.

Εἰσαγωγή: Τὸ τεμάχιον εἶνε ἀπόσπασμα μεγαλυτέρου λογοτεχνήματος, φέροντος τὸν τίτλον **Μὲ τὰ πανιά**. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς περιγράφει ἐν ταξειδίῳ του ἐπὶ σκούνας, ἐκ τῆς Σκιάθου εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν.

..Προχωρούσης τῆς νυκτὸς ἀκούεται πέραν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἀοράτου πόντου θορυβώδης αὔρα, ὡς νὰ σείωνται πρὸς δυσμὰς ἀθέατα δάση ὑπὸ στυγνοῦ μαΐστρου*, βοῶντος ὑποκώφως, λέγεις, καὶ κατέρχεται χεῖμαρρος ἀφανῆς ἀπὸ ὑψωμάτων. Προαγγέλλεται νυκτερινὸν μελτέμι. Βίαιος ἄνεμος ποῦ παίρνει τὰ μεσάνυχτα. Ἐπὸ τὰς ἀστρολαμπὰς διακρίνομεν τὰς ρυτιδώσεις τοῦ πελάγους ὡς πτυχὰς ἠπλωμένης ὀθόνης.

Ὁ πλοίαρχος στηρίζει τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς ὀσφύος ὡς αἰγι-
νήτικη λάγηνος· βλέπων σύννους πρὸς τὰ ἱστία, διατάσσει τοὺς
ναύτας, μόλις ἀποδειπνήσαντας, νὰ στερεώσουν αὐτὰ τεζάροντες
μαντάρια* καὶ μπράτσα*, ὅπως εὐρεθῶμεν ἔτοιμοι εἰς ὑποδοχὴν
τοῦ ἐπερχομένου ἀνέμου, ἀποστείλαντος ἤδη τὰς προφυλακὰς του,
μερικὰ φουσκωμένα κύματα.

— Νέτα* κάργο*!

— Ἄλλα* μπρούλια*!

Καὶ ἰδοὺ αἰφνίδιαι ῥιπαὶ καταφθάσασαι προσπίπτουσιν ἐπὶ
τῶν ἱστίων, ἅτινα τινάσσονται κυματοειδῶς ἐν ἠχηροῖς πλατα-
γισμοῖς, ὡς νὰ προσέκρουσαν ἐπ' αὐτῶν ἀγέλαι· πτηνῶν νυκτο-
βίων καὶ κτυπῶσι τὰς πτέρυγὰς των. Τέλος κολποῦνται ἐν κρα-
δασμοῖς καὶ παλμικαῖς κινήσεσι τοῦ σκάφους, ὅπερ μετὰ στεναγ-
μὸν ἰσχυρὸν ἀνεκινήθη αἰφνης—ἐξηπλωμένον ὄλην τὴν γαληνιαίαν
ἡμέραν στὴ λιακάδα—καὶ ὡς προσωθηθὲν ἐρρίφθη ἀκούσιον εἰς
τὴν ἀνοιγεῖσαν ὁδόν.

— Τὰ φανάρια σου! . . . Προστάσει τὸν παῖδα ὁ πλοίαρχος,
ἐπιδλέπων τοὺς ἐπὶ τῶν πλευρῶν μεγάλους τοῦ πλοῦ φανούς, ἐξέ-
χοντας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὡς δύο μεγάλα ὄμματα ἀλλοιθώρου τέρα-
τος, πράσινον καὶ ἐρυθρόν.

Καὶ ἰδοὺ θρῆνοι ἀντηχοῦσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ τῶν κορζε-
τῶν*, θρῆνοι ἄρπας καὶ λύρας. Ὀδυρμοὶ καὶ γόοι αὐλοῦ φρυγι-
κοῦ, τὸ φρύγιον* αὐλοῦντος. Μέλος νεκρώσιμον ἀοράτων πνευμά-
των, ἐν νυκτίαις φοβεραῖς ὥραις ἐπικαθησάντων, θαρρεῖς, ἐπὶ τῶν
ἀκροτάτων τῆς νεῶς καὶ θρηγούντων ἐν ἰαχῇ τοῦ ἐρήμου πελά-
γους. Ἀθέατα τελώνια*, κρεμάμενα ἀπὸ τῶν πολυσιδῶν σχοι-
νίων τῶν ἀρμένων*, ἀρχίζουσι νὰ παίζουν τραγούδια τρελλά, τρα-
γούδια μέθης, ἀποκριᾶς τραγούδια, τραγούδια χοροῦ, ζωῆς τρα-
γούδια, θανάτου τραγούδια. Ἀνακατωμένα, σκοτεινὰ τραγούδια.
Μοιρολογοῦν γυναῖκες ἐπὶ νεκρῷ, κι' ἐξαίφνης αἱ ἴδιαι καγχά-
ζουν ὡς αἱ Βάκχαι*. Τώρα ἀλαλάζουν Τούρκοι ἐν ἐφόδῳ, τώρα
φαλμψοῦν ψάλλαι κηδεύοντες. Ἀπὸ τὰ σκολιὰ ἐξάρτια, ἀπὸ τὰ
ὑψηλὰ παταράτσα*, ἀπὸ τὰ χιαστῶς συμπλεκόμενα μαντάρια*,
πανταχόθεν ἀντηχοῦσιν οἱ θρῆνοι καὶ οἱ γέλωτες, ταχύπτεροι τοῦ
μελτεμίου ἀπόστολοι, τὸ ὅποιον κατόπιν των νὰ το, ἀφρίζει,
ὠρεύεται, μυκάται. Ἐνίοτε κόρη καταμόναχη τραγουδεῖ, θαρρεῖς,
ἐπάνω εἰς τὸν ὑψηλὸν κόντραν*, κόρη τὸν ταξιθεύοντα μνηστῆρα

ὄνειροπολοῦσα. Κατόπιν μήτηρ κλαίει τὸ παιδάκι τῆς, μέσα εἰς τὰς γάμπιες τυλιγμένη, ἀόρατος. Στιγμάς τινας ἐξέχει ὀξύτατος ὁ ἦχος τῆς γλυκυτάτης φλογέρας, ἐπάνω εἰς τὸ πανύψηλον φλέσι*, ὡς νεαροῦ βοσκοῦ κελάδημα ἀπὸ τοῦ ὕψους ὄρους. Μετὰ δέους ἐπαίρω τοὺς ὀφθαλμούς μου πρὸς τὰ ἱστία, ἔθεν ὁ ἄνεμος διὰ τῶν ποικίλων ὀπῶν τοῦ ἐξαρτισμοῦ εἰσχωρῶν βιαίως, συρίζει. Συρίζει πενθίμως, συρίζει ὀξέως, συρίζει γοερῶς. Τώρα μὲν ἀκούω τὰς στοναχὰς τοῦ σφαζομένου Ἀγαμέμνονος· τώρα δὲ τὸν γόον τοῦ αὐτοκτονοῦντος Αἴαντος*, καὶ αὐθις τοὺς ὀλολυγμοὺς τῆς Ἡλέκτρας· καὶ νῦν τὸν κλαυθμὸν τὸν ἀκατάσχετον τοῦ Πέτρου, καὶ πάλιν τῆς Μαγδαληνῆς τοὺς λυγμοὺς.

Περιβαλλόμεθα πάντοθεν ὑπὸ τῆς σκοτίας καὶ κατευθυνόμεθα εἰς ἀδιόρατον σκοτός. Ἡ πυξίς μόνη μᾶς ὀδηγεῖ, καὶ τῶν ἀστρῶν ἡ τρέμουσα φεγγοβολή.

Ὁ κόντρας κτυπᾷ, διπλούμενος ἐν ἑαυτῷ, ὑπ' ἀντιθέτων ῥιπῶν συγκρουόμενος, ὡς ἀετὸς πληγωμένος θανασίμως. Τὸ φλέσι κρούεται ὡς τύμπανον παρατάξεως. Ἡ τρικυμία μυκάται ἤδη, φωνάζει, ὠρύεται, βρυχᾷται μακρὰν ὡς βοή λεόντων καὶ τίγρεων ἀμιλλωμένων ἐν διαύλῃ καὶ δολίχῳ. Πυρκαϊὰ ἀθέατος, καὶ φθάνουσιν οἱ κροταλισμοὶ τῶν φλογῶν τῆς. Τὰ κύματα πλακῶνουν, ἐπλάκωσαν.

— Μάινα φλέσι! Μάινα κόντρα!

Εἶναι τὰ λεπτοφυέστερα, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἱστίων, καὶ ἐν τῇ εἰσβολῇ τοῦ ἀνέμου πρῶτα-πρῶτα καταβιδάζονται, τὰ μονάκριθα παιδάκια τῆς σκούνας, νὰ μὴ πέσουν ἀπὸ τόσον ὕψος.

Οἱ ναῦται, παλαισταὶ ἔτοιμοι, ἴστανται παρὰ τὰ μαντάρια μὲ τὸ τσιγάρο στὸ στόμα, ἀνασκουμπωμένοι. Ἡ σκούνα τραντάζεται ἐγείρουσα ὑπερηφάνως τὴν πρῶρὰν τῆς, λέων, ἀνατινάσσων βασιλικῶς τὴν χαίτην του, τίγρις, τρίζουσα τοὺς ὀδόντας τῆς, ὡς νὰ λέγῃ :

— Ἐδῶ εἶμαι!

Βρυχᾷται τὸ πέλαγος, σφυρίζει ἡ σκούνα, τρίζουσαν τᾶρμενα. Οἱ ναῦται ἀνασκουμπώνονται ὀλοένα.

Ἡ μάχη ἀρχίζει. Κύμα ἓν, ὄγκος μολύβδινος, ἀκτινοβολῶν ὑπὸ τὴν ἀστροφεγγιὰν ἀποτρόπαιον ἀκτινόβολιαν, θραύεται κατὰ τῆς χυτῆς μάσκας* ἐν πλαταγισμῷ, περιλούει τ' ἀκροστόλια καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν πρῶραν ἐν ἀφρῷ, διασυρίζον ὡς σθεννυμένη ἀνθρακιά.

— Νὰ κολυμπήσῃ κομμάτι ἢ ᾽Αλαφίνα! ἀκούεται ἀπὸ τῆς πρύμνης ὁ πλοίαρχος, ἐνθαρρύνων μετὰ μειδιήματος τοὺς ναῦτας, βαρυθύμους, διότι θὰ ἔχωσιν ἀγρυπνίαν ἀπόψε.

Τὸ κατάστρωμα μέχρι τῆς ὑψηλῆς πρύμνης εἶναι διάβροχον. Οἱ ναῦται γυμνόνημοι, ἴστανται εἰς τὰς θέσεις των, βρεχόμενοι μέχρις ἀστραγάλων. Τὰ κύματα εἰσρέουσιν ἀδιακόπως ὡς ποταμὸς ἀφρίζων κι' ἐκρέουσιν ἀπὸ τ' ἀνοικτὰ πορτέλλα. Θαρρεῖς καὶ τὸ ἥμισυ σκάφος πλέει ὑπὸ τὴν θάλασσαν.

Τὸ πέλαγος ἐφούσκωσε πλέον, ὑψωθὲν ὑπεράνω ἡμῶν ἐπιφόβως· ἀλλ' ἡ σκούνα, γυρμένη πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν, — μούρα* ἀριστερὰ—ὡς τυφλὴ εἰσχωρεῖ διαμελίζουσα εἰς δύο κραταιῶς τοὺς ἀτελευτήτους ὄγκους, τοὺς ὁποίους τὸ πέλαγος σωρεύει κατ' αὐτῆς, τὸν ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον. Θαλάσιον τέρας ἢ σκούνα, λυσσωδῶς καταπατεῖ ὑπὸ τὴν τρόπιν τῆς τὰ ὀγκώδη κύματα, καὶ τοῦ δίνει, μωρὲ γιέ μου, λοξοδρομοῦσα πρὸς ἀνατολὰς, ἐν τριγμῷ τῶν ἱστῶν καὶ συριγμῷ τῶν καρχησιῶν*, ἐν ᾧ ὀπισθὲν μας ἀλαλαγμὸς καὶ βοή καὶ σύγχυσις καὶ σκοτία καὶ συμπλοκαὶ καὶ ὀλοφυρμοὶ κυμάτων, ἐφ' ὧν πένθιμοι ἀκτίνες προσπίπτουσιν, ἀκτίνες πράσιναι καὶ ἐρυθραί, τὸ φῶς τῶν φανῶν τῆς γραμμῆς. Τὰ κύματα διωκόμενα μᾶς φθάνουν· καὶ βλέπομεν τὰς θραυομένας κορυφὰς των ὡς στόματα ἀφρίζοντα ἐκ τῆς ὀργῆς, φαγκρίζοντα* μὲ στίλβοντας λευκοὺς ὀδόντας. Ἔρχονται ἀπὸ τὸ σκότος καὶ χάνονται εἰς τὸ σκότος. Λόχοι μὲ πυκνὰς ἀργυρὰς λόγχας ἀπαstraπτούσας εἰς τὴν φωτοβολίαν τῶν ἄστρον, λόχοι λευκάσπιδες, πίπτοντες γενναίως ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ πεδίου, πλὴν πάραυτα ἀντικαθιστάμενοι ὑπὸ τῶν ἐτοιμῶν ἐφεδρειῶν. Τέρατα ἄγνωστα μὲ ἀργυρόξανθον φαεινὸν τρίχωμα εἰς τὴν κυρτὴν των βράχιν.

— Νὰ κολυμπήσῃ κομμάτι ἢ ᾽Αλαφίνα! ἐπαναλαμβάνει πάλιν, ἐνισχύων, ὁ πλοίαρχος· καὶ, στρεφόμενος πρὸς τὸν ἔφηβον, εὐρεθέντα πάλιν εἰς τὴν πηδαλιουχίαν, νουθετεῖ ἡρέμα :

— Πρόσεχε, παιδί μου, πρόσεχε!

Καὶ ἴσταται ἐκεῖ ἐπάνω μὲ τὸ εὐρέως κολπούμενον ὑποκάμισόν του, ἀρχηγός, διευθύνων ἐκεῖθεν τὴν συμπλοκὴν.

Ἡ σκούνα, παλαίουσα, σκιρτᾷ μετὰ βώμης ἐπὶ τῶν κυμάτων, ἀντιπαρερχομένη, ἀναβαίνουσα, καταβαίνουσα, ὑψοῦσα τεραστίως τὴν πρῶράν τῆς, στάζουσαν ἀπὸ τοῦ ἰδρώτος, θαρρεῖς, μὲ τὸ

μπαστούνι* της προτεταμένον ὡς δόρυ μέγα, βριθύ, Ἰθηναίης* δόρυ, ἐνῶ ἢ πρύμνη της, μὲ τὰ ὑψηλὰ δρύφακτα, κατέρχεται πρὸς τὸν ἀνοιγόμενον πόντον, βαρεῖα, νὰ ταφῆ, νομίζεις, ἐκεῖ, εἰς λάκκον ἀπρόσιτον, ἀνοιγέντα ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Καὶ πάλιν αἰφνης ἰδοῦ, ὦ τεραστία ἀπόλαυσις! ἢ πρύμνη ἀνέρχεται ὑψηλὰ μετέωρος, νὰ πετάξῃ, θαρρεῖς, πρὸς τᾶστρα. ἐνῶ ἤδη ἢ πρῶρα βυθίζεται κάτω κατὰ τοῦ κύματος ἐμπήγουσα ὡς φάσγανον μέγα τὸν ἀρειμάνιον θαλασσομάχον της εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πόντου, νὰ τὸν φονεύσῃ ἐκεῖ, καὶ ἀνοίγουσα δρόμον προχωρεῖ, πολεμιστῆς ἀγαθός, μὲ τὰ μοῦτρα ὀρμῶσα, τυφλή, θεότυφλη, ἀψηφοῦσα τὸν θάνατον.

Ἡ μάχη εἶναι ἀτελείωτος. Αἱ αὐταὶ κινήσεις ἐπαναλαμβάνονται ἀδιακόπως, ἐπάλληλοι, κανονικαί, ζαλίζουσαι. Ἐνῶ ὁ οὐρανὸς ἀστροβολῶν ἀνέρχεται καὶ κατέρχεται καὶ αὐτός, κατὰ τὰς κινήσεις μας, ὡς δίσκος ἀπέραντος, ὡς νὰ σύρῃ αὐτὸν καὶ ἀπολύῃ ἀόρατος χεὶρ δι' ἀόρατων ἐλατηρίων, ἀπὸ τῶν ἰσθῶν τῆς σκούνας ἀναρτηθέντων.

Ἐρχονται στιγμαὶ ποῦ φοβεῖσαι μήπως ὄλον ἐκεῖνο τὸ τεχνητὸν πύργωμα ἀναρπαγῆ ὡς τι κοῦφον ἀερόστατον. Καὶ ὁμως ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μόλις ὡς πτερὸν θὰ διακρίνηται ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους, παλαίει ἀκατάβλητον. Ἰσταται μαχόμενον. Νικᾷ καὶ φεύγει. Φυλαττόμενον ἀπὸ τὰς ἀπείρους ἐνέδρας διὰ τῆς δεξιᾶς πηδαλιουχίας, θέτει τὴν πρῶράν του εἰς ὠρισμένην διεύθυνσιν καὶ προβαίνει εἰς τὸ σκότος ὡς ἐν φωτί.

Πάντες ἀγρυπνοῦσιν. Οἱ ναῦται, γυμνόποδες, ἴστανται ἔνθεν καὶ ἔνθεν παρὰ τὰ μαντάρια, ἔτοιμοι εἰς πᾶσαν διαταγὴν. Ὁ σκοπὸς ἀκίνητος ἐν τῇ πρῶρα θεωρεῖ πάντοτε ἐμπρός, λησμονήσας καὶ τὸ τραγοῦδι του νῦν, συμμαζευμένος μέσα εἰς τὴν γούναν του, κατάδροχος, κρατούμενος καλῶς μὴ ἀναρπαγῆ, κτυπώμενος συνεχῶς ὑπὸ τῶν κυμάτων ὡς νὰ θέλουν νὰ τὸν ρίψωσι κάτω ἀπὸ τὴν σκοπιάν του, τὸν φύλακα τὸν ἀγρυπνον, κι' ἐν ἐφόδῳ εἰσορμήσωσιν εἶτα.

Καταβληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγρίας συγκινήσεως κατῆλθον κάτω εἰς τὸ πρυμναῖον.

Τὸ πάτωμα ὡς ξεκλειδωμένον ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ πλοίου, χορεῖον τὸν ἱλιγγον—εἶδος θαλασσινοῦ χοροῦ

—ὅτε ὁ ἄπειρος παραπαίει καὶ σαλεύει ὡς ὁ μεθύων. Ἡ βοή τοῦ ἀνέμου ἢ βραχνή μόνη ἔφθανε κάτω διὰ τῆς θυρίδος τοῦ ταμπουκιου* ἀκλόνητος. Τὸ πηδάλιον, βιαίως συγκρατούμενον ἐν τῇ θέσει του, ἐπάλαιε κατὰ τῆς σιδηρᾶς ὀρμῆς τῆς θαλάσσης, κι' ἐκρότει, κάπου συγκρουόμενον, ὡς τοῦ χαλκέως ἢ σφῦρα ἐπὶ τοῦ ἄκμονος, γὰ ἀπελευθερωθῆ, θαρρεῖς, ἀπὸ τῶν ὀρειχαλκίων βελονίων του.

Ἐπὶ πλοίαρχος, κατελθὼν πρὸς στιγμὴν, ἤναψε σιγάρον, σκυθρωπός, ἀμίλητος. Καὶ πάλιν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος σκυθρωπός, ἀμίλητος. Ὁ μικρὸς Γιαννάκης, ὁ υἱὸς του, κατελθὼν καὶ αὐτός, ἄπειρος πρὸς τὸν κίνδυνον, ἤνοιξε μικρὸν κιθωτίδιον, ἔλαθε καὶ ἔρριψεν εἰς τὸν εὐρὺν κόλπον του ὀπώρας τινὰς φυλαγμένους ἐκεῖ, καὶ ἀνῆλθε δάκνων ὀπώραν καὶ ὑποψελλίζων ὡς πτηνόν :

Ἐπὶ ξένον τόπο
 κι' ἄπ' ἄλαργινό,
 γιάλα—γιάλα...
 ἤλθε τὸ Μορφάκι,
 ἤλθε τὸ καημένο,
 δώδεκα χρονῶ...
 γιάλα—γιάλα.

Ἐπὶ τινος ἡμιανοίκτου κοιτωνίσκου ἐξήρχετο στεναγμός, παράπρον πάσχοντος, ἀγωνία θνήσκοντος, φαντάσματος παραλήρημα :
 — Μάννα μου! Μάννα μου!

Ἄλλος ναυτόπαις αὐτός, ὁ καμαρότος, ἀσυνεῖθιστος πρὸς τὴν τρικυμίαν, πρωτοτάξιδος, πρᾶσεβλήθη εἰς τὴν καρδίαν κι' ἐξέπνεε, θαρρεῖς.

Παρήλθον ὦραι. Προσῆγγιζεν ὁ ὄρθρος, καὶ ἡ τρικυμία ὠρύετο ἰσχυροτέρα. Ὁ ἀνεμος ἐτρέπη εἰς βόρειον καθαρὸν ὡς ἐν χειμῶνι, μετὰ φύχους καὶ ψεκάδων χιόνος. Ἡ σκούνα ἐπροχώρει πλέον μὲ βόλτες.

Κατεκλίθη ἐπὶ μικρὸν. Ἄλλὰ παρὰ τὸ οὐς εἰργάζετο κλέπτῃς γ' ἀνοίξῃ τὴν κλειδαριάν. Τὸ κύμα, προσπίπτον εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ λαίλαπος, ἀπετέλει τὸν κρότον ἐκεῖνον τοῦ νυκτοκλέπτου. Ἡ καρδία μου ἐπόθει ἀγρυπνίαν, ἀλλ' ὁ κάματος ἀντιπαλαίων κι' ὑπερισχύων ἔκλειε τὰ βλέφαρά μου. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι εὐρισκόμενος ἐπὶ αἰώρας, ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ κλώ-

νου μεγάλης πλατάνου κρεμαμένης, ἐκραδαινόμην ἀκουσίως ὑπὸ ἰσχυροτάτων βραχιόνων, οἷτινες ἀπὸ τὸ ἄγνωστον μὲ ἀπώθουν πρὸς τὸ ἄγνωστον. Οἱ ἡμίκλειστοὶ ὀφθαλμοί μου μόλις διέκρινον ἐν φῶς, μετακινούμενον ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τὸ φῶς τῆς κρεμαμένης λυχνίας, ἣτις μετεμορφώθη εἰς τὴν ἀποκαμοῦσαν διάνοιάν μου εἰς ἐκκρεμές φωτεινὸν, τὰς κανονικὰς κινήσεις τοῦ ὁποίου παρηκολούθουν.

Ἐξαίφνης ἀκούω ἐπάνω κραυγὴν γοερὰν :

— Ἀλλέστα !

Ἀνήλθον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὡς ἀποδιωχθεὶς ὑπ' ἄγνωστου φόβου.

Ὁ οὐρανὸς μὲ τᾶστρα του τὰ λαμπρά, κυκναυγῆς, αἴθριος, κατήρχετο πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τοὺς ἰστοὺς τῆς σκούνας, μ' ἐφαίνετο, καί, προσκόπτων πρὸς τὰς χρυσᾶς αὐτῶν κορζέτας, ὠθεῖτο μετὰ δυνάμεως πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ὑψοῦτο πάλιν μὲ τᾶστρα του, κυκναυγῆς, αἴθριος, μὲ τᾶστρα του τὰ ὁποῖα ἔπαιζον, ἔπαιζον, ὡς ἀνοιγοκλείονται ματάκια, χρυσᾶ ματάκια, ἀργυρᾶ ματάκια. Ἡ θάλασσα ἀδιακόπως εἰσερχομένη ἀπὸ τῆς πρῆρας καὶ χυνομένη ἀπὸ τὰ πορτέλλα, ὀρθάνοικτα, κατὰ κυματισμούς, ἐν ἀφρῶ καὶ βροχῇ βραγδαία, κατεπλημμύρισε πλέον τὸ κατάστρωμα, ὅπου οἱ ναῦται, ὡς πάπια, παρὰ τὰ χονδρὰ ξάρτια καὶ τὰ καταραμωμένα παταράτσα, ἀνέμενον πάντοτε τὰς διαταγὰς τοῦ πλοιάρχου, ὅστις ἴστατο ἀκίνητος, τετράγωνος, ἀνεμιζόμενος, ἀσκεπής, μὲ τὸ τοιγάρου στόμα μισοφαγωμένο, ἐπάνω εἰς τὴν πρύμνην, κρατῶν τὰ ναυτικὰ δίοπτρα καὶ βλέπων τὸ ἡγριωμένον πέλαγος, ἀτάραχος ὡς κορμὸς δρυὸς ἐν ὥρᾳ καταγιγίδος. Σκότος βαθύτατον. Καὶ μόνον φῶς ἔν πρὸς τὸ Σίγρι, κατακόκκινον, ἔφεγγε θλιβερῶς κατενώπιον, ὡς πύρινος Κύκλωπος ὀφθαλμὸς, σθεννύμενον αἴφνης καὶ πάλιν αἴφνης ἀναπτόμενον, ὃ φάρος τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μιτυλήνης.

Ἡ σκούνα μὲ ἀριστερὰν μούραν πάντοτε ἔκλινε πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν, ὅλον ἐν πλαγιαζομένη ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἅτινα κάτωθεν ὡς μοχλοὶ προσεπάθουν νὰ τὴν ἀνατρέψουν, ἀλλ' ἔφευγε λοξῶς πάντοτε πρὸς τὸν φάρον τῆς Μιτυλήνης πλέουσα, ὅστις ὅλον ἐν ἔμεγεθύνετο, φεγγεβολῶν εἰς ἀπόστασιν τεραστίως.

Ὁ πλοίαρχος, ὑψούμενος ἐπὶ τῆς πτέρνης, καμπτόμενος ὡς κουλούρα, ἀνατείνων τὸν λαϊμόν ὡς χῆν, κλίνων δεξιὰ, κλίνων

ἀριστερὰ ὡσεὶ ἠσθάνετο πόνους περὶ τὴν ὀσφύν, ἀκροώμενος μὲ τὸ οὖς πρὸς τὸν φάρον ὡσεὶ ἐκάλει αὐτὸν πρῶρεὺς ἄγνωστος ἀπὸ τοῦ πελάγους, βαστάζων τὰ δίοπτρα, ἐπάνω εἰς τὴν ὑψηλὴν πύμνην, σχοινοβάτης ἐπὶ θεατρικοῦ ἰκριώματος, ἠγωνίζετο ὑπερανθρώπως νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἀπόστασιν, ὀδηγούμενος ἀπὸ τοῦ κρότου τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς θραυομένων κυμάτων. Καὶ ὅταν ἐνόμισεν ὅτι προσηγγίζομεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὅτι ἦλθεν ἡ στιγμή «νὰ τὰ γυρίσῃ», τότε ἐκραύγασεν «ἀλλέστα», διατάσων τοὺς ναύτας νὰ εἶναι ἕτοιμοι. Ἡ διαταγὴ ἐκείνη, γοερῶς ἀντηχήσασα ἐν τῇ τρικυμίᾳ ὡς φωνὴ πνιγομένου, μὲ ἠνάγκασε ν' ἀνέλθω ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὡς εἶπον.

—Μόλα* μπουρίνα*! τίρα-μόλα*!

Ἠκούσθη πάλιν ἐν μέσῳ τῆς ἐξάλλου βοῆς τοῦ πελάγους διατάσων ὁ πλοίαρχος, μὲ γλῶσσαν ἄγνωστον εἰς ἐμέ, γλῶσσαν βομβοῦσαν ὡς τὸ ἄγριον μελτέμι μὲ ὄλην τὴν ὑγρότητα αὐτῆς, τῆς θαλάσσης τὴν γλῶσσαν. Ὁ ἐπὶ τῆς πρῶρας ἀκοίμητος φρουρὸς εἶχεν ἀντιληφθῆ ἑγκαίρως τοῦ σχασίματος τῶν κυμάτων, ἅτινα ἐθραύοντο κατὰ τῆς ἀποτόμου τοῦ φάρου ἄκρας ἐν παρατεταμένῃ νεροποντῇ καὶ ἔδωσε σημεῖον, ὃ δὲ πλοίαρχος, ἀκροώμενος, ὡς εἶπομεν, παρεδέχθη τοῦ φρουροῦ τὴν ἀντίληψιν καὶ διέταξε νὰ χαλαρώσῃ τὸ χονδρὸν σχοινίον, τὴν μπουρίναν, τὴν συγκρατοῦσαν τὸν παμμέγιστον τρίγων*, ὅπως «τὰ γυρίσῃ» τὰ ἱστία πρὸς τὴν ἀντίθετον κλίσιν.

Ὁ πηδαλιούχος, ἐπιδέξιος τιμονιέρης, ἀκίνητος ὡς ἀγαλμα ἕως τότε, συγκρατῶν τὸ πηδάλιον εἰς τὴν θέσιν του, πάραυτα ἐκινήθη πρὸς τὴν διαταγὴν. Ἐλαβε ζωὴν ἐμψυχωθεὶς κ' ἔστρεψε τὸν κύκλον τοῦ πηδαλίου ταχέως, γύρους πολλοὺς, πολλοὺς, ὥστε νὰ ἔλθῃ «τὸ τιμόνι στὴν μπάντα».

Ἐν τῷ ἅμα ὁ δρόμος ἀνεκόπη. Διότι συγχρόνως καὶ οἱ ναῦται, ἐκτελοῦντες τὸ πρόσταγμα τοῦ πλοίαρχου, ἔσυρον μετὰ ταχύτητος τὰ σχοινία τῶν ἱστίων, ἅτινα ὄλα ὁμοῦ συνεστράφησαν πρὸς τὴν ἄλλην πλευρὰν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ναυκλήρου :

—Γιάσσα—Γιάσσα! Ὅλοι μαζί!

—Γιάσσα—Γιάσσα! Ἄλλα, παιδιά!

Ὁ ἄνεμος, ἐναντίος ἤδη, κολπῶν τὰ ἱστία μὲ λύσσαν, ἔγειρε πρὸς τὴν ἀριστερὰν ἄλλην πλευρὰν τὴν σκούναν, ἥτις, κλονισθεῖσα ἀποτόμως, ἐφάνη ὅτι ἐστάθη. Ἡ πρῶρα τῆς, δεχθεῖσα αἴφνης εἰς

τάς μάσκας της τὰ φοβερά βραπίσματα τῶν μαινομένων κυμάτων, ἀνυψώθη ὡς θαυμασίου ἵππου κεφαλὴ ἀποφεύγουσα τοὺς λακτισμοὺς τοῦ ἀντιπάλου, καὶ ἡ πρύμνη φυσικὰ συσταλεῖσα ἐκ τοῦ σεισμικοῦ τρόμου, ὑπεχώρησε πρὸς τὰ κάτω ὡς κατακάθηται ἡττημένος ἐν σταδίῳ ἵππος· καὶ ἤφρισεν ἀγρίως ἐν τῇ νυκτὶ τὸ πέλαγος γύρω ὡς νὰ ἦτο ὁ νικητής. Ἐπὶ τὰ ἰστία, ἰσχυρῶς τεταμένα, πληρωθέντα πνεύματος, ἐνίσχυσαν τὴν σκούναν ἐν τῷ ἀγῶνι. Ἦ υπερήφανος πρῶρα μὲ τὸν Ἡρακλέα της ὄρθιον ἐμπρός, κύπτουσα, κυάνεος ἵππος, μὲ τὴν ὠραίαν χαίτην του, καταπατεῖ γενναίως τοὺς ὄγκους τῶν νέων κυμάτων, θραύει αὐτοὺς κινήτικῶς, καί, ὑπεγειρομένης τῆς πρύμνης ἐπιβοηθητικῶς, ἀνοίγει ὁδὸν πρὸς τὴν Λῆμνον—μούρα δεξιὰ, ἐπικροτοῦντων ἐν ὀξυτάτῳ συριγμῶ τῶν καρχησίων. Τὰ πανιὰ μπουκάρισαν* πλέον. Ἦ σκούνα «τὰ πῆρε*». Ὁ φάρος τῆς Μιτυλήνης ἐχάθη...

Μετ' ὀλίγον φῶς ἄλλο κατακόκκινον ἀστράψαν ὀπισθὲν μας μὲ κατετάραξεν, ἄπειρον τῆς θαλάσσης, φοβηθέντα σύγκρουσιν πρὸς ἀτμόπλοιοι· ἀλλ' ἦτο ἡ σελήνη, ἥτις, λειψίφωτος, τὴν αὐγὴν ἀνατείλασα, ὡς πεπυρακτωμένον κλαδευτήριον ἐφώτισε τὴν σκούναν ἡμίπνικτον καὶ τὸ πέλαγος ἠγριωμένον, τοῦ ὁποῖου τὰ κύματα ἐλάμβανον φωνήν, θαρρεῖς, ἐν τῇ βιαίᾳ τοῦ ἀνέμου ὀρμηῇ κι' ἐδλασφήμουν καὶ ὑδρίζον.

Ἐξημερώσαμεν παρὰ τὴν Λῆμνον. Ὁ ἄνεμος ἠλαττώθη. Τὰ ἰστία ὄλα πάλιν ἀνεπετάσθησαν καὶ ἔπαιζεν ὁ κόντρας πρῶ!—πρῶ! γελαστός, ὡς νικηφόρος ἀεροναύτης.

Ἦ θάλασσα ἔστρωσε. Καὶ ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ἔλαμπεν ἡ σκούνα ὀλόκληρος, μυρίζουσα θάλασσαν καὶ ἄρωμα τοῦ πυθμένος. Ἐδάμαντες κατεστάλαζον ἀπὸ τ' ἀκροστόλια τὰ ὕδατα, ὁ πῶγων τοῦ ξυλίνου Ἡρακλέους ἐγυάλιζεν ὡς ζωντανὸς ἀνακινούμενος. Ὁ καρπόσκυλος, σειόμενος παταγωδῶς, ἐτίνασσε ἀπὸ τοῦ στυλίου τριχώματός του τὴν θάλασσαν, βραχεῖς καὶ αὐτὸς τὴν νύκτα· ἀλλ' οἱ ναῦται, τυλιγμένοι εἰς τὰς κηρόχρους νιτσεράδες* των μὲ τὰ κηρωτὰ κασκέτα κεκαλυμμένοι μέχρι τῶν ὠτων, μὲ τὰς χεῖρας ἀφανεῖς κρεμαμένας ὡς χηλὰς ὀστρακοδέρμου, μὲ τοὺς πόδας γυμνοὺς, ὁμοιάζον πρὸς καθοῦρας μὲ τοὺς ἀγκυλωτοὺς των μύστακας, ἀναμένοντες «νὰ σκαντζάρη* ἢ βάρδια» ἔνα ξαλλάξωσιν. Ὁ σκοπὸς ὁ πρῶραῖος, ἐσχυμμένος ἐκεῖ ἡμέρας ὑπὸ τὴν κιτρίνην

νιτζεράδα του, ἔσταζεν ὄλος, ὡς ἄρτι ἀναδύσας ἐκ τοῦ βυθοῦ, ὁ δὲ πηδαλιούχος, μὲ τὴν μίαν χεῖρα κρατῶν τὸν τροχὸν τοῦ πηδαλίου ἀσφαλῶς, μὲ τὴν ἄλλην ἀπέμασσε ἀπὸ τοῦ πῶγωνος καὶ ἀπὸ τοῦ μετώπου τὴν θάλασσαν, τὸν ἰδρῶτα τοῦ παλαίοντος ναύτου. Καὶ εἰς ἓν τίναγμα αἰφνίδιον—ρίπης τελευταίας τοῦ ἐκπνεύσαντος ἀνέμου—ἀνακινήθη ἡ σκούνα, ἐφάνη ὅτι ἄρτι ἀναδύσασα καὶ αὐτὴ ἀνετινάσσετο, ὡς ὁ καραβόσκυλος πρότερον, ἀποβάλλουσα τὴν ἄλμην, Ἐφροδίτη μὲ κομψοὺς τιναγμοὺς ἀποσμήχουσα τὴν μακρὰν τῆς κόμην.

1899.

Τρικυμία εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Καβουριοῦ.

Σπύρου Μελά.

Τὸ πυρωμένον δρέπανον τῆς νέας σελήνης, ἀφοῦ ἐθέρισε μερικὰ ξεφτίδια νεφῶν, ἔπεσε πίσω ἀπὸ μιὰ καταμέλανη θημωνιά, πού ὑψώνετο ἐπιθλητικὴ ὡς ὄρος, μεταξύ πελάγους καὶ οὐρανοῦ. Ἡ νύκτα ἐφύχρανε, τὸ σκοτάδι ἐπύκνωσε, ὁ ἀνεμος ἐδυνάμωσε, τὸ τοπίον ἔγινε ζοφερόν.

Τιτανομαχίαι διεξάγονται εἰς τὰ βάθη τῆς κοιλάδος καὶ τὰς πλαγιάς. Πελώριαι, ἀλλόκοτοι σκιαὶ παλαίου γύρω μας μὲ τυφλὴν λύσσαν, μὲ στεναγμοὺς, συριγμοὺς, οὐρλιάσματα, μεγαλοπρεπέστατον σάλαγον. Ἔχομεν διὰ μιᾶς μεταφερθῆ ὡς μέσα εἰς τὴν καρδίαν ζοφερᾶς ζούγκλας*, μὲ διάφορα θηρία ἐντελῶς ἄγνωστα εἰς τὴν ζωολογίαν, τὰ ὅποια ἐκήρυξαν μεταξύ των τὸν πλεόν ἀμείλικτον πόλεμον. Εἶναι μία συναυλία διαβολικῆ, ἀπὸ ἐκείνας πού ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς ἀρχεγόνους λαοὺς τὴν ἰδέαν τῶν μεγάλων καταστροφικῶν ἀγῶνων πνευμάτων καὶ θεῶν. Ἡ ἀστεία γλωσσίστα τοῦ μικροῦ μας φανοῦ, πού αἰωρεῖται εἰς ἓνα κλαράκι πύκου καὶ ρίχνει κάτω ἓνα στεφανάκι φωτός, μᾶς κάνει τὴν ἐντύπωσιν ἱεραποστόλου, ὁ ὅποιος ἀγωνίζεται, μέσα εἰς μαινόμενον ὠκεανὸν ἀγρίων, νὰ φέρῃ κάποιαν ἀνθρωπίνην τάξιν, μὲ τὴν ἀσθενῆ μέσα τοῦ κηρύγματος. Ἄλλ' αἱ σκιαὶ προχωροῦν μὲ ἰαχὰς καὶ τὸν ἀνατρέπουν ἐπάνω εἰς μίαν ἀκράτητον ἔφοδον.

— Τώρα; Καληνύχτα σας! . . .

— Τὰ ψαθάνια μας, παιδιά! Γεμίστε τα πέτρες! Θὰ μᾶς τὰ στείλῃ ὁ ἀέρας στὴ θάλασσα, ἐνῶ θὰ κοιμόμαστε!

Πρακτική συμβουλή. Τὰ φορτώνουμε πάραυτα μ' ἕνα νταμάρι* ἕκαστος. Κατόπιν τὰ σχοίνα καὶ οἱ κέδροι πέριξ γίνονται ντουλάπια. Βάζουμε μέσα ὄλα τὰ ροῦχα μας καὶ τὰ . . . δένουμε πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν. Μεθ' ὃ τρυπώνουμε κάτω ἀπὸ τὶς κουβερτίτσες μας. Τὸ μέρος εἶναι ἀπάγγειο*, ἕνας κλάδος ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας, ὡς πτέρυξ κλώσσας ὑπὲρ τὰ κλωσσόπουλα, τριγύρω θάμνοι πυκνοί. Ἄλλὰ τίποτε! . . . Ὁ ἄνεμος, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, κάνει σημαίες τὰ ἐλαφρά μας σκεπάσματα.

— Ἀγγελική! βρυχᾶται κάποιος, εἰς τόνον κωμικὸν νοικοκύρη πρὸς ὑπηρετρίαν. Τί κατάστασις εἶν' αὐτή! Ἄφήσατε ἀπόψε ἀνοικτὰ ὄλα τὰ παράθυρα; Νὰ τὰ κλείσετε ἀμέσως! Ἄκουσες;

Ἄλλὰ τὰ γέλια τῆς συντροφιάς τὰ κόβουν ἀπότομα ψεκᾶδες βροχῆς. Ἐνα νέφος βαρὺ, ποῦ δέρνει τὴ φουσκωμένη κοιλιά του εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτέρων πεύκων, μᾶς βραντίζει δροσιά.

— Νάτα μας! Καταλάβετε τίποτα;

— Ἐφαγα μιὰ στή μύτη!

— Στὸ μάτι ἐγώ.

— Στὴ φαλάκρα μου ἐγώ, μιὰ μεγάλη!

— Τώρα;

— Σιωπή. Ἐδῶ, στὸ νησάκι, ἀπέναντι, ξέρω μιὰ σπηλιά. Ἄν δυναμώσῃ, θὰ τρυπώσουμ' ἐκεῖ!

— Μὰ . . . μεσολαβεῖ θάλασσα!

— Δὲ βαριέσαι! Εἶναι ῥηγά. Λίγο πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ γόνατο. Θὰ πάρουμε στὸ χέρι τὰ πανταλόνια καὶ τελειώσε! . . .

Ὁ ἄνεμος δυναμώνει. Τώρα εἰς τὴν συναυλίαν τοῦ δάσους μπαίνει καὶ ἡ ὀρχήστρα τοῦ κύματος. Εἶναι ὡς νὰ ἔχωμεν κατακλιθῆ ἀνάμεσα εἰς τὰ ὄργανα μιᾶς τεραστίας ὀρχήστρας χαλκίνων ὀργάνων, τὴν ὥραν ποῦ ἐκτελεῖ τὰς πλέον τρελλὰς τῆς συνθέσεις. Τὸ κομμάτι ἀρχίζει μ' ἕνα μακρυνὸν φλοῖσθον, ἔπειτα σφυρίζουν δύο ἑκατομμύρια σουραύλια, κατόπιν τεράστιοι Πύθωνες* ἔρπουν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔπειτα κάποιος κολοσσιαῖος Αἴας*, μ' ἕνα θεόρατο καμτσίκι, δέρνει ἀλύπητα ἕνα κοπάδι ἀπὸ ἀναριθμήτους πάνθηρας, οἱ ὅποιοι οὐρλιάζουν, καί, μέσα εἰς αὐτὸν τὸν πάταγον, τὸ πέλαγος, μὲ τὸν ἰσόχρονον ῥόχθον τῶν κυμάτων, κάνει τὸ βιολοντσέλλο—ἕνα πελώριον, ἠχηρότατον βιολοντσέλλο, τοῦ ὁποίου οἱ ῥυθμικὲς δοξαριές, μὲ τὸν βαθύν, τὸν σπηλαιώδη ἀντίλαλον, κάπου—κάπου κυριαρχοῦν ἐντελῶς.

Τὸ ἕνα σύγνεφο κυνηγᾷ τὸ ἄλλο εἰς τὸ διάστημα. Καί, ἀνάμεσα στὰ σκοτεινά των κρόσσια, λάμπουν ἀστέρια γιὰ μιὰ στιγμή κι' ἔπειτα βυθίζονται πάλιν εἰς τὰ σκοτάδια.

Σιγὰ—σιγὰ τὸ αὐτὶ συνηθίζει μὲ τὴν ἀγρίαν μουσικὴν τῆς τρικυμίας, ἢ ὅποια, σὲ λίγο, δὲν εἶναι πλέον παρὰ μεγαλοπρεπὲς καὶ θελκτικώτατον νανούρισμα. Ἡ πρώτη, ἀόριστος ἀνησυχία, ποὺ γεννᾷ ἢ ὀργὴ τῶν στοιχείων, κατευνάζεται. Οἱ ἤχοι ἀνακατεύονται τώρα, ποὺ ὁ ὕπνος βαρύνει τὰ κουρασμένα βλέφαρα, καὶ γίνονται μιὰ μεγάλη βοή, ἢ ὅποια ὡς νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη μακρυνῶν αἰώνων, σὰν ῥωμαλέον τραγοῦδι χαρᾶς, σὰν ἕνα χαρμόσουνον παράγγελμα ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν πνίσιχυρον τροφὸν τῆς ζωῆς, ἕνα σάλπισμα ἐλπίδος διὰ τὴν αὔριον...

1923.

Δύσις εἰς τὸν Ὠκεανόν.

Ἀνασιάσιου Πεζοπόρου.

Εἶναι δειλινὸν καλῆς Ἰουλιανῆς ἡμέρας, καὶ τὸ ἀτμόπλοιο «Χάκων Τος» ἀποπλέει ἀπὸ τὸ Μπέργεν. Πρόκειται νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὸ Βόρειον ἀκρωτήριο καὶ πέραν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Κέρκινες. Πλοῦς μακρὸς, πολυήμερος.

Ἀρκετὴν ὥραν πλέομεν εἰς τὸ φιόρδ τοῦ Μπέργεν μὲ τὰς πρασίνας ἀκτὰς τῶν βουνῶν του καὶ τὰς νήσους του. Ἀκύμαντα τὰ νερά, τόσον λεῖα, ὅπου οἱ γλάροι, πετώντες κατὰ σμήνη, καθρεπτίζονται εἰς τὴν ἐλαφρῶς γαλανὴν ἐπιφάνειαν. Χαμηλὰ τὰ βουνάκια τῶν νησιῶν ἐδῶ καὶ ἔχουν θεῖαν γαλήνην. Ποῦ καὶ ποῦ σπιτάκι: ἐπ' αὐτῶν μοναχικόν. Σκέπτομαι ὅτι ὁ ἔνοικός του εὐτυχὴς θὰ εἶναι εἰς τὴν μεγάλην ἐρημίαν του, τὴν ὁποίαν δὲν φθάνει καμμία ἀσχημία τοῦ κόσμου.

Βραδύτατα κλίνει ὁ ἥλιος πρὸς τὴν δύσιν του. Εὐτυχοῦμεν νὰ τὸν ἴδωμεν δύνοντα εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, ὁ ὁποῖος ξανοίγεται διὰ μέσου τῶν μικρῶν καὶ τῶν μεγάλων νήσων τῆς τεραστίας δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Νορβηγίας, τῶν ἀπείρων εἰς ἀριθμὸν καὶ ποικίλων εἰς σχήματα. Ἄλλαι μὲν ἐξέχουν τῶν ἡρέμων ὑδάτων καὶ ἄλλαι ἀνυψοῦνται μὲ ἄγρια βουνά, μεγαλοπρεπῶς ὀγκώδη καὶ ἀλλόκοτα.

Πλέον τῆς ὥρας διαρκεῖ ἡ δύσις τοῦ ἡλίου εἰς τὸν Ὠκεανόν. Τὸ φωτεινὸν ἄστρον τῆς ἡμέρας φθάνει εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὀρίζον-

τος και θαρρείτε οτι λησμονει εκει την πορειαν του, απομενον διαστακτικον. Με μεγαλην νεραντζοχρωμον σφαιραν ομοιαζει, και το καθρεπτισμα της εις την αρρutiδωτον θαλασσαν φαίνεται ως πτωσις μεγαλου κιονος επισης νεραντζοχρωμου, του οποιου οι σπονδυλοι κατακεινται ο ένας παρα τον αλλον. Μικροι λευκοι φάροι εις τα νησάκια κοιτάζουν εκπληκτοι το θεαμα. Βραδεϊτα, βραδυτάτη ή δύσις. Είναι δέκα ή ώρα και μόλις τώρα εγγίζει ο ήλιος τα νερά, με φιλαρέσκειαν, θα αελέγτε, βυθίζει μέρος του κατωτέρου τόξου του. Ἄργοςάλευτον είναι το βύθισμά του. Τότε διαπλατώνεται ή νεραντζοχρωμος σφαιρα, γίνεται μέγιστος ενετικος φανός. Εις την κορυφήν του ξανθοκοκκινον στίγμα. Ἐχάθη το ήμισύ του και με ερυθρον τρουλλον ομοιαζει, αναφαινόμενον υπέρ τα νερά. Ὀλίγον κατ' ολίγον μικραίνει· εις ερυθρον βραχάκον μεταβάλλεται. Ἄρκετάς στιγμάς εγινε απλως μία γραμμίτσα αϊματος, συνταυτισμένη με την αργυροχρωμον θαλασσαν. Ἐπειτα μία κοκκίς, κατόπιν τίποτε. Στο καλό, μεγάλε πατέρα, και μετ' ολίγον να μάς επανέλθης καταδεκτικός. Ἐχομεν περισσότερον από κάθε άλλην φοράν την ανάγκην σου δια το πολυήμερον αυτό ταξίδι.

Εις τα λεία νερά διεσκορπίσθησαν άνθη βοδόλευκα, τα οποια ταχέως εγιναν ιώδη. Ἐπειτα δέν ήταν τίποτε άλλο εις την θαλασσαν και τον ουρανόν από αναλυτον μουντον ασήμι, και τα νησάκια και οι μεμονωμένοι βραχίσκοι και τα μεγάλα νησιά σκιαί δεχόμεναι το γαλακτώδες φως του ατελευτήτου λυκόφωτος.

Ἀπό βραχώδη στενά ερπινά το ατμόπλοιο, εις μεγάλας λεκάνας θαλάσσης εισδύει, τότε σιμώνει εις ακτάς και τότε τας αφήνει με κομφάς διολισθήσεις. Ἄραιότατοι οι συνοικισμοί, και ανάμεσά των αι εκπληκτικώς παμμέγιστοι, ακατοίκητοι και ερημοι εκτάσεις της Νορβηγίας. Εις αρκετά μέρη φάροι και μετεωρολογικοι σταθμοί.

Μεσάνυχτα, μία ή ώρα και ή νύκτα δέν ήλθε, αλλά το λυκόφως παραμένει. Σιγά σιγά ή λάμψις του γίνεται λευκότερα. Χωρίς να το έννοήση κανεις εξημέρωσε. Πολλοί, πολλοί εις το πλοιον δέν εκοιμήθησαν. Εις το καπνιστήριον, εις τα σαλόνια, ξενύχτηδες χωρίς νύκτα. Δροσερόν πνέει το αεράκι, αλλά χωρίς παλτο περιπατουν εις την γέφυραν. Εις το Αϊγαίον θα ήτο περισσότερα ψύχρα.

1923.

Πόνος μητρός.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Εἰσαγωγή. Ἡ σελὶς ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ ἑνα ἔκτενὲς διήγημα τοῦ συγγραφέως ἐπιγραφόμενον Βαρδιάνος στασπόρικα (φύλαξ εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον).

Κατὰ τὸ 1865, χολέρα εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Τουρκίαν, ἡ δὲ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, φοβουμένη τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπέβαλε καθάρσεις τριακονταπερίπου ἡμερῶν εἰς τὰ πλοῖα τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὰ ἐπιχόλερα μέρη. Πρὸς τοῦτο ἰδρῦθησαν πρόχειρα λοιμοκαθαρτήρια εἰς πολλὰς νήσους, μεταξὺ δὲ τούτων ἓν καὶ εἰς τὴν πρὸ τοῦ λιμένος τῆς πολίχνης Σκιαθίου ἐρημόνησον τοῦ Μεγάλου Τσουγγριᾶ.* Ἡ γραιῖα Σκιαθίτισσα Σκεύω, χήρα ναυτικοῦ, εἶχεν ἓνα υἱόν, μοναχογιόν, τὸν Σταῦρον, εἰκοσαετῆ, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτει ὡς λοστρόμος (= ναύκληρος) εἰς σκιαθίτικον καράβι. Ἦσαν εἰς τὸν Δούναβιν, καὶ εἶχαν κατέλθει εἰς τὴν Πόλιν, ἀπὸ ὅπου εἶχε στείλῃ γράμμα εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραφε τῆς μητέρας του ὅτι θὰ κατήρχοντο εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πιθανῶς θὰ ἤρχετο καὶ εἰς τὴν πατρίδα. Ἄλλ' εἶχε περάσει ἓνας μῆνας, εἰδήσεις του δὲν εἶχε λάβει ἄλλας, καὶ ἡ γραιῖα Σκεύω ἀνησυχοῦσε φοβερά. Ἐξαφνα μίαν ἑσπέραν, ἐν ᾗ ἐπέστρεφε στὸ σπίτι της περίλυπος, ἓνα παιδάκι, χωρὶς προοίμιον κανένα, τῆς ἀνήγγειλε τὴν ἀποτροπαίαν εἶδησιν ὅτι τὸ καράβι, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετοῦσε ὁ υἱός της, ἦτο ὑπὸ κάθαρσιν στὸν Τσουγγριᾶ, καὶ ὅτι ὁ Σταῦρος εἶχε προσβληθῆ ὑπὸ τῆς φοβερᾶς νόσου.

... Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ θειά—Σκεύω, ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς ἐξαδέλφης της Γερακίνας, ἤκουσε τὸ δυσσοῖωνον ἄγγελμα, τὸ ὁποῖον τῆς ἔστειλεν ἐν τῇ ἀώρῳ καὶ ἀσυνειδήτῳ σκληρότητί του ἐν παιδίῳ ἀπὸ μίαν βάρκαν :

«Θειά-Σκεύω! ὁ γιός σου εἶναι ἄρρωστος στὸν Τσουγγριᾶ ἀπὸ χολέρα. . .», ἡ Σκεύω δὲν ἤκουσε πλέον ἄλλην φωνὴν ἢ αὐτὴν καὶ μόνην, τὴν ἀντηχοῦσαν εἰς τὰ ἐνδόμυχά της, καὶ χαραχθεῖσαν μὲ πυρίνους χαρακτῆρας ἐπὶ τῆς μητρικῆς καρδίας· καὶ δὲν

Ἄλ.ξ. Γ. Σαρῆ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Δ' Γυμνασίου.

ἔζησε πλέον ἄλλην ζωὴν, ἢ τὴν συνεχομένην μὲ τὴν ζωὴν καὶ μὲ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἀντανακλωμένην ἀπὸ τὴν κινδυνεύουσιν ὑπαρξιν ἐκείνου.

Ἐπανῆλθεν ἡ ἔρημη εἰς τὸ σπιτάκι της. Πῶς γῆρε τὸν δρόμον; Ποῦ ἐπάτησεν; Ἀπὸ ποῦ ἐπέρασε; Ποῖος ἐνθυμεῖτο;.. Ἦνοιξε τὴν θύραν της. Πῶς ἠμπόρεσε νὰ γυρίσῃ τὸ κλειδί εἰς τὴν κλειδαρό-τρυπαν; Εἰσῆλθε. Πῶς δὲν ἔπεσεν εἰς τὴν μέσσην τοῦ δρόμου;

Ἐγονάτισεν ἔμπρὸς εἰς τὴν Παναγίτσαν της, τὴν μικρὴν ἀσημωμένην Παναγίτσαν, τὴν ἴσην μὲ τὸ τρυφερὸν καὶ λευκὸν μέτωπον τριετιζούσης ἀθῶας κόρης. Ἐγονάτισεν ἔμπρὸς εἰς τὸν Ἄι—Νικόλα της, ἐκείνον ὅστις ὑπῆρξε συνταξιδιώτης τοῦ ἀνδρός της εἰς τὰ ταξίδια, συγκολυμητῆς καὶ σωτῆρ εἰς τὰ ναυάγια. Ἐκράτησε τὸ μέτωπόν της μὲ τὰς δύο χεῖρας, διὰ νὰ μὴν ἐκραγῆ, τοὺς κροτάφους της διὰ νὰ μὴ βραγισθοῦν, τὴν καρδίαν της διὰ νὰ μὴ σταματήσῃ. Ἐδοκίμασε νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἡ χεὶρ της ἡ δεξιὰ ἦτο μολυβδίνη. Ἐδοκίμασε νὰ εἶπῃ τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ», καὶ ἡ γλῶσσά της δὲν ἐγύριζε, καὶ τὰ χεῖλη της δὲν ἐκινούντο, μόνον ἡ ἔννοια τῆς προσευχῆς ἐσχηματίζετο εὐτυχῶς εἰς τὸν νοῦν της. Εἶτα ἀφήκεν αἶφνης μίαν κραυγὴν, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι ποταμὸς τὰ δάκρυά της. Τότε ἤσθάνθη ἀνακούφισιν, καὶ συνέλαθε μικρὰν ἐλπίδα.

Προσηυχήθη ἐπὶ μακρὸν διὰ τὸν υἱόν της, διότι—φεῦ!—δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι τὸ παιδίον τῆς εἶχεν εἶπει τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐδ' ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ ἐπιβεβαίωσιν τῆς εἰδήσεως.

Ἐμεινεν ἐπὶ ὄρας γονατιστή, καὶ ὅταν ἐπῆλθεν ὁ κάματος, καὶ ἐξηπλώθη αὐθιρμῆτως ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐστρωμένου χαμηλοῦ σοφᾶ της, τότε συνέλαθε μίαν ἀπόφασιν καὶ εἶπε μεγαλοφώνως: «Βαρδιάνος στὰ σπόρκα θὰ πάω. Βαρδιάνος στὰ σπόρκα!».

1895.

(Καὶ πράγματι ἡ ἐξηκοντοῦτις μήτηρ, ἐνδυθεῖσα ἀνδρικά, (διότι ὡς γυναῖκα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν της), παρουσιάσθη εἰς τὸν γηραλέον ὑγειονόμον μὲ πλαστὸν ὄνομα, καὶ κατορθώσασα νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ βαρδιάνος στὰ σπόρκα τῆς νησίδος τοῦ Τσουγγριᾶ. Ἀμέσως μετέβη ἐκεῖ, εὔρε τὸν υἱόν της καὶ διὰ τῶν περιποιήσεων καὶ τῆς ἀφοσιώσεώς της κατώρθωσε νὰ τὸν σώσῃ).

Ἡ Ἀννούλα καὶ ὁ Σιδερεῆς.

Σπύρου Μελά.

Πίσω ἀπὸ τὴν μεγάλην μάνδραν τοῦ ἀμαξοστασίου συμβαίνει πρᾶγμα θαυμάσιον. Ἡ Ἀννούλα λύνει τὸν Σιδερεῆ ἀπὸ τὴν φάτνην καὶ πρόκειται νὰ τὸν σύρῃ ἔξω γιὰ τὰ συνηθισμένα παιγνίδια.

Ὁλόκληρος ἡ μακρυνὴ γειτονιά, ἓνα κομματάκι Κιάτου, Ἐυλοκάστρου, Ἀμαλιάδος, Ἀνδραβίδας, ἓνας πίναξ κοπεὶς μὲ τὸ μαχαίρι ἀπὸ τὴν γελαστὴν γραφικότητα τοῦ ὑπαίθριου Μωρέως καὶ σφηνωθεὶς εἰς τὰ ἔσχατα κράσπεδα τῆς πρωτευούσης, σπιτάκια πλινθόκτιστα, λαχανόκηποι, φράκται, βιβλικὰ* φρέατα, ἔχει συγκεντρώσει τὸν πολύχρωμον λαόν της ἐμπρὸς εἰς τὴν μεγάλην αὐλόπορταν. Ἐχει γίνεαι ὅλη ἓνα μάτι καὶ θέλει νὰ ἰδῇ.

Ὅταν ὁ ἥλιος πλέῃ ἀνέφελος εἰς τὸν ἀχανῆ οὐράνιον ὠκεανὸν καὶ μεταβάλλῃ τὴν πιδὸ καθημερινὴν ἡμέραν εἰς Κυριακὴν, ὁ Σιδερεῆς καὶ ἡ Ἀννούλα εἶναι τὸ μέγα θέαμα τοῦ συνοικισμοῦ. Εἶναι τὸ θέατρόν της, αἱ λεμβοδρομαὶ της, τὰ πανηγύρια της, αἱ ἵπποδρομαὶ της, τὰ καρναβάλια της, μὲ μίαν λέξιν αἱ μόναι χαρὰί της ὀράσεως. Γύρω ἀπ' αὐτὴν τὴν μεγάλην αὐλόπορταν, ὅπου κάθε πρωὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ παλαιὰ μυθολογικὴ σκηνὴ τῆς ἐξόδου τοῦ ἡλιακοῦ ἄρματος (τὸν Φοῖβον παριστᾷ ἐπαξίως λεθεντόκορμος ἀμαξιγλάτης, ἐξορμῶν ἀπὸ τὰ κάλθεια* «ἠῆρα κάγγελα» ἐπι-ἀστράπτοντος φαέθοντος καὶ εὐοδούμενος ἀπὸ τὰς θυγατέρας του, ὡς ἀπὸ ἄλλας Ὁρας) μαζεύεται τὸ σάλι, τὸ τσεμπέρι, ὁ μποξᾶς, ἡ λαϊκὴ γυναικούλα, τὸ κοριτσόνι μὲ τὸ φοιγνάκι, τὸ παιδάκι μὲ τὸ πλατσουδερὸ μουτράκι, πασαλειμμένο καφέδες, ἡ προγᾶστωρ κυρὰ μαμμὴ, μὲ τὸ ἐμβριθὲς ὕφος καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὰ ἰσχία, ὁ τρυμακτίας μὲ τὸ δεκανίκι, αὐτὸς ὁ ἄλλος μὲ τὴν λατέρναν—τέλος πάντων ὅλοι παρόντες καὶ ἀναμένοντες,

Πράττοντες ὁμοίως, ὡς ῥίψωμεν βλέμμα εἰς τὴν αὐλήν. Εἰς μέγαν σωρὸν κόπρου σκαλίζουσιν, ὡς χρυσοθήραι εἰς βουνὸν τῆς Ἀλάσκας, δύο μεγαλοπρεπέστατοι πετεινοί. Καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ χρυσάφια ἔχουσιν γεμίσει, ἀπὸ πάνω ἕως κάτω, οὐράς, πτερὰ, περιλαίμια. Ἡ ποτιστήριος σκάφη περιέχει ὁμοίως ἀναλυτόν, τρέμοντα, διαφεγγῆ χρυσόν. Εἰς τὴ μέση μιὰ μικρὴ μυγδαλιὰ ὑψώνει τοὺς ἀνθισμένους της κλάδους ὡς πάμφωτον πίδακα ἐξαισίου

πυροτεχνήματος, τὸ ὁποῖον τινάζει τὶς ἀσπρρορόδινες σπίθες τοῦ εἰς τὰ νερὰ τῆς σκάφης, τὰ χορτάρια, τ' αὐλάκια.

Ἄλλὰ... προσοχή! Ἴδου ἡ Ἄννούλα καὶ ὁ Σιδεργῆς. Εἶναι μία ἐκ τῶν Ὠρῶν τοῦ Φοίβου, φρέσκη, πεταχτή, μελαχροινούλα, καλοποδεμένη, καλοκαλτωμένη, ὁ δὲ Σιδεργῆς τὸ ἀλογάκι τῆς. Ἀποκαλεῖται οὕτω θωπευτικῶς. Ὅπως λέμε Ντιντῆς. Ὄφειλε νὰ ὀνομάζεται Σιδερόφαρος, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ χρώμα του: εἰς μαῦρον βάθος εἶναι σπαρμένες πληθος ἀπὸ τριχίτσες ἀσημένιες. Ἐλάτε ὅμως νὰ τὰ βάλετε μετὰ τῆς Ἄννούλας τὴν τρυφερότητα. Εἶναι ἡ λατρεία τῆς. Αὐτὴ τὸ ποτίζει, τὸ ταΐζει, τοῦ πλένει τὰ ρουθούνια, τοῦ κτενίζει τὴν μεταξωτὴν χαίτην καὶ τὴν προκόμην, τὸ βουρτσίζει, καὶ τὸ βράδου τοῦ στρώνει καθαρό, ἀναφουφουλιαστὸ σανὸ νὰ κοιμηθῆ. Ἄλλὰ ποῦ αὐτός!... Ἐκεῖ ποῦ τρώγει, τὸ βράδου, τὸ τσοῦρμo, γύρω ἀπὸ τὸ μεγάλο τραπέζι, δὲν εἶναι παράξενο νὰ ἰδῆτε νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸν τοῖχον, μία ὑπερφυσικὴ κεφάλα Δουρείου ἔππου. Εἶναι ἡ σκιά τοῦ Σιδεργῆ. Χώνει ἀπὸ τὴν πόρτα τὴ μούρη του καὶ ζητεῖ τὸ μερίδιόν του! Ἐνα κομμάτι φωμί, ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Ἄννούλας ὅμως—ἂ! ἔλα κι' ἔλα!...

Τώρα παραμερίζουν οἱ θεαταί. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δεσμοῦ του τὸ ἀλογάκι χορεύει καμαρωτά. Καὶ τὸ γλέντι ἀρχίζει. Διότι αὐτὸ ἀκριδῶς γίνεται σὲ κάθε λιακάδα. Ἡ Ἄννούλα καὶ ὁ Σιδεργῆς βγαίνουν καὶ παίζουν εἰς τὰ γρασίδια. Μόλις διασκελίσουν τὸ κατώφλιον, τὸ ἀλογάκι κυρτώνει αἴφνης τὸ τόξον τοῦ τραχήλου, μαζεύεται, κουβαριάζεται ὄλο, κι' ἔπειτα χύνεται διὰ μιᾶς μ' ἕνα ρουθούνισμα, μακραίνει, τεντώνεται ὡς καουτσούκ, τετραποδίζει τρελλά, χαίτη, οὐρά, κύματα στὸν ἀέρα, πέταλα στίλβοντα, ὡς ἀσημένια. Τὸ φῶς παίξει ἐπάνω εἰς τὸ εὐτραφές του σῶμα. Ποῦ πάει; Τίποτε. Κάνει πῶς φεύγει. Θὰ ξαναγυρίσῃ. Ἀρκεῖ τὸ κορίτσι νὰ τοῦ φωνάξῃ:

—Ἐδῶ, Σιδεργῆ! . . .

Καὶ τότε τὸ βλέπετε νὰ ἐπιστρέφῃ λαχανιασμένο, πάντοτε ὅμως καμαρωτό, πηδηκτό, στὴν Ἄννούλα. Εἶν' ἕνα χαριτωμένο ἀλογάκι θεσσαλικό, ἕνας θρίαμβος τῆς καμπύλης, δραπετεύσας ἀπὸ κάποιο τμῆμα τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος, ἀφοῦ ἄδειασε κάπου τὸν καθαλλάρην του ἔφηθον. Ὅταν φθάνῃ τώρα ἐμπρὸς στὴν κόρη, σηκώνεται στὰ ὀπίσθια, κάνει τὸ θηρίο, προσποιεῖται ὅτι θὰ τὴν φάῃ, αὐτὴ ξεφεύγει, αὐτὸς μένει πίσω, διὰ νὰ

της δώση καιρόν νά προχωρήση, ἔπειτα παίρνει βουτιά, ὀρμᾶ κατ' ἐπάνω της πάλιν, ἐκείνη τρέχει μὲ κατακόκκινα μάγουλα. Τώρα τὴν φθάνει καὶ τὴν περιτριγυρίζει πάλιν μὲ τσακίσματα, λυγίσματα, κυκλοποδισμούς. Κι' αὐτὴ τοῦ γλιστρᾶ μὲ τὰ ἴδια.

Εἰς τὰ θεωρεῖα τριγύρω δὲν παύουν οὔτε στιγμὴ τὰ χάχανα. Εἶναι σὰν δυὸ μικρὰ ἀδελφάκια τοῦ παίζου, ξέννοιαστα, χαρούμενα, τρελλὰ ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παιγνιδιοῦ των' καὶ δὲν μπορεῖς νά ξεχωρίσης ποιὸ ἀπ' τὰ δυὸ εἶναι τὸ πιὸ εὐτυχισμένο, τὸ κορίτσι ἢ τὸ ἀλογάκι. Χαριτωμένη Ἀννούλα, λέγω ἐν εἴδει χαιρετισμοῦ πρὸς τὰ δύο πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Χαίρου ὅσο μπορεῖς τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ποιὸς ξέρει τί σοῦ γράφει αὐριον ἢ μοῖρα. Καὶ σύ, καημένη Σιδερῆ, χόρευς καὶ πήδα, ὅσο μπορεῖς, καὶ σύ. Αὐριο θὰ σοῦ κολλήσουν στὰ πλευρὰ τὰ τιμόνια τῆς σουστάς. Καὶ μὲ τ' αὐτιά κάτω θὰ κουβαλᾶς δέκα κοφίνια πατάτες ἀπὸ τὰ Πατήσια.

1924

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

Ὁ Ἀμερικάνος.

Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Τοῦ Δημήτρη τοῦ Μπέρδε τὸ μαγαζὶ ὠμοίαζε, τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, μὲ βάρκαν, κατὰ τὸ φαινόμενον φουρτουνιασμένην, δευτερόπρυμα πλέουσαν, πληττομένην ὑπὸ τῶν κυμάτων τὴν μίαν πλευράν, μὲ τὸ ὕδωρ εἰσπηδῶν ἀπὸ τὴν κωπαστὴν καὶ ραντίζον τοὺς δυστυχεῖς ἐπιβάτας, ὅπου ὁ κυβερνήτης τῆς καὶ ὁ ναύτης του φαίνονται περιφρόντιδες, δίδοντες καὶ λαμβάνοντες προστάγματα εἰς ἀκατάληπτον γλώσσαν, ὁ μὲν ἰθύνων μετὰ βίας τὸ πηδάλιον, ὁ δὲ λύων καὶ δένων τὰ ἱστία, βοηθῶν διὰ τῆς κώπης ἐκ τοῦ ὑπηγέμου, ἀμφοτέροι τρέχοντες ἀπὸ τὴν πρύμνην εἰς τὴν πρῶν, καταπτοῦντες τοὺς ἀπειροτέρους τῶν ἐπιβατῶν, περιρραϊνομένους ἀπὸ τὸ ἀφρίζον κύμα, ὀσφραϊνομένους ἐγγύθεν καὶ γευσμένους τὴν ἄλμην. Ἐξημέρωναν Χριστοῦγεννα, καὶ ἕκαστος τῶν πελατῶν ἐπεθύμει νά κάμῃ τὰ ὀψώνια του. Ὁ κύρ Δημήτρης ὁ Μπέρδες ἔτρεχεν ἐμπρός, ὀπίσω, ἐκέρνα νοθευμένα τοὺς πελάτας, ἐπῶλε ξύκια εἰς τοὺς ἀγοραστάς, μὲ τὴν τρικυμίαν ἐσκορπισμέ-

νη εις τὴν ὄψιν καὶ τὴν γαλήνην ταμιευμένην ἐν τῇ καρδίᾳ, γοητευμένος ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν θαμῶνων, ἐνθουσιῶν ἀπὸ τὸν κρότον τῶν κερμάτων, τῶν πιπτόντων διὰ τῆς ἀνωθεν ὀπῆς, ὡς τὰ στρουθία εἰς τὴν παγίδα, εἰς τὸ καλῶς κλειδωμένον συρτάρι του. Τὸ παιδί, ὁ δεκαπενταετής Χρῖστος, ἀνεψιός του ἐξ ἀδελφῆς, δὲν ἐπρόφθανε νὰ γεμίῃ φιάλας ἐκ τοῦ βαρελίου, νὰ κακοζυγίῃ βούτυρον ἐκ τοῦ πίθου, νὰ κενώῃ μέλι ἐκ τοῦ ἀσκοῦ, μὲ τὴν ποδιὰν ὑψηλὰ εἰς τὸ στήθος περιδεδεμένην, κι' ἐξελαρυγγίζετο νὰ φωνάζῃ «ἀμέσως!» εἰς ὀκτὼ διαφόρους τόνους καὶ ὕψη, λέξιν τὴν ὁποίαν μὲ τὸν καιρὸν εἶχε κατορθώσει νὰ κολοβώσῃ εἰς ἀμέσως! εἶτα νὰ συντάμῃ εἰς μέσως! καὶ τέλος νὰ ἀπλοποιήσῃ εἰς ἔσως!

Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ μαγαζείου ἕμιλος ἐκ πέντε ἀνδρῶν ἐκάθηντο καὶ ἔπιναν τὴν μαστίχαν των, πρὶν διαλυθῶσι καὶ ἀπέλθωσιν οἴκαδε διὰ τὸ δεῖπνον. Ἦσαν ὅλοι ἐμποροπλοίαρχοι τοῦ τόπου, περιμένοντες τὴν κατάδυσιν τοῦ Σταυροῦ διὰ ν' ἀποπλεύσωσι, κι' ἐδεξιούοντο ἕνα συνάδελφόν των, ἐκείνην τὴν ἐσπέραν φθάσαντα αἰσίως μὲ τὴν σκούναν του, τὸν καπετὰν Γιάννην τὸν Ἰμβριώτην. Ἐκαμῶν ὅλοι μὲ τὴν σειρὰν τὰ «μουσαφιρλίκια*», εἶτα ὁ καπετὰν Γιάννης ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ τοὺς κάμῃ τὰ «σαλαμετλίκια*». Εἶτα εἰς ἕκαστος τῶν φίλων ἐπροθυμοποιήθη νὰ κάμῃ καὶ ἐκ δευτέρου τὰ μουσαφιρλίκια, καὶ πάλιν ὁ καπετὰν Ἰμβριώτης ἐξανάκαμε τὰ σαλαμετλίκια. Ἔως ἐδῶ εὐρίσκοντο καὶ ὠμίλου ζωηρῶς περὶ πραγμάτων τοῦ ἐπαγγέλματός των, περὶ ναύλων, κεσατίων*, περὶ σταλίας*, περὶ φορτώσεων κι' ἐκφορτώσεων, περὶ ναυαγίων καὶ ἀβαριῶν.

Ὁ καπετὰν Γιάννης διηγεῖτο διὰ μακρῶν τὰ τοῦ τελευταίου ταξιδίου του, καὶ εἶπεν ὅτι ἀκουσίως του, ἕνεκα δυστροπίας τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἠναγκάσθη νὰ διατρίψῃ ἐπὶ ἡμέρας ἐν Βόλῳ, ὅπου εἶχε προσεγγίσει πρὸς μερικὴν ἐκφόρτωσιν.

— "Α! δὲν σὰς εἶπα καὶ γιὰ ἕναν γιουλδζῆ* ποῦ πῆρα ἀπ' τὸ Βόλο, εἶπε.

— Ἐπῆρες κανέναν ἐπιβάτη ἀπ' τὸ Βόλο; ἠρώτησεν εἰς τῶν φίλων του.

— Δὲν ἠθέλησε νὰ ξεμπαρκάρῃ, ἔμεινε μέσ' στὴ σκούνα. Τοῦ εἶπα νὰ τὸν πάρω μ' σαφίρη στὸ σπίτι, καὶ δὲ θέλησε.

— Καὶ γιὰ ποῦ πάει;

— Ἔως ἐδῶ κατὰ τὸ παρόν. Τὸν ρώτησα, δὲ θέλησε νὰ μοῦ πῇ.

— Καί τί δουλειά ἔχει ἐδῶ ;

— Τί ἄνθρωπος εἶναι ; [χων.]

— Πῶς σοῦ φάνηκε ; διεσταυροῦντο αἱ ἐρωτήσεις τῶν πλοίαρ-

— Εἶναι ἄνθρωπος ποῦ ἔχει ξουραφισμένο τὸ μουστάκι καὶ τὰ γένεια, κι' ἔχει ἀφημένες μόνον τρίχες ἀποκάτ' ἀπ' τὸ σιαγόνη καὶ στὸ λαιμό. Μοῦ φάνηκε σὰν Ἑγγλέζος, σὰν Ἀμερικάνος, μὰ ὄχι πάλι σωστὸς Ἑγγλέζος, οὔτε σωστὸς Ἀμερικάνος· τὰ ὀλίγα λόγια ποῦ μοῦ εἶπε ῥωμέικα, τὰ εἶπε μ' ἕναν τρόπο δύσκολο καὶ συλλογισμένο, ὄχι καὶ πολὺ ξενικό, σὰν νὰ ἤξερε μιὰ φορὰ ῥωμέικα καὶ τὰ ξέχασε. Τὲς πλειότερες φορές συνεννοηθήκαμε μὲ κάτι λίγα ἰταλικά ποῦ ξέρω κι' ἐγώ.

— Σοῦ εἶπε τ' ὄνομά του ;

— Στὰ χαρτιά τὸν πέρασα ὡς Τζῶν Στόθισον, μὲ ἀμερικάνικο πασσαπόρτι.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ καπετὰν Γιάννης, ὅστις ἐκάθητο ἐρείδων τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ τοίχου, πρὸς τὴν θύραν βλέπων, ἀκουσίως ἀνέκραξεν :

— Ἄ ! νὰ τος !

Ὅλοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν θύραν.

Εἶχεν εἰσέλθει ἄνθρωπος ὑψηλός, καλοφορεμένος, ὡς σαρανταπέντε ἐτῶν, ὠραίος, ἀνοικτοπρόσωπος, ἐξυρισμένος μύστακα καὶ γένειον, πλὴν ὀλίγων τριχῶν ὑπὸ τὸν πώγωνα καὶ πρὸς τὸν λαιμόν, μὲ παχεῖαν χρυσὴν καδέναν ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀφ' ἧς ἐκρέματο μικρὸν ἐγκόλπιον καὶ τινες βῶλοι χρυσοῦ. Ποίᾳς φυλῆς, ποίου κλίματος ἦτο, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εἰκάσῃ τις. Ἐφαίνετο ἀποκτήσας οἶονεὶ ἐπιχρῖσμα ἐπὶ τοῦ προσώπου, ὡς προσωπίδα τινὰ ἄλλου κλίματος, εὐζωΐας καὶ πολιτισμοῦ, ὅφ' ἦν ἐλάνθανε κρυπτομένη ἡ ἀληθῆς καταγωγὴ του. Ἐδάδιζε μὲ βῆμα ἀβέβαιον, ρίπτων βλέμμα ἔτι ἀβεβαιότερον πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν πρόσωπα καὶ πράγματα, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ κατατοπισθῇ ὅπου ἦτο.

Ἐνῶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἠρνήθη, ὡς διηγεῖτο ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης, ν' ἀποδιδασθῇ εἰς τὴν πολίχνην, ἅμα ἐνύκτωσε, παρεκάλεσε τὸν ἐπὶ τοῦ πλοίου μείναντα ναύτην, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἐντόπιος, δὲν εἶχε ποῦ νὰ ὑπάγῃ κι' ἔμεινε φύλαξ τῆς σκούρας, νὰ τὸν ἀποδιδάσῃ εἰς τὴν ξηράν. Ὁ ναύτης ὑπήκουσεν. Ὁ ξένος ἄφησε τὴν ἀποσκευὴν του, συγκειμένην ἀπὸ τρεῖς ὑπερμε-

γέθεις κασσέλας, εἰς τὸν θάλαμον τῆς πρῶρας, κι' ἐξῆλθεν. Ἄμα ἀποβιβάσθεις, εὐρέθη εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγορὰν κι' ἐκοίταζε δεξιὰ ἀριστερά, ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζε ποῦ εὐρίσκετο. Ἐξω εἰς τὸ ὑπαιθρον ἄνθρωποι δὲν ἦσαν, διότι ἦτο ψυχρὸς δρομύ. Τὰ βουνὰ χιονισμένα ὀλόγυρα. Ἦτο τῆ 24ῃ Δεκεμβρίου 187.. Ἐκοίταξεν ἐντὸς εἰς δύο ἢ τρία καπηλεῖα καὶ καφενεῖα, εἶτα εἰς δύο ἐμπορικο-παντοπωλεῖα διφυῆ, οἷα τὰ τῶν χωρίων. Ἀλλὰ δὲν ἐφάνη εὐχαριστημένος, ὡς μὴ ἀναγνώρισας αὐτά, κι' ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἀνέβη εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν, ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐκεῖ ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισε τὸ μέρος. Καὶ δὲν ἔκαμε μὲν τὸν σταυρόν του ἄμα εἶδε τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' εἰς τὸ σκότος ἔβγαλε τὸ καπέλλον του, καὶ πάλιν τὸ ἐφόρεσεν, ὡς νὰ συνήντα παλαιὸν φίλον καὶ τὸν ἐχαιρέτα. Εἶτα προσέβλεψεν ἀριστερά, εἶδε τὸ μικρὸν οἰνοπαντοπωλεῖον τοῦ Μπέρδε κι' ἐπλησίασεν. Ἐστάθη ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς κι' ἐκοίταξεν ἐντὸς. Τέλος εἰσῆλθεν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν πλοίαρχον Ἰμβριώτην, ὅστις, καίτοι πρὸς τὴν θύραν βλέπων, ἐσκιαζέτο ἐν μέρει ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συναδέλφους του, μεθ' ὧν συνέπιπε, τοὺς στρέφοντας τὰ νῶτα πρὸς τὴν θύραν, κι' ἐπεπροσθεῖτο ἀπὸ ἄλλον τιὰ δμιλον ὀρθῶν ἱσταμένων καὶ πινόντων παρὰ τὸ λογιστήριον, ἔμπροσθεν τοῦ ὁποίου ἴσταντο αἱ φιάλαι μὲ τὰ ποτά. Ἐὰν τὸν εἶχεν ἰδεῖ, ἴσως δὲν θὰ εἰσῆρχετο.

—Νὰ ὁ Ἀμερικάνος, ἐπανελάθεν ὁ πλοίαρχος Ἰμβριώτης, δείξας τὸν εἰσελθόντα πρὸς τοὺς συναδέλφους του.

Οἱ τέσσαρες ἐμποροπλοίαρχοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν νεωστὶ ἐλθόντα καὶ τὸν ἐκοίταξεν ἀπλησῆτως.

—Μπόνο πράιγιο*, σινιόρε, ἔκραξεν ὁ Ἰμβριώτης· ἀπεφάσισες, βλέπω, κι' ἐγγήκες.

Ὁ ξένος ἔκαμε σημεῖον χαιρετισμοῦ μὲ τὴν χεῖρα.

—Πλήιζ κάπτην (ὀρίστε, καπετάνιε), εἶπεν εἰς τῶν ἐμποροπλοίαρχων, ὁ καπετὰν Θύμιος ὁ Κουρασάνος, ἰδιοκτῆτης μεγάλου βρικίου, ὅστις εἶχε κάμει δύο ταξίδια εἰς τὸν ὠκεανόν, μέχρι Λονδίνου, καὶ εἶχε μάθει ὀκτώ ἢ δέκα ἀγγλικὰς φράσεις.

—Θέγκ ἰού σερ (εὐχαριστῶ, κύριε), ἀπήντησεν εὐγενῶς ὁ ξένος.

Καὶ ἔρριψε μίαν δεκάραν εἰς τὸ λογιστήριον, εἰπὼν εἰς τὸν παῖδα μόνον τὴν λέξιν ταύτην: «ρούμ». Λαθῶν δὲ εἰς τὴν χεῖρα τὸ ποτήριόν του, διὰ νὰ μὴ δείξῃ ὅτι ἀπέφευγε συστηματικῶς

τοὺς ἀνθρώπους, ἐπλησίασε πρὸς τὸν ἄμιλον, καὶ εἶπεν ἑλληγιστί, μετὰ τινος παχυστομίας καὶ δυσκολίας περὶ τὴν προφορὰν.

— Εὐχαριστῶ, κύριε· δὲν εἶμαι νὰ καθίσω νὰ κάμω τὼκ καὶ δύσκολο σ' ἐμένα νὰ κάμω τὼκ ῥωμέικα.

— Τί λέει; εἶπε συνοφρωθεὶς ὁ καπετὰν Θύμιος ὁ Κουρασά- νος· δὲν θέλει νὰ κάμῃ τόκα μαζί μας;

Ἐξένος ἤκουσε κι' ἔσπευσε νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν παρανόησιν.

— Μὲ συμπάθειο, κύριε· εἶπα νὰ κάμω τὼκ, νὰ κάμω κονβερ- σαιτιόνη, πῶς τὸ λένε;

— Θέλει γὰ πῆ, δυσκολεύεται νὰ κάμῃ κουθέντα στὴ γλῶσσά μας, εἶπεν ἐννοήσας ὁ καπετὰν Ἰμβριώτης.

— Ἄ! ναί, κουθέντα, εἶπεν ὁ ξένος· ξέχασα τὰ λόγια ῥωμέικα.

— Ἄντι χουὲρ γιοῦ κόμ; εἶπεν ὁ Κουρασάνος, σολοικίζων ἠ ἀγγλιστί τὸ «πόθεν ἔρχεσαι».

— Στὴν ὥρα ἐδῶ ἦλθα, ἀπήντησεν ὁ Ἀμερικάνος· ὕστερα δὲν ξέρω, κι' ἄλλα ταξίδια θὰ κάμω.

Ἐξένος καπετὰν Κουρασάνος τὸν ἐκοίταξε, μὴδὲν ἐννοῶν.

— Δὲν κάθεσαι, σινιόρε; εἶπεν ὁ Ἰμβριώτης· ποῦ θὰ βρῆς καλύτερα;

— Δὲν κάθομαι, πάω νὰ κάμω γουὼκ, νὰ φέρω γῦρο, πῶς τὸ λέτε;

— Νὰ κάμῃς σπάτσιο;

— Ἄ, ναί, σπάτσιο, εἶπεν ὁ ξένος· ναί, βλέπω, σὰν δὲν εἶπῃ ἕνας λόγια ἰταλικά, δὲν καταλαβαίνει ἄλλος ῥωμέικα.

Ἐκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ, κι' ἐστράφη πρὸς τὴν θύραν. Οἱ πέντε πλοίαρχοι ἔμειναν πλέοντες, μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύ- την, εἰς μεγαλύτερον πέλαγος ἀγνοίας ἢ εἰς ὅσον πρὶν εἶχον ἀναχθῆ ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ συναδέλφου των Ἰμβριώτη.

Ἐξελθὼν τοῦ καπηλείου, ὁ ξένος διηυθύνθη πρὸς τὴν Κολώ- ναν τὴν ἰσταμένην ἀπέναντι τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐξ ἧς ἔδενον τὸ πάλαι τὰ πρυμνήσια τῶν παραχειμαζόντων εἰς τὸν λιμένα πλοίων. Ἐστρεψε τὸ βλέμμα δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ τέλος τὸ προσήλωσεν ἐπιμόνως εἰς τινὰ μικρὰν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ἐκοίταξεν ἐπὶ μακρόν, ὡς νὰ προσεπάθει ν' ἀναμνησθῆ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τι.

1. Χουὲρ ἀγγλιστί σημαίνει ποῦ. Ὁ Κ. ἄρα ἐρωτᾷ: «καὶ ποῦ ἔρχεσαι;».

Τέλος εἰσηλθεν εἰς στενὸν δρομίσκον, διασχίζοντα τὴν συνοικίαν, καὶ ἔγινεν ἄφαντος.

Ἐὰν ἐν τούτοις τὸν παρηκολούθει τις, θὰ ἔβλεπεν ὅτι, ἀφοῦ προέβη ὀλίγα βήματα, ἐστράφη ὑψηλότερα καὶ ἀνέβη τέσσαρας οἰκίας ἀνωτέρω τοῦ μικροῦ οἴκου, τὸν ὅποιον ἐπιμόνως ἐκοίταξε πρὶν, ὅπου μεταξὺ δύο οἰκιῶν ἐσχηματίζετο κενόν τι, ἐν μέρει θαπτόμενον ἀπὸ λείψανα δύο τοίχων. Ἐφαίνεται ὅτι ἦτο χάλασμα, ἐρείπιον οἰκίας τινός, οὐ πρὸ πολλοῦ κατεδαφισθείσης. Ὁ ξένος, ἀφοῦ ἐκοίταξε τριγύρω νὰ ἴδῃ μήπως τὸν παρετήρει τις, εἰσηλθε δειλῶς εἰς τὸ χάλασμα ἐκεῖνο, ὅπου εἰς τὴν γωνίαν τῶν δύο τοίχων ἐφαίνεται κόγχη τις μαυρισμένη, ὡς νὰ ὑπῆρχεν ἐστία ἐκεῖ τὸ πάλαι. Εἰσηλθεν ἀσκεπής, κρατῶν τὸν πῖλον εἰς τὰς χεῖρας, ἐγονάτισε, καὶ ἐστήριξε τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν ψυχρῶν λίθων τῆς γωνίας ἐκείνης, καί, ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ τρία λεπτά γονυκλινής, ἠγέρθη, ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ἀπεμακρύνθη βραδέως.

Ἐπανελθὼν πάλιν χαμηλότερον, ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τοῦ δρομίσκου, οὐ μακρὰν τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν πρὶν ἐφαίνεται ὅτι ἐκοίταξεν. Ἐστάθη, καί, ἀφοῦ ἔρριψε βλέμμα ὀλόγυρα ἔνα ἴδῃ μὴ τις τὸν παρηκολούθει, ἔτεινε τὸ οὖς. Τί ἤκουεν ἄρά γε; Ἴσως ἤκουε τὰ διασταυρούμενα καὶ φεύγοντα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὡς λάλημα χειμερινῶν στρουθίων, ἄσματα τῶν παιδίων τῆς γειτονίας, οἵτινες ἐπισκεπτόμενοι τὰς οἰκίας ἔψαλλον τὰ Χριστούγεννα.

Ἐδῶ μὲν ἠκούοντο οἱ στίχοι :

«Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου,
ἔβγατ', ἀκοῦστε, μάθετε, τώρα Χριστὸς γεννιέται!» ἐκεῖ δὲ ἀντήχει:

«Κυρά μ', τὴ θυγατέρα σου, κυρά μ', τὴν ἀκριβὴ σου» καὶ ἄλλαχού :

«Ν' ἀσπρίσης σὰν τὸν Ἐλυμπο, σὰν τᾶσπρο περιστέρι» φωναὶ ἄθῳαι, ἄχροοι, χαροπαί, φωναὶ παιδικῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας.

Αἰφνης ὁ ξένος ἠναγκάσθη νὰ παραμερίσῃ, διότι ζευγὸς παιδίων, ὧν τὸ ἓν ἐκράτει φανέριον, ἀρτίως καταβάντα ἀπὸ μίαν κλίμακα, ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ἐπέστρεψε θήματά τινα ὀπίσω, πρὸς τὸ μέρος ὅπουθεν εἶχεν ἔλθει. Τὰ παιδιά ἤλθον πλησίον, καὶ οὐδὲ τὸν παρετήρησαν κἀν. Ἀνέβησαν τὴν κλίμακα ἐκείνης ἀκριβῶς τῆς οἰκίας, τὴν ὁποίαν εἶχε κοιτάξει διὰ μακρῶν ὁ ξένος. Τοῦτο ἰδὼν ἔκαμε κίνημα, καὶ ἐστράφη ὀπίσω πάλιν μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐστάθη, καὶ ἔτεινε τὸ οὖς.

Τὰ παιδιά ἔκρυσαν τὴν θύραν.

—Νάρθουμε νὰ τραγουδήσουμε, θειά :

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἔνδοθεν βῆμα, ἠγοίχθη ἡ θύρα, καὶ γρατὰ τις μὲ μαύρην μανδύλαν προκύψασα, εἶπε μὲ θλιθερὰν φωνήν :

—“Ὅχι, παιδάκια μ³, τί νὰ τραγῶθετε ἀπὸ μᾶς ; ἔχουμε καὶ μεῖς κανένα ; Καλὴ χρονίτσα νᾶχετε, κὶ σύρτε ἄλλου νὰ τραγῶθετε.

Τοὺς ἔβαλε μίαν πενταρίτσαν εἰς τὴν χεῖρα, καὶ τὰ παιδιά ἔφυγαν εὐχαριστημένα, διότι, χωρὶς ἄλλον κόπον, εἰμὴ τὴν ἀνάθασιν καὶ κατάθασιν τῆς κλίμακος, ἐκέρδισαν μίαν πεντάραν.

Ὁ ξένος, ἀόρατος ἀπὸ τινος γωνίας, εἶδε τὴν ἐρρυτιδωμένην ἐκείνην μορφήν, καὶ ἤκουσε τὴν πικραμένην φωνὴν ἐκείνην. Περιέργον δὲ ὅτι ἀφῆκε στεναγμὸν ἀνακουφίσεως, ἐφάνη ὡς νὰ ἐχάρη.

Τοῦ ἤλθε τότε μία ἰδέα, τὴν ὁποίαν, χωρὶς νὰ συλλογισθῆ πολὺ, ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν. Ἀφοῦ ἐκλείσθη ἡ θύρα καὶ ἡ γρατὰ ἔγινεν ἄφαντος, τὰ παιδιά κατέβησαν τὴν κλίμακα ἀνταλλάσσοντα λέξεις τινάς :

—Τώρα ἔχουμε, βρέ Γληόρ³, μιὰ κι³ ἐξηνταπέντε.

—Κι³ ἀπὸ πόσα κάνει νὰ πάρουμε, εἶπεν ὁ ἄλλος, ὅστις ἦτο «κάσσα». Ἀπὸ ὀγδόντα λεπτά.

—Δὲ θὲ μοιραστοῦμε κὶ τ³ν πεντάραν αὐτ³νῆς τς γριάς ;

—Ναί, θὲ τ³ νὲ μοιραστοῦμε, βρέ Θανάσ³, ὀγδόντα οὐ ἕνας, κι³ ὀγδόντα οὐ ἄλλους.

—Τ³νὲ παίρνομε, βρέ Γληόρ³, καρύδια, κὶ τὰ μοιραζόμεστε.

—Κὶ σὰ μᾶς δῶσ³νε πέντε καρύδια, ἀπὸ πόσα θὰ πάρουμε ;

Αἰφνης ὁ ξένος ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν παιδίων, προτείων τὴν χεῖρα καὶ δεικνύων αὐτοῖς ἐν τάλληρον.

Τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἰδεῖ ἄλλοτε ἀνθρωπον ξυραφισμένον γένεια μουστάκια, ἐξαφνίσθησαν, καὶ τὸ ἔν, τὸ κρατοῦν τὸν φανόν, ἀφῆκε μικρὰν κραυγὴν, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τοῦ ὁποίου ἡ τσέπη ἐδρόντα, ἐτρέπετο εἰς φυγὴν. Τότε ὁ Θανάσης, ὑποπτέυσας ὅτι, ἂν ἔφευγεν ὁ Γληγόρης, ἴσως τὴν ἐπαύριον θὰ ἔκρυπτετο καὶ δὲν θὰ τοῦ εἶδιε λογαριασμόν, ἀφῆκε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ τρέξῃ, νὰ κυνηγήσῃ τὸν φεύγοντα. Μεθ³ ἔτοιμότητος τότε ὁ Ἀμερικάνος ἐπρόφθασε νὰ δεῖξῃ εἰς τὸ φῶς τοῦ

φαναριού τὸ τάλληρον, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰς τὴν χεῖρα, καὶ νὰ εἴπη:

—Στάσου· πάρε αὐτὸ νιολλάρο.

Διχαζόμενον μεταξύ δύο φόβων καὶ δύο ἐπιθυμιῶν, τὸ παιδίον ἐστάθη ἀποροῦν τί νὰ κάμῃ, καὶ τὰ μὲν γόνατά του ἔτρεμαν, ἡ δὲ ὄψις του ἐφαίνετο κάπως φοβισμένη.

—Δυὸ λόγια νὰ μοῦ εἰπῆς θέλω, εἶπεν ὁ ξένος· αὐτὸ σπίτι, ἐπήγατε ἀπάνω, ποιὸς ζῆ;

Τὸ παιδίον δὲν ἠγνόησε καλῶς.

—Τί λές, μπάριμπα; εἶπεν, ἀρχίσαν νὰ λαμβάνῃ θάρρος.

Ὁ ξένος ἔβαλεν εἰς τὴν χεῖρά του τὸ τάλληρον, καὶ προσεπάθησε νὰ ἐξηγηθῆ εὐκρινέστερον.

—Ἐπήγατε τώρα ἐπάνω σπίτι· ἡ γριὰ στὴν πόρτα ἦρθε, ποιὸς ἄλλος μαζί της ζῆ αὐτὸ σπίτι;

Ὁ παῖς ἐδυσκολεύετο νὰ ἐννοήσῃ. Ἐν τούτοις, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ τάλληρον, πᾶς φόβος ἔπαυσε παρ' αὐτῶ.

—Ἐδῶ ἀπάνου, εἶπεν, εἶναι ἡ θειά Κυρατσώ· μάς ἔδωκε κι μιὰ πεντάρα. Εἶναι κι' ἄλλη μιὰ, δὲ ξέρου τί τ'ν ἔχει.

—Θυγατέρα της ἀπάνου μαζί της εἶναι;

—Θυγατέρα της πρέπει νάναί, ναι.

—Εἶναι παντρεμένη θυγατέρα της;

—Δὲν ξέρου ἂν εἶναι παντρεμένη· μὰ δὲ φαίνεται νάχη ἄνδρα.

—Καὶ πόσα χρόνια εἶναι θυγατέρα της;

—Δὲν ξέρου πόσα χρόνια εἶναι· μὰ πρέπει νὰ εἶναι καθὼς γεννήθηκε ὡς τώρα.

Καὶ ὁ παῖς, ἀναλαβὼν τὸν φανόν του, ἔφυγε τρέχων, σφίγγων εἰς τὴν παλάμην του τὸ τάλληρον, μὴ ἐμπιστευόμενος νὰ τὸ βάλῃ εἰς τὴν τσέπη·ν· ἔτρεχε δὲ νὰ εὕρῃ τὸν Γληγόρη, νὰ τοῦ ζητήσῃ τὸ μερίδιόν του. Ὁ ξένος δὲν ἐδοκίμασε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἄμερικάνος ἀπεμακρύνθη, κατῆλθε τὴν παραθαλασσίαν ἀγοράν, ὅπου δύο ἢ τρία καφενεῖα εἶχαν φῶς, ἐκοίταξεν εἰς ποῖον τούτων ἦσαν ὀλιγώτεροι θαμῶνες, καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἓν, ὅπου ἓνα μόνον ἄνθρωπον εἶδε, τὸν καφετζῆν. Ὁ γέρον, ἀρτίως ξυραφισθεὶς, μὲ τὸν μύστακα στριμμένον, μὲ τὴν βράκαν κοντήν, μὲ ὑψηλὰ ὑποδήματα, μὲ τὴν ποδιὰν καθάριον, ἤτοιμάζετο, φαίνεται, νὰ κλείσῃ, ἀλλ' ἄμα εἶδεν εἰσελθόντα τὸν Ἄμερικάνον, τὸν ἐκοίταξε μετὰ περιεργείας. Οὗτος παρήγγειλε νὰ τοῦ

δώση ρουμι, ρίψας δεκάραx επί τοῦ λογιστηρίου. Ἰδὼν ὁ μπάρμπ^ο Ἀναγνώστηx τὴν δεκάραx, ἠθέλησε νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὴν πεντάραx, ἀλλ' ὁ ἄνθρωποx εἶπε: «Νόου! Νόου!» καὶ τότε ὁ καφετζῆx τοῦ ἔβαλε κι' ἄλλο ρουμι, διὰ νὰ κλείσῃ τὴν πεντάραx, ὡx ἐνόμιζεν· ἀλλ' ὁ ξένοx ἔρριψεν ἐπὶ τῆx τραπέζηx καὶ ἄλλην δεκάραx. «Δὲν θὰ ξέρῃ ρωμέικα, ὡx φαίνεται», ἐσυλλογίσθη ὁ μπάρμπ^ο Ἀναγνώστηx· διὰ νὰ δοκιμάσῃ, τοῦ ἀπέτεινε τὸν λόγον:

—Τώρα νεοφερμένοx εἶστε;

—Ἐγὼ σήμερα ἔφτασα, μὲ καπετάν-Γιάννη γολέττα.

—Τοῦ καπετάν-Γιάννη τοῦ Ἰμβριώτη;

—Ναί· ἤμπορεῖx ἐλόγου σου νὰ κάνῃx πόντx*;

—Μετὰ χαρᾶx, εἶπεν ὁ μπάρμπ^ο Ἀναγνώστηx.

Καὶ προσπαθῆσαx ν' ἀναγκάσῃ εἰx τὴν μνήμηx τὰx ἀρχαῖαx γνώσειx του, ἐδοκίμασε νὰ κατασκευάσῃ πόντx. ἀλλὰ τὸ ρουμι δὲν ἤναπτε, καὶ οὔτω τὸ προσέφερεν ὅπωx-ὅπωx εἰx τὸν ξένον. Οὔτοx δὲν ἔκαμε παρατήρησιx, κι' ἔρριψεν ἀργυροῦx σελλίνι ἐπὶ τῆx τραπέζηx.

Ἐμπάρμπ^ο Ἀναγνώστηx τὸ ἔλαβεν.

—Πόσα πάει αὐτό;

—Δὲν ξέρω ἐγὼ μονέδα τοῦ τόπου, εἶπεν ὁ ἄγνωστοx.

Ἐ γέρων ἤνοιξε τὸ συρτάρι του, κι' ἐζήτηι ἂν θὰ εἶχεν ἀρκετὰ κέρματx, διὰ νὰ δώσῃ τὰ ρέστα, ἀλλὰ δὲν εὔρισκε πλεῖονα τῶν ὀγδοήκοντα λεπτῶν εἰx δεκάρεx, πεντάρεx καὶ δίλεπτα. Ἐν τούτοιx δὲν τοῦ τὸ ἐσυγχῶρει ἢ συνειδησιx νὰ δολιευθῇ τὸν πελάτην, καὶ εἶπε·

—Σφάντζικο* δὲν σὰx βρῖσκειται, κύριε;

—Δὲν ἔχω ἐγὼ μονέδα ἄλλη ἀπὸ Ἀγγλία καὶ Ἀμερῖκα, εἶπεν ὁ ξένοx.

—Δὲν βγαίνουx τὰ ρέστα, κύριε. Πάρτε τὸ ἀσημένιο σαx. Αὐτὸ θὰ πάῃ, πιστεῦω, ὡx μιὰ καὶ τριανταπέντε, μιὰ καὶ σαράντα. Αὔριον μοῦ δίνετε εἴκοσι λεπτά.

—Κράτησε τὸ σίλλιν, δὲν θέλω ρέστα.

Ἐμπάρμπ^ο Ἀναγνώστηx ἔμεινε χάσκων, θεωρῶν ἀπλήστωx τὸν ξένον. Ἀλλὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὄμιλοx ἐκ τριῶν ἀνθρώπων καί, σταθέντεx ἔμπροσθεν τοῦ λογιστηρίου, διέταξαν νὰ τοῦx δώσῃ ἀπὸ ἕνα ποτόν. Ἐ εἰx τῶν τριῶν τούτων ἀνθρώπων, οἰνόφλυξ, ἐτραγουδοῦσεν ἀτάκτωx. . .

‘Ο δεύτερος, γυμνός τὸ στήθος καὶ ἀνυπόδητος μὲ τοιοῦτον ψῦχος, ἤρχισε νὰ κοιτάζῃ ἐπιμόνως τὸν ξένον.

—Κάπου τὸν εἶδα ἐγὼ αὐτόν, ἐμορμύρισε μασημένα.

Οὗτοι ἦσαν οἱ ἀχθοφόροι τῆς πόλεως, οἱ ἴδιοι καὶ διαλαληταί, τριμελῆς φαιδρά συντεχνία, περνώντας τὸν καιρὸν τῶν νὰ πίνωσι τὸ βράδῳ πᾶν ὅ,τι ἐκέρδιζον τὴν ἡμέραν.

—‘Εβίβα, παιδιά! ἀνέκραξαν μετ’ ὀλίγον καὶ συνέκρουσαν θορυβωδῶς τὰ ποτήρια. ‘Ο γυμνότερος καὶ γυμνόπους δὲν ἔπαυε νὰ κοιτάζῃ ἐπιμόνως τὸν ἄγνωστον, ἐνῶ ὁ πρῶτος ἐξηκολούθει νὰ τραγουδῇ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθη βαρὺ βῆμα ἔνδοθεν τῆς ἀγούσης ἄνω εἰς τὴν οἰκίαν ξυλίνης κλίμακος, ἥτις, φρακτὴ μὲ σανίδωμα, ἔκοπτε μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ καφενεῖου. Καὶ εἰς τὰ ἄνω τοῦ σανιδώματος, ὑπὸ τὸ πάτωμα, ἠνοιχθῆ θυρίς, καὶ μία κεφαλὴ μὲ ἄσπρον σκοῦφον, μὲ λευκὸν μύστακα καὶ μὲ χονδρούς χαρακτηρισίας ἐπρόβαλεν ἐκ τῆς θυρίδος.

—Μὰ πόσες φορές σ’ τὸ εἶπα, ‘Αναγνώστη, ἐξῆλθε διὰ τῆς θυρίδος ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς ἐπιφανείσης φωνὴ χονδρὴ συμπληροῦσα τοὺς χονδρούς χαρακτηρισίας· δὲ θὰ βάλῃς γνώση; Χαλνᾷς τὴν ἡσυχία τῶν νοικοκυραίων! Τί μέρα ξημερώνει αὔριο, κι’ ἔχουμε τραγούδια καὶ φωνές πάλι; Καὶ τί ὥρα εἶναι τώρα;

‘Ἦτο δὲ ὀγδόη καὶ ἡμίσεια. ‘Ο τραγουδιστῆς τῆς ἀχθοφορικῆς τριανδρίας, λαβὼν τὸν λόγον, μετὰ κωμικῆς σοδαρότητος εἶπε:

— Τώρα θὰ φύγουμε, καπετάν -‘Αναστάση· δὲν τὸ καταδεχόμεστε μεῖς νὰ σᾶς χαλάσουμε τὴν ἡσυχία σας.

— Σιώπα ἐσύ, ζῶ! ἔκραξεν ὁ ‘Αναστάσης.

— Τώρα ἀμέσως, καπετάν -‘Αναστάση, θὰ κλείσω. Δὲ μπορῶ, βλέπεις, νὰ διώξω τοὺς ἀνθρώπους, ἐφώνησεν ὁ καφετζῆς.

— Τέτοια τίμια μούτρα! ἀνεκάγχασεν ἀπὸ τῆς θυρίδος ὁ καπετάν -‘Αναστάσης. Χρειάζονται μεγάλες τσερμιόνιες μαζί τους!

— ‘Α! ἐμεῖς δὲ σᾶς προσβάλαμε, καπετάν -‘Αναστάση· ἡ ἀφρεντιά σου, βλέπω, μᾶς προσβάλλεις, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος.

Καὶ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἐμορμύρισε:

— Τὸ νοῖκι· τὸ θέλεις σωστό, καὶ ξεύρεις νὰ τὸ γυρεύῃς καὶ μπροστά· μὰ σὰ δὲ βγάλῃ κι’ αὐτὸς ὁ φτωχὸς μιὰ πεντάρα, πῶς θὰ σ’ τὸ πληρώσῃ;

— Σιωπάτε, τώρα ἔχει δίκιο, γιατί ξημερώνει Χριστούγεννα,

εἶπεν ὁ εὐσυνείδητος καφετζῆς· ἄλλες φορές φαίνεται σκληρὸς ὁ βλοημένος.

Ἡ κεφαλὴ μὲ τὸν ἄσπρον σκουφὸν ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε γίνεαι ἄφαντος ἀπὸ τὴν θυρίδα, ὁ δὲ μπάρμπ' Ἀναγνώστης ἠτοιμάσθη νὰ κλείσῃ. Οἱ τρεῖς ἀχθοφόροι ἐξήλθον κρατούμενοι ἐκ τῶν χειρῶν καὶ ἄδοντες.

Ὁ ξένος ἔκαμε νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ εἶχεν ἐξέλθει πρὸ αὐτῶν, ἀλλ' ὁ καφετζῆς τὸν ἀνεκάλεσε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καὶ ποῦ θὰ κοιμηθῆτε ἀπόψε; ἔχετε μέρος νὰ μείνετε; Ποῦ εἶστε, κύριε; ἐγὼ ἐδῶ θὰ πλαγιάσω. Ἄν θὰ πάτε μέσ' στὴ σκούνα, καλὰ, εἰ δὲ μὴ, ἐὰν ἀγαπάτε, μείνατε ἐδῶ, ἔχει ζέστη.

— Δὲν ἔχω ὕπνο, εἶπεν ὁ ξένος· ἐγὼ θὰ φέρω γυρο, καὶ ὕστερα, βλέπουμε.

— Ὅποτε ἀγαπάτε, χτυπήστε μου τὴν πόρτα, νὰ σηκωθῶ νὰ σὰς ἀνοίξω. Ἐχω καὶ ροῦχα νὰ σὰς δώσω.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Ἀμερικάνος, διευθυνθεὶς εἰς τὴν συνοικίαν ἐκεῖνην δι' ἄλλου μικροτέρου δρομίσκου, ἔδλεπε τὴν οἰκίαν ἐκεῖνην, ἣτις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς μερίμνης του, ἐκ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, τῆς νοτιοδυτικῆς. Ἀντικρὺ τοῦ μικροῦ οἰκίσκου, παρὰ τινα γωνίαν γειτονικῆς οἰκίας, ὑπῆρχε σωρὸς τις ξύλων καὶ πετρῶν, ἀποκειμένος ἐκεῖ τίς οἶδε πρὸ πόσων χρόνων, ὡς ἐκ κατεδαφισθείσης οἰκίας ἢ ἐρειπίου καταρρεῦσαντος. Ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἐκεῖ προσόψεως τοῦ οἰκίσκου ἔφεγγε μικρὸν παράθυρον, μὲ τὸ ἐν φύλλον κλειστόν, μὲ τὸ ἄλλο ἀνοικτόν, καὶ διὰ τῆς ὕελου ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ τὸ ἐσωτερικὸν ἀνερχόμενος ἐπὶ τινος ὑψώματος. Ἰδὼν ὁ ξένος ὅτι ὁ δρόμος ἦτο ἔρημος καὶ οὐδὲ σκιὰ διαβάτου ἐφαίνετο, ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ σωροῦ ἐκεῖνου, καὶ μὲ παλμὸν καρδίας κατεσκόπευε τὰ ἔσω τοῦ οἰκίσκου.

Ἀντικρὺ τῆς ὕελου τοῦ μικροῦ παραθύρου, τοῦ ἔχοντος τὸ ἐν παραθυρόφυλλον ἀνοικτόν, ἦτο ἡ ἐστία μὲ ἀσθενὲς πῦρ καίον, μὲ ἓνα δαυλὸν σπινθηρίζοντα, μὲ τὸ κανδήλι ἀνημμένον πρὸ τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἐκεῖ ὑψηλά. Παρὰ τὴν ἐστίαν ἐκάθητο γυνὴ τις, νέα ἀκόμη, ὡς ἐφαίνετο, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν της ἐπὶ τῆς χειρὸς, συλλογισμένη, θλιμμένη. Ἐκίνει δὲ τὰ χεῖλη, καὶ ἡ φωνὴ της ἐψιθύριζε κάτι, καὶ ὁ ψίθυρος ἀπετέλει ἐλαφρὸν μινύρισμα

ἄσματος, μὲ ἀσθενῆ φωνήν, καθαρὰν μὲν καὶ παρθενικὴν, ἀλλὰ μαραμμένην, καὶ εἰς τὰ ὦτα τοῦ ξένου ἔφθασαν εὐκρινῶς καὶ οἱ δύο οὔτοι στίχοι :

Ἄλιμονο κι' ἀλι-καημός!

τοῦ γεμιτζῆ* ξενιτεμός . . .

Ὁ ξένος ἠσθάνθη πόνον εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυ εἰς τὸ βλέφαρον. Τοῦ ἦλθε τότε ἀποτόμως νὰ καταβῆ ἀπὸ τὸν σωρόν, νὰ τρέξῃ καὶ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν· διὰ νὰ κάμῃ τί ; Καὶ αὐτὸς καλὰ δὲν ἐγνώριζεν. Ἐν τσοσούτῳ ἐκρατήθη.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη ἐλαφρὸς κρότος εἰς τὸ πάτωμα, τριγμός, ὡς ν' ἀνέβαινέ τις ἐσωτερικὴν κλιμακα, ὡς νὰ ἐκλείετο κλαδανή τις. Δευτέρα γυνή, κυρτή, μὲ μαύρην μανδήλαν, γερόντισσα, ἦλθε πλησίον τῆς ἐστίας, καὶ γονατίσασα πρὸ αὐτῆς ἔρριπτε ξυλάρια εἰς τὸ πῦρ. Ἦτο αὐτὴ ἐκείνη ἣτις εἶχε δώσει τὴν πεντάρα εἰς τὰ δύο παιδία καὶ τὰ ἀπέπεμψεν.

— Δὲ μαζώνεις τὸ νοῦ σ', θὰ πῶ, δυχατέρα ; Οὐλο θὰ κλαῖς πλιό ; . . . Τά ! τί λογάτε ; Σὰ σ' ἀκούω, δυχατέρα ! . . . Ξεχωρίσαμε ἀπ' τὸν κόσμο πλιό . . . Τί, μοναχὴ σ' εἶσι ; Ὅντης σ' ἐγυρεύανε, τότες ποῦ ἦτανε σ'νέχ*, ποῦ πῆε σ'ν Ἀμέρκα οὐ προκομμένους, γιατί δὲ θέλησες κανένανε ; Δὲ σᾶλεγα ἐγώ ; Γιατί δὲν ἀκοῦς τ' μάννα ; Σ' τᾶλεγα, ἕνα κηριμέ*. Τώρα σὰ μεγάλωσες ποιός φταίει ; Κι μοναχὴ σ' τάχα εἶσι ; Εἶν' ἄλλες μεγαλύτερις. Τοῦ Μυγδαλιῶ τς Μάχους, κι τοῦ Κρυσταλλιῶ τς Γιώργινας, τί σ'νέριο* τς ἔχεις ἐσύ ;

Ὁ ξένος ἦτο ὄλος ὦτα, κι' ἐφαίνετο παραδόξως ἐγνοῶν τί ἔλεγεν ἢ γράϊα, μᾶλλον ἐξ ἐπιπνοίας καὶ συνειδήσεως, ἢ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἑλληνικὰ ὅσα ἐφαίνετο νὰ ἤξεύρη.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν βήματα καὶ ὀμιλίας εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Δύο ἄνθρωποι ἤρχοντο πρὸς τὰ ἐδῶ. Ὁ ὦτακουστής ἔσπευσε νὰ καταβῆ ἀπὸ τὴν σκοπιάν του καὶ ν' ἀπομακρυνθῆ. Ἐφθασεν εἰς τὸ πέρασ τοῦ δρομίσκου, καὶ στραφεὶς δεξιὰ εὐρέθη πάλιν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν πρὸ τοῦ ναοῦ τῶν Ἱερῶν Ἱεραρχῶν.

Τὸ μικρὸν καπηλεῖον, ἐξ οὗ ἤρχισεν ἡ παροῦσα διήγησις, ἦτο ἀνοικτὸν ἀκόμη. Ὁ Δημήτρης ὁ Μπέρδες δὲν περιεφρόνει καὶ τὰ μικρὰ κέρδη, δὲν ἀπηξίου καμμίαν πεντάραν, οὐδὲ δίλεπτον.

ᾠνόμαζε τὰ τοιαῦτα «μικρὰ δολώματα». Τὰ ἄλλα, τὰ ἄφ' ἐσπέρας, τὰ ὠνόμαζε «παραγαδίσια». Ὁ,τι βγάλη κανεῖς, ἔλεγε, ἢ με συρτή, ἢ με πεζόβολο, καλὸ εἶναι. Ἐπεριποιεῖτο τὸν κλήτορα καὶ τοὺς χωροφύλακας, ἐκέρνα νερωμένο κρασί εἰς τὴν περίπολον ἢ τὴν πολιτοφυλακὴν τῆς νυκτός, καὶ τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἔχη ἀνοικτὰ καὶ ὡς τὰς ἔνδεκα, εὐρίσκοντες μάλιστα μεγαλυτέραν ζέστην νὰ κάθηνται ἐκεῖ, παρὰ νὰ περιέρχωνται τὴν πολίχνην καὶ νὰ κρυώνωσι.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ κἀπηλος ἴστατο εἰς τὸ λογιστήριόν του κι' ἐμέτρει δεκάρας, εἰκοσιπενταράκια τοῦ Ὁθωνος καὶ σφάντσικα. Τὸ παιδί, ὁ Χρῖστος, μὲ τὴν ποδιὰν σχεδὸν ὑπὸ τὰς μασχάλας περιδεδεμένην, ἐκαιμάτο ὄρθιον, νευστάζον τὴν κεφαλὴν ὡς μικρὰ δίκωπος φελούκα, σαλευομένη ὑπὸ ἐλαφροῦ νότου, εἰς τὴν πλευρὰν τῆς ἠγκυροβολημένης βρατσέρας. Ἐνίστε τὸν ἐξῦπνα ἀποτόμως ἢ κρούσις τοῦ ποδὸς τοῦ καπήλου, ἐπαναλαμβάνοντος ἠχηροτέρᾳ τῇ φωνῇ τὰς διαταγὰς τῶν θαμίωνων διὰ κεράσματα. Καὶ τότε, ὡς ἐν ὑπνοδασίᾳ, ἐκινεῖτο, ἐκέρνα, ἐλάμβανε τὰς δεκάρας, τὰς ἔρριπτε μηχανικῶς εἰς τὸ λογιστήριον, κι' ἐπιστρέφων ἐξηκολούθει τὴν συνέχειαν τοῦ ὕπνου.

Ἐν ὀρχηστρικῷ θορύβῳ, ἐν φωναῖς καὶ ἀλαλαγμῶ, εἰσήλασεν εἰς τὸ καπηλεῖον ἢ εὐθυμος συντεχνία τῶν τριῶν ἀχθοφόρων τῆς πόλεως, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ καφενείου τοῦ μπάρμπ' Ἀναγνώστη ἀποπομπὴν τῆς. Ὁ εἰς τῶν τριῶν, ὁ Στογιάννης ὁ Ντόμπρος, σερβομακεδῶν τὴν καταγωγὴν, ὑπεκρίνετο τὴν ἀρκουίδα κι' ἐχόρευεν, ὁ δεῦτερος ἐκεῖνος, ὅστις πρὶν ἔλεγε τὰ τραγούδια, ὁ Παῦλος ὁ Χαλκιᾶς, εἶχε μουντζουρωθῆ κι' ἔκανε τὸν ἀρκουδιάρην. Ἀπόκρεως ναὶ μὲν δὲν ἦτο ἀκόμη, ἀλλ' ἀφοῦ αὔριον ἐξημέρωναν Χριστούγεννα, μετὰ τὰ Χριστούγεννα «Ἄις Βασιλῆς ἔρχεται», μετὰ τὸν Ἄι-Βασίλη Φῶτα, καὶ μετὰ τὰ Φῶτα ἐμδαίνει τὸ Τριψίδι. Ὁ τρίτος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς συντεχνίας, ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης, λασιόστηθος, γυμνόπους, μὲ τὸ παντελόνι συνήθως ἀνασηκωμένον μικρὸν κάτω τοῦ γόνατος, ἴσως ἐκ τῆς μακρᾶς ἔξεως τοῦ νὰ θαλασσώνῃ πρὸς ἐκφόρτωσιν τῶν πλοιαρίων, δὲν ἔπαυε τοῦ νὰ συλλογίζεται τὸν Ἀμερικάνον: «Μέσ' στὸ νοῦ μ' γυρίζει», ἔλεγε.

Ἄλλ' ἰδοὺ εἰσήλθε μετ' ὀλίγον κι' ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ διαλογισμοῦ του. Διηυθύνθη εἰς τὸ λογιστήριον, διέ-

ταξε βρούμι, κι' ἔρριψεν ἀργυροῦν σελλίνιον ἐπὶ τοῦ κασσιτέρου τοῦ λογιστηρίου. Ὁ Μπέρδες τὸ ἔλαβε.

—Πόσα πάει αὐτό;

Ὁ Ἀμερικάνος ἔκαμε χειρονομίαν ἀδιαφορίας καὶ εἶπε :

—Δὲ γνωρίζω τοῦ τόπου μονέδα ἐγώ.

—Αὐτὸ δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν μονέδα μας, καὶ δὲν περνάει, εἶπεν ὁ κάπηλος· ἂν θέλετε νὰ σᾶς τὸ πάρω γιὰ δραχμὴ.

—Ἄϊ ντόν' τ κέαρ, ἐμορμύρισεν ὁ Ἀμερικάνος. Καὶ εἶτα ἐλληγιστὶ εἶπε :

—Δὲ μὲ μέλει ἐμένα αὐτό.

Ὁ Μπέρδες τοῦ ἐπέστρεψεν ἐννενήντα πέντε λεπτά.

Ἐν τούτοις ὁ Βαγγέλης ὁ Παχούμης δὲν ἔπαυσε νὰ κοιτάζῃ τὸν ἄγνωστον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐστράφη πρὸς τοὺς ἐν τῷ καπηλείῳ, καὶ εἶπε μεγαλοφώνως :

—Βρὲ παιδιὰ, θυμᾶστε, κανέννας ἀπὸ σᾶς, τὸ Γιάννη τ' μπάρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιοῦ, πὺ λείπει στὴν Ἀμέρικα ἐδῶ κι' εἴκοσι χρόνια :

Ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦτα ὁ ξένος, ἀνεσκίρτησε καὶ ἐστράφη ἄκων πρὸς τὸν λαλοῦντα. Ἐν τούτοις ἐκρατήθη, προσεπάθησε νὰ δεῖξῃ ἀδιαφορίαν, καὶ ἐλθὼν ἐκάθισε παρά τινα γωνίαν τοῦ καπηλείου. Ἦναψε ποῦρον κι' ἐκάπνιζεν.

Ὁὐδεις ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀχθοφόρου, ἧς ἡ ὑποκεκρυμμένη ἔννοια ἐλάνθανε πάντας.

Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε :

—Ποῦ νὰ θυμᾶστε ἐσεῖς ! Εἶσθε ὄλοι μικρότεροί μου, ἐξὸν ἂν τὸν μπάρμπα Τριαντάφυλλο, πὺ δὲν εἶναι ντόπιος, κι' ἐγὼ κοντεύω τῶρα νὰ σαραντίσω. Ἦμουν ὡς δεκαοχτῶ χρονῶν, ὅταν ἐξεντεύθηκε ὁ γυιὸς τοῦ Μοθωνιοῦ, κι' ἐκεῖνος τότε θὰ ἦτον ὡς εἰκοσιπέντε. Μὰ μοῦ φαίνεται, νὰ τὸν ἔδλεπα τῶρα δᾶ, θὰ τὸν ἐγνώριζα. Ἀπέθαναν μὲ τὸν καημὸ τοῦ Γιάννη τους κι' ὁ καημένος ὁ μπάρμπα-Στάθης κι' ἡ γυναῖκα του, Θεὸς σχωρέσ' τους ! Καὶ τὸ σπιτάκι του ἀπόμεινε ρεῖπια καὶ χάλασμα, μὲ δύο μισοὺς τοίχους ἐδῶ παραπάνου, στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ μαχαλᾶ, καὶ μ' ἓνα μαῦρο βαθούλωμα στὴ γωνιά πὺ ἦτον ἓναν καιρὸ ἢ παραστιά του. Καὶ ὁ γιὸς τους ἔρριξε πέτρα πίσω του. Μὰ ὡς πόσος κόσμος χάνεται, ὡς τόσο, καὶ στὴν Ἀμέρικα ! Ξέρετε πὺ ἦταν καὶ ἀρραβωνιασμένος ;

—Καί ποιά εἶχε; ἠρώτησε μετ' ἀδιαφορίας ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας, ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς νυκτός.

Ὁ ξένος ἤκουε μετὰ βαθυτάτης προσοχῆς, ἀλλ' ἐφυλάττετο νὰ στρέψῃ βλέμμα πρὸς τὸν λαλοῦντα.

—Εἶχε τὸ Μελαχρῶ τῆς θειά Κυρατσῶς τῆς Μιχαλάινας. Καί σὺν ἔφυγε καὶ πέρασαν δυὸ τρία χρόνια, τὴν ἐγύρεψαν πολλοί, γιατί τὸ κορίτσι εἶχε χάρες κι' ἑμορφιές, τιμημένη ἦτον, καὶ μορφοδοῦλα, ἡ μόνη κεντήστρα τοῦ χωριοῦ μας, καὶ προικιά εἶχε καλὰ. Μὰ τὸ Μελαχρῶ δὲ θέλησε κανέναν, ὅσο πού ἐπέρασαν τὰ χρόνια κι' ἔγινε καὶ αὐτὴ γεροντοκόριτσο. Καὶ μὲ τὸ ἀχ καὶ μὲ τὸ βᾶχ ἀδυνάτισε τώρα κι' ἐχλώμιανε, μὰ, ὡς τόσο, ὅταν ἡ γυναῖκα ἔχῃ καλὸ σκαρί, δύσκολα γεράζει. Θὰ εἶναι τώρα παραπάν' ἀπὸ τριανταπέντε καὶ φαίνεται πὼς εἶναι εἰκοσιπέντε· ἔτυχε μιὰ μέρα νὰ τὴν ἰδῶ, πού τοὺς κουβάλησα ἕνα σακκὶ ἀλευρι.

—Ἐλα, ἄφ' στα αὐτά, Βαγγέλη, εἶπεν αὐστηρῶς ὁ κλήτωρ τῆς δημαρχίας· δὲν πάει στὰ μαγαζιά μέσα νὰ λήμε γιὰ φαμίλιες καὶ γιὰ κορίτσια.

—Ἐχεις δίκιο, μπάρμπα-Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ ἀχθοφόρος· μὰ δὲν τὸ εἶπα γιὰ κακὸ.

Ἡ ὄψις τοῦ Ἀμερικάνου ἐφαιδρύνθη καὶ ἀκτίς εὐτυχίας, διαπεράσασα τὸ ἐπίκρισμα ἐκεῖνο καὶ τὴν οἶονεῖ προσωπίδα, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ, ἠγλάισε τὸ πρόσωπόν του.

Ὁ μπάρμπα-Τριαντάφυλλος μὲ τὸν χωροφύλακα καὶ τοὺς δύο πολίτας φρουροὺς μὲ τὰ τουφέκια των ἠγέρθη καὶ εἶπεν, ἀποτείνόμενος πρὸς τὸν κάπηλον:

—Ἐλα, κάμετε γρήγορα, Δημήτρη, κάμετε φρόνιμα, ἀφήστε τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια, παιδιά· δὲν εἶναι ἀπόκριες. Τί μέρα ξημερώνει; αὔριο; Κλείσε γρήγορα, Δημήτρη, νὰ κοιμηθοῦν ὁ κόσμος· θὰ σηκωθοῦν στίς δυὸ ἀπ' τὰ μεσάνυχτα νὰ πᾶν στὴν ἐκκλησιά. Καὶ ὁ κύριος ἔχει μέρος νὰ κοιμηθῇ τάχα; ἠρώτησε δεῖξας τὸν Ἀμερικάνον.

—Ἐνοια σ', μπάρμπα-Τριαντάφυλλε, εἶπεν ὁ Βαγγέλης· τὸν εἶπε ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης ὁ καφετζῆς νὰ πάῃ στὸν καφενέ του νὰ πλαγιασῇ. Μὰ, μὴ σὲ μέλη ὡς τόσο γιὰ τὸν κύριο, προσέθηκε παίξας τὴν ματιὰ εἰς τὸν κλήτορα· ἂν θέλῃ μέρος νὰ κοιμηθῇ, ἔχει καὶ παραέχει.

—Τί τρέχει; ἠρώτησε μυστηριωδῶς ὁ κλήτωρ.

—Είναι από δω, γτόπιος, τοῦ εἶπεν εἰς τὸ σὺς ὁ Παχοῦμης.

—Καὶ πῶς τὸ ξέρεις ;

—Εἶχα δὲν εἶχα τὸν ἐγνώρισα.

—Καὶ ποιός εἶναι ;

—Ἐκεῖνος ποῦ σὰς ἔλεγα πρὶν, ὁ Γιάννης τ' μπάρμπα-Στάθη τ' Μοθωνιοῦ. Ὅταν ἦλθες κι' ἀποκαταστήθηκες ἐδῶ τοῦ λόγου σου, ἦταν φευγάτος, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸν θυμάσαι. Μὰ τὸν πατέρα του τὸν μπάρμπα-Στάθη, τὸν ἔφθασες, θαρρῶ.

—Τὸν ἔφθασα. Κάμε γλήγορα, Δημήτρη, ἐπανελάθεν ὁ κλήτωρ μεγαλοφώνως, κι' ἐξῆλθεν.

Οἱ δύο συναχθοφόροι τοῦ Βαγγέλη εἶχον παύσει τὸ ἄσμα καὶ τὴν ὄρχησιν, καὶ ἠτοιμάζοντο ν' ἀπέλθωσιν. Ἄλλ' αἴφνης ὁ Βαγγέλης, ἐλθὼν πλησίον τοῦ Ἀμερικάνου, τοῦ λέγει ταπεινῆ τῆ φωνῆ :

—Τί μ' δίνεις, ἀφεντικό, νὰ πάω νὰ πάρω τὰ σ'χαρήκια* ;

Ὁ ξένος δὲν ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὴν τσέπην. Ἄλλὰ μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος, τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου τῆς δεξιᾶς εὐρέθη κρατῶν μίαν ἀγγλικὴν λίραν. Τὴν ἔρριψε πάραυτα εἰς τὴν παλάμην τοῦ Βαγγέλη μὲ τόσην προθυμίαν καὶ χαράν, ὡς νὰ ἦτο ὁ λαμβάνων καὶ ὄχι ὁ δίδων.

Ὅταν οἱ γείτονες τῆς θεῖα Κυρατωῆς τῆς Μιγάλαινας ἐξῆπνησαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα διὰ νὰ υπάγουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας οἱ κώδωνες ἐκλάγγαζον θορυβωδῶς, πόσον ἐξεπλάγησαν ἰδόντες τὴν οἰκίαν τῆς πτωχῆς χήρας, ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐδέχοντο τὰ παιδία νὰ τραγουδήσουν τὰ Χριστούγεννα, ἀλλὰ τὰ ἀπέπεμπον μὲ τὰς φράσεις «δὲν ἔχουμε κανένα» καὶ «τί θὰ τραγουδήσετε ἀπὸ μᾶς ;», κατάφωτον, μὲ ὄλα τὰ παραθυρόφυλλα ἀνοικτά, μὲ τὰς ὑέλους ἀστραπτούσας, μὲ τὴν θύραν συχνὰ ἀνοικοκλειομένην, μὲ δύο φανάρια ἀνηρτημένα εἰς τὸν ἐξώστην, μὲ ἑλαφρῶς διερχομένας σκιᾶς, μὲ χαρμωσοῦνους φωνὰς καὶ θορύβους.

Τί τρέχει ; Τί συμβαίνει ; Δὲν ἤρρηξαν νὰ πληροφορηθῶσιν. Ὅσοι δὲν τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν γειτονίαν, τὸ ἔμαθαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὅσοι δὲν ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς ἐπανελθόντας οἴκαδε τὴν αὐγὴν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας λειτουργίας. Ὁ ξενιτευμένος γαμβρός, ὁ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀπῶν, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἐπιστεῖλας, ὁ ἀπὸ δεκαετίας μὴ ἀφήσας ποῦ

ἴχνη, ὃ μὴ συναντήσας που πατριώτην, ὃ μὴ ὁμιλήσας ἀπὸ δεκαπενταετίας ἑλληγνιστί, εἶχε γυρίσει πολλὰ μέρη εἰς τὸν Νέον Κόσμον, εἶχεν ἐργασθῆ ὡς ὑπεργολάβος εἰς μεταλλεῖα καὶ ὡς ἐπιστάτης εἰς φυτείας, κί' ἐπανῆλθε μὲ χιλιάδας τινὰς ταλλήρων εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του, ὅπου ἐπανεῦρεν ἠλικιωθεῖσαν, ἀλλ' ἀκμαίαν ἀκόμη τὴν πιστὴν του μνηστῆν.

Ἐν μόνον εἶχε μάθει, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, τὸν θάνατον τῶν γονέων του. Περὶ τῆς μνηστῆς του εἶχε σχεδὸν πεποιθήσιν, ὅτι θὰ εἶχεν ὑπανδρευθῆ πρὸ πολλοῦ· ἐν τούτοις διετῆρει ἀμυδράν τινα ἐλπίδα. Ἐκ δεισιδαίμονος φόβου, ὅσον ἐπλησίαζε πρὸς τὴν πατρίδα του, τόσον ἐδίσταζε νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς μνηστῆς του ἀπ' εὐθείας, μὴ δίδων ἄλλως γνωριμίαν εἰς κανένα τῶν πατριωτῶν του, ὅσους τυχὸν συνήντησεν ἅμα φθάσας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπρότιμα ν' ἀγνοῆ τί ἐγίνεν ἡ μνηστῆ του μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, καθ' ἣν θ' ἀπεδιδάζετο εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ θὰ προσήρχετο εἰς εὐλαθεῖ ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐρείπιον, ὅπου ἦτο ἄλλοτε ἡ πατρὶα οἰκία του.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χριστοῦ γέννησιν, ἐτελοῦντο ἐν πάσῃ χαρᾷ καὶ σεμνότητι οἱ γάμοι τοῦ Ἰωάννου Εὐσταθίου Μοθωνιοῦ μετὰ τῆς Μελαχροινῆς Μιχαῆλ Κουμπουρτζῆ.

Ἡ θεῖα Κυρατσώ, μετὰ τόσα ἔτη, ἐφόρεσεν ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς χρωματιστὴν «πολιτικὴν» μανδήλαν, διὰ ν' ἀσπασθῆ τὰ στέφανα. Καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, τὸ ἑσπέρας, ἵσταμένη εἰς τὸν ἐξώστην, ἠκούσθη φωνοῦσα πρὸς τοὺς διερχομένους ὁμίλους τῶν παιδῶν :

— Ἐλάτε, παιδιὰ, νὰ τραγῶθῆτε !

1888.

Ἱστορία ἐνὸς ἀλόγου.

Ἐμμανουὴλ Ροῦδου.

Εἰσαγωγή : Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται ἐν προλόγῳ ὅτι περὶ τὸ 1865, ἐπειδὴ ἐν Σύρῳ ἐδίδοντο ἐνίοτε εἰς τὴν λέσχην χοροί, παρέστη ἀνάγκη ἁμαξῶν, ἵνα μεταφέρωσι, κατὰ τὰς βροχερὰς ἰδίαις νύκτας τοῦ χειμῶνος, τοὺς προσκεκλημένους.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ Ἐρμούπολις εἶναι μικρὰ τὴν ἔκτασιν, ἕνεκα τούτου δὲ δὲν θὰ εἶχον ἐργασίας οἱ ἁμαξηλάται, ὥστε νὰ ἠμποροῦν

νά ζήσουν, οἱ προύχοντες τῆς Σύρου, οἵτινες καὶ εἶχον ἀνάγκη τῶν ἀμαξῶν, συνεννοηθέντες πρὸς ἀλλήλους, συνεβλήθησαν ἀντὶ ὄρισμένης ἐτησίας χορηγίας μὲ ἐργολάβον, ὅστις θ' ἀνελάμβανε νὰ προμηθευθῇ καὶ νὰ συντηρήσῃ δωδεκάδα ἀμαξῶν. Ἐννοεῖται ὅτι οὗτος ἐφρόντισε ν' ἀγοράσῃ τὰς εὐθηνότερας ἀμάξας καὶ ζῶα, οὕτω δὲ κατὰ τὰ Χριστοῦγεννα «ἠδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ ἐπὶ τῆς πλατείας ἀξίαν μουσείου συλλογῆν ἀρχαϊκῶν ὀχημάτων συρομένων ὑπὸ ἀπομάχων ἵππων παντὸς γένους, χρώματος καὶ μεγέθους. Ἐφάμιλλος τῆς τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν ἀλόγων ἦτο καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἡνιόχων, Ἀθηναίων ἐν φουστανέλλα, Ἰταλῶν μὲ ἐρυθρὰς ζώνας καὶ πῖλους τῆς Καλαβρίας, σκουροφόρων Ἑπτανησίων, καὶ δύο ἢ τριῶν ἰθαγενῶν, προδιεασθέντων ἀπὸ ὀνοκόμων εἰς ἵπποκόμους. Πάντες δὲ οὗτοι, ἄνθρωποι καὶ ζῶα, κατέλυον χάριν οἰκονομίας παρὰ τὰ Ταμπάκικα, εἰς κοινὸν στάβλον. . . »

Τρία περίπου ἔτη μετὰ τὰ ἀνωτέρω γεγονότα ἔτυχε ν' ἀναγκασθῶ νὰ παραμείνω ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας ἄεργος εἰς τὴν Σύρον. Ἄν καὶ ἐπλησίαζε νὰ τελειώσῃ ὁ Νοέμβριος, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἄλλας μακροτέρας εἰς τὸν βίον μου ἡμέρας, συμπιπτούσας παραδόξως μὲ νύκτας ἀτελευτήτους. Οἱ πρῶην συμμαθηταί μου εἶχον διασπαρῆ κυνηγοῦντες τὴν τύχην εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ τοῦ Δουνάθειας μέχρι τοῦ Νείλου, τοῦ Γάγγου ἢ καὶ τοῦ Μισισιππῆ, πλὴν μόνον τριῶν ἢ τεσσάρων, ὅτινες ἀνεπαύοντο ὑπὸ τὰς πλάκας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Μεγάλῃ λοιπὸν ὑπῆρξεν εἰς τὴν τοιαύτην μόνωσιν καὶ πληξίν ἡ χαρὰ μου, ὅταν πρωῖαν τινὰ προσέκρουσα ἀπροσδοκῆτως πρὸς πυρρόξανθον γερόντιον, φέρον δίοπτρα γαλανὰ καὶ τρισμέγιστον ὑπὸ τὸν βραχίονα χαρτοφυλάκιον. Οὗτος ἦτο ὁ παλαιὸς μου διδάσκαλος τῆς ζωγραφικῆς κ. Κρέυζερ, Μπαθαρὸς τὸ γένος καὶ ἀληθὴς τεχνίτης, προσαράξας, δὲν ἤξεύρω πῶς, εἰς τὴν Σύρον, καὶ οὐδ' ἔκει εὐδοκιμήσας, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ἤξευρεν οὔτε διὰ τοῦ χρωστήρός του νὰ κολακεύῃ τὰς Συριανὰς, οὔτε νὰ παρομοιάζῃ αὐτάς, ὡς οἱ ἀντίζηλοί του Ἰταλοὶ μουντζαλωταί, μὲ νύμφας, ἀγγέλους, νηρηίδας καὶ Παναγίας. Ἀποστραφεὶς τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς νήσου ἐκ μίσους τῆς πεζότητος καὶ μικροπρεπειᾶς, εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν παράστασιν λαϊκῶν σκηνῶν, ζωγραφίζων φαροπῶλας, τηγανιστὰς συκωτίων, ἀγυιόπαιδας τῆς Ἄνω Σύρου

ἵππεύοντας χαίρους γιγαντιαίους, γράϊας σαβανωτρίας καὶ ἐπαίτας ἀναπήρους. Ὅλιγον διάφοροι τῶν ἀνθρωπίνων τούτων ἐρειπίων ἦσαν οἱ δυστυχεῖς ἵπποι τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος στάβλου, τοὺς ὁποίους κατεγίνετο ἀπὸ μηνῶς ὁ κ. Κρέυζερ νὰ εἰκονίσῃ τὸν ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον.

Μὴ ἔχων ἄλλο τι διασκεδαστικώτερον νὰ πράξω, ἐδέχθην μετὰ χαρᾶς τὴν πρότασιν νὰ συνεργασθῶ μετ' αὐτοῦ. Εἰς δὲ τοὺς κλίνοντας νὰ θεωρήσωσιν ἀλλόκοτον τὴν ἐκλογὴν τοιούτων προτύπων, ἀρκοῦμαι νὰ παρατηρήσω ὅτι, ἂν πλαστικῶς ἐξεταζόμενα οὐδὲν εἶχον κοινὸν τὰ τρισάθλια ἐκεῖνα ζῶα πρὸς τοὺς εὐτραφεῖς βουκεφάλους τοῦ Φειδίου ἢ τὴν λεπτότητα τῶν ἀραβικῶν, ἦσαν ἀφ' ἐτέρου ὑπὸ ψυχολογικὴν ἔποψιν ἀσυγκρίτως ἀνώτερα τούτων. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι οὔτε ὁ τράχηλος αὐτῶν ἐκάμπτετο τοξοειδῶς, ὡς ὁ τοῦ κύκνου, οὔτε ἐκάπνιζον οἱ μυκτῆρες, οὔτε ἐσπινθήριζον οἱ ὀφθαλμοί· ὅτι τὰ γόνατα αὐτῶν ἐφαίνοντο καμπτόμενα ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σώματος καὶ τὰ κόκκαλα ἔτοιμα νὰ τρυπήσωσι τὸ δέρμα· πόση ὅμως εἰκονίζετο εἰς τὴν στάσιν καὶ τὸ βλέμμα των ἡμερότης, καλωσύνη, στωικὴ ἐγκαρτέρησις καὶ ἀμνησικακία!

Τῶν τοιούτων χριστιανικῶν ἀρετῶν ἐστερεῖτο τελείως ἓνας μόνον ἐκ τῶν ὑποτρόφων τοῦ ἵππικοῦ ἐκείνου καταγωγίου. Οὗτος ἦτο εὖρωστος ψαροκόκκινος ἵππος, καλούμενος Ζαναμπέτης, ὅστις εἶχεν ἀγορασθῆ εὐθηνὰ οὐχὶ ἕνεκα γήρατος, οἰδημάτων, χωλότητος, ψώρας, ῥευματισμοῦ ἢ ἄλλου ἐλαττώματος σωματικοῦ, ἀλλὰ διὰ μόνην τοῦ χαρακτήρος τὴν ἀγριότητα καὶ δυστροπίαν. Ἡ ἐλάττωσις τῆς μερίδος κριθῆς καὶ ἡ αὔξησις τῶν ὠρῶν ἐργασίας συνετέλεσαν νὰ τὸν καταστήσωσι διὰ τοῦ χρόνου κατὰ τι χειροθέστερον. Καὶ πάλιν ὅμως ἠναγκάζοντο οἱ πλησιάζοντες αὐτὸν νὰ προφυλάσσωνται κατ' ἐνδεχομένης αὐτοῦ «ζαναμπετιας», ἥτοι κακῆς χρήσεως τῶν ποδῶν ἢ τῶν ὀδόντων του.

Ὁ μόνος, ὁ οὐδὲν ἔχων ἐξ αὐτοῦ νὰ φοβηθῆ, ἦτο μικρόσωμον καὶ καχεκτικὸν δεκαπενταετὲς περίπου παιδάριον, καλούμενον Τσέκος, τέκνον μεθύσου Ἰταλοῦ πρόσφυγος, ὑπηρετοῦντος εἰς τὸν στάβλον. Μόνον ὁ Τσέκος οὗτος ἐπλησίαζεν ἀφόβως, ἐθώπευε τὸν τράχηλον καὶ τὰς πλευράς, ἢ λαμβάνων εἰς χεῖρας τὴν κεφαλὴν, κατεφίλει τοὺς ῥώθωνας τοῦ φοβεροῦ ζῴου, τὸ ὅποιον ἀπέδιδε τὰς θωπείας γλείφον τοῦ μικροῦ φίλου του τὸ μέτωπον καὶ τὰς

παρειάς. Τὸ δὲ ἄξιον σημειώσεως εἶναι: ὅτι κατώρθωσε διὰ τοῦ γλειψίματος τούτου ν' ἀπαλλάξῃ τὸ παιδίον ἀπὸ χρόνιον ἐξάνθημα, κατὰ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποτύχει: ἔλαι αἰ ἄλοιφαί! Οὐδὲ περιωρίζοντο αἰ τοιαῦται τρυφερότητες ἐντὸς τοῦ στάβλου, ἀλλ' ὁσάκις συνέβαινε νὰ ἐκπεμφθῇ ὁ Τσέκος πρὸς ἐκτέλεσιν παραγγελίας, δὲν ἔλειπε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν ἀμαξῶν διὰ νὰ ἰδῇ τὸν φίλον του ὑπὸ τὸν ζυγόν. Κατὰ δὲ τὰς θερμὰς ἡμέρας ἐδρόσιζεν αὐτὸν πλύνων διὰ σπόγγου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς μυκτήρας του, ἢ προσφέρων ὡς ἀναψυκτικὸν καυλὸν χλωροῦ ἀροβοσίτου, ξυλάγγουρον ἢ καὶ βοτρυδίου σταφυλῆς. Κατ' ἐκεῖνο τὸ θέρος ἔτυχεν ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ κόπου νὰ πάθωσιν αἰ κνήμαι τοῦ ἵππου οἰδήματα, λεγόμενα γάγγλια ἢ κοινῶς νερά, κατὰ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἄλλο γνωρίζουσι φάρμακον οἱ ἐκτελοῦντες καθήκοντα κτηνιάτρου Συριανοὶ πεταλωταί, παρὰ μόνον τὴν «φωτιάν», ἣτοι τὴν διὰ πυρακτωμένου σιδήρου στίξιν ἢ καὶ αὐλάκωσιν τοῦ πάσχοντος μέλους. Τὸ μέγιστον βάσανον τῶν ὑποβαλλομένων εἰς τοιαύτην ἐγχείρησιν ζῶων εἶναι αἰ ἀπειροπληθεῖς μυῖαι, αἰ συσσωρευόμεναι εἰς τὰ αἰμοσταγῆ ἔλκη. Ταύτας ἠγωνίζετο ὁ Τσέκος ν' ἀπομακρύνῃ ῥαντίζων διὰ ψυχροῦ ὕδατος τὰς πληγὰς, ὁ δὲ ἵππος ἐξεδήλωσε τὴν εὐγνωμοσύνην του προσηλώνων ἐπ' αὐτὸν ἀνθρώπινον σχεδὸν βλέμμα, τρίβων τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν ὦμόν του καὶ ἠρέμα χρεμετίζων, ὡς ἂν τοῦ ὠμίλει εἰς τὸ ὠτίον. Ἄλλοτε πάλιν ἐχώνετο παίζον τὸ παιδάριον ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου, καί, προβάλλον τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν του, ἐκαμώνετο ὅτι θέλει νὰ τὸν σηκώσῃ, ὁ δὲ Ζαναμπέτης ὕψωνε τοὺς πόδας τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, ὡς ἐπιθυμῶν νὰ τὸ κάμῃ νὰ πιστεύσῃ ὅτι κατώρθωσε τοῦτο. Πολὺ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸν στάβλον ἠσθάνετο πλησιάζοντα τὸν μικρόν του φίλον, ἂν δὲ συνέβαινε νὰ παραταθῇ ἢ ἀπουσία του, ὑπεδέχετο αὐτὸν ἐπιστρέφοντα μὲ ἀξίας σκύλου φιλοφρονήσεις καὶ θωπείας, προσέχων ὅμως νὰ μὴ ἀποδῶσιν αἰ ἐνδείξεις τῆς ὑπερβολικῆς του ἀγάπης ἐπικίνδυνοι εἰς τὸ παιδίον.

Ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά τοῦ Ζαναμπέτη νὰ ζωγραφηθῇ, ὁ Κρέυζερ, ὑπερευχαριστηθεὶς ἐκ τοῦ προτύπου του, ἠθέλησε νὰ τὸν ἀνταμείψῃ προσφέρων εἰς αὐτὸν κουλούραν. Ταύτην λαθὼν ὁ Ζαναμπέτης διὰ τοῦ ἄκρου τῶν ὀδόντων, τὴν ἀφήκε νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν φάτνην. Ὁ ζωγράφος, βλέπων ὅτι δὲν τὴν καταδέχεται,

ἠθέλησε νὰ τὴν ἀναλάβῃ διὰ νὰ τὴν δώσῃ εἰς ἄλλον ἵππον. Ἄλλ' ὅταν ἤπλωσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν φάτνην, ὁ Ζαναμπέτης ἔκλινε πρὸς τὰ ὀπίσω τὰ ὦτα δεικνύων τοὺς ὀδόντας. Ὀλίγας στιγμὰς ἔπειτα ἐπλησίασεν αὐτὸν ὁ Τσέκος, εἰς τὸν ὅποιον ἔσπευσε πρὸς μεγάλην ἡμῶν ἐκπληξιν νὰ προσφέρῃ τὴν κουλούραν, καὶ τοῦτο ἔπραξε καὶ τὰς δύο ἐπομένους ἡμέρας. Τὸ θέαμα ἦτο ἀληθῶς κατα-
 νυκτικόν. «Τί θὰ γίνῃς, δυστυχισμένε», εἶπεν ὁ ζωγράφος εἰς τὸν Τσέκον, «ὅταν σοῦ πάρουν τὸν φίλον σου διὰ νὰ τὸν στείλουν εἰς τὸ σφαγεῖον;». Τὸ παιδίον μᾶς ἐκοίταξεν ἀγρίως, ἔπειτα ἔκρυψε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ κράζον: «Μὴ μοῦ τὸ λένε!»

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας συνέβαινε νὰ παρέχωσιν ἀρκετὴν ὕλην μεμψιμοιρίας εἰς τὸ ἀντιπολιτευόμενον φύλλον τῆς νήσου οἱ καθημερινοὶ ἄθλοι ἐπιφόβου φυγοδίκου, πρῆγν νεκροθάπτου καὶ ἔπειτα ἐρημωτοῦ ὀρνιθῶνων, μπουγαδοκαλέπτου καὶ ἐν ἀνάγκῃ μαχαιροδγάλτου, τὸν ὅποιον ματαίως κατεδίωκεν ἀπὸ μηνῶν ἡ ἀστυνομία.

Τὸν κακώτροπον τοῦτον εἶχε τὴν δυστυχίαν νὰ συναντήσῃ ὁ Τσέκος ἔσπεραν τινὰ εἰς ἔρημον πλησίον τοῦ στάβλου μονοπάτι, ἐνῶ ἐπέστρεφε φέρων καλάθιον μὲ τρόφιμα διὰ τὸ δεῖπνον τῶν ἀμαξηλατῶν. Ὁ φυγοδικὸς ἐζήτησε ν' ἀρπάσῃ τὸ καλάθιον, τὸ δὲ παιδίον, τολμήσῃ ν' ἀντισταθῇ, ἐδέρετο παρ' αὐτοῦ ἀσπλάγ-
 χως καὶ ἐζήτηε βοήθειαν διὰ γοερῶν κραυγῶν.

Ταύτας ἀκούσας ὁ Ζαναμπέτης καὶ ἀναγνωρίσας τὴν φωνὴν ἤρχισε νὰ ταράττεται καὶ νὰ σείῃ τὴν κεφαλὴν, μέχρις οὗ, κατορθώσας νὰ θραύσῃ τὸν ῥυτιῆρά του, διήλθεν ὡς βέλος διὰ τῶν ἐκπλήκτων ἵπποκόμων, ὑπερέβη διὰ τεραστίου πηδηήματος τὸ περίφραγμα τῆς αὐλῆς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς πάλης μὲ καπνίζοντας μυκτῆρας καὶ φλογοβόλους ὀφθαλμούς. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ φοβεροῦ τούτου ζῴου ἐτράπη ὁ κακοῦργος εἰς φυγὴν. Ἄλλ' ὁ Ζαναμπέτης τὸν ἔφθασε μὲ δύο πηδηήματα, τὸν ἀνέτρεψε, τὸν ἐκοπάνισεν ὑπὸ τοὺς πόδας του, ἀφήκεν αὐτὸν λιπόθυμον, καὶ ἐπανήλθεν ἔπειτα πρὸς τὸν μικρὸν φίλον του, τὸν ἐνεθάρρυνε διὰ παντοίων θωπειῶν καὶ ἐπέστρεψε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν στάβλον ὡς θριαμβευτῆς, φέρων εἰς τὸ στόμα τὸ καλάθιον, τὸ ὅποιον δὲν εἶχε πλέον δύναμιν ὁ Τσέκος νὰ σηκώσῃ.

Αί πληγαί τοῦ συλληφθέντος φυγοδίκου, ἄν καί ὀδυνηραί, δὲν ἦσαν θανατηφόροι, οὐδὲ κἄν ἐπικίνδυνοι, ὁ δὲ μετὰ τινος ἡμέρας θάνατος αὐτοῦ εἰς τὰς φυλακὰς προήλθε, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἱατροῦ, ἐκ τῆς δυσκρασίας του καὶ τῆς καταπόσεως τῆς βραχῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε λάθει διὰ τὴν βρέχῃ τῶν μωλώπων του τοὺς ἐπιδέσμους. Ἡ τοιαύτη ὁμως γνωμοδότησις δὲν ἠμπόδισε τοὺς ἀμαξηλάτας νὰ κηρύξωσι τὸν Ζαναμπέτην φοιᾶν καὶ νὰ τὸν μεταχειρίζωνται ὡς τοιοῦτον. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ παιδίου τρυφερὰ φιλία ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀξέστων ἐκεῖνων ἀνθρώπων ὡς πρᾶγμα ὑποπτον καὶ σατανικόν. Ἡ κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ζῆσου ἀντιπάθεια ἠϋξανε καθ' ἡμέραν, οὐδ' εἶναι ὑπερβολή, ἄν εἴπωμεν ὅτι ἔτρωγε πολὺ περισσότερον ζῆλον παρὰ κριθῆν.

Εἰς τοιαύτην εὐρίσκοντο τὰ πράγματα θέσιν, ὅταν ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον εὐκαιρήσει νὰ μεταβῶ εἰς τὸ μάθημα ἱππογραφίας, εἶδον αἴφνης εἰσερχόμενον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου μου τὸν γέροντα Κρέυζερ, κρατοῦντα ἐκ τῆς χειρὸς τὸν Τσέκον μ' ἐνδύματα καταματωμένα καὶ οἰμώζοντα ἐλσεινῶς. Καὶ αὐτοῦ τοῦ ζωγράφου ἢ συγκίνησις καὶ ἡ στενοχωρία ἦτο τσαύτη, ὥστε ἠδυνάτετι ἐπὶ πολλὴν ὥραν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. Ἐπὶ τέλους μου διηγῆθη τὰ ἑξῆς:

«Ἡμῖν τὸ πρῶτ' ὁ μόνος εἰς τὸν στάβλον, ὅταν ὁ μαλτέζος ἀμαξηλάτης, διαταχθεὶς ἀπροσδοκῆτως νὰ ζεῦξῃ, ἐνῶ ἠτοιμάζετο νὰ προγευματίσῃ, ἦλθε νὰ καταθέσῃ τὸ ψωμοτύρι του εἰς τὴν φάτνην ἀπουσιάζοντος ἵππου. Μετὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὁ Ζαναμπέτης ἐφάνη ὀρεχθεὶς τὰ φαγώσιμα ταῦτα, καί, μὴ δυνάμενος νὰ τὰ φθάσῃ ἀπ' εὐθείας, ἐμηχανεύθη νὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος του τὸ ἄχυρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποτεθῆ. Κατορθώσας οὕτω νὰ οἰκαιοποιηθῆ τὸ ποθούμενον πρόγευμα, ἔκρυψεν αὐτὸ πλησίον του διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ ἔπειτα εἰς τὸν Τσέκον. Μαγεύσας τοῦτο ἐσχόπευα νὰ πληροφορηθῶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του τὸν ἀμαξηλάτην περὶ τῆς τύχης τοῦ προγεύματός του καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὸν ἀποζημιώσω. Ἄφου εἰργάσθη ἐπὶ μίαν ἀκόμη ὥραν ἐπεθύμησα νὰ καπνίσω, ἀλλ' ἡ σιγαροθήκη εἶχεν ἐξαντληθῆ. Μὴ ἔχων κανένα νὰ στείλω μετέβην ὁ ἴδιος εἰς γειτονικὸν καπνοπωλεῖον. Ἡ ἀπουσία μου δὲν διήρκεσε βεβαίως περισσότερον τῶν

10 λεπτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τοῦτο συνέπεσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν στάβλον ὁ Τσέκος καὶ νὰ δεχθῆ μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ φίλου του ὑπεξαίρεθέντα φαγώσιμα, τὰ ὅποια ὑπέθεσε προερχόμενα, ὡς καὶ τὰς προηγουμένας κουλούρας, ἐξ ἰδικῆς μου μεγαλοδωρίας.

«Ἄλλ' ἐνῶ κατεβρόχθιζε ταῦτα μὲ ἦσυχον συνείδησιν, ἐπανήλθε πεινασμένος ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ ὁ νόμιμος αὐτῶν κύριος, ὁ ὅποιος, βλέπων τὸ πρόγευμά του εἰς ξένας χεῖρας, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ ὑβρίζῃ ὡς κλέπτῃν τὸ παιδίον. Εἰς τὰς φωνὰς ἐκείνας προσήλθεν ὁ πατήρ του κατὰ τὸ σῦνηθες μεθυσμένος. Χωρὶς νὰ θελήσῃ ν' ἀκούσῃ τίποτε, ἔσπευσε ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ τὸ ὠτίον τὸν Τσέκον, ζητοῦντα ἄσυλον μεταξὺ τῶν σκελῶν τῶν ἱππων, κράζων: «Ἀχρεῖτε, κλέφτη, ἀτιμάζεις τὸν πατέρα σου». Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσηρχόμενῃ δρομαίος εἰς τὸν στάβλον καὶ ἐπροσπάθουν νὰ καθησυχάσω τὸν κακότροπον Ἰταλόν, ἐξηγῶν πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐκεῖνος δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ μ' ἐννοήσῃ. Μὲ ἐκοίταξεν ἀγρίως καὶ μὲ ἐσυμβούλευσε νὰ κοιτάξω τὴν δουλειά μου, ὀνομάζων με «μπέστιαν, παλιόγερον καὶ κογιόνον». Ξεκρεμάσας ἔπειτα ἀπὸ τὸν τοῖχον τὸ βούνευρον, τὸ χρησιμεῦον διὰ τοὺς σκύλους, ἤρχισε νὰ μαστιγῶνῃ ἀλύπητα τὸν υἱόν του. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς σκηνῆς ταύτης τὰ ὦτα τοῦ Ζαναμπέτη ἦσαν κλιτὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, οἱ ὀδόντες του ἐφαίνοντο ἕως τὴν ρίζαν, καὶ ἀπὸ στιγμὴν εἰς στιγμὴν ἀπέβαινον ὀξύτεροι οἱ χρεμετισμοὶ του καὶ ἠχηρότερος ὁ ποδοβολητός. Κατορθώσας ἐπὶ τέλους νὰ σπᾶσῃ τὸ πετραχήλι του, ὤρμησε κατὰ τοῦ μαστιγωτοῦ, τὸν συνέλαβε διὰ τῶν ὀδόντων ἀπὸ τὴν ῥάχιν καὶ τὸν ἐσφενδόνισεν εἰς τριῶν βημάτων ἀπόστασιν ἐπὶ σωροῦ κοπρίας. Ἡ ὄψις τοῦ ζώου ἦτο τόσον φοβερά, ὥστε ἐτράπημεν ὅλοι εἰς ἄτακτον φυγὴν. Καὶ αὐτὸς ὁ Τσέκος ἐκρύβη ὀπισθεν δέματος ἀχύρων, φοβούμενος ὅχι νὰ τὸν κακοποιήσῃ ὁ Ζαναμπέτης, ἀλλὰ τοῦ πραξικοπήματος αὐτοῦ τὰς συνεπείας.

«Ὁ μέθυσος ἐν τούτοις πεσὼν εἰς τὰ μαλακά δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Αἱ ζημίαι του περιωρίζοντο εἰς τὴν τρομάραν καὶ τὸ σχίσμα τοῦ ὑποκαμίσου του. Εὐθὺς ἅμα ἠγέρθη, ἔτρεξεν εἰς τὴν αὐλὴν νὰ καταγγεῖλῃ τὴν νέαν φονικὴν ἀπόπειραν τοῦ Ζαναμπέτη εἰς τοὺς συντρόφους του, οἱ ὅποιοι, βλέποντες αὐτὸν ἡμίγυμνον, κάτωχρον καὶ ῥιγοῦντα ἐκ τοῦ τρόμου, ἐθεώρησαν πρέπον νὰ

εισορμήσουν εις τὸν στάβλον ὠπλισμένοι μὲ σιδηρᾶ δικράνια. Οὐδὲ περιωρίσθησαν ἐπὶ πολὺ νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὰ ὡς ρόπαλα κατὰ τοῦ θύματος αὐτῶν. «Αὐτὸ τὸ κατηραμένον ζῷον πρέπει νὰ τὸ ξεκάμωμεν, εἰδεμὴ θὰ μᾶς φάγη ὅλους τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον», ἀνέκραξεν ὁ Ἴταλὸς ἐμπήγων τὸ δικράνι του εἰς τοῦ ἀλόγου τὴν κοιλίαν, καὶ τὸ παράδειγμά του ἔσπευσαν οἱ ἄλλοι νὰ μιμηθῶσιν. Ἐξήτησα νὰ τοὺς ἐμποδίσω, ἀλλὰ τὰ δικράνια ἐστράφησαν ἐναντίον μου. Ὁ Τσέκος ἔκρυπτε τὸ πρόσωπον εἰς τὰς χεῖράς του διὰ νὰ μὴ βλέπη. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ποταμηδὸν ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ ἵππου, ὁ ὁποῖος ὑπέμενεν ὀρθιος, ἀκίνητος καὶ ὡσεὶ ἀνάσθητος εἰς τὰς πληγὰς. Ἐπὶ τέλους κατέπεσε, τὸ δὲ παιδίον δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τοὺς λυγμούς του.

«Οἱ ὄδουρμοι οὔτοι ἐξηγγρίωσαν τὸν ἀποθηριωθέντα πατέρα του, ὅστις ἀναλαβὼν τὸν βούρδουλαν ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ τὸν μαστιγῶνῃ. Τότε συνέβη τι φοβερόν. Εἰς τὰς φωνὰς τοῦ παιδίου τὸ ἄλογον, τὸ ὁποῖον ἐνομιζαμεν νεκρόν, ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ κατώρθωσε δι' ὑπερτάτου ἀγῶνος νὰ ὀρθωθῇ ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του. Καὶ πάλιν ἔκλιναν εἰς τὰ ὀπίσω τὰ ὠτά του, ἐφάνησαν οἱ ὀδόντες του, ἤστραψε τὸ βλέμμα του καὶ ὠπισθοδρόμησαν οἱ δῆμοι μετὰ τρόμου. Ὁ Τσέκος εἶχε κρεμασθῆ εἰς τὸν τράχηλον τοῦ προστάτου του. Ἡ νεκρανάστασις ὅμως αὐτοῦ δὲν διήρκεσε πολὺ, δύο μόνον ἢ τρία δευτερόλεπτα, καὶ ἔπεσε πάλιν, συμπαρασύρων εἰς τὴν πτώσιν του τὸ παιδίον. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἦτο ὀριστικῶς νεκρός, ὡς ἐβεβαιώθησαν οἱ κακοῦργοι, ἐμπήξαντες καὶ ἀφήσαντες ὀρθὰ ὡς τρόπαια τὰ τέσσαρα δικράνια εἰς τὰς πλευράς του».

Τὴν ἐπιούσαν ἐπέστρεψα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε ἔμαθα ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ζωγράφου ὅτι κατώρθωσε νὰ τοποθετήσῃ τὸ παιδίον εἰς ἵπποδρόμιον, τὸ ὁποῖον ἦλθε νὰ δώσῃ παραστάσεις τινὰς εἰς τὴν Σύρον. Τὸν Τσέκον ἔτυχε νὰ συναντήσω μετὰ τινα ἔτη εἰς τὴν Σικελίαν. Εἶχε γίνει πρώτης τάξεως ἵπποδαμαστής, κατορθώσας νὰ διδάξῃ μικροσκοπικόν τινα ἵππον τῆς Σαρδηνίας πράγματα κινουόντα τὴν ἐκπληξίν τῶν θεατῶν. Τὸ ζῷον τὸν ὑπερηγάπα καὶ τὸν ἠκολούθει ὡς κυνάριον εἰς τοὺς δρόμους τῆς Μεσσηνίας. Ταῦτα ὅμως δὲν ἠμπόδισαν τὸν Τσέκον νὰ δακρύσῃ, ὅταν τοῦ ἐνθύμισα τὸν Ζαναμπέτην.

1894.

Οἱ σφουγγαράδες.

Ἀνδρέου Καρκαβίτσα.

Ποτὲ δὲ ζήλειψα τὴν τέχνη τοῦ σφουγγαρά· ποτὲ στὴ ζωὴ μου! Ἀγάπησα τὴ θάλασσα, τοὺς κόρφους, τὰ νησιά, τοὺς θυμούς καὶ τὴ γαλήνη τῆς· μὰ τοὺς θησαυροὺς τῆς ὄχι ποτέ! Ἀπὸ μικρὸς αἰσθανόμουν ἀηδία ἐμπρὸς σὲ μιὰ μηχανή. Δὲν ξέρω πῶς μοῦ φαινόταν, δὲ θυμοῦμαι πῶς τὴν παρόμοιαζα· ὄχι ὅμως ποτὲ μὲ πλεούμενο, εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ καμὰρι τῆς θάλασσας. Κάτι σιχαμερὸ τοῦ Σατανᾶ χειροτέχνημα, φάνταζε πάντα στὰ μάτια μου. Ὅταν κάθε χρόνο, τὴ βδομάδα τοῦ Θωμᾶ, τὸ νησί μας βούρκωνε ἀπὸ τὸ καρδιοχτύπι μαννάδων καὶ στεφανωτικῶν, ἢ βούιζε ἀπὸ τὸ γλέντι τῶν βουτηχτάδων, ἐγὼ δὲν ἔδλεπα μπρὸς μου παρὰ Λάμια τὴ Μπαρμπαριά*, νὰ στρώνῃ τὰ κρυσταλλένια κρεββάτια τῆς γιὰ νὰ πλαγιάσῃ ἀξύπνητα, ἐκείνους ποὺ ζηλεύουν τὰ πλούτη τῆς. Καὶ ἔταν πάλι τὸ χινόπωρο ἔδβαιναν ὄλοι στὸ ἀκρωτήρι νὰ χαιρετίσουν τὸ γυρισμὸ τους, ἐγὼ μὲ κακὴ περιέργεια ἔτρεχα νὰ μετρήσω πόσοι γύριζαν παράλυτοι, κουργέλια τῆς ζωῆς, καὶ πόσοι ἀπόμειναν στὸ Ἀσπρονήσι*, τῶν Ἀραπάδων βρώση καὶ μπαίγινο.

Μιὰ χρονιά ὅμως λίγο ἔλειψε νὰ τοὺς ἀκολουθήσω καὶ γώ. Οἱ συνομήλικοί μου πῆγαν ὄλοι καὶ πῆραν προκαταβολὴ ἀπὸ τὸ γέρο Μορφονιό, τὸ μεγαλέμπορο. Πῆραν τὰ λεφτὰ μὲ τὴ συμφωνία νὰ τοὺς κατεδάσῃ μὲ παιγνίδια στὸ καράβι, ἔταν θὰ μπαρκαρουν. Μὲ μέθυσε ἡ κακὴ παρακίνηση, πῆγα μαζί τους. Ὁ μεγαλέμπορος μοῦ μέτρησε δυὸ «ἄγκουρες*» κι' ἔναν «παποῦ*»· μοῦ ἔδωκε ἀκόμη καὶ «νὶ φεοῦκ*» γιὰ τρατάρισμα. Ὅλα μαζί χίλιες ἑκατὸν εἰκοσιπέντε δραμῆς. Δὲν πῆγα ὅμως νὰ τὰ ρίξω στὴν ταβέρνα.

—Νὰ μάννα, τῆς λέω· σοῦ φερα τὰ πλάτικα*. Μεθαύριο μισεύω μὲ τοὺς σφουγγαράδες.

—Φεύγεις μὲ τοὺς σφουγγαράδες! λέει ἐκεῖνη. Δὲν πᾶς καλύτερα νὰ πέσης στὸ Μαντράκι! Γλήγορα νὰ δώκῃς πίσω τὰ λεφτὰ. Εὐκὴ καὶ κατάρρα μοῦ ἄφηκε ὁ συχωρεμένος ὁ πατέρας σου, σφουγγαράς νὰ μὴ γένῃ κανεὶς ἀπ' τὴ γενιά του.

—Εὐκὴ καὶ κατάρρα!

—Ναί· τρέξε γλήγορα νὰ δώκῃς πίσω τὰ πλάτικα.

—Μωρὲ μάννα· δὲ βλέπεις ποὺ δὲ βρίσκω δουλειά; Πῶς θὰ θὰ ζήσουμε ὄλον τὸν καιρό; τί θὰ φάμε;

—Τίποτα νά μὴ φάμε· τίποτα! Νά φοφῆσουμε στὴν φάθα! Ὁ πατέρας σου τὸ εἶπε ῥητά: Κάλλιο ζητιάνος, παρὰ σφουγγαράς!

Τὴν ἄκουσα τὴ μάννα μου· ἔδωκα πίσω τὴν προκαταβολή. Ὅχι τάχα πῶς ἤμουν καὶ τόσο ὑπάκουος. Ἀλλὰ ἡ ἀντιπάθεια ποὺ ἔτρεφα στὴν τέχνη ξύπνησε μέσα μου μὲ τὸν πρῶτο λόγο τῆς γριᾶς. Δὲ μποροῦσα ὅμως καὶ νά ξηγήσω, τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔδενε τὸ θέλημα τοῦ πατέρα μου τόσο σφιχτὰ μὲ τὸ αἶσθημά μου.. Τί διάβολο! κληρονομιά τὸ εἶχαμε πάππου πρὸς πάππου! Ἐγνώριζα πῶς ὁ πάππος μου ἦταν ὁ καλύτερος βουτηχτῆς τοῦ καιροῦ του καὶ συχνὰ παράθβαινε μὲ τοὺς Καλυμνιώτες. Κι' ὁ πατέρας μου ἤξερα πῶς ἔκανε τὴν ἴδια τέχνη, ὡς τὴ χρονιά ποὺ χάθηκε ὁ ἀδερφός του.

—Δὲ μοῦ λές, μάννα, τῆς λέω τὸ βράδου ποὺ γύρισα στὸ σπίτι, θυμωμένος ἀπὸ τὰ πειράγματα τῶν συντρόφων μου. Γιατί ὁ πατέρας μου ἄφησε τέτοια εὐκὴ στὰ παιδιὰ του;

—Νὰ σοῦ εἰπῶ, ἀπάντησε ἡ γριά πρόθυμη· νά σοῦ εἰπῶ ἀμέσως. Καὶ τήραξε νά τὸ φυλάξῃς καλὰ στὸ νοῦ σου. Ἐγὼ δὲ θὰ εἶμαι πάντα δίπλα σου νά σὲ βοοδιζῶ. Μὰ τὴ χειρότερη δυστυχία νά βρῆς, σφουγγαράς νά μὴ γένῃς.

Ἐσὺ δὲν τοὺς πρόφτασες τοὺς Ῥαφαλιάδες, τῆς Ὑδρας δυὸ στοιχεῖα καὶ δυὸ λαχτάρεις τῆς θάλασσας. Καὶ ὅμως ὁ μικρότερος, ὁ Πέτρος Ῥαφαλιάς, ἦταν πατέρας σου· κι' ὁ μεγαλύτερος, ὁ Νικολός, ἦταν ἀρρεθωνιαστικός μου. Θὰ εἰπῆς, πῶς γίνεται; Νά ποὺ ἔγινε. Οἱ δυὸ μαζί μεγαλόκορμοι, χεροδύναμοι, ἄτρομοι, λέγονταν οἱ καλύτεροι βουτηχτάδες τοῦ νησιοῦ μας. Κάθε ἔμπορος διπλῆ—τριπλῆ τοὺς ἔδινε τὴν προκαταβολή, γιὰ νά τοὺς πάρῃ στὴ δούλεψή του. Αὐτοὶ ὅμως εἶχαν τὸν Καλέμη καὶ δὲν τὸν ἄλλαζαν ποτέ. Μὰ κείνη τὴ χρονιά ἡ ἀμαρτία τὸ ἤφερε νά χωρίσουν. Ὁ πατέρας σου μπῆκε σὲ μιὰ αἰγινήτικη μηχανή. Ὁ ἀρρεθωνιαστικός μου ἔμεινε μὲ τὸν Καλέμη. Μόλις πῆρε τὴν προκαταβολή, ἔτρεξε κοντὰ μου.

—Πάρτα, Χρυσούλα, μοῦ λέει, καὶ φύλαξέ τα κόμπο. Ἄν γυρίσω πίσω, νά κάνουμε τὸ γάμο καὶ ν' ἀνοίξουμε τὸ σπίτι. Ἄν μὲ κρατήσῃ ἄντρα τῆς ἡ Μπαρμπαριά, κάμε τα προικιά νά τὰ χαρῆς μὲ ἄλλον τυχερώτερο.

Εἶδες τί γίνεται, δταν μισσεῦουν τὰ σφουγγαράδικα! Ἔτσι καὶ

καλύτερα γινότανε στὸν καιρὸ μας. Ὅλο τὸ νησι ἔτρεχε στὸ ἀκρωτήρι νὰ τοὺς καταουδώσῃ. Τρομπόνια, καμπάνες, βιολιά, τραγούδια πλάνταζαν τὸν ἀέρα. Γλέντι μαζὶ καὶ σύγκρου. Ἄλλος κανένας χωρισμὸς δὲν ἀναγκάζει τόσο τὴν καρδιά νὰ δείχνεται χαιράμενη, ἐκεῖ πού λειώνει ἀπὸ τὸ φαρμάκι της. Ποῦ νὰ κλάψῃς!

Ἐφτασαν τέλος στὴ Βεγγάζη. Ἐφτασαν δυό, ἔφτασαν πέντε, δέκα-εἴκοσι τὰ ντεπόζιτα*. Ἐφτασαν κι' ἔρριξαν κάτω σὰν παιδιὰ τοὺς τίς μηχανές, δυὸ καὶ τέσσερες τὸ καθένα. Ἡ ἔρμη θάλασσα τῆς Ἀφρικῆς βούιξε πάλι ἀπὸ γέλια καὶ τραγούδια· οἱ κόρφοι της ἀνοίχτηκαν ν' ἀγκαλιάσουν πάλι τὴ λεβεντιά τῆς Ὑδρας, τῆς Αἴγινας, τοῦ Πόρου καὶ τῆς Κάλυμνος. Πᾶσα ἡμέρα μὲ τὴν κονταυγή, τὰ πανάκια φύτρωναν στὴ γαλανὴ ἀπλωσιὰ τριάντα μίλια, σαράντα, πέρα στὸ πέλαγο, κι' ἄρχιζε τὸ κιγδυνεμένο ἔργο. Ἐνας ἀνέβαινε, ἄλλος κατέβαινε. Κατέβαινε φτωχὸς κι' ἀνέβαινε πλούσιος.

Ὁ πατέρας σου ὅμως ἦταν ὁ ἀτυχώτερος ἐκεῖνη τὴ χρονιά. Μόλις ἔφτανε κάτω, ἔφευγε τὸ σφουγγάρι ἀπὸ τὰ μάτια του. Καθότανε ὦρα, ἔφερνε γύρα παντοῦ, ψαχούλευε καὶ τὰ θαλάμια* ἀκόμη, ὡς πού τὸν ἀνέβαζαν μὲ τὴ βία. Μὲ ὄλη του ὅμως τὴν ἐπιμονή, δὲν κατώρθωνε νὰ ρίξῃ στὸ δίχτυ παρὰ καμμιά κιμούχα*, κανένα σφύγγο. Ποῦ καὶ ποῦ ν' ἀνεβάσῃ καὶ κανένα μελάτι*. Πείσμωνε τότε ὁ μηχανικὸς κι' ἄρχιζε τὸ βρισολοῦσι:

— Ἄμ καὶ στὸν Περαία νὰ βούταγες, καημένε, κάτι περισσότερο θᾶβγαζες. Ἡ μὴν εἶδες τὸ ψάρι καὶ βιάστηκες ν' ἀνεβῆς. Μωρέ, τὸ παλικάρι τῆς φακῆς!

Ὁ Ῥαφαλιᾶς φουρκιζότανε· μὰ καὶ τί νὰ κάμῃ; Οἱ μηχανικοὶ ὄλοι τοὺς εἶναι μιὰ πάστα. Ὅταν θέλουν νὰ τσουρμάρουν*, τάζουν λαγούς μὲ πετραχήλια· γλυκομιλοῦν, δίνουν παράδες, κεράσματα ὅσο νὰ τοὺς ξεγελάσουν. Μιὰ καὶ τοὺς ἔδαλαν στὸ καῖκι ἀλλάζουν πρόσωπο καὶ κουθέντα. Εἶναι ἀφέντες κι' εἶσαι δουλὸς τους. Ὁ Πέτρος Πίπιζας ὅμως, ὁ μηχανικὸς τοῦ πατέρα σου, εἶχε καὶ δίκιο περισσότερο. Δυὸ του βουτηχτάδες πάθανε. Τρεῖς λαμνοκῶποι* ἦταν ἄχρηστοι ἀπὸ τίς πληγές τῶν Ἀράπηδων. Ἡ τύχη, λὲς γιὰ ἰσοζύγισμα, ἔφερε ἔτσι τὰ πράματα, ὥστε τὴν ἐποχὴ πού κατεβαίνουν οἱ ναυτὲς μας, νὰ κατεβαίνουν καὶ οἱ Ἀραπάδες ἀπὸ τὰ χειμαδιά τους. Ἡ θάλασσα γεμίζει ἄρμενα· γεμίζει καὶ ἡ στεριά κουδούνια, γκλίτσες, πρόβατα καὶ καλύβες. Ναυτες ἡλιοκαμένοι· ἐδῶ τσοπαναρεοὶ ἐκεῖ χαλκοπρόσωποι. Ὁ ἀρχιτελέγγας

ἀσπροφλόκατος, ἀρματοζωσμένος, μὲ τὸ καριοφίλι στὸν ὦμο καὶ τὸ τσιμποῦκι στὸ χέρι, κάθεται σταυροπόδι στὸν ἄμμο καὶ δὲν ἀφήνει νὰ γεμίση νεροδάρελο· θὰ πληρωθῆ πρώτα.

—Μπισμάτ! . . . μπισμάτ! . . . φωνάζει ἀγριοθύμος, ζητώντας μὲ λιμασμένα μάτια, ψωμί ἀπὸ τοὺς ναυτὲς μας.

Πόσα καὶ πόσα δὲ γίνονται γιὰ τὸ νερὸ ἐκεῖ κάτω! Πολλὲς φορές, ἀκοῦς! ἀνοίγει πόλεμος κι' ἔρχονται μὲ τίς βάρκες νὰ πάρουν τὴν πηγὴ καὶ τρέχουν οἱ ἀσπροφλόκατοι, παίζοντας τὰ γιαταγάνια καὶ χτυπώντας τὰ σκουροντούφεκα, νὰ τοὺς βρῖξουν πάλι στὴ θάλασσα. Ὅχι: μιὰ, ὄχι: δύο, μὰ δέκα, εἴκοσι φορές τὸ χρόνο, τὸ νερὸ στολίζεται μὲ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν μας καὶ ἡ τύρινη ἀμμουδιά δαγκώνεται ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν Ἀραπάδων, καὶ τὸ ἀκρογιάλι ἀναστατώνεται ἀπὸ πατήματα καὶ ἄρματα σπασμένα καὶ κορμιὰ, σὰν νὰ πάλαιψαν δράκοι. Ἔτσι ἔγινε καὶ φέτος, καὶ πολλοὶ καπετάνιοι ἔκλαιγαν τοὺς ναυτὲς τους. Τοὺς ναυτὲς ὄχι: Μήπως ἐκεῖνοι τοὺς γέννησαν; Τὰ χαμένα χρήματά τους ἔκλαιγαν. Καὶ τὰ περισσότερα εἶχε χαμένα ὁ Πέτρος Πίπιζας. Κάπου δεκαπέντε χιλιάδες δραμές. Ἄφησε τὴ ζημιὰ· δὲν εἶχε κι' ἀνθρώπους νὰ κάμῃ τὴ δουλειά του. Δὸς του λοιπὸν βουτιὰ στὴ βουτιὰ, ἀτμός ἢ μηχανή! Κι' ἔτσι ὁμως δὲν ἔμενε εὐχαριστημένος· ὄλο γρίνια καὶ φωνές:

—Ὁ διάβολος νὰ σὲ πάρῃ! . . . Ἀκαμάτη! Κοπρόσκυλο! Ἄμμῃ! . . . τὰ κατοστάρικα ἤξερες νὰ τὰ πετᾷς σὰν παλιόπανα στοὺς βιολιτζήδες!

Ὁ πατέρας σου ἔσκυβε τὸ κεφάλι καὶ δὲν ἔδραζε μιλιὰ. Ἦρθε καὶ γάτιασε* ἀπὸ τὸ κακὸ του. Πρώτη φορὰ ὁ Ῥαφαλιᾶς ἄκουε στ' ὄνομά του τέτοια γλῶσσα.

—Τ' ἔχεις, μωρὲ ἀδερφέ, κι' ἔγινες ἔτσι; τὸν ῥωτᾷ μιὰ Κυριακὴ πού σμίξανε, ὁ δικός μου. Μπᾶς κι' ἔμαθες κακὸ χαμπέρι ἀπὸ τὸ σπίτι; Μὴν πέθανε ἢ μάννα μας; μὴν ἀρρώστησε ἢ Χρυσούλα;

—Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ ἀπάντησε κείνος· δὲ μπορεῖς νὰ φαντασθῆς τὸ κακὸ μου. Διάργυρος γίνεται τὸ σφουγγάρι μπροστά μου! Ἄσε τὰ λόγια τοῦ μηχανικοῦ, ἄσε καὶ τὴ ζημιὰ. Μὰ τὸχῳ γιὰ προσβολή. Ἀκοῦς ὁ Γρίτης, ψεσινὸ παιδί καὶ νὰ βγαίῃν μὲ τὸ δίχτυ γεμάτο. Καὶ τί; ὄλο μελάτι! Καὶ γὼ πού γέρασα στὴν τέχνη,

νά μή μπορῶ νά πιάσω ἑκατὸ δράμια ! Μὰ τὸ σταυρό· θὰ κατεβῶ
καμιᾶ ὥρα καὶ κεῖ θὰ μείνω ἀπὸ τὸ κακό μου !

—Σῶπα, καημένε· τοῦ εἶπε ὁ ἄφτουρος* γελῶντας. Ἔτσι εἶναι
τὸ σφουγγάρι· θέλει τύχη.

—Μὰ τί τύχη καὶ ξετύχη ! Βλέπεις πολλές φορές γυρίζω ἀπά-
νου—κάτου καὶ δὲ βρίσκω τίποτα. Καὶ ἄξαφνα, ἐκεῖ πού ξεχω-
ρίζω κανένα καὶ βίχνομαι νὰ τῷ ἀδράξω, χάπ ! κιῖ ἄλλος μοῦ
τῷ ἀρπάζει.

—Τῷ ἀρπάζει ἄλλος ; !

—Ναί· ὥστε νὰ σκύψω, ἄλλος φανερώνεται καὶ τὸ παίρνει ἀπὸ
τὰ χέρια μου.

—Καὶ τὸν ἀφήνεις ;

—Τὸν ἀφήνω ! Μὰ τί νὰ κάμω ;

—Ἔωχ, ἀδερφέ ! δὲ μοῦ λὲς ἔτσι, παρὰ κάθεσαι καὶ κλαῖς τὴν
τύχη σου ; ... Τί σοῦ φταίῖ ἡ τύχη, σὰν δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ ζήσης ;

—Μὰ τί, καθγᾶ νὰ πιάσω ;

—Καθγᾶ βέβαια ! Νάρθη ἄλλος νὰ πάρη τὸ δικό μου τὸ
ἥθρεμα καὶ δὲ θὰ πιάσω καθγᾶ ! Μωρὲ θὰ χυθῶ ἀπάνω του σὰν
τὸ ψάρι. Τάχα γιατί κινδυνεύω ἐκεῖ κάτω· γιὰ γλέντι ;

—Μὰ πῶς θὰ μαλώσης· ἐπιμένει ὁ πατέρας σου· ἡ θάλασσα
εἶναι γιὰ ἔλους.

—Δὲν ξέρω γιὰ ἔλους γιὰ ξόλους. Εἶμαι γῶ ἐδῶ· εἶναι δικό
μου τὸ λειβάδι. Ἄμα φύγω, ἄς ἔρθῃ ἄλλος νὰ κάμῃ ἔ.τι θέλει.

—Μὰ πῶς ;

—Πάψε πιά ! τὸν ἔκοψε ὁ Νικολός· δὲν ἔχεις δίκιο· δὲ σοῦ
φταίῖ ἡ τύχη, μόνος σου φταῖς. Θὰ πάρῃς στὸ λαϊμό σου τὸν κα-
κομοῖρη τὸν Πίπιζα ! . . .

Ἐφυγε ξαναμμένος ὁ πατέρας σου ἀπὸ κοντά του. Καὶ ἔλη
νύχτα δὲ μπόρεσε νὰ κλείσῃ μάτι. Δὲν ἔδλεπε τὴν ὥρα νὰ βάλῃ
σὲ πράξη τίς συμβουλὲς τοῦ ἀδερφοῦ. Στὸν ὕπνο του εἶδε πῶς
ἦταν κάτω στὸ βυθὸ καὶ πάλαιθε καὶ κονταροχτυπιόταν γιὰ ἓνα
ψίγαλο σφουγγαριοῦ. Τὸ ἄδραχνε τέλος στὰ χέρια του, ἔθγαινε
ἀπάνω γελαστός καὶ τὸ ἔδινε στὸν καπετάνιο, ἐλπίζοντας νῷ ἀκούσῃ
τὸ γλυκὸ λόγο του. Μὰ κείνος δὲν ἔθγαζε ἀπὸ τὰ χεῖλη του παρὰ
χολῆ τὸ βρισίδι.

Κιῖ ὁ πατέρας σου ἀπελπισμένος βίχνόταν πάλι καὶ ἀρχίζε νέο
φαχούλεμα, ἔδλεπε πάλι αἵματα καὶ ξεσκλίδια* γύρω του.

* Ἄλεξ. Γ. Σαρῆ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Δ' Γυμνασίου.

*

Τέλος ἔφεξε ἡ αὐγὴ καὶ τὰ πρῶμισε ἡ μηχανὴ τοῦ Πίπιζα. Ὁ Γρίτης εἶδε μιὰ θέση γεμάτη ἀπὸ μελάτι· καθαρὸ μελάτι· λειβάδι ἀτρώγητο. Τὸ εἶπε κρυφὰ τοῦ μηχανικοῦ καὶ κείνος διέταξε νὰ τραυήξουν ἀνοιχτὰ, γιὰ νὰ πλανέψουν τίς ἄλλες μηχανές. Ἄνοιχτηκαν κάπου εἴκοσι μίλια. Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν νὰ ὑποψιάζωνται. «Κάτι σχοινὶ θὰ μᾶς πλέξῃ τὸ αἰγινήτικο κουρούπι*», ἔλεγαν. Ὡς τόσο ἔρριξαν τοὺς βουτηχτάδες καὶ ἄρχισε τὸ ψάρεμα. Παρατιμονιά τότε ὁ μηχανικὸς καὶ βρέθηκε πάλι τὸ καῖκι στὰ νερά του.

—Ἐλα, Ῥαφαλιᾶ, ἐτοιμάσου· λέει ὁ καπετάνιος. Σὲ φέρνω σὲ βλισίδι*. Ἄν δὲ βγάλῃς καὶ τώρα τὸ δίχτυ γεμάτο, καλὰ θὰ κάμῃς νὰ ταχθῆς καλόγερος. Μὴ ντροπιάζῃς ἄδικα τ' ὄνομά σου.

Ἐκείνη τὴν ὥρα πέρασε δίπλα καὶ ἡ μηχανὴ τοῦ Καλέμη μὲ τὸ δικό μου. Καὶ κείνος καθόταν στὴν κουπαστὴ λαστιχοντυμένους καὶ σφούγγιζε μὲ τὸ μαντήλι τὸ πρόσωπό του γιὰ νὰ φορέσῃ τὴν περικεφαλαία.

—Τὸν νοῦ σου, Πέτρο! φώναξε γελῶντας, καθὼς εἶδε τὸν πατέρα σου. Ἄσε τὴν τύχη νὰ κάνῃ ρόκα τῆς καὶ θυμοῦ τὰ λόγια μου. Σφυρὶ στ' ἀμόνι! σφυρὶ στ' ἀμόνι! . . .

Ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτα. Δὲν ἤθελε πιά συμβουλές. Τὸ πῆρε ἀπόφαση: δὲ θὰ καταντήσῃ ἀνάμπαιγμα στοὺς σφουγγαράδες!

Ὡς τόσο τὸν ἔντυναν οἱ ἄλλοι σὰ γαμπρό. Σὰ γαμπρό καὶ μαζὶ σὰ λείψανο. Ζωντανὸς ἔμπαινε· μὰ ποιὸς ξέρει ἂν θάβγαινε ζωντανός; Ὁ βουτηχτὴς παίζει· πασέτα τὴ ζωὴ του. Τὸ γνωρίζουν ὅλοι· τὸ καλογνωρίζει πρῶτος αὐτός. Γιὰ τοῦτο μεταλαβαίνουν πρὶν φύγουν ἀπὸ τὸ νησί· γιὰ τοῦτο οἱ καπετάνιοι παίρνουν σάβανα, κερὰ καὶ λιθᾶνι μαζὶ μὲ τὴ γαλέτα καὶ τ' ἄλλα χρειαζούμενα. Τέλος τὸν ἔντυσαν τὸ λάστιχο*, τοῦ φόρεσαν τὴν ἀτσάλενια περικεφαλαία, τοῦ ἔζωσαν τὴ ζώνη μὲ τὰ γατζούδια*, κρέμασαν τὰ μολύδια στὴν τραχηλιά· λαστιχένια βραχιόλια* στὰ χέρια, παπούτσια μολυβοπάτωτα στὰ πόδια. Μόλις κατῶρθωνε νὰ κινηθῆ ἀπὸ τὸ βάρος. Πάτησε τέλος στὴ σκάλα, κλείσανε καλὰ τὸ φεγγίτη* κι' ὁ Πέτρος Ῥαφαλιᾶς ἀγνώριστος, ἀσούσουμος*, ἄπλωσε ἀπάνω στὰ νερά σὰν ν' ἄπλωνε στὰ βαμπάνια. Ἀμέσως φουσκές πρασινόγλαυκες πήδησαν μία κατόπιν τῆς ἄλλης, λὲς καὶ νεράιδα κάτῳ ἔπαιζε κρυσταλλένια πεντόβολα*. Τέλος δεντρὶ ψήλωσε σὰν κυπαρίσσι· λυγρό, συμμιζωχτό, μὲ συντεφένιες χάνδρες κινού-

μενες από τή ρίζα ως τήν κορφή. Ὁ πατέρας σου στάθηκε στὸν πᾶτο σὰν νὰ μπήκε σπίτι του. Γύρισε τὰ μάτια ζερβόδεξα κι' ἀναγάλιασε*. Ὁ γεωργὸς ἔτσι δὲ χαίρεται ποὺ βλέπει πολὺ-καρπο τὸ χωράφι του. Τώρα, συλλογιέται, θὰ ψαρέψω γιὰ καλά. Ὅχι τὸ δῖχτο μου, μὰ κι' ἀπόχη θὰ γεμίσω! Κι' ἀρχίζει τὸ θέρισμα.

Χ Ἀπάνω, μαῦρο σύγγεφο τοῦ καϊκιοῦ ἢ καρίνα. Ὀλόγουρα τὸ νερὸ πηχτό, σταχτοπράσινο σὰν θαμπὸ κρύσταλλο, τὸν ψηλαφοῦσε ἀπὸ παντοῦ, τὸν ἔδενε σὲ μεταξένια βρόχια καὶ σύγκαιρα τοῦ ἔδειχνε χιλιόμορφο κόσμο. Ἀναγέλες* τὰ ψάρια χρυσόφτερα, ἀσημωμένα, διάβαιναν ὀλόγουρά του μὲ φουσκωμένα τὰ λαιμά, τὰ σπάρραχνα κατακόκκινα, φιλὸ μαργαριτάρι τὰ δόντια στὶς δυνατὲς σαγονίτσες τους, τιμόνι τήν ψαλιδωτὴ οὐρά τους. Πολλὰ ἔπεφταν ἀπάνω του, τυφλὰ προσόχτιζαν σὰν ἀκυβέρνητα ξύλα στὴν περικεφαλαία του· ἄλλα διάβαιναν σαγίττες ἀργυρῆς ἀπὸ τὰ σκέλια του.

Κάτω φυκοστρωμένος ὁ βυθὸς, ἀνοιγε πλατὺς καὶ μαλακὸς σὰ βελουδο. Ἐδῶ ἀκαλήφες* βαθυγάλαζες ἔδβαιναν ἀπὸ τὴν ἀμμουδιά· ἄλλες ἀνοιχτὲς σὰν κοῦπες καὶ σὰν ἀρχαῖα κύπελλα· μερικὲς σὰν κρίνα μεγάλα· κι' ἄλλες ἔφευγαν ψηλά, κρεμῶντας κάτω μυριόχρωμο κομπολόγι τὰ ψευτοπόδαρά τους. Παρέκει τερηδόνες* ντυμένες στὸ καστανὸ χνοῦδι τους, ἀνάδευαν ἀνυπόμονες νὰ κολλήσουν στὸ πλεύσιμο. Ἄλλου τῆς Ἀφροδίτης ὁ κεστός* μακρὺς, κλωθογύριστος, ὀλομέταξος, ἄπλωνε τίς κορδέλλες του, σὰν νὰ ζητοῦσε κάτω ἐκεῖ τὸ πᾶνόμορφο κορμί τῆς θεᾶς. Καὶ παντοῦ περιγυρα ξανθοπράσινα μαρούλια, τρανὰ χρυσόμηλα, χαμόγλαδα τριχοφορτωμένα, μούσκλια σγουρά, φυτὰ χιλιόπλουμα* κι' αἰσθαντικὰ ἔκαναν κήπο ὄνειροφάνταστο. Καὶ κόσμος μυστικός, ὄστρακοφόρος καὶ λεπιδοντυμένος καὶ ἀγκαθόφραχτος γύριζε ἀπάνω-κάτω, μέγας καὶ ἀρειμάνιος σὰν Γολιάθ, καὶ ἄλλος ταπεινός, φοβιτοσάρης, τροφή ὁ ἓνας τ' ἄλλουνοῦ. Κάπου ἀνοιγε σὰν ἀντέννες τὰ πόδια του κι' ἔτρεχε νὰ συλλάβῃ τὴ σουπιὰ ὁ ἀστακός, πνιγμένος στὸ μελάνι τῆς. Κάπου μιὰ καθουρομάννα ἔπαιζε λόγγες τὰ πόδια τῆς, ἀνασκελωμένη γιὰ νὰ προσυλάξῃ τ' ἀβγά τῆς. Καὶ πέρα-δῶθε βράχοι καὶ ἄδυσσοι, λαγκαδιῆς καὶ ὄρη μὲ κάλλη μύρια, μὲ θησαυροὺς ἀνέγγιχτους, μὲ κατοίκους καὶ πετρώματα ἄγνωστα. Ἀλλὰ γιὰ κεῖνα δὲ φρόντιζε ὁ πατέρας σου. Ὁ σπόγγος ἦταν ἐμπρός

του κι' ἔρριχνε ἀδιάκοπα στὸ δίχτυ του. Τώρα σὲ τί θὰ παραπονεθῆ ὁ Πίπιζας;

Ἄξαφνα σηκώνει γύρω τὰ μάτια του καὶ βλέπει μακριά του ἕνα βράχο ψηλό, μὲ δύο δεντράκια μονόκλαδα στὴν κορφή. Φάνταζε μέσα στὸ νερὸ σὰν δράκος μὲ ἀνοιχτὰ χέρια. Καὶ κοντὰ στὴ ρίζα του, ἀπάνω στὴν ξανθὴ ἀμμουδιά εἶδε μιὰ τούφα μελάτι διαλεχτό. Μαύριζε σὰν κατακαίνουργος κατηφές. Δὲ χάνει καιρὸ καὶ τρέχει νὰ τὸ ἀδράξῃ. Δὲν ἤθελε παρὰ δυὸ δρασκελιῆς ἀκόμη. Τότε ἀπὸ τὴν κόχη τοῦ βράχου πρόβαλε ἄλλος βουτηχτής. Ἔτρεχε καὶ κείνος ἴσα στὸ μελάτι. Δρασκελιά ὁ ἕνας, δρασκελιά ὁ ἄλλος, σμίξανε. Ὁ πατέρας σου πρόφτασε κι' ἔβαλε τὸ πόδι ἀπάνω του.

—Τί θές ἐδῶ; ῥωτᾷ τὸν ἄλλο μὲ νοήματα· εἶνε δικό μου· ἐγὼ τὸ πρωτόειδα.

—Μπᾶ· κάνει ὁ ἄλλος· εἶναι δικό μου· τὸ φύλαγα ἀπὸ προχτές. Κάμε πέρα.

—Δὲ μὲ κουνᾶς ἀποδῶ οὔτε μὲ φουρνέλο. Τραύα δρόμο σου.

Ἐκεῖνος ἠθέλησε νὰ τὸν σπρώξῃ. Ὁ πατέρας σου ἀναψέ· τὰ λόγια τοῦ Νικολοῦ, διαβόλοι, τοῦ σήκωσαν τὰ μυαλά.

—«Δὲν τὸ παίρνεις, λέει, πὺ νὰ χαλάσῃ ὁ κόσμος. Ἡ θ' ἀνεθῶ μὲ τὸ μελάτι, ἢ ἀφήνω τὰ κόκκαλά μου!».

Καθὼς ἔκαμε νὰ σπρώξῃ δεύτερη ὁ βουτηχτής, σηκώνει γροθιά ὁ πατέρας σου καὶ τοῦ δίνει στὸ στομάχι. Ἐκεῖνος πέφτει στὰ γόνατα σφίγγοντας τὴν κοιλιὰ του. Ἄξαφνα πηδᾷ στὰ νύχια, σηκώνει τὸ καμάκι καὶ χύνεται ξιφιδὸς ἀπάνω του.

—Ἡ μ' ἀφήνεις τὸ μελάτι ἢ σοῦ ἔφαγα τὴν καρδιά!

—Ἄ! ὄχι· ἐδῶ σφαζόμαστε.

Καὶ τραυᾷ ὁ Ῥαφαλιᾶς τὸ λάζο* ἀπὸ τὴ ζώνη του. Τσιμπάει σὺγκκιρα τὸ σχοινὶ δυὸ φορές, ζητώντας ἀέρα.

Ἀπάνω ἢ θάλασσα ἄρχισε νὰ σιγοτρέμῃ καὶ νὰ κυματίζῃ σκοτεινογάλαζη, κάπου μὲ ἀφροὺς πλατεῖς, κάπου μὲ ἠχοὺς παρᾶξενους. Σεῖσμα καὶ τάραχο ἔβγαζε τὸ μεγαθήριο, λὲς κι' ἤθελε νὰ κρύψῃ τὸ πικρὸ δράμα ποὺ ἄρχιζε στοὺς κόρφους του. Τὸ σκαφίδι μὲ τὴν ἀντέννα ὀρθόγυρτη στὸ κατάρτι, σάλευε ζερβόδεξα καὶ κοντυλόγραφε ξόρκια ψηλά. Καὶ ἔλο τὸ τσοῦρμα, ὁ κολαουζέρης μὲ τὸ σχοινάκι τοῦ βουτηχτῆ στὰ δάχτυλα, ὁ μαρκουτσέρης στὸ μαρκούτσι*, οἱ ῥοδάδες ἀπὸ δυὸ στὴ μηχανή, οἱ λαμνοκῶποι

στά κουπιὰ γυμναστράχηλοι· δυὸ ἄλλοι βουτηχτάδες ξαπλωμένοι καταηλιακοῦ μὲ χαλκοπράσινη ὄψη καὶ μάτια βουρκωμένα, ἀκολουθοῦσαν τοῦ ξύλου* τὸ κύλημα. Στὴν πλώρη καθισμένος ὁ μηχανικός μὲ τὸ τσιμποῦκι ἀνακμμένο, κουβέντιαζε μὲ τὸν Καλέμη, σὰν νὰ ἦταν στὸ τραπέζι ταβέρνας.

Ὁ Αἰγινήτης πῆγε μακριὰ κι' ἔρριξε τὸ βουτηχτὴ του· μὰ δὲν εὑρίσκει τίποτα καὶ τραυῶντας ἔσυρε τὸ καΐκι δίπλα στὸ καΐκι τοῦ Πίπιζα. Καὶ ἄλλα πεντέξη ψάρευαν ὀλόγυρα καὶ κουβέντιαζαν ἀπὸ μηχανὴν σὲ μηχανή, μετροῦσαν οἱ καπετάνοι τίς ζημιές τους, λογάριαζαν τοὺς μῆνες, ἔλεγαν γιὰ τὴ σοδεὶὰ τῆς χρονιάς, γιὰ τὴν τιμὴ πού θὰ πουληθῆ στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Ἀμερική.

—Τί τὰ θές; μ' ἔφαγαν τὰ πλάτικα φέτος· εἶπε στενάζοντας ὁ Πίπιζας. Κοντεύει νὰ μᾶς πάρῃ ὁ Σεπτέμβρης καὶ δὲν ἔχω οὔτε χίλιες ὀκάδες στὸ ντεπόζιτο.

—Μὰ καὶ γὼ ἔχω κάτι χαραμῆδες*! εἶπε ὁ Καλέμης· ἄλλη χρονιά δὲ μοῦτυχαν τέτοιοι. Φοβοῦνται ἀπὸ τὸν ἦσκιο τους. Δέκα—δῶδεκα ὀργιές, δὲ βουτοῦν παρακάτω.

—Στίς τριάντα βρίσκεται· εἶπε ὁ μαρκουτσέρης κείνη τὴν στιγμή, βλέποντας καλὰ τὸ μανόμετρο.

Ἐκεῖνος ἔκαμε πὼς δὲν ἄκουσε καὶ ξακολούθησε μὲ τὸν Αἰγινήτη. Εἶπαν γιὰ τὸ κόντρα ντεπόζιτο πού μένει ἀραγμένο στὴ Βεγγάζη· γιὰ τὸ ξελιμπάρισμα* τοῦ σπόγγου καὶ γιὰ τὸ σκυλόψαρο πού φάνηκε. Ὁ ἥλιος κόκκινος καὶ γοργογύριστος σκάλωνε στὰ μεσοῦρνα, χύνοντας λάδρα ὀλοῦθε. Μακριὰ, γραμμὴ κατάσπρη σὰν κιμωλίας χάραμα, πρόβαινε ἢ ἀμμουδιὰ τῆς Ἀφρικῆς κι' ἀκόμη μακρύτερα, τὸ Χαψίγι* ἔδειχνε τὴν πυρωμένη χήτη του, σὰ θεριὸ ἀναμαλλιασμένο. Ἀπέραντο χώνευε* στὰ διάφανα οὐρανοθέμελα τὸ πέλαγο μὲ κάποιο τρέμουλο, λὲς κι' ἀνάσαινε δύσκολα. Πού καὶ πού, σὰν φελλοὶ παραγαδιοῦ, μαύριζαν τὰ σφουγγαράδικα δυὸ καὶ τρία μαζί, ἄλλα μοναχικά, καὶ ἔδρωναν τὰ δύστυχα κορμιά, νιᾶτα γέραζαν, κινδύνευαν ζωὲς γιὰ τὸ ἄκαρπο χάρισμα τῆς θάλασσας. Καὶ κοντὰ στοῦ Πίπιζα τὸ καΐκι ἓνας μὲ τὸν ἄλλο οἱ δουλευτές, γνώριμοι καὶ φίλοι, δούλευαν μεστά, καὶ σύγκαιρα φρόντιζαν νὰ μάθουν τὰ νέα τῆς πατρίδας καὶ πειράζονταν πολλὰς φορὰς συναμεταξὺ τους. Τοῦ ἐνόδῃ ἔλεγαν πὼς παντρεύτηκε ἡ ἀρρεθωνιαστικὴ του· ἄλλου πὼς τὸν ἀγαποῦσε τὸ Μαριωρῆ, ἀσχημομούρα κι' ἀλαφρόμουαλη στριγγλόγρια· τρίτου πὼς τὸν ἀπο-

παίδισε ὁ πατέρας του. Ὅλων ἡ προσοχή ἦταν στὰ πειράγματα.

—Ἐ μωρέ! φωνάζει στὴν ὥρα ὁ Πίπιζας στὸ μαρκουτσέρη του· τσιμπάει ὁ βουτηχτής. Τὸ νοῦ σου!

Ὁ μαρκουτσέρης ἔχυσε ἀμέσως ἄνεμο μέσα στὴν περικεφαλαία τοῦ πατέρα σου. Ἐκεῖνος τότε ἀνάσανε βαθιά, πῆρε δύναμη, καὶ βαστώντας ψηλὰ τὸ λάζο, ρίχτηκε νὰ ξετοπίση τὸν ἄλλο. Μὰ ὁ ἄλλος τὸν περιμένε ἀφοβα· τρίχα δὲ σάλευε ἀπὸ τὴ θέση του. Καὶ καθὼς τὸν εἶδε νὰ πλησιάσῃ ἀρκετὰ μιὰ ἔδωκε μὲ τὸ κεφάλι του στὴν βαλθίδα καὶ σφεντόνισε σίφουνα νεροῦ στὸ φεγγίτη ἀπάνω. Ὁ Ῥαφαλιᾶς τὰ ἔχασε. Τὸ κλωθογύριστο κύμα κάθισε ἀπάνω του σύγνεφο καὶ τὸν ἔκλεισε στὰ σκοτεινά. Οὔτε βουτηχτὴ ἔδλεπε πιά οὔτε τίποτα. «Πάει, σκέφτηκε, τώρα θὰ μὲ φάῃ!» Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴ χαθῆ ἀδικα, χαμήλωσε γοργὰ κι' ἔδωσε μὲ τὸ λάζο του μπηχτὴ στὰ τυφλά. Στὰ τυφλά, μὰ δὲν ἔσφαλε. Ἐνα πορτοκάλι κατακόκκινο φάνηκε στὸ ξανθοπράσινο νερό. Ὁ βουτηχτὴς ἔσφιξε τὸ πλευρό του, ἔκλεισε τὴ βαλθίδα κι' ὁ ἀέρας τὸν σήκωσε μπαλόνη ἀπάνω.

—Ἄι στὸ διάβολο! εἶπε ὁ πατέρας σου· ἔλα τώρα νὰ μοῦ πάρης τὸ μελάτι.

Ἐσκυψε σύνταχα κι' ἄρχισε νὰ ξερριζώνῃ τὸ σφουγγάρι. Δὲν ἦταν καὶ μικρὸ πρᾶμα. Ὅλο τὸ γάλα* του νὰ ἔστυβες, νὰ ἔδγαζες ὀλη του τὴν πέτσα*, πάλι θὰ ζύγιζε τίς δυὸ οκάδες. Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ τὸ ξερριζώσῃ, καὶ σηκώθηκε ὀρθός, σὰν νὰ τὸν κέντησε δράκαινα*. Ἀπόμακτρα ἐρχόταν ὄγκος θεότρομος, μαῦρος καὶ γιालιστερός. Τὸ σκυλόφαρο μυρίστηκε τὸ αἷμα. Σὰν πλῶρη καραβιοῦ ἀναποδογυρισμένη σφήωνε* ἢ σαγόνα του κι' ἀποκάτω ἔχασκε κατακόκκινος ὁ φάρυγγάς του καὶ τὰ τριγωνικὰ δόντια του ἄσπριζαν φοβερά. Στὰ πλάγια τοῦ λαιμοῦ πέντε γραμμὲς μεγάλες, κατάμυρες, χόχλαζαν τὸ νερὸ σὰν σιφουνοὶ ἀδιάκοπα. Καὶ πίσω τὸ κορμὶ μελαψό, μὲ τὰ φτερούγια του ἀνοιχτὰ πέρα—δῶθε, μὲ τὴν οὐρὰ γοργογύριστη σὰν ἔλικα βαποριοῦ, ἔφευγε μπρὸς κι' ἀφροκοποῦσαν τὰ νερὰ δαρτὰ καὶ σκοτωμένα στὸ διάβα του. Τὰ ψάρια ἔτρεχαν κοπάδι, μὲ τρελλὰ πηδῆματα, γιατί ἔνοιωθαν τὸν κίνδυνο. Ὅσα ὅμως τύχαιναν κοντὰ του, πήγαιναν ἴσα στὸ ἀχώρηταγο στομάχι του.

Ὅταν τὸ κῆτος εἶδε τὸν πατέρα σου, ἡ παράξενη φορεσιά του φαίνεται πὼς τὸ τρώμαξε· στάθηκε δίβουλο. Ποιὸς ξέρει γιατί τὸν

πήρε; Τὰ μάτια του στυλώθηκαν ἀπάνω του ἀκίνητα. "Ἐπειτ' ἄρ-
χισε νὰ φέρῃ βόλτες γύρω του, νὰ θέλῃ μιὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ πάλι
νὰ πιωδρομῇ. Ὁ δικός μας σκυφτός στὰ νύχια μὲ τὸ σταλίκι* στὸν
ἄμμο, ἀκολουθοῦσε τὰ κλωθογυρίσματά του, γύριζε σὰν ξόβανο στῆ
θέση του, ἀπάνω στὸ μελάτι καὶ τὸ κοίταζε κατάματα.

"Ἀποπάνω τσιμποῦσαν τὸ σχοινὶ κάθε λίγο.

—"Ἐλα! τί κάνεις τόση ὥρα; καιρὸς νὰ βγῆς· ἔτοιμος;

—Περιμένετε! τοὺς τσιμποῦσε κεῖνος.

Ποῦ νὰ βγῆ; Μόλις ἔκανε νὰ τραυήξῃ ἀπάνω, θὰ τὸν ἔκοβε
στὰ δύο.

Τέλος σὰν νὰ κουράσθηκε τὸ θηρίο, ἀργὰ πήγε, πλάγιασε στὸ
βράχο κι' ἄρχισε νὰ ξυέται. "Ἐξυνη τὴν κοιλιὰ γιὰ νὰ κοιμήσῃ τὴν
πεινὰ του. Ὁ βράχος μὲ τὰ δεντράκια ἔτρεμε συθέμελα, σὰν νὰ
τὸν ἔπιασε σόγκρυστο.

—Τώρα κακὰ τὰ μπλέξαμε! σκέφτηκε ὁ πατέρας σου. "Ἐδῶ
θὰ μᾶς πάρῃ ἢ νύχτα.

"Ἀλλὰ μὲ τὸ σκοτάδι θὰ κινδύνευε παρισσότερο. Πῆρε θάρρος
κι' ἀποφάσισε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸ διώξῃ ἀπὸ κοντά του.

—Τὸ ψάρι κοντά μου· τσιμπάει· ἀπάνω. "Ἐτοιμοί;

—"Ἐτοιμοί.

Τραυᾶ τότε καταπάνω του μὲ τὸ καμάκι ψηλά, μὲ τὴν ξανθο-
κόκκινη περικεφαλαία θυσανοσκέπαστη ἀπὸ τὸ χοχλαστὸ νερὸ
τῆς βαλβίδας. Τὸ μολυβοφορτωμένο στήθος του ἀστράφτει· τὰ γα-
τζούδια τῆς πλατειᾶς ζώνης τρεμολάμπουν ἀπάνω στὸ σκοτεινὸ
του λάστιχο. Τὸ θηρίο σάστισε· μωρὲ τ' εἶναι τοῦτο! κουτοσυλλο-
λίσθηκε. "Ἐκαμε δυὸ—τρεῖς φορές νὰ σταθῇ καὶ ν' ἀντικρύσῃ τὸν
ἐχθρό του· μὰ δὲν τὸ κατάφερε. Μιὰ ἔδωκε μὲ τὴν οὐρά του ἀφρο-
κοπῶντας τὰ νερά καὶ χάθηκε πίσω τους. Ὁ δικός μας ἔμεινε
στῆ θέση ὡς που καθάρισαν τὰ νερά. Τότε φαχούλεψε τὸ βράχο·
εἶδε πέρα—δῶθε νὰ μὴ λούφαζε* πουθενὰ τὸ ψάρι. Τίποτα.
Τ' ἀπονέρια* του ἔδειχναν ἀκόμη τὸ διάβα του.

—Πάει στὸν ἄνεμο τὸ κουτόπραμα· συλλογίσθηκε γελῶντας, μὲ
τὸ φόβο του.

"Ἄδραξε εὐθὺς τὸ μελάτι, μιὰ* στὸ σχοινὶ κι' ἔφτασε ἀπάνω.
Βρόντοι, φωνές, σφυρίγματα, πέτρες καὶ ξύλα πλαταγιστὰ στῆ θά-
λασσα δέχτηκαν τὸ βουτηχτὴ, σὰν νὰ τὸν χαιρετοῦσαν γιὰ τὸ σφουγ-
γάρι ποῦ ἔφερε. Δὲν ἦταν γιὰ τὸ σφουγγάρι. "Ἦθελαν νὰ τρομά-

ξουν τὸν καρχαρία, γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ καῖκι ἄβλαβος ὁ πατέρας σου. Τέλος τὸν ἄρπαξαν τὰ παιδιὰ, τοῦ βγάλανε τὴν περικεφαλαία, τὸν ξάπλωσαν στὸ κατάστρωμα κι' ἄρχισαν νὰ τοῦ γδύνουν τὸ λάστιχο. Νόημα τότε ὁ Πίπιζας καὶ τὸ καῖκι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Ἄσπρονήσι.

—Μὴ φεύγῃς, καπετάνιε· εἶπε ὁ Ῥαφαλιᾶς· ἔχει κάτω πολὺ σφουγγάρι.

—Δὲν πειράζει· μᾶς φτάνει γιὰ σήμερα· ἀπάντησε κοιτάζοντας ἄλλοῦ ἐκεῖνος.

Ἐποψιάστηκε ὁ δικός μας καὶ σήκωσε τὸ κεφάλι. Βλέπει μία μὲ τὴν ἄλλη τίς μηχανές νὰ τραυοῦν ἕλες κατὰ τὴ στεριά.

—Μὴν ἔπαθε κανένας; ρωτᾷει τὸ μαρκουτσέρη.

—Ναί· κάποιος ἔπαθε.

—Ἄπὸ ποιὰ;

—Δὲν ξέρω· μακριὰ εἶδαμε τὴ σημαία του μετζάστρα*.

Ἐφτασαν ἕλες οἱ μηχανές στὸ Ἄσπρονήσι· πήδησαν ἔξω τὰ πληρώματα. Καθένας εἶχε καρδιοχτύπι, ὥστε νὰ ἰδῇ τὸ νεκρὸ. Τέλος ἔφτασε κι' ἡ μηχανὴ τοῦ Πίπιζα· πρῶτος πήδησε στὴν ἀμμουδιὰ ὁ πατέρας σου. Ὡϊμέ! Ὁ Νικόλας Ῥαφαλιᾶς ἦταν νεκρὸς στὸν ἄμμο μὲ μιὰ πληγὴ ὀρθάνοιχτη στὸ ἀριστερὸ πλευρὸ.

Ἄκουσ'! Γιὰ τὸ μελάτι ὁ πατέρας σου σκότωσε τὸν ἀδερφὸ του. Τὸν ἔθαψεν ἐκεῖ στὸ ἔρημο νησί, δίπλα σὲ χιλιάδες ἄλλους ἄτυχους σὰν αὐτὸν καὶ πανέρμους, καὶ στὸν ξύλινο σταυρὸ του ἔγραψε: «Ἀδερφοσκοτωμένος σφουγγαράς 1876».

Ἄπὸ τότε δὲ βούτηξε πιὰ στὴ θάλασσα, δὲν πάτησε μηχανή. Ἐκεῖ κάθισε στὸ ἄκαρπο νησί, διώχτης τῶν γλάρων καὶ φύλακας τοῦ νεκροῦ. Τέλος μὲ τὸ πρῶτο ντεπόζιτο γύρισε πίσω. Ἦρθε ἴσα στὸ σπίτι μου.

—Χρυσούλα, μοῦ εἶπε κλαίοντας, κι' οἱ δυὸ μιὰ τὴν ἔχουμε τὴν πληγὴ. Ἐσὺ ἔχασες τὸν ἀρρεθωνιαστικό σου καὶ γὼ τὸν ἀδερφὸ μου. Τὸ κακὸ ποῦ ἔκαμα σὲ κεῖνον ἤρθα νὰ τὸ πληρώσω σὲ σένα. Θὰ γίνω ἄντρας σου.

Ἔτσι ἔγινε ἄντρας μου ὁ ἀντράδερφος κι' ἔγινε πατέρας σου. Μὰ δὲν ἔζησε οὔτε νὰ σὲ γνωρίσῃ. Νυχτόγημερα τὸν τυραννοῦσε τὸ κρῖμα καὶ πέθανε μονοχρονίς. Ἄλλὰ τὴν ὥρα ποῦ ξεψύχαε δὲν εἶχε ἄλλη κληρονομιά ν' ἀφήσῃ παρὰ τὸν ἴδιο λόγο: Νὰ μὴ σ' ἀφήσω καὶ γίνῃς σφουγγαράς!».

Φύλαξα τὴν ἐντολὴ τοῦ πατέρα μου καὶ δὲν ἔγινα σφουγγαρᾶς. Μὰ καὶ τώρα ποὺ γέρασα στ' ἄρμενα, τὴν ἴδια αἰσθάνομαι ἀηδία μπρὸς σὲ μιὰ μηχανή. Δὲν ξέρω πῶς μοῦ φαίνεται· μὰ ὄχι ποτὲ σὰν πλεούμενο, εὐχὴ τοῦ Θεοῦ καὶ καμάρι τῆς θάλασσας. Τοῦ Σατανᾶ χειροτέχνημα φαντάζει ἀκόμα στὰ μάτια μου. Χ

1899.

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Κλεομένης ὁ Γ'.

Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου.

Ἀποθανόντος τοῦ Ἁγίδος, ὁ Λεωνίδας συνέζευξε τὴν χήραν τούτου Ἁγιάτιν, περίφημον μὲν διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐπίκληρον δὲ μεγάλης περιουσίας, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κλεομένου.

Ὁ νέος οὗτος ἦτο ὁ λαμπρότερος βεβαίως τῶν ἀστέρων, ὅσοι κατὰ δυστυχίαν διάττοντες ἐξέλαμπον ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τοῦ πολιτικοῦ αὐτῆς βίου. Διότι, μεγαλεπήβολος ὢν καὶ ἀτρόμητος, καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἔμπειρος, καὶ περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτήδειος, εἶχεν ὄλα τὰ προτερήματα, ὅσα ἀπητοῦντο ἵνα εὐδοκιμήσῃ ἡ τοῦ Ἁγίδος προαίρεσις. Τὴν προαίρεσιν ταύτην συνεζεύχθη μετὰ τῆς Ἁγιάτιδος καὶ διετέλεσεν ἔχων ἀμφοτέρας κοινὸν ἀντικείμενον τῶν πόθων αὐτοῦ καὶ τῆς λατρείας. Ἄν ἡ Ἑλλάς ἦτο δυνατὸν ν' ἀναστηθῇ, ὁ Κλεομένης ἤθελεν ἀναστήσει αὐτήν. Ἡ φύσις ἔδωκεν αὐτῷ ὄχι μόνον πᾶν τὸ δι' οὗ μεγαλουργεῖ τις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ δι' οὗ ἀγαπᾶται. Ὅπόσον κατασκευαστικὴ ὑπῆρξεν ἡ στοργὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα Κρατησίκλειαν, τὴν μεγαλοφρονεστάτην τῶν γυναικῶν! Ὅπόσον ἐρασμία ἢ εὐλαβὴς πρὸς τὴν σύζυγον Ἁγιάτιν τρυφερότης! Ὅπόσον ἀφοσίωσιν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς φίλους! Ὁ Πολύδιος, ὅστις δὲν ἠγάπα τὸν Κλεομένην, καθὼ ἀντίπαλον τῶν Ἀχαιῶν, ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀκαταμάχητον χάριν, δι' ἧς ἐδέσμευε τὴν πρὸς αὐτὸν εὖνοιαν

τῶν ἀνθρώπων. Πάλιν δὲ ἀλλαγῶς που λέγει αὐτὸν «χρηστότατον μὲν βασιλέα, εὐτραπελώτατον δὲ ἰδιώτην καὶ φιλανθρωπότατον». Ναὶ μὲν προστίθῃσιν, ὅτι ἦτο καὶ «πικρότατος τύραννος». Ἄλλὰ τί ἐννοεῖ διὰ τούτου; Ὅτι ἠναγκάσθη διὰ τῆς βίας νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ. Καὶ τίς ποτε μεγάλη πραγμάτων μεταβολὴ ἄνευ βίας ἐγένετο; Ὁ Κλεομένης δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ὡς ὁ Ἄρατος, διὰ πλαγίων πολιτεύονται τρόπων καὶ οἰκονομιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ξιφήρεις βαδίζουσι τὴν εὐθείαν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἀληθὲς ὅτι, ἀφοῦ ηὐδοκίμησεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἐπὶ τέλους ἀπέτυχεν· ἀλλ' ἀπέτυχε διότι, ἵνα πλασθῇ τι, δὲν ἀρκοῦσι χεῖρες δημιουργικαί, προσαπαιτεῖται καὶ ἡ ἀναγκαία ὕλη, ἢ δὲ ἀναγκαία ὕλη ἔλειπεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος.

1885.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Κ. Παπαρηγοπούλου.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔζησεν ἔτη 63, 2 μῆνας καὶ 20 ἡμέρας, κυριαρχήσας ἔτη 30, 9 μῆνας καὶ 27 ἡμέρας. Ἐν τῷ διαστήματι τῆς μακρᾶς ταύτης βασιλείας ὁ ἀρχαῖος κόσμος μετέβαλεν ὄψιν καὶ πνεῦμα. Τὸ κράτος, ἀπαλλαγὴν τῶν ποικίλων ἐξωτερικῶν πολεμίων καὶ τῶν πολλῶν ἐμφυλίων στάσεων, ὑπὸ τῶν ὁποίων πρότερον σχεδὸν ἀδιαλείπτως κατετρώχετο, ἀπήλαυσεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ σιδηροῦ ἐκείνου βραχίονος τὰ ἀγαθὰ εἰρήνης διαρκοῦς. Τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα, λυτρωθὲν τῶν ὀλεθρίων διωγμῶν, ὑφ' ὧν πρὸ τοσοῦτου χρόνου ἐβασανίζετο, ἐξησφαλίσθη, ἐρρυθμίσθη, ἐπροστατεύθη, χωρὶς νὰ καταδιωχθῶσι παντάπασιν οἱ ὄπαδοί τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος· ἢ δὲ νομοθεσία τοῦ κράτους μετερρυθμίσθη εἰς πολλὰ κατὰ τὸ σωτήριον τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου πνεῦμα. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι μέγας ὑπῆρξεν ὁ ἀνὴρ, ὅστις ἂν δὲν διέπραξε τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων καὶ πνευμάτων μεταβολήν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τοῦλάχιστον συνετέλεσεν εἰς τὴν μεταβολὴν ταύτην, δι' ἧς ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεμορφώθη ἡ κατάστασις ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου;

Καὶ ὅμως εὐρέθησαν ἱστορικοὶ πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί, οἵτινες οὐ μόνον ἀπηξίωσαν νὰ ἀπονεύμωσιν αὐτῷ τὴν δικαίαν ἐκείνην

ἐπωνυμίαν, ἀλλὰ καὶ πολυειδῶς ἐμυκτήρισαν, ἐχλεύασαν, περιεφρόνησαν, καὶ ὡς κακοῦργον ἐχαρακτήρισαν τὸν ἄνδρα.

Δὲν πρόκειται νὰ ὑμνήσωμεν αὐτόν, πιστεύοντες εἰς τὰ ὑπερβολικὰ Εὐσεβίου* τοῦ Παμφίλου ἐγκώμια. Δὲν ἠρνήθημεν οὐδὲ ἀρνούμεθα ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἔπταισε πολλάκις καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ. Ὡς ἄνθρωπος εἶναι ἀσύγνωστος δι' ὃν εἰς πολλοὺς τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν ἐπήνεγκε θάνατον. Ἀλλά, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν, εἰς τὰς ἀνοσίους ταύτας πράξεις παρεσύρθη ὁ Κωνσταντῖνος οὐχὶ ὑπὸ ἀγριότητος ψυχῆς· παρεσύρθη ὑπὸ κακῶς νενοσημένης πολιτικῆς ἀνάγκης, καὶ ὑπὸ ὀλεθρίων ἐξέων καὶ παραδόσεων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη. Τὰ δὲ μέγιστα τῶν πολιτικῶν σφαλμάτων, διεπράχθησαν, ὡς εἶδομεν, περὶ τὰ τέλη μάλιστα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὰ σφάλματα ταῦτα εἶναι ὡσαύτως ἀναμφισβήτητα· ἐξηγοῦνται ὅμως μέχρι τινός, ἂν δὲν δικαιολογοῦνται, ἢ μὲν πρὸς τὸν Ἀθανάσιον* πάλιν, διὰ τὸν πόθον ὃν εἶχε νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας τὸν Ἀρειον, ἢ δὲ μεταξὺ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἀνεψιῶν διανομὴ τοῦ κράτους, διὰ τὴν ἐλπίδα ἣν ἔτρεφε νὰ προλάβῃ τὴν βιαιάν αὐτῶν σύγκρουσιν. Ἀλλὰ καὶ τούτων πάντων ὁμολογηθέντων, ἐρωτῶμεν μετὰ θάρρους: ὅποσοι τῶν ἱστορικῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἐπιδαφιλεύεται τὸ ὄνομα μέγας, δὲν περιέπεσον εἰς ὅμοια ἢ παραπλήσια ἁμαρτήματα, μάλιστα κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας, ὅτε οἱ ἄριστοι τῶν ἡγεμόνων μετεῖχον ἔτι ὀχληκῆς βαρβαρότητος, μόλις ἀπὸ τῶν ἡθῶν αὐτῶν, εἰς τοὺς νεωτάτους χρόνους, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκλιπούσης; Ἡ τίς δύναται νὰ καυχήσῃ ὅτι συνέπραξεν εἰς μείζονα ἢ μᾶλλον εὐεργέτιδα τοῦ κόσμου μεταβολήν; Ἡ τίς, ὅτι, εὗρεθεις ἐν τῷ μέσῳ τοσοῦτῳ φοβερῶν διὰ τὴν δυσχέρειαν αὐτῶν θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν περιπλοκῶν, διεξήγαγεν αὐτὰς μετὰ πλείονος συνέσεως καὶ μετριοπαθείας; Ἡ τίς, ὅτι κυβερνῶν κράτος ἀχανές, κλυδωνιζόμενον ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ διενέξεων ἀρχαίας καὶ νέας πίστεως, ἔδειξε πλείονα ἀνεξιθρησκείαν, ἐπιείκειαν, σωφροσύνην;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι πάθη θρησκευτικὰ καὶ πολιτικὰ ἔφθειραν ἀνέκαθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον φθείρουσι τὴν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου κρίσιν τῆς ἱστορίας, καὶ ἐδηλητηρίασαν τὴν περὶ αὐτοῦ κοινὴν πεποιθήσιν. Πρῶτοι ἐμίσησαν αὐτόν, ὡς πρόμαχον τοῦ νέου

θρησκευματος, οί του αρχαίου θρησκευματος οπαδοί, οτινες τούτου ενεκεν επεσώρευσαν κατ' αὐτοῦ τὰς δεινότερας τῶν ὕδρων καὶ συκοφαντιῶν. Προεξάρχει δὲ τῆς σχολῆς ταύτης τῶν ἱστορικῶν ὁ Ζώσιμος, ὅστις, γράψας ἐν τῇ πέμπτῃ ἐκκτονταετηρίδι «Ἱστορίας νέας βιβλία ἕξ» λέγει ὅτι τὸ πατεῖν τοὺς ὄρκους ἦτο σύνθηρες αὐτῶν· λέγει τὴν κακοῦθειαν κατὰ φύσιν ἐνοῦσαν αὐτῶν· λέγει αὐτὸν μεστὸν πάσης ἀλαζονείας· λέγει, ὅτι ἐγκατέλιπε τὸ πάτριον δόγμα καὶ ἠσπάσθη τὴν ἀσεβείαν, δηλαδὴ τὸν Χριστιανισμόν, διότι Αἰγύπτῳ τις διεβεβαίωσεν αὐτὸν «πάσης ἀμαρτὰδος ἀναιρετικὴν εἶναι τὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν, καὶ τοῦτο ἔχειν ἐπάγγελμα, τὸ τοὺς ἀσεβεῖς, μεταλαμβάνοντας αὐτῆς, πάσης ἀμαρτίας ἕξω παραχρῆμα καθίστασθαι»· λέγει αὐτὸν ἱερόσυλον· λέγει περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου ἀπόλεμον γενόμενον καὶ τρυφῇ τὸν βίον ἐκδόντα· καὶ τί δὲν λέγει, ἅτινα πλεῖστοι ἄλλοι, ὑπὸ τῆς αὐτῆς φερόμενοι ἀντιπαθείας, ἐσχολίασαν καὶ συνεπλήρωσαν; Ἦλθεν ἔπειτα ἡ φιλοσοφία, ἡ καλουμένη τοῦ ἸΗ' αἰῶνος, ἧς οἱ μύσται, ἀποστρεφόμενοι πᾶν θρησκευμα καὶ ἰδίως τὸ πάντων κράτιστον, τὸ χριστιανικόν, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπέπεσαν βραχδαῖοι κατὰ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ πολυειδῶς ἀσφαλίσαντος καὶ κρατύναντος τὸ θρησκευμα τοῦτο. Τούτων προεξάρχουσιν ὁ Γάλλος Βολταῖρος* καὶ ὁ Ἄγγλος Γίβδων*, οἵτινες ἀμφότεροι, ἐπαγγελλόμενοι ὅτι θέλουσι φέρει κρίσιν ἀπαθῆ καὶ ἀμερόληπτον, ἀποσιωπῶσι, μάλιστα ὁ πρῶτος, ἀπάσας αὐτοῦ τὰς ἀρετὰς, ἰδίως ἀφ' ἧς ἀνγκνίεται παρὰδεξιόμενος τὸ νέον θρησκευμα, ἐξογκοῦσι καὶ παραμυροῦσι τὰ ἀμικρήματα αὐτοῦ, μυκτηρίζουσι τὰς πεποιθήσεις καὶ χλευάζουσιν ἅπαν τὸ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν αὐτοῦ πολίτευμα. Οὐκ ὀλίγον δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν διαστροφὴν τῶν πνευμάτων καὶ ἡ παπικὴ ἀρχή. Κατ' ἀρχὰς ἀπενέμοντο αὐτῶν ἐν τῇ Δύσει ὅσκι καὶ οἶαι παρ' ἡμῖν τιμαί. Μέχρι τῆς ἐνάτης ἐκκτονταετηρίδος ἐμνημονεύετο ὁ Κωνσταντῖνος ἐπ' ἐκκλησίας ἐν Ῥώμῃ ὡς εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος εὐεργετῶν. Ἐν Καλαθρία τῆς Ἰταλίας μέχρι τῆς σήμερον σώζεται κώμη ὀνομαζομένη Ἁγιος Κωνσταντῖνος. Εἰς Ἀγγλίαν ὑπῆρχον πολλοὶ ναοὶ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμώμενοι. Εἰς Πράγαν τῆς Βοημίας ἐπὶ πολὺν χρόνον μεγάλη ἀπεδίδοτο εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ εὐλάβεια. Ἄλλ' ἀφ' ἧς ἐπῆλθεν ἡ μεταξὺ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ διαίρεσις, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐνόμισεν ὅτι ἔχει πολλὰς ἀφορμὰς νὰ μὴ εὖνοῃ τὸν Κωνσταντῖνον. Αὐτὸς, ἰδρύσας

τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπῆρξεν ὁ ἔμμεσος δημιουργὸς πολλῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἀδίκως καὶ παραλόγως ὑπέλαβεν αἰείποτε ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὡς ἀλέθρια· διότι ὁ τῆς νέας Ῥώμης ἀρχιερεὺς κατέστη μετ' οὐ πολὺ οὐ μόνον ἰσοβάθμιος τοῦ ἄκρου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ ἐπεσίασε μέχρι τινὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ· διότι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει παραχθεῖσα ἰσχυρὰ μοναρχία οὐ μόνον κατεπολέμησε τὰς ὡς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν μηδένα λόγον ἐχούσας ἀξιώσεις τῆς παπικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ ὅλως ἀνεξάρτητον κατέστησε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Ταῦτα πάντα δὲν ὑπῆρξαν βεβαίως ἔργα τοῦ Κωνσταντίνου, ὑπῆρξαν ἀπλᾶ συνέπειαι τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ αὐτοῦ πολιτεύματος· ἀλλ' ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐσυγχώρησεν ἔκτοτε εἰς τὸν βασιλέα ἐκείνον τὰς συνεπείας τοῦ πολιτεύματος τούτου, ἐθεώρησεν αὐτὸν ὑπεύθυνον δι' αὐτάς, κατήργησε δὲ οὐ μόνον τὰς τιμὰς, ἅς ἀπένειμεν αὐτῇ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ἀναφανδὸν δὲν συνεστάλη νὰ ἐπιτιμήσῃ αὐτόν. Οἱ δὲ περὶ αὐτὴν ἱστορικοὶ, προσιμίζοντες ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὴν ἀτελευτήτων σειρὰν τῶν ὕθρων καὶ συκοφαντιῶν, ἅς ἔμελλον νὰ ἐκτοξεύσῃσι κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ, τοῦ ὀρθοδόξου, τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, δὲν ἐδίετασαν νὰ δανεισθῶσι τὰ ὄπλα τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν φιλοσόφων ἵνα ἀσχημίσωσι πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδρός.

Τὸ δὲ παραδοξότερον, καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς προθύμως ἀσπασάμενοι τὰς τοιαύτας τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης δοξασίας, ἤκιστα εὐλαδῶς, ἵνα μὴ τι χεῖρον εἴπωμεν, ὁμιλοῦσι καὶ γράφουσι περὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μὴ ἀνερευνήσαντες τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν καὶ πρὸ πάντων μὴ νοήσαντες ὅτι αἱ πλεῖστα τῶν ἐπιτιμήσεων ἐκείνων ἐπήγασαν ἐκ λόγων, δι' οὓς ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν ἀπεναντίας νὰ τιμῆσωμεν ἐξαίρετως τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός. Τῷ ὄντι, ἂν οἱ δυτικοὶ ἔχωσιν ἀφορμὴν νὰ ἀγανακτῶσι κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου ὡς ἰδρυτοῦ τῆς νέας Ῥώμης καὶ τῆς ἐν αὐτῇ παραχθείσης καὶ δι' αὐτῆς ἐπὶ μακρὸν ἀκμασάσης ἑλληνικῆς μοναρχίας, πρόδηλον ὅτι ἡμεῖς ὀφείλομεν τἀνάπαλιν αὐτῷ ἰδιάζουσαν τούτων ἕνεκὲν εὐγνωμοσύνην, διότι διὰ τῆς μοναρχίας ἐκείνης ὁ ἑλληνισμὸς οὐ μόνον ἐσώθη ἐν τῇ μέσῃ αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν αὐτῆς ἰσχυρὸς καὶ μέγας. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέδειξεν ἑλληνικὴν τὴν πρώτην τῶν χριστιανικῶν ταγματῶν σημαίαν, ἑλληνηκοῖς γράμμασι τὸ τοῦ Σωτῆρος ὄνομα ἐπιγράφας

αὐτῇ καὶ ἑλληνιστὶ τὸ σύμβολον αὐτῆς «ἐν τούτῳ νίκα» καθιερώ-
 σας. Ὁ Κωνσταντῖνος συνεκάλεσε καὶ προήδρευσε τὴν πρώτην
 μεγάλην τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ σύνοδον. Ὁ Κωνσταντῖνος
 ἐνὶ λόγῳ παρεσκευάσας τὰ πάντα πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ
 ἔθους ἀναβίωσιν, καὶ ἡμεῖς θέλομεν χλευάσει, θέλομεν περιφρο-
 νήσει, θέλομεν ἀδικήσει τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός; ! Ναὶ μὲν ὁ Κων-
 σταντῖνος ἡμάρτε νοθεύσας τὴν νέαν αὐτοῦ μοναρχίαν δι' ὧν πα-
 ρέλαθεν ἐν αὐτῇ περσικῶν θεσμῶν¹ καὶ προπαρασκευάσας οὕτω
 ἐν μέρει τὴν ἀλλοίωσιν, ἣν ἔπαθεν ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι.
 Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον εἰς αὐτὸν ὅπωςδῆποτε ὀφείλεται ἢ πρώτη ἀρχὴ
 τοῦ ἐξἑλληνισμοῦ τῆς ἀνατολικῆς μοναρχίας· ὥστε ἡμποροῦμεν νὰ
 κατακρίνωμεν αὐτὸν διὰ τινὰ τῶν ὄσων ἔπραξεν, ἀλλὰ νὰ καταδι-
 κάσωμεν τὸν ἄνδρα ἐν γένει, ἥθελεν εἶναι εἰδὸς τι ἱστορικῆς πα-
 τροκτονίας, τόσῳ μᾶλλον ἀσυγγνώστου, ὅσῳ αὐτῇ ἢ δυτικῇ Εὐ-
 ρώπῃ, ὑπεΐκουσα εἰς αἰσθήματα γενναϊότερα, ἤρχισε ν' ἀναδει-
 κνύεται δικαιότερα πρὸς αὐτόν. Διότι ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν
 ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ Δύσει ἱστορικῶν ἐκφέρουσι·
 ἦδη κρίσεις ἐπιεικεστέρας περὶ τοῦ ἀνδρός...

Ἡ ἱστορικὴ λοιπὸν ἐπιστήμη τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἢ το-
 σκύτας τοῦ παρελθόντος πλάνας καθ' ἑκάστην διορθοῦσα, διαλύει
 κατὰ μικρὸν καὶ τὴν ἀχλὺν τὴν ἐπὶ τοσοῦτον καλύψασαν τὴν μνή-
 μην τοῦ Κωνσταντῖνου καὶ παρίστησιν ἡμῖν τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ εἰ-
 κὼνα, εἰκὼνα φέρουσαν μὲν πάντοτε στίγματά τινα, ἀλλ' οὐδὲν ἦτ-
 τον μεγάλην καὶ σεβαστὴν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἵσταται εἰς τὰ μεθό-
 ρια δύο κόσμων, τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου, τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ
 χριστιανικοῦ· ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐντὸς τοῦ πρώτου, ἔπραξε
 καὶ ἀπέθανεν ἐντὸς τοῦ δευτέρου. Δὲν εἶναι ἄρα πρέπον νὰ κριθῇ
 ὑπὸ τὴν μονομερῆ καὶ ἀπόλυτον τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἔποψιν,
 ἀλλὰ κατὰ τὰς ἑκάστοτε αὐτῶν περιστάσεις δεῖον νὰ κριθῶσι, δεῖον
 νὰ ἐκτιμηθῶσιν αἱ ποικίλαι τοῦ βίου αὐτοῦ περιπέτειαι. Ὁ Κων-
 σταντῖνος ὁμοιάζει τὰ καρποφόρα ἐκεῖνα φυτά, εἰς τὰ ὅποια ἐνε-
 κεντρίσθη ὁ χυμὸς φυτῶν ἐτέρων, καὶ τῶν ὁποίων ὁ καρπὸς μετέ-

1. Καθ' ἃ λέγει ἀλλαχοῦ ὁ συγγραφεὺς, ὁ Κ. περιεβλήθη τὴν πομ-
 πὴν τῶν μοναρχῶν τῆς Περσίας, ἐκόσμησε τὴν κεφαλὴν διὰ διαδήμα-
 ματος ἀπαστραπτόντος ἐκ πολυτίμων λίθων· ἀντὶ τοῦ σεμοῦ εὐρωπαϊκοῦ
 ἱματισμοῦ, ἐνεδύθη μακρὰς μεταξωτὰς καὶ ἀνθοκεντήτους ἐσθῆτας, κτλ.

χει ἀμφοτέρων τῶν οὐσιῶν καὶ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων. Τὸ δόγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ ἀπεδέξατο εἰς ἡλικίαν ὄριμον, δὲν ἰσχυσε νὰ μεταβάλῃ παρ' αὐτῷ ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον· ἐὰν ὁ νοῦς αὐτοῦ κατενόησε τὰς ὑψηλὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀληθείας καὶ κατέμετρησε τὰς εὐεργεσίας, ὅσας ἐπηγγέλλοντο εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὑπηγόρευεν αὐτῷ νὰ ἐπιταχύνῃ τῶν εὐεργεσιῶν τούτων τὴν διάδοσιν, ἢ καρδίᾳ αὐτοῦ, δὲν τὸ ἀρνούμεθα, παρέμεινεν ἐθνικῇ, οὔτε ἠδυνήθη ποτὲ νὰ ἀποβάλῃ καθ' ὀλοκληρίαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀρχαίων ἔξεων καὶ παραδόσεων. Ἄλλ' αὐτὴ αὕτη ἢ μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας πάλη, καθ' ἣν ἐπὶ τέλους λαμπρῶς ὑπερίσχυεν ἢ τοῦ πνεύματος δύναμις, μαρτυρεῖ τὸ μέγεθος τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν δικαίως ἢ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἰσαπόστολον καὶ κατέταξε μεταξὺ τῶν πρωταγωνιστῶν, μεταξὺ τῶν ἀγίων τῆς πίστεως, παραβλέψασα μὲν τὰ ἁμαρτήματα, ὧν ἐθεώρησεν αὐτὸν ἀνεύθυνον, διότι ὑπῆρξαν προῖδὸν ἀλλοτρίας ἀνατροφῆς καὶ ἔξεως, ἀποβλέψασα δὲ εἰς μόνην τὴν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ προαίρεσιν, ἣτις ὑπῆρξεν ἀναμφισβήτητος· δικαίως δὲ καὶ ἡ ἱστορία, ἐξαιρέτως ἢ ἑλληνικὴ ἱστορία, ἀποκαλεῖ αὐτὸν μέγαν, διότι ὀλίγοι τῆ ἀληθεῖα ἄνδρες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἔχοντες πρὸς τὸσάυτας ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς, ἰδίᾳς τε καὶ κοινὰς, νὰ παλαίσωσι δυσχερείας, ἐπολιτεύθησαν μετὰ πλείονος δεξιότητος καὶ συνέδεσαν τὸ ὄνομα αὐτῶν μετὰ μείζονος πραγμάτων καὶ πνευμάτων μεταβολῆς· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἀσφαλέςτατον χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ κάλλιστον τοῦ μεγάλου ἀνδρός βραβεῖον.

1885.

Β'. ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

"Ἐνας λαμπρὸς προεστῶς.

Παύλου Καλλιᾶ.

Εἰσαγωγή: Ὁ χαρακτηρισμὸς ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα τοῦ συγγραφέως Θάνοσ Βλέκας. Ὁ πανοῦργος Τάσος Βλέκας, (ἀδελφὸς τοῦ ἥρωος τοῦ μυθιστορήματος), ἐπέτυχε μετὰ τοὺς ἐπιτηδεῖους τοῦ τρόπου νὰ προσοικειωθῇ τοὺς ἀπλοῖκοὺς χωρικοὺς τοῦ εὐφορωτάτου χωρίου Τριβαῖ τῆς Πελοποννήσου,

καὶ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ ἵνα καταστῶσιν οὗτοι κύριοι τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ὡς δουλοπάροικοι ἀπὸ πολλοῦ ἐκαλλιέργουν. Πράγματι κατώρθωσεν ὥστε νὰ ἐκτεθῆ εἰς δημοπρασίαν τὸ χωρίον. Ἐξαπατήσας δὲ τοὺς χωρικοὺς ἔπεισε νὰ ὑπογράψουν ἔγγραφο, διὰ τοῦ ὁποίου ὠνόμαζον αὐτὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα, καὶ παρεκάλουν τὴν κυβέρνησιν νὰ ἐγκρίνῃ τὴν κατακύρωσιν τῶν γαιῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ὅστις ἔμελλε δῆθεν εὐθὺς ἀμέσως νὰ τὰς διανείμῃ εἰς αὐτούς. Μόλις ὅμως ὁ Βλέκας ἐγένετο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κύριος τοῦ χωρίου, ὅχι μόνον ἠθέτησε τὰς ὑποσχέσεις του, ἀλλ' ἐγκαταστήσας εἰς αὐτὸ μαστιγοφόρον ἐπιστάτην, ἤρχισε ν' ἀπομυζᾷ καὶ τὰ παραμικρὰ εἰσοδήματα τῶν χωρικῶν. Οἱ δυστυχεῖς Τριβαῖοι ἀπεφάσισαν τότε νὰ καταφύγωσιν εἰς ἓνα ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ προυχόντων, ἵνα τοὺς ὀδηγήσῃ πῶς νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν οὕτως αἰσχροῦς παγιδεύσαντα αὐτούς ἀπαίσιον δυνάστην των.

Ὁ πάρεδρος, ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ τρεῖς συναπεσταλμένοι τῶν Τριβαίων ἔκρουσαν τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ προεστῶτος. Κατὰ τὸ ἔκπαλαι ἔθος, προσερχόμενοι εἰς τὸν προεστῶτα ἰκέται, ἔφερον ὡς δῶρον ἀρνίον, τοῦ ὁποίου ἔθλιψαν τὸ ὠτίον προδάντες εἰς τὴν αὐλήν, ὥστε ἐκ τοῦ βληχλήματος νὰ μάθῃ ἐκεῖνος ὅτι δὲν ἔρχονται μὲ χεῖρας κενάς.

Προσκυνοῦντες ἐστάθησαν πρὸ τῆς φλιαῆς τῆς ἐξέδρας, καὶ πειθόμενοι εἰς τὸ νεῦμα τοῦ προεστῶτος, ὅστις διεστραμμένους ἔχων τοὺς πόδας ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ κλιντήρος, εἰσηλθεν ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ πάρεδρος καὶ ἐκάθισαν χαμαί, καὶ αὐτοὶ διεστραμμένοι τοὺς πόδας, ταπεινοὶ καὶ συνεσταλμένοι, οἱ δὲ τρεῖς συνακόλουθοὶ των ἔμειναν ἔξω τῆς φλιαῆς ἰστάμενοι.

Ὁ προεστὴς μὲ τόνον ἡγεμονικῆς συγκαταβάσεως τοὺς ἠρώτησε πῶς ἔχουν, καὶ περὶ ὅλων τῶν διατρεχόντων ἐν τῇ χωρίων των, προσποιούμενος ὅτι ἀγνοεῖ τὰ πάντα, καὶ ἀπορῶν διατί δὲν ἐπληροφόρησαν αὐτὸν προτοῦ. Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ πάρεδρος κατὰ μικρὸν ἀπήντων εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας, ὡς περὶ πραγμάτων τοῖς πᾶσι γνωστῶν, τῶν ὁποίων ἐθεώρουν φορτικὴν τὸν ἐπανάληψιν, ἀν καὶ πολλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζουν ἄλλοι τῶν παθόντων.

Ἐν ὅσῳ ἐγένετο αὐτῇ ἡ κατ' ἐρωταπόκρισιν ἐξιστόρησις, ποτὲ

μὲν ἢ σύζυγος τοῦ προεστῶτος, ποτὲ δὲ ὁ Ιουλιζῶν υἱὸς τοῦ ἤ
 ὁ ὑπηρέτης του, εἰσερχόμενοι ἔλεγόν τι πρὸς τὸ ὄπιόν του, προ-
 σεκτικῶς ἐνωτιζομένου καὶ ὑπομειδιῶντος, ἢ σοβαρευομένου ἢ
 ἀνατεινόντος τοὺς ὄμους, ὥστε νὰ πιστεύσουν οἱ ἀπλούστεροι ὅτι
 ἄλλα σπουδαιότερα ἐνασχολοῦν τὸν μεγαλεπήβολον νοῦν του, καὶ
 μόλις ἔχει καιρὸν νὰ δώσῃ, συγκαταβαίνων εἰς τὰς παρακλήσεις
 των, ἀκρόασιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρριψε καὶ τινὰς λέξεις, ὡς μεγα-
 λοφῶνως μονολογῶν, ὅτι «τὸ καταχθόνιον ὑπουργεῖον προσεκλήθη
 λοιπὸν νὰ δώσῃ τὴν παραίτησίν του!... Ἴδου ἐδοκιμάσθησαν
 καὶ οἱ λογιώτατοι αὐτοί, οἱ λεγόμενοι ἐνάρετοι!... φωστῆρες!».
 Ὁ πάρεδρος καὶ ὁ ἱερεὺς διὰ νεύματος ἐφαίνοντο πρὸς ἀλλήλους
 λέγοντες: «πίπτει τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Τάσου!» Καὶ πάλιν μετ'
 ὀλίγον ὁ σύγγους προεστῶς ἀκούσας ἀγγελίαν τινὰ ἐξεφώνησεν:
 «Αὐτοὶ εἶναι καλοὶ ὑπουργοί!... εἶναι φίλοι μου!...»

Ἐποῦ ἔλαβεν ὅλας τὰς πληροφορίας παρὰ τῶν πρεσβευτῶν,
 τοὺς ἠρώτησε, τί θέλουν νὰ γίνῃ;

—Νὰ μᾶς σώσῃς ἀπὸ τὸν ἀθεόφοβον!...

—Νὰ σᾶς σώσω ἀπὸ τὸν ἐπάρατον νεήλυδα, ἀπήνητησεν ὁ σο-
 βαροβλέφαρος προεστῶς, ἀφοῦ σᾶς ἔδεσε χεῖρας καὶ πόδας!... Ἡ
 φρόνησις σᾶς ἤλθε κατόπιν ἑορτῆς. Δὲν πρόκειται πλέον νὰ ἰατρευ-
 σωμεν τὸν ἄρρωστον, ἀλλὰ ν' ἀναστήσωμεν τὸν νεκρὸν!...

—Ὅταν θέλετε σεῖς οἱ ἄρχοντες, ἔλα γίνονται. Εἰς τοὺς πόδας
 σας εἴμεθα!... εἰς τὸ ἔλεός σας!... θὰ σᾶς εὐλογοῦμεν μέχρις
 ἐσχάτης γενεᾶς, ὅσον ὑπάρχουν Τριβαῖοι!...

—Αἱ εὐλογίαι θέλουν θυμιατήριον, καὶ τὸ θυμιατήριον θέλει
 λιθάνι, χωρὶς λιθάνι δὲν προσκυνοῦν Ἄγιον.

—Τὸ καταλαμβάνομεν, ἐκλαμπρότατε! Πλὴν γνωρίζετε πόσον
 εἴμεθα πτωχοί, μὲ τὴν ψυχὴν στὰ δόντια!...

—Δὲν σᾶς ζητῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. Μὲ γνωρίζετε, ποτὲ δὲν
 ἔλαβα, πάντοτε ἔδωκα. Τί θυσίας ἔχει τὸ σπίτι μου εἰς τὴν ἐπα-
 νάστασιν καὶ αἱ πέτραι μαρτυροῦν· ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν στιγμήν,
 ἐνῶ ὁμιλοῦμεν, ποίαν ἀμοιβὴν ἔλαβα; Καταδρομὴν, καταφρόνη-
 σιν... Ποῖος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ξένους σὲ γνωρίζει; Ἡμεῖς ἐκο-
 πιάσαμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους καὶ δὲν λυπούμεθα,
 ἂν ἐδώκαμεν καὶ τὸν τελευταῖον ὀβολὸν μας. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον,
 ἂν ἐθλέπαμεν τὸ ἔθνος νὰ εὐτυχῇ!... Τοῦτο μᾶς ἀγανακτεῖ!...

Τοῦτο μᾶς τήκει! . . . νά σᾶς βλέπωμεν δούλους, ἀφοῦ ἐσουντρίψαμεν τὸν ζυγὸν σας μὲ τοὺς ὀδόντας μας! . . .

—Ναί, ἀνεβόησαν οἱ Τριδαῖοι, ἀναστενάζοντες καὶ ἀναβλέποντες πρὸς τὸν οὐρανόν, ὁ Θεὸς γινώσκει τί πάσχομεν! . . .

—Δι' ἐμὲ δὲν θέλω τίποτε. Ἐγὼ ἀπεφάσισα νά ζήσω μὲ τὸ ὄλιγον, καὶ τὸ εἶπα καὶ τὸ λέγω καθ' ἡμέραν εἰς τὴν γυναῖκά μου καὶ εἰς τὰ παιδιὰ μου. Ἐηρὸν ψωμί, πλὴν νά δουλεύσωμεν τὴν πατρίδα! . . .

—Νά εἶσαι πολυχρονεμένος, ἐκλαμπρότατε! καὶ σὺ καὶ τὰ παιδιὰ σου. Ἡμεῖς ἐννοοῦμεν ν' ἀνταμειφθῆς διὰ τοὺς κόπους σου κατὰ τὸ δίκαιον. Νά ἐλευθερώσωμεν τὸ χωρίον καὶ νά εἶναι τὸ ἡμῖς δικό σου, νά σ' ἀγαπῶμεν ὡς πατέρα. Πλὴν τώρα, τί θέλεις νά δώσωμεν, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ζωντανά μας ἔφαγαν αὐτὰ τὰ σαρκοφάγα ὄρνεα τοῦ Καπετὰν Τάσου;

—Σᾶς εἶπον ὅτι δὲν θέλω τίποτε. Ζῆ ὁ Θεός! Ἀφοῦ ἐλευθερώσετε τὸ χωρίον σας καὶ εὐτυχήσετε, ἂν θέλετε νά μὲ δώσετε δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης σας, ἄλλος λόγος. Πλὴν τώρα ἔχετε ἀνάγκην δικηγόρων εἰς τὰ διάφορα δικαστήρια, διὰ νά ἀκυρώσετε τὴν δημοπρασίαν, καὶ ἐξοδα δικαστικά! Ἐκτὸς τούτου, πρέπει νά γίνῃ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀναφορά, πρέπει νά συστηθῆ ὅπου ἀνήκει. Μὴ νομίζετε, ὅτι «τῷ κρούοντι ἀνοιγίησεται» σημαίνει ὅτι ὅστις κρούει, τοῦ ἀνοίγουν· ἀλλὰ πρέπει νά γνωρίζῃ τὸν τρόπον νά κρούσῃ, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νά εὐρωμεν τὸν ἐπιτήδειον ἄνθρωπον. Αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα θέλουν τσαῦτα καὶ τσαῦτα! . . .

Ἐὸ πάρεδρος καὶ ὁ ἱερεὺς σχετλιαστικῶς προσέβλεπον ἀλλήλους, ὁ δὲ προεστῶς, σιωπῶν, δὲν ἐφαίνετο ἀνυπόμονος νά μάθῃ τί φρονοῦν, ἀλλ' ὅτι παρῶν ἀποδημεῖ. Ἐπὶ τέλους ὁ πάρεδρος ἐτόλμησε νά ἐρωτήσῃ, τί δύναται νά εἶναι τὸ ἔξοδον.

—Δι' αὐτὰ ὄλα ὅσα σᾶς εἶπα, τὴν ἀναφοράν, τὴν δίκην κτλ. τώρα ἐκ προκαταβολῆς μόνον χίλια τῶν πέντε.

Οἱ δυστυχεῖς Τριδαῖοι κατήφησαν καὶ δάκρυα πικρὰ ἔρρευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν των.

—Ναί! τοὺς ἐπρόσθεσε, τὸ βλέπω, διὰ σᾶς ἴσως εἶναι πολλά, πλὴν σᾶς εἶπα τὸ ἐλάχιστον! . . . Ζῆ ὁ Θεός! Ἴσως καὶ αὐτὰ δὲν φθάσουν, πλὴν κατὰ τὸ παρὸν δίδω καὶ ἐγὼ ὅ,τι λείπει. Αὐτὰ εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Σκεφθῆτε, ἐρωτήσατε τὸ χωρίον καί, ὅταν ἀποφασίσετε νά τὰ δώσετε, ἔρχεσθε καὶ σᾶς ὀδηγῶ τί νά κάμετε.

Ὁ ἐμφαντικὸς τόνος τῆς φωνῆς του κατέπληξε τοὺς ἰκέτας, οἵτινες πιστεύσαντες ὅτι ἄλλος τρόπος δὲν ὑπάρχει, καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀπαιτήσουν ἐξ ἰδίων νὰ προκαταβάλῃ ὁ ἰκετευόμενος, ἔκριναν πρέπον ν' ἀπέλθουν, διὰ ν' ἀναγγείλουν εἰς τοὺς λοιποὺς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρεσβείας των. Ὁ πανικὸς φόβος, ὅστις κατεῖχε τοὺς πάντας, κατέστειλε πᾶσαν γοερὰν φωνήν, δυναμένην νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ ἀπέραντον τῆς θλίψεως των· ἀλλὰ τὰ πρόσωπά των ἀπεικόνιζον σαφῶς τὰ ὀδυνηρά των αἰσθήματα.

1855.

Ὁ μικροπωλητῆς.

Ἐναστασίου Πεζοπόρου.

Τὸν καημένον τὸν μικροπωλητὴν. Μᾶς τὸν ἐπαναφέρουν πάντοτε αἱ μεγάλαι ἐτήσαιο ἑορταὶ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ πεζοδρομίου τῶν ἐμπορικῶν δρόμων, ὅπου στήνει τὴν μικρούλαν ἐξέδραν του, ὅπου φέρει τὸ καρροτσάκι του.

Τὴν νύκτα οἱ σκελετοὶ ἐκεῖνοι ὁμοιάζουν μὲ τοὺς χειμερινοὺς γυμνοὺς κλάδους τῶν δένδρων. Ἡ βροχὴ πλύνει τὰ φύλλα των καὶ ὁ ἄνεμος τὰ συγκλονίζει. Κάποτε ἡ νυκτερινὴ θύελλα ἀνατρέπει τὰ πρόχειρα ξύλινα κατασκευάσματα, ἀλλὰ τὴν πρωίαν ἀνασυντίθενται, μεταβάλλονται εἰς πολυχρώμους πύργους, οἵτινες ἔχουν πανηγυρικὸν τὸν στολισμὸν των.

Τί δὲν ἔρχεται καὶ τί δὲν ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ ψιλικατζῆ εἰς τὸν βροντῶντα καὶ κραυγάζοντα ἐμπορικὸν δρόμον! Μία πλημμύρα εἰδῶν χρησίμων καὶ διακοσμητικῶν χρειδῶν ἀπαραιτήτων καὶ παιχιδιῶν ποικίλων. Ὁ μικροπωλητῆς τῶν μεγάλων ἑορτῶν εἶναι βαθὺς γνώστης τῶν λαϊκῶν ἀναγκῶν, πόθων, ἐλπίδων. Ἐχει ψυχολογήσει ὅλας τὰς ἡλικίας, ποῦ θὰ περάσουν ἐνώπιόν του, τὸ εὐρὺ κύμα τῶν ἀγοραστῶν, ποῦ γεμίζει τὸν ἐμπορικὸν δρόμον, ποῦ δὲν δύναται νὰ χωρέσῃ εἰς ὅλα τὰ καταστήματα, ποῦ ὅ,τι καὶ ἂν ἀγοράσῃ εἰς αὐτά, πάντοτε θὰ σταματήσῃ εἰς μίαν ἐξεδρούλαν, εἰς ἓνα καρροτσάκι πρὸ τοῦ πεζοδρομίου, διότι κάτι θὰ ἐλησμόνησε.

Ἐκεῖ ὁ ὑπαίθριος πωλητῆς τοῦ τὸ προσφέρει πρόθυμα, συγκαταθετικά, μὲ ῥητορείαν σαγηνευτικὴν: «Πάρτε, κυρία καὶ

κύριοι. Τζάμπα ὅ,τι καὶ ἂν πάρτε. Ὅριστε, παρακαλῶ». Ὅσον ἀδιάφορον καὶ ἂν κινῆται τὸ πλῆθος ἐνώπιον τῶν προχείρων αὐτῶν πρατηρίων, πολλοί, περισσότεροι ἀπὸ ὅσοι ἤμποροῦν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν στενὸν χῶρον, θὰ σταματήσουν. Σώματα σκύβουν ἐπὶ τῶν χύδην ἐκθεμάτων, χέρια ἀπλώνονται, πιάνουν, ψηλαφοῦν, ἐπιθεωροῦν, ἐκλέγουν. Ὁ ἀγοραστής εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀναστατώσῃ τὰ πάντα, νὰ βυθίσῃ τὸ χέρι του εἰς τὸ ἐσώτερον βᾶθος τῶν σωρῶν, νὰ ὑποβάλλῃ κάθε εἶδος εἰς τὸν αὐστηρότατον ἔλεγχον. Ὅρασις καὶ ἀφῆ ἐργάζονται ἐκεῖ ἐπὶ ὥρας. Ἐχουν ὡς ὑπόκρουσιν τὴν μελωδικὴν διακάλησιν τοῦ πωλητοῦ. Καρδερίνα μπορεῖ νὰ βραχιάσῃ, ὄχι ὅμως καὶ αὐτός. Ὅμιλεῖ, ῥητορεύει, ψάλλει ἀπὸ τὴν ὀγδόην πρωινὴν ἕως τὴν ὀγδόην ἑσπερινήν. Δωδεκάωρος ἐργασία λάρυγγος. Ὅσον καὶ ἂν πληρώσετε τὰ ἐμπορεύματά του, πάντοτε θὰ τοῦ μείνετε χρεώστης. Εἶναι ὁ πανηγυρικώτερος τόνος τῶν μεγάλων λαϊκῶν ἑορτῶν εἰς ἤχον.

Ἄλλὰ καὶ ὁ πλοῦτος τῶν χρημάτων τῶν ἐμπορευμάτων του εἶναι ἀπαράμιλλος. Ποῦ πηγαίνει καὶ βρίσκει ὅλην τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐντατικῶν χρωμάτων. Παραδείσιον πτηγὸν εἶναι τὸ καρροτσάκι του. Μποροῦν νὰ εἶναι ἀπλᾶ, κοινά, χονδρά, βάνκυσσα,— ἀλλὰ τί εἶναι λεπτότερον σήμερα,—τὰ ἐκτιθέμενα, τὰ χρώματά των ὅμως εἶναι ζωηρά. Γνωρίζει νὰ εἶναι ὁ πλουσιώτερος καλλιτέχνης τῶν χρωμάτων. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τὸ πῶς θὰ εἶναι, ἀλλὰ γνωρίζει, ὅτι μία λαϊκὴ χρωμολιθογραφία σταματᾷ περισσότερους θεατὰς ἀφ' ὅσον ἓνας Τιέπολο*, ἓνας Βερονέζε*, ἓνας Τισιανός*. Οἱ πτηνοθήραι στήνουν τὸ βαλσαμωμένον γαρδῆλι των, αὐτὸς τὴν ἐμπορικὴν πολυχρωμίαν του. Δὲν μαγνητίζει μονάχα τὸ φίδι τὰ πουλάκια, ποῦ σαστισμένα φέρονται πρὸς τὸ στόμα του, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπορικὸν καρροτσάκι τοῦ μικροπωλητοῦ εἰς τὸν ἑορταστικὸν δρόμον. Περνᾷ ἀπὸ ἐκεῖ ἢ συνοικία, τὸ χωριό, ἢ ἐπαρχία, τὸ νησί, ἢ Ἀνατολή, ὅλη ἢ ἀδίστακτος διάθεσις πρὸς τὸ φαντακτερόν χρῶμα. Συλλαμβάνεται ὅπως τὰ ῥινίσματα τοῦ σιδήρου ἀπὸ τὸν μαγνήτην. Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχαν τὰ χρώματα, θὰ τὰ ἐφεύρισκεν ὁ μικροπωλητὴς τῶν ἑορτῶν.

Εἶναι συγχρόνως ὁ μικροπωλητὴς καὶ ὁ μέγας παρήγορος τῶν πολλῶν, τῶν ἀπλοϊκῶν καὶ τῶν θλιμμένων καρδιῶν, αἱ ὅποια ἔχουν τὴν ἀνάγκην τοῦ ψεύδους διὰ νὰ ζήσουν. Δὲν εἶναι μόνοι οἱ πολιτικοί, οἱ δραματικοί συγγραφεῖς, οἱ ἠθοποιοί, οἱ ῥήτορες,

ποῦ χρησιμοποιοῦν τὴν γοητείαν τοῦ ψεύδους διὰ νὰ ἐλκύουν τὰ πλήθη. Εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ὁ πραγματευτῆς τῶν δρόμων τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ὁ γυρολόγος καθ' ὄλον τὸν χρόνον, ὁ φιλικατζῆς, ποῦ ἐγκαθιστᾷ τὰς ἐορτὰς μίαν ἐξεδρίτσαν εἰς τὸν ἐμπορικὸν δρόμον. Δὲν πωλεῖ ἀπλῶς ἐμπόρευμα καὶ αὐτός, ἀλλὰ παρέχει τὴν γοητείαν τῆς ἀπάτης, τῆς ἀναγκαΐας εἰς τὴν ζωὴν ὅσον καὶ ὁ ἥλιος. Καλλιτέχνης κοινωφελῆς εἶναι. Καὶ πόσον εὐεργετικώτερος γίνεται εἰς τὰ παιδάκια καὶ τὰ κοριτσάκια, ποῦ τριγυρίζουν τὰ πολύχρωμα ἐκθέματά του. Ἐκεῖ ἀναδρoοῦνται εἰς τὴν συγκινητικὴν ποίησιν τῶν ἐπισήμων ἐορτῶν καρδοῦλες πισπιρίγγων τῆς λαϊκῆς τάξεως καὶ ἐκεῖ χορταίνουσι γοητείαν μυριάδες παιδικῶν ματιῶν, ἀφυπνίζονται καὶ χαίρονται φαντασίαι νεαρῶν ἐγκεφάλων. Ἐνα τυμπανάκι κροτοῦν, μία σαλπιγγούλα ἠχοῦσα, ἓνας καραγκιοζάκος χορευῶν καὶ γελῶν, ἓνα τοπάκι ἀναπηδῶν, μία κουκλίτσα ἀποκρύπτουσα τὴν ἀχυρένιαν καρδοῦλαν τῆς ὑπὸ χρωματιστὸν φόρεμα—πόση χαρὰ διὰ τὰς μικρὰς ὑπάρξεις!

Καταντᾷ ὁ ὑπαίθριος ἐορταστικὸς πωλητῆς δημιουργὸς ψυχικῶν ἀπολαύσεων, τὰς ὁποίας δὲν παρέχει οὔτε ὁ μῦθος, ἢ εὐκολωτέρα καὶ βαθυτέρα ποίησις τῆς ζωῆς.

1923.

Ἅ Βαρκάρης.

Ἅ Αναστασίου Πεζοπόρου.

Ποῖος τέλος πάντων θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν εἰς τὸν βαρκάρην τῶν λιμένων μας; Πρὶν ἀκόμη ἀγκυροβολήσῃ τὸ πλοῖον, θὰ ἀναρριχηθῇ, θὰ πηδήξῃ, θὰ ἀνατιναχθῇ ὡς ἐλαστικὴ σφαῖρα καὶ θὰ ἐκσφενδονίσῃ εἰς τὸ πλοῖον, ἀπὸ τὴν γέφυραν ἕως τὸ κύτος, μύδρους κραυγῶν, ἐπικλήσεων, ὕβρεων, βλασφημιῶν. Τὸ σκάφος τοῦ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου. Ἀποτελεῖ βέβαια τμῆμα τοῦ μηχανισμού τῆς ταξιδιωτικῆς ἐργασίας, ἐλάχιστον, ἀλλὰ αὐτὸς θέλει νὰ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς καιροὺς μάλιστα ἐξόχως δημοκρατικούς. Ὡθεῖ, πατᾷ, ἀνατρέπει, συγκλονεῖ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Πρὸς τί δὲ ὅλος ὁ πάταγος; Διὰ νὰ ἐργασθῇ. Ὅλοι ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται, ἀπὸ τὸν χρηματιστὴν ἕως τὸν ἐργάτην.

κύριοι. Τζάμπα ὅ,τι καὶ ἂν πάρετε. Ὅριστε, παρακαλῶ». Ὅσον ἀδιάφορον καὶ ἂν κινῆται τὸ πλῆθος ἐνώπιον τῶν προχείρων αὐτῶν πρατηρίων, πολλοί, περισσότεροι ἀπὸ ὅσοι ἤμποροῦν νὰ σταθοῦν εἰς τὸν στενὸν χῶρον, θὰ σταματήσουν. Σώματα σκύβουν ἐπὶ τῶν χύδην ἐκθεμάτων, χέρια ἀπλώνονται, πιάνουν, ψηλαφοῦν, ἐπιθεωροῦν, ἐκλέγουν. Ὁ ἀγοραστής εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀναστατώσῃ τὰ πάντα, νὰ βυθίσῃ τὸ χέρι του εἰς τὸ ἐσώτερον βάθος τῶν σωρῶν, νὰ ὑποβάλλῃ κάθε εἶδος εἰς τὸν αὐστηρότατον ἔλεγχον. Ὅρασις καὶ ἀφή ἐργάζονται ἐκεῖ ἐπὶ ὥρας. Ἐχουν ὡς ὑπόκρουσιν τὴν μελωδικὴν διατάλῃσιν τοῦ πωλητοῦ. Καρδερίνα μπορεῖ νὰ βραχνιάσῃ, ὄχι ὅμως καὶ αὐτός. Ὅμιλεῖ, ῥητορεύει, ψάλλει ἀπὸ τὴν ὀγδόην πρωινὴν ἕως τὴν ὀγδόην ἑσπερινήν. Δωδεκάωρος ἐργασία λάρυγγος. Ὅσον καὶ ἂν πληρώσετε τὰ ἐμπορεύματά του, πάντοτε θὰ τοῦ μείνεται χρεώστης. Εἶναι ὁ πανηγυρικώτερος τόνος τῶν μεγάλων λαϊκῶν ἑορτῶν εἰς ἡχον.

Ἄλλὰ καὶ ὁ πλοῦτος τῶν χρημάτων τῶν ἐμπορευμάτων του εἶναι ἀπαραμίλλος. Ποῦ πηγαίνει καὶ βρίσκει ὅλην τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐντατικῶν χρωμάτων. Παραδείσιον πτηνὸν εἶναι τὸ καρροτσάκι του. Μποροῦν νὰ εἶναι ἀπλᾶ, κοινά, χονδρά, βάνουσα,—ἀλλὰ τί εἶναι λεπτότερον σήμερα,—τὰ ἐκτιθέμενα, τὰ χρώματά των ὅμως εἶναι ζωηρά. Γνωρίζει νὰ εἶναι ὁ πλουσιώτερος καλλιτέχνης τῶν χρωμάτων. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τὸ πῶς θὰ εἶναι, ἀλλὰ γνωρίζει, ὅτι μία λαϊκὴ χρωμολιθογραφία σταματᾷ περισσότερους θεατὰς ἀφ' ὅσον ἕνας Τιέπολο*, ἕνας Βερονέζε*, ἕνας Τισιανός*. Οἱ πτηνοθήραι στήνουν τὸ βαλσαμωμένον γαρδῆλι των, αὐτὸς τὴν ἐμπορικὴν πολυχρωμίαν του. Δὲν μαγνητίζει μονάχα τὸ φίδι τὰ πουλάκια, ποῦ σαστισμένα φέρονται πρὸς τὸ στόμα του, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπορικὸν καρροτσάκι τοῦ μικροπωλητοῦ εἰς τὸν ἑορταστικὸν δρόμον. Περνᾷ ἀπὸ ἐκεῖ ἢ συνοικία, τὸ χωριό, ἢ ἐπαρχία, τὸ νησί, ἢ Ἀνατολή, ὅλη ἢ ἀδίστακτος διάθεσις πρὸς τὸ φαντακτερὸν χρῶμα. Συλλαμβάνεται ἔπως τὰ ρινίσματα τοῦ σιδήρου ἀπὸ τὸν μαγνήτην. Καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχαν τὰ χρώματα, θὰ τὰ ἐφεύρισκεν ὁ μικροπωλητὴς τῶν ἑορτῶν.

Εἶναι συγχρόνως ὁ μικροπωλητὴς καὶ ὁ μέγας παρήγορος τῶν πολλῶν, τῶν ἀπλοϊκῶν καὶ τῶν θλιμμένων καρδιῶν, αἱ ἑποῖαι ἔχουν τὴν ἀνάγκην τοῦ ψεύδους διὰ νὰ ζήσουν. Δὲν εἶναι μόνοι οἱ πολιτικοί, οἱ δραματικοί συγγραφεῖς, οἱ ἡθοποιοί, οἱ ῥήτορες,

ποῦ χρησιμοποιοῦν τὴν γοητείαν τοῦ ψεύδους διὰ νὰ ἐλκύουν τὰ πλήθη. Εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ὁ πραγματευτῆς τῶν δρόμων τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ὁ γυρολόγος καθ' ὄλον τὸν χρόνον, ὁ ψιλικάτζης, ποῦ ἐγκαθιστᾷ τὰς ἐορτὰς μίαν ἐξεδρίτσαν εἰς τὸν ἐμπορικὸν δρόμον. Δὲν πωλεῖ ἀπλῶς ἐμπόρευμα καὶ αὐτός, ἀλλὰ παρέχει τὴν γοητείαν τῆς ἀπάτης, τῆς ἀναγκαίας εἰς τὴν ζωὴν ὅσον καὶ ὁ ἥλιος. Καλλιτέχνης κοινωφελῆς εἶναι. Καὶ πόσον εὐεργετικώτερος γίνεται εἰς τὰ παιδάκια καὶ τὰ κοριτσάκια, ποῦ τριγυρίζουν τὰ πολύχρωμα ἐκθέματά του. Ἐκεῖ ἀναδρoσίζονται εἰς τὴν συγκινητικὴν ποίησιν τῶν ἐπισήμων ἐορτῶν καρδοῦλες πισπιρίγγων τῆς λαϊκῆς τάξεως καὶ ἐκεῖ χορταίνουσι γοητείαν μυριάδες παιδικῶν ματιῶν, ἀφυπνίζονται καὶ χαίρονται φαντασίαι νεαρῶν ἐγκεφάλων. Ἐνα τυμπανάκι κροτοῦν, μία σαλπιγγούλα ἤχοῦσα, ἓνας καρραγκιοζάκος χορεύων καὶ γελῶν, ἓνα τοπάκι ἀναπηδῶν, μία κουκλίτσα ἀποκρύπτουσα τὴν ἀχυρένιαν καρδοῦλαν τῆς ὑπὸ χρωματιστὸν φόρεμα—πόση χαρὰ διὰ τὰς μικρὰς ὑπάρξεις!

Καταντᾷ ὁ ὑπαίθριος ἐορταστικὸς πωλητῆς δημιουργὸς ψυχικῶν ἀπολαύσεων, τὰς ὁποίας δὲν παρέχει οὔτε ὁ μῦθος, ἢ εὐκολωτέρα καὶ βαθυτέρα ποίησις τῆς ζωῆς.

1923.

Ὁ βαρκάρης.

Ἀναστασίου Πεξοπόρου.

Ποῖος τέλος πάντων θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιβάλλῃ τάξιν εἰς τὸν βαρκάρην τῶν λιμένων μας; Πρὶν ἀκόμη ἀγκυροβολήσῃ τὸ πλοῖον, θὰ ἀναρριχηθῇ, θὰ πηδήξῃ, θὰ ἀνατιναχθῇ ὡς ἐλαστικὴ σφαῖρα καὶ θὰ ἐκσφενδονίσῃ εἰς τὸ πλοῖον, ἀπὸ τὴν γέφυραν ἕως τὸ κύτος, μύδρους κραυγῶν, ἐπικλήσεων, ὕδρεων, βλασφημιῶν. Τὸ σκάφος τοῦ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου. Ἀποτελεῖ βέβαια τμήμα τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ταξιδιωτικῆς ἐργασίας, ἐλάχιστον, ἀλλὰ αὐτὸς θέλει νὰ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς καιροὺς μάλιστα ἐξόχως δημοκρατικούς. Ὡθεῖ, πατᾷ, ἀνατρέπει, συγκλονεῖ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Πρὸς τί δὲ ὅλος ὁ πάταγος; Διὰ νὰ ἐργασθῇ. Ὅλοι ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται, ἀπὸ τὸν χρηματιστὴν ἕως τὸν ἐργάτην.

Τὸν θόρυβον τοῦ λεμβούχου ἀγνοοῦν καὶ οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ὅ,τι ἔχουν καὶ δὲν ἔχουν, οἱ χρηματισταί.

Δύο εἶναι αἱ μεταπτώσεις τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν κραυγῶν τοῦ πορθιμέως, ἡ ἄπειρος γλυκύτης καὶ ἡ μεγίστη ὀργή. Μὲ τὴν πρώτην σαγηνεύει θύματα, μὲ τὴν δευτέραν τὰ βασανίζει.

—³Αφεντικό, βάρκα γιὰ ἔξω, παρακαλῶ;

Τρυφερώτερα δὲν θὰ εἶναι τὰ γιασεμιὰ τοῦ παραδείσου ἀπὸ τὴν πρόσκλησίν του. Οἱ ἐπιδάται ἔχουν ἀρκετὴν πείραν τῆς μελωδικῆς γλύκας.

—Νὰ μὲ προτιμήσης, ἀφεντικό, νὰ χαρῆς τὰ μάτια σου. Ἐδῶ εἶμαι, κύριε. Περιμένω. Θὰ σὲ βγάλω ἔξω ἀπάνω στὰ πούπουλα. Ἐφέντη, 23 εἶναι ὁ ἀριθμὸς μου.

—Ἐστω, ἔλα.

Δὲν ἔχει κανεὶς τὸ σχοινὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ δεθῆ ἀπέναντι τῶν νεωτέρων τούτων Σειρήνων. Ἐνδίδει. Ἄλλως τε κολυμβῶν δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀποδιεασθῆ, ἂν καὶ αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ προτιμότερον.

—Τί θὰ σοῦ δώσω, φίλε μου;

Ὁ φίλος εἶναι συμβιβαστικὸς ἔσον ἂν ἦτον ἡ Εὐρώπη, θὰ ἐβασίλευεν ἡ πολιτεία τῶν ἀγγέλων εἰς τὴν γῆν.

—Ἀφεντικό, σύμφωνα μὲ τὴν διατίμησιν.

Ὁ βρόχος ἐρρίφθη εἰς τὸν λαίμῳ τοῦ θύματος. Αὐτὴ ἡ «διατίμησις» διαφέρει ἀρκετὰ ἀπὸ λιμένα εἰς λιμένα, ἀλλὰ ἡ μέθοδος τῆς ἐφαρμογῆς τῆς εἶναι περίπου ἡ αὐτή, ἰδίως ὅταν πρόκειται νὰ ἀποδιεασθῆ τὸ θῦμα διὰ νὰ ἐπανεπιδιεασθῆ: τὴν τελευταίαν στιγμὴν ζητεῖται τὸ διπλοῦν τίμημα. Ἄν ὑπάρχη ἀκόμη ἀπλοῦς τόσον, ὥστε νὰ ἐκπλαγῆ ἐκ τῆς ἀξιώσεως καὶ νὰ μὴν ὑποταχθῆ εἰς αὐτήν, λαμβάνει τὴν ἐξήγησιν ὅτι εὐρίσκεται εἰς ἀπάτην, εἰς τὸ ἄδικον.

—Εἴκοσι δραχμῆς, ἀφεντικό, ποῦ σὲ ἔβγαλα καὶ εἴκοσι ποῦ σὲ φέρνω μέσα, σαράντα.

—Ἄλλὰ εἴπαμε σύμφωνα μὲ τὴν διατίμησιν;

—Λάθος κάνεις, ἀφεντικό.

Πάντοτε μοῦ συμβαίνει νὰ παρατηρῶ πολλὰ ἀφεντικά νὰ κάμνουν αὐτὸ τὸ λάθος. Ἀγαθοὶ ἄνθρωποι ἀποροῦντες. Ἀγαθώτεροι ἂν ἐπιμείνουν εἰς τὴν ἀποψίν των. Ἀνετέμνεται ὀλόκληρος ὁ βίος των, ἀλλὰ καὶ ὁ κοινωνικὸς τοιοῦτος μὲ κραυγὰς ἰσχυράς, αἱ ὅποια θὰ ἔθραυον ὄχι τὴν ἄρνησιν, ἀλλὰ καὶ σιδηρᾶς πύλας.

Ἔτσι εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος. Δὲν καταλαβαίνει καὶ τοῦ πτωχοῦ τὴν θέσιν. Νὰ μὴ ζήση καὶ αὐτός. Ὅριστε μας, ὁ κύριος δίνει δέκα χιλιάδας γιὰ τὸ βαπόρι καὶ λυπάται ἕνα ἑκατοστάριον διὰ τὸν βαρκάρη. Ὁ σιγαροπώλης ἐπιβεδαιοῖ, κατανεύων εἰς τὴν ἀποθάβραν. Ἀποδοκιμάζει τὴν κοινωνίαν ἐπίσης: «Ἄφεντάδες εἶναι αὐτοί; Δὲν ἐπῆραν οὔτε ἕνα πακέτο σιγάρα».

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ λεμβοῦχος δηλοῖ κατηγορηματικῶς, ὅτι δὲν δέχεται τὴν ἀμοιβήν. Μπορεῖ ὁ κύριος νὰ πάρῃ πίσω καὶ τὰς εἴκοσι δραχμάς. Δὲν θέλει τίποτε, βρὲ ἀδελφέ. Ὅπως ἔγινεν ὁ κόσμος, δὲν χρειάζεται αὐτὸς καμμίαν ἀμοιβήν. Ἄρκει ὅτι ἐπολέμησε εἴκοσι χρόνια. Ἐπιστρέφει περιφρονητικῶς τὰ χρήματα.

Εἶδα ἀγαθὸν ἐπιβάτην εἰς παρομοίαν περίστασιν νὰ λαμβάνῃ τὰ ἐπιστροφόμενα χρήματα καὶ νὰ τὰ ξαναβάξῃ εἰς τὴν τσέπην του. Ἀνῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον, χωρὶς νὰ κοιτάξῃ πίσω του. Συνέβη τότε χαριτωμένη σκηνή. Καθὼς ἦσαν δύο οἱ λεμβοῦχοι, ὁ ἕνας ἀνησύχησε ἐκ τοῦ διαδήματος τοῦ συναδέλφου του καὶ τὸν ἤκουσα νὰ τοῦ λέγῃ ταραγμένος: «Βρέ, τί ἔκαμες; Αὐτὸς τὰ ἐπῆρε στ' ἀλήθεια τὰ λεφτὰ πίσω». Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκλείσθη εἰς τὴν καμπίναν του καὶ δὲν ἐνεφανίσθη παρὰ μετὰ τὴν ἄπαρσιν τοῦ πλοίου. Ἐπὶ ἀρκετὸν ἡκούαμεν ἐκ τῆς γεφύρας τὰς διαμαρτυρίας τῶν πτωχῶν συνεταίρων διὰ τὴν ναυαγήσασαν ἐπιχείρησιν: «Βρέ, ἔθγα νὰ σοῦ πληρώσουμε καὶ τὸ ναῦλο!» Ἐξῆλθε πράγματι ὁ κακὸς ἄνθρωπος, καὶ ἡ ἀπάθειά του, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκοίταζε τὴν ἀναπαλλομένην λέμβον ἐπὶ τῶν κυμάτων, τοὺς ἐδαιμόνισε τόσον, ὥστε ἤρχισαν νὰ ἀλληλοῦερίζωνται. Τέλος ἐδάρησαν. Τότε ὁ σκληρὸς ἀνὴρ ὠμίλησε: «Ὅπωςδὴποτε κάποια τάξις».

1923.

Γ'. ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

Ὁ κακὸς μαθητής.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Ἐξαίρω τὸν μαθητὴ τοῦ Πανεπιστημίου. Τοῦτος ὑποθέτεται ἐγγλίκος, καὶ θὰ ἔχῃ ἀκολούθως ἄλλη γνώση, ἄλλη διαγωγὴ. Ἐγγωῶ δὲ τὸν μαθητὴ τῶν κατωτέρων ἐκπαιδευτηρίων.

Τούτος, ώς επί τὸ πλεῖστον, δὲν ἐννοεῖ καὶ δὲν ἐκτιμᾷ τὴν ἀξία τῆς μαθήσεως. Πηγαίνει στὸ σχολεῖον, ἐπειδὴ ἐσυνήθισε ἕως ἀπὸ νήπιου νὰ πηγαίνει, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς του τότε θέλουνε νὰ ἐξακολουθῇ νὰ πηγαίνει, καὶ ἐπειδὴ βλέπει πού καὶ τ' ἄλλα παιδιὰ πηγαίνουνε. Ἀλλὰ στὸ σχολεῖο του γυρεύει κάθε ἄλλο παρὰ νὰ μάθῃ.

Ἡ τάξη δὲ αὐτὸν εἶναι ἕνα εἶδος συνεταιρισμοῦ, ὅπου ἐντὸς ὀλίγου καὶ αὐτὸς συνεταιρίζεται. Καὶ ἐπειδὴ σ' ἐκείνη τὴν ἡλικία τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ φρονήματα λίγο διαφέρουν μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν, δὲν θ' ἀργήσουνε συμφωνοῦντες νὰ εὔρουνε πὼς οἱ ἑορτές καὶ κάθε ἄλλο πού ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν ἀηδία τοῦ μαθήματος εἶναι εὐτύχημα, καὶ συνομῶνονται διὰ νὰ ὑποχρεώνουνε τοὺς καθηγητὲς νὰ ἐορτάζουνε.

Δὲ φθάνει. Ἐντὸς τοῦ σχολαστικοῦ χρόνου τὰ ἐκπαιδευτήρια ἔχουνε διακοπές, κάποτε ἀπὸ πολλὰς ἡμέρες, καὶ τὸ καλοκαίρι μίαν ἀπὸ μῆνες. Ὁ δὲ τοιοῦτος μαθητὴς, σ' ὅλες ὅσες διακοπές, δὲν ἀνοίγει ποτὲ βιβλίο.

Παρομοίως, ὅταν ξημερώνῃ ἑορτή, δὲν πιάνει μήτε τότε βιβλίο. Καὶ πραγματικῶς, τί νόημα ἔχει ἢ σπουδὴ τοῦ ἐκείνη τῆ βραδιά, ἀφοῦ σκοπὸς τῆς σπουδῆς του δὲν εἶναι ἡ προκοπὴ του, ἀλλὰ τὸ νὰ μπορέσῃ νὰ πῆ τὸ μάθημα, καὶ μάθημα τὴν ἀκόλουθην ἡμέρα δὲν εἶναι;

Ἐπειδὴ δὲ, πηγαίνοντας εἰς τὸ σχολεῖο, μόνος του σκοπὸς εἶναι νὰ πῆ τὸ μάθημα, καὶ ἂν δυνατόν «νὰ περάσῃ», κάθε ἀπάτη πρὸς τὸν καθηγητὴ τοῦ εἶναι χρήσιμη, καὶ τὴ μεταχειρίζεται προθύμως.

Εἰς δὲ τὰς προετοιμασίες του διὰ τὰς ἐξέτασες τῆς χρονιάς, ὁ κακὸς μαθητὴς, ἀντὶ νὰ βαλθῇ νὰ συνάξῃ μὲ τὸ νοῦ του ὅλες τὰς γνώσεις ὅπου εἰς τὸν σχολαστικὸν χρόνον ἀπόκτησε, καὶ νὰν τὰς οἰκειοποιήσῃ στὸν ἑαυτὸ του διὰ τῆς ἐπανεπιλημμένης μελέτης, ἐτοιμάζει μόνον καλὰ-κακὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα πού σὲ κάθε βιβλίο νομίζει πιθανὸ νὰ ἐξετασθῇ καὶ καλεῖ διὰ τὴν στιγμὴ τῆς ἐξέτασης μαθητὰδες φίλους του, οἱ ὅποιοι στεκόμενοι ὀπίσθωθ' αὐτοῦ, τὸν βοήθουν κρυφὰ στὰς ἀποκρίσεις.

Μὲ τοῦτο τὸν τρόπον ὁ τοιοῦτος μαθητὴς ἐλπίζει: «νὰ περάσῃ». Ἄν δὲ ἀποτύχῃ... οἱ καθηγηταὶ τὸν ἀδικήσανε!¹.

1 Ἐδῶθε ἤθελε ἔλλειπει κάτι, ἂν δὲν ἔλεγα ὅτι, καὶ ὁ πατέρας τότε τὰ βάνει μὲ τὸν καθηγητὴ, τὸν ὁποῖον μέμφεται καὶ βρίζει, ὡς ἀδικήσαντα τὸ παιδί του!...

Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος μαθητὴς ἀξαίνει* ἀμαθῆς. Καὶ ὅταν ἔρθῃ εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, εἶναι ἀνίκανος καὶ ἀνάξιος διὰ κάθε ἐργασία. Συγκραταλογίζεται μὲ τοὺς χυδαίους, καὶ δὲν ἔχει νὰ προσμείνη παρὰ τὴν ἀψηφισία τῶν συμπολιτῶν του.

1886.

Ἐ καλὸς μαθητὴς.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Ἐ καλὸς μαθητὴς, καὶ ἐννοῶ ἐπιμελὴς μαθητὴς, εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ σπουδάζει, ὄχι διὰ νὰ ξέρῃ νὰ πῆ τὸ μάθημα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ μάθηση.

Ἐ καλὸς μαθητὴς, ἀντίθετο τοῦ κακοῦ μαθητῆ, θεωρεῖ κάθε μάθημα ὡς μερίδα πνευματικῆς τροφῆς, τὴν ὅποια προσπαθεῖ ν' ἀφομοιώσῃ μὲ τὴν ψυχὴ του. Δὲν τότε δικαίει* νὰν τὸ μάθη· ἀλλ' ἀφοῦ τὸ μάθη, τὸ ἐξετάζει σὰν ἀνατόμος εἰς ὅλα του τὰ μέρη, ποριζόμενος ἀπὸ αὐτὸ τὴν ὅσο περισσότερην ὠφέλεια.

Οἱ ἑορτὲς δὲν εἶναι δι' αὐτὸν ἀφορμὲς νὰ διασκεδάσῃ· ἀλλὰ εὐκαιρίες νὰ καταγίνεται ἐλευθέρως καὶ ἀνεμποδίστως εἰς τὴ σπουδὴ του.

Μένει ἀμέτοχος εἰς τὸν συνεταιρισμὸ τῆς τάξεως. Γυρεύει τὴ δουλειά του, δηλαδὴ τὴ σπουδὴ του· καὶ ἀδιαφορεῖ εἰς τὰς ἑορτὰς, ἐπειδὴ αὐτὸς τὰς κάμνει σπουδάσιμες.

Ἐ τοιοῦτος ἐπιμελὴς μαθητὴς εἶναι πάντα ἕτοιμος νὰ δεχθῇ ἐξέτασες. Καὶ ὅμως εἰς τὰς γενικὰς ἐξέτασες τοῦ σχολαστικοῦ χρόνου, ἀφιερώνεται στὴ σπουδὴ, καὶ σπουδάζει ἀκατάπαυτα διὰ νὰ τακτοποιήσῃ στὸ πνεῦμα του τὰς γνώσεις ὁποῦ ἔλαβε μέσα στὸ χρόνο· νὰ κάμῃ μὲ αὐτὰς, εἰς κάθε κλάδο μαθήσεως, ἕνα σύνολο τακτοποιημένο· τὸ ὅποιον θέλει εἶναι ἢ ὠφέλεια ποῦ τοῦ ἐπρόκυψε ἀπὸ τοὺς κόπους του τῆς χρονίᾳς ἐκείνης, καὶ μέρος τῆς περαιτέρω του μόρφωσης, καὶ τῆς μελλούσης προκοπῆς του.

Ἐ μαθητὴς τοῦτος, ὅταν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, θέλει ἔχει προκοπὴν, ἰκανότητα, ἡμπόρεσιν· καὶ θέλει εἶναι ποθητὸς καὶ ἐπιζήτητος εἰς ὅλα τὰ μέρη· ὥστε καὶ νὰ μπορῇ νὰ ζῆ, ἂν τοῦ χρειασθῇ, μὲ τὴν προκοπὴ του. Ἐπειδὴ, «ὅποιος ξέρει, μπορεῖ».

1886.

Ὁ οἰκονόμος.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Ἡ οἰκονομία εἶναι ἡ μόνη ἀρμόζουσα κατάστασις εἰς ἐξευγενισμένον καὶ τίμιον ἄνθρωπον.

Οἰκονομῶ θὰ πῆ νέμω οἶκον, κυβερνῶ οἶκον. Εἰς δὲ τὴν κυβέρνησιν, τὴν οἰκονομίαν τοῦ οἴκου, ἀνάγονται πολλὰ εἶδη συμφερόντων, τὰ ὅποια ὁ οἰκονόμος οἰκονομεῖ.

Ἡ κυβέρνησις τῶν χρημάτων τοῦ οἴκου εἶναι μόνον ἓνα ἀπὸ τὰ οἰκονομήσιμα, καὶ ὁ οἰκονόμος τὰ οἰκονομεῖ καλῶς, ἐξοδεύοντάς τα ἀναλόγως μὲ τὴν ἡμπόρεσιν ὅπου τοῦ δίνει ἡ ποσότης των, καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῆς οἰκογενείας. Προσπαθεῖ νὰ κάμῃ ὥστε νὰ μὴ λείπῃ τῆς οἰκογενείας του τίποτε ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, νὰ ἔχῃ ὅσα περισσότερα ἀπὸ τὰ ὠφέλιμα, καὶ ν' ἀποφεύγῃ ὅσο μπορεῖ τὰ ἀνωφελεῖ καὶ περιττὰ κάθε εἶδους.

Οἰκονομεῖ ἀκολούθως τὴν υἰεῖαν τῆς οἰκογενείας, πορίζοντας δι' ὅσον τοῦ συγχωροῦν τὰ μέσα του, καλὴν τροφήν, εὐάερον κατοικίαν, ἀνάλογον καλὴν ἐνδυμασίαν καὶ καθαριότητα εἰς ὅλα.

Οἰκονομεῖ τὴν διανοητικὴν ἀνατροφὴν τῆς οἰκογενείας· ἀρχίζοντας ἕως ἀπὸ εὐθύς τὴν διάπλασιν τοῦ μέλλοντος τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, καὶ φροντίζοντας πῶς νὰ καταστήσῃ τὸ καθένα κατὰ τὸ γένος του, τὴν κλίσιν του, καὶ τὴν ἐπιδεικτικότητά του, ἱκανὸ νὰ πορίζεται μιὰ μέρα, χρείας τυχούσης, τὰ ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησίν του.

Οἰκονομεῖ τὴν ἠθικὴν ἀνατροφὴν τῆς οἰκογενείας· ἐνουσιῶντας εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἠθικὴν, καὶ δίνοντας ἠθικὰ παραδείγματα. Ὡς ἀκόμη προμηθεύοντας ὠφέλιμες σχέσεις μὲ ἄλλες ἔντιμες οἰκογένειες· καὶ ἀποφεύγοντας ὅσο τὸ δυνατόν ἄλλες σχέσεις ἀμφίβολες. Διὰ τῆς τιμίας καὶ ἀμέμπτου διαγωγῆς του ὁ οἰκονόμος οἰκογενειάρχης ἀποκτᾷ διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἠθικὸν κεφάλαιον τὸ καλὸν του ὄνομα. Ἡ ὑπόληψίς του θέλει ἀντανακλᾷ καὶ ὠραῖζει ὅλην του τὴν οἰκογένειαν, καὶ τὰ παιδιὰ του θέλει ἐκτιμῶνται ὡς ἀναθρέμματα τοῦ πατρὸς ἐκείνου.

Ὁ τοιοῦτος γνωστικὸς οἰκονόμος ξεύρει νὰ παράγῃ, ξεύρει νὰ διατηρῇ, ξεύρει νὰ ξοδεύῃ. Διὰ τῆς οἰκονομίας του μπορεῖ στὴν

περίστασι νὰ γίνεται καὶ ὁ Σαμαρείτης τῶν ληστευομένων, τῶν ἀδικουμένων, τῶν ἀναξίως πασχόντων. Ἐπειδὴ ὅλα μπορεῖ ὁ οἰκονόμος νὰν τὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς οἰκονομίας.

Ἄλλα ἔθεν τὰ συμφέροντα, ὑλικά, ὑγιεινά, διανοητικά, ἠθικά, κλπ. κτλ. θὰν τὰ οἰκονομῇ ὁ γνήσιος οἰκονόμος, ἐξοδεύοντας πάντοτε γνωστικά, ἐπειδὴ οἰκονομῶ δὲν θὰ πῆ ἐξοδεύω λίγο, ἀλλὰ ἐξοδεύω καλά.

Ἔτσι ὁ οἰκονόμος ἀρχίζει τὰς ἡμέρας του φρονίμως, καὶ τὰς τελειώνει εὐτυχῶς.

1886.

Ὁ χαιρέκακος.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Ὁ χαιρέκακος εἶναι κακόψυχος. Χαίρεται στὸ κακό, καθὼς ὁ φιλόκαλος χαίρεται στὸ καλό. Καθένας ἀπὸ τοὺς δύο τούτους χαίρεται στὰ πράγματα ποὺ μοιάζουνε τῆς ψυχῆς του· καὶ ὁ χαιρέκακος χαίρεται στὰ κακὰ ποὺ μοιάζουν τῆς ἐδικῆς του.

Καίεται τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου του; Ἄν αὐτὸς δὲν ἔχῃ σπίτι, χαίρεται ὅτι τώρα οὐδὲ ὁ γείτονάς του δὲν ἔχει. Ἄν ἔχῃ, χαίρεται καὶ τότε ὅτι αὐτὸς ἔχει καὶ ὁ γείτονάς του δὲν ἔχει.

Ἀπέθανε τὸ παιδί τοῦ συγγενῆ του; «—Αἱ! μὰ εἶναι ἀπὸ καιρὸ ποὺ ἐκεινοῦ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πᾶνε ὅλα καλά. Νὰ λάβῃ κι' ἐκεῖνος μιὰ πίκρα».

Προμηγνύεται πόλεμος, καὶ αὐτὸς δὲν ἔχει παιδιὰ νὰν τοῦ πάρουνε; Ὁ χαιρέκακος εἶναι πολεμικός. Φωνασκεῖ ὑπὲρ τοῦ πολέμου, καὶ ἐντρυφεῖ στὴν ἰδέα ὅτι κινδυνεύουν τὰ παιδιὰ τῶν ἄλλων.

Νὰ ὑποφέρῃ ὁ κόσμος! Ἴδου ἡ εὐχαρίστηση τοῦ χαιρέκακου! Τὸ καλὸ τὸν πικραίνει!

Ὁ χαιρέκακος, καὶ ἐργάζεται συχνὰ χαιρεκάκως. Ἐβάλλθηκε ἕνα εὐμορφο σκαλὶ μαρμάρينو σὲ μία νέαν οἰκοδομή; Τῆ νύχτα ὁ χαιρέκακος τὸ τσακίνει. Τσακίνει τὰ φανάρια τῆς χώρας. Κρημνίζει τὰς λιθίδες* εἰς τὴν ἐξοχή. Ξεφλουδίζει τὰ δένδρα. Καὶ κατομεταχειρίζεται τὰ ζῶα, ἀδιαφορῶντας εἰς τὸν πόνο τους.

Ἄν εἶναι ἀνώτερης κοινωνικῆς τάξεως, ἢ ἂν μόνον οἱ περιστασεὶς τὸν ἐβάλλανε σ' ἀνώτερη θέση καὶ ἔχῃ ἡμπόρεση, μεταχειρίζεται τὴν ἡμπόρεσίν του ἐπὶ κακοῦ· σπέρνει ζιζάνια μεταξὺ τῶν

κοινωνικῶν τάξεων· προκαλεῖ ἀντιζηλίεις μεταξὺ ἐπαρχιῶν διχόνοιας μεταξὺ ὁμόρων ἐπικρατειῶν, καὶ ἐμψυχώνει τὸν πόλεμον, ὅταν τὸν βλέπη πιθανόν.

Ὁ κακόφυχος καὶ διεστραμμένος τοῦτος χαιρέκακος, κακολογεῖ καὶ μέμφεται κρυφὰ τὸν γείτονά του, τὸν συγγενῆ του, τὸν φίλο του, τὸν καλύτερό του· καὶ χορταίνει κακίαν, ἢ ὁποῖα τοῦ φθείρει τὰ σπλάγχνα του.

Ἄν ἀκούσῃ δυστύχημα, τρέχει εὐθὺς νὰν τὸ διαδώσῃ στὸν τόπον, ὑποκρινόμενος λύπην.

Ἄν ἀκούσῃ εὐτυχίῃ τὸν ἀδερφό του, λέγει ὅτι χαίρεται. Καὶ πασχίζει νὰ δείξῃ ὅτι χαίρεται, ἀλλὰ δὲν πιτυχαίνει.

Ὁ χαιρέκακος ἐπιθυμεῖ τὸ κακό, καὶ κάνει τὸ κακό, καθὼς ὁ φιλόκαλος ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸ, καὶ κάνει τὸ καλὸ. Ἔτσι, βρίσκεται σὲ θέσῃ ποῦ μπορεῖ νὰ βλάψῃ; Προτιμᾷ νὰ βλάψῃ τὸν ἐδικόν του, τὸν φίλο του, ἐκείνον τοῦ ὁποίου χρεωστεῖ περισσότερο χρέος. Ὡς ὁ φιλόκαλος ἤθελε προτιμήσει νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἐδικόν του, τὸν φίλο του, τὸν εὐεργέτη του.

Εὐεργέτησε τὸν χαιρέκακο, καὶ θέλει τὸν ἰδίῃς νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του ἀπάνου στὸ καλὸ ποῦ τοῦ κάνεις, καθὼς τὰ κλεῖ ἢ γάτα ἀπάνου στὸ ψωμί ποῦ τῆς δίνεις· ἐπειδὴ ὁ χαιρέκακος εἶναι καὶ ἀχάριστος.

1886.

Ὁ προληπτικὸς καὶ ὁ δεισιδαίμων.

Ἀνδρέου Δασκαράτου.

Ὁ δεισιδαίμων τάζεται τῆς Παναγίας νὰν τοῦ κάμῃ τὸ παιδί του καλὰ, καὶ νὰν τῆς πάῃ τὸ τάμα. Ἄν τὸ παιδί του γένη καλὰ, πιστεύει πὼς ἡ Παναγία τὸ ἔκαμε καλὰ χάριν τοῦ τάματος. Τὸ ὅποῖον ἂν δὲν τῆς τὸ πάῃ, καὶ συμβῆ ἔπειτα στὸ παιδί ν' ἀπεθάνῃ, πιστεύει πὼς ἡ Παναγία τοῦ τὸ ἐσοκίτωσε, ἐπειδὴ δὲν τῆς ἐπῆγε τὸ τάμα!...

Ὁ προληπτικὸς πιστεύει τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἀδασκάματος, τῆς γλωσσοφαγίας, καὶ τοῦ ματιοῦ, καὶ μάλιστα εἰς τὰ παιδιὰ. Ἔτσι, ὅταν τοῦ παραπαιναῖς τὸ παιδάκι του, καὶ τὸ χαίρεσαι, σοῦ ζητεῖ νὰν τὸ φτύσῃς, γὰ νὰ μὴν τὸ πιᾶσῃ τὸ ἀδάσκαμα! Ἄν ὁμορφο παιδάκι ἀρρωστήσῃ, δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔφαε τὸ μάτι!...

Ὁ δεισιδαίμων πιστεύει πὼς οἱ καμπάνες ἔχουν κι' ἐκίε̄ς κἀτι

τι λατρεύσιμο, καὶ κάνει τὸ σταυρό του ὅταν ἀρχίζουσι νὰ σημαίνουνε. Φιλεῖ δὲ καὶ τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας του, τὴν ὁποίαν παρομοίως σέβεται, καὶ μισολατρεύει.

Ὁ προληπτικὸς πιστεύει πὼς τὴν Τρίτη εἶναι ἄτυχο νὰ ἀρχίξῃ δουλειά. Καὶ ἂν τὴν ἀρχίσει καὶ τοῦ ἦλθε κακὰ, τὸ ἀποδίδει στὴν Τρίτη.

Ὁ δεισιδαίμων πιστεύει πὼς οἱ κακοὶ ἄνθρωποι βρικόλακιάζουσι· καὶ σκιάζεται τὸ βρικόλακά τους.

Ὁ προληπτικὸς πιστεύει πὼς ἂν ἡ κουκουδάγια λαλήσῃ ἀπάγου στὰ κεραμίδια του, τοῦ προμηνάει κακὸ.

Ὁ δεισιδαίμων βρασοφορεῖ τὸ παιδάκι του, γιὰ νὰν τὸ προφυλάξῃ ἀπὸ ἐνάντια.

Ὁ προληπτικὸς θεωρεῖ τὸν ἀριθμὸ δεκατρία ὡς ἀπαίσιον. Καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸν τὴν ἐνδεχόμενην ἀποτυχία του.

κ.τ.λ.

κ.τ.λ.

Συνήθως δὲ Δεισιδαιμονία καὶ Πρόληψη, ἀδελφὲς ὁμοσούσιες, εἶναι καὶ ἀχώριστες· καὶ εὐρίσκονται συνύπαρχτες εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπο. Ἐπειδὴ, τόσο τῆς μιᾶς, σὰν καὶ τῆς ἄλλης, βάση τους εἶναι ἡ πλάνη. Σωρεῖα σφαλμένων πεποιθήσεων! Ἴδου τὸ παραγίμισμα ψυχῆς καὶ πνεύματος, τόσον τοῦ προληπτικοῦ, σὰν καὶ τοῦ δεισιδαίμονος.

Κατὰ φυσικὸν λόγον, οἱ σφαλμένους τοῦτες πεποιθήσεις τυραννοῦν τοὺς ἀμαθεῖς μᾶλλον καὶ μὴ ἀνεπτυγμένους ἀνθρώπους. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἀνεπτυγμένοι νόες εὐρίσκονται συχνὰ λερωμένοι ἀπὸ τὰ ἀνάξια τοῦτα, τὰ ὅποια τοὺς ἐμείνκανε βέβαια ἀπὸ τὴν παιδική τους ἀνατροφή.

1886.

Τύποι τῆς ἰχθυογοῦσας.

Σπύρου Μελά.

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου: ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἐχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν δρίζοντα· τὰ ψαράδικα, κατὰ κλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουσι μὲ παράγες ἐμποροπνηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος: Εἶναι ἡ ἄμπωτις... Αἴφνης ἑκατοντάδες κασέλλες ἀνοίγονται, κιθώτια

ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθῶδεις θησαυρούς: ἀπὸ τὸν βροδίζοντα χρυσοῦ τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας, μὲ σπάρραχνα γαρούφαλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο: Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, αἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, θραχινιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαῖ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους:

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιά! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω; Ἐνα κεφάλι τῶχω κι' αὐτὸ ῥωμέικο!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανεὶς ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καί, ἂν ἔχη καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον: Εἶναι ὁ **φλεγματικός**, ἄγνωστον πῶς ἐξοκείλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὀργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἕξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πολισίμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν βράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδιάμα μόλις ὁρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδιάμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει: νὰ περιμένη καὶ νὰ ἐπιμένη σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως, ἐκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμὴν, πασσάρει τὰ χρήματά του καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ ἂν τὸν ἴδῃτε, κολλημένον εἰς τὸν πάγκον, ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερὸν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, ὁ **καπετὰν Φασαγίας**. Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μισὴ ὀκτὰ ψάχνει γιὰ

σακκούλα, ἡ μισὴ ὀκτὼ ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ἕνας τρίτος, τσακνώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὐρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶν, ἐνῶ ἔρχεται συνήθως στάς δέκα, τοῦ σχίζουσι εἰς τὸν συνωστισμόν τῆ σακκούλα, τρέχει νῦν ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει νῦν ἀνοιξήν δρόμον, βλέπει ἕνα ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτῆ, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειράν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καὶ τέλος, ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικόν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρεῖται, ὕβρει, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζὶ μὲ τὴ σακκούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαριάς εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά: Ζητεῖ τὴ σακκούλα!

Ἄλλος τύπος εἶναι ὁ **κύριος Μελέτης**. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ, ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται, εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον, καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως:

—Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καὶ ἄς ἀποθάνωμεν! Ἄνθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἄδᾶμ καὶ τῆς Εὐᾶς, ὅπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία... Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν:

—Ὅριστε, περάστε. Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθῆστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ χέρια; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του: **τὸν ἄρπαγα**. Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἕνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὄλους, ἀναποδογυρίζει ὄλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίον βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιπούρες, τὲς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καί, πρὶν προλάβῃ κανεὶς νῦν ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρεῖται πολὺ εὐτυχὴς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη* εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

1920.

6. ΣΑΤΙΡΑΙ.

Ἡ ἑλληνικὴ βιβλιοφιλία.

Παύλου Νιοβάνα.

Δύο μεγάλους φίλους ἔχουν τὰ βιβλία εἰς τὸν κόσμον αὐτόν: τοὺς ποντικούς καὶ τοὺς Ἑλληνας. Κάθε ἄνθρωπος ποὺ ἔχει εἰς τὸ σπίτι του τὸ περιττὸν ἔπιπλον, τὸ ὀνομαζόμενον βιβλιοθήκη, εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Ἐγὼ, λόγου χάριν, ἐὰν εἶχα κάποτε μερικὰ βιβλία καὶ ἐὰν δὲν ἔχω σήμερον, τὸ ὀφείλω εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς παράγοντας. Τὰ μισὰ μοῦ τὰ ἔφαγαν οἱ ποντικοί, χωρὶς νὰ γίνουν σοφώτεροι ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν. Τὰ ἄλλα μισὰ μοῦ τὰ ἔφαγαν οἱ φιλαναγνώσται φίλοι.

—Μοῦ δανεῖζεις, καημένε, κανένα βιβλίον, νὰ περνᾶω τὴν ὥρα μου;

—Πολὺ εὐχαρίστως, φίλε μου. Τί εἶδος βιβλίον θέλεις;

—Ὅ,τι καὶ νὰ εἶναι! Μοῦ εἶναι ἀδιάφορον.

Ὁ Ἑλλην φιλαναγνώστης δὲν ἔχει προτιμήσεις. Τὸν ἐνδιαφέρουν ἐξ ἴσου ὅλα τὰ βιβλία. Πῶς ἤμπορεῖ λοιπὸν νὰ τοῦ ἀρνηθῇ κανεὶς τὸν πνευματικὸν του ἄρτον; Δὲν τὸν ἀρνήθηκα ποτέ μου εἰς κανένα. Βαθμηδὸν τὰ ἐρμάρια τῆς βιβλιοθήκης μου ἤρχισαν νὰ χάσκουν ὡς γεροντικὴ ὀδοντοστοιχία.

—Αὐτὰ τὰ βιβλία ποὺ δανείσατε, κύριε, δὲν θὰ ξαναγυρίσουν καμμιά φορά; μοῦ εἶπε κάποτε ἡ ὑπηρέτριά μου, ἡ ἐπιφορτισμένη μὲ τὸ ξεσκόνισμα τῆς βιβλιοθήκης, καὶ ἡ ὁποία ἀπεστρέφετο τὰ κενά, ὅπως ἡ Φύσις.

—Θὰ ξαναγυρίσουν κάποτε, παιδί μου! τῆς εἶπα. Ἄλλὰ ταξίδι εἶναι αὐτό, βλέπεις. Ποιὸς ξέρει τί τοὺς συνέθη στὸ δρόμο; Ὑπάρχουν, ὅπως γνωρίζεις, καὶ ναύαγια!

Ὡμιλοῦσα ἐκ ναυτικῆς πείρας. Πράγματι, πολλὰ ἀπὸ τὰ πτωχὰ μου βιβλία δὲν ἐγύρισαν ποτέ... Κύριος οἶδεν εἰς ποίους ὠκεανούς ἔχουν ναυαγήσει. Τὰ ἐπερίμενα, ὅπως περιμένει κανεὶς τοὺς ξενιτευμένους του, τρέμων νὰ βάλῃ τὸ κακὸν εἰς τὸν νοῦν του. Καὶ ἐξακολουθῶ νὰ ζῶ μὲ τὴν τραγικὴν αὐτὴν προσδοκίαν. Ποιὸς ξέρει! Καὶ ὁ Ῥοδινῶν εἶχε χαθῆ χρόνια καὶ χρόνια. Οἱ δικοὶ του τὸν ἐθεωροῦσαν χαμένον. Ἐξαφνα ἕνα εὐσπλαχνικὸ κύμα τὸν ἔφερεν εἰς τὴν πάτριον γῆν. Ἄλλὰ μήπως ὁ Ὀδυσσεύς; Πόσους

ἐναιαυτοὺς τὸν ἐπερίμενον ἢ Πηνελόπη; Ἐξαναγύρισε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἰθάκην. Διὰ τὴν ἐλπίζω καὶ ἐγώ, ὅτι ἡ Ἰθάκη τῆς βιβλιοθήκης μου θὰ ξαναδεχθῆ κάποτε τοὺς Ὀδυσσεὺς τῆς;

Ἐν τῷ μεταξὺ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ξενιτευμένους μου φθάνουν ἕξαφνα ἐκεῖ πού δὲν τοὺς περιμένω. Καὶ ἔλοι ἔχουν τὴν θλιθερὰν ὄψιν τῶν ναυαγῶν. Ὅλοι διηγοῦνται ἀπὸ μίαν τραγωδίαν. Κουρελιασμένοι, βρώμικοι, ἀκρωτηριασμένοι, ἀγνώριστοι. Ἀπὸ τὸν ἕνα λείπει τὸ ἐξώφυλλον. Ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μισὰ του φύλλα. Ἄλλος εἶναι γεμάτος λαδιές, ὡς πετσέτα λαϊκοῦ οἰνομαγειρείου. Καὶ ἄλλος μαρτυρεῖ μὲ τίς καπνιές καὶ τὴν στεαρίνην, πού εἰκονογραφοῦν τὰς σελίδας του, ὅτι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του, κατεγίνετο νὰ σθῆνῃ κάθε βράδυ τὸ σπερματόστομο τοῦ φιλομαθοῦς φίλου, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποσπασθῆ. Ὁ τελευταῖος, ὅταν μοῦ ἐπέστρεψε τὸ ταλαίπωρον βιβλίον, ἐθεώρησεν ὑποχρέωσίν του νὰ μοῦ δικαιολογήσῃ τὸ ἀσύνηθες γεγονός:

—Σοῦ ἔφερα, μοῦ εἶπε, ἐκεῖνο τὸ βιβλίον. Δὲν μοῦ χρησιμεύει πλέον. Ἔδραλα, ξέρεις, ἠλεκτρικὸ στό σπῆτι μου καὶ δὲν μεταχειρίζομαι τώρα σπερματόστομο.

Ἐννοεῖται ὅτι, κατόπιν τῶν ἀλλεπαλλήλων αὐτῶν συγκινήσεων, πού μοῦ ἐδημιούργησεν ἡ βιβλιοθήκη μου, ἔπαυσα πρὸ πολλοῦ ν' ἀγοράζω βιβλία. Ὑπάρχουν τόσο βιβλιοφίλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥστε νὰ μὴ χρειάζομαι κι' ἐγώ. Ἐξέκαμα λοιπὸν καὶ τὰ τελευταῖά μου βιβλία καὶ ἀπέστειλα τὸ σχετικὸν ἔπιπλον εἰς τὴν κουζίαν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πινακτοθήκη.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὅποιος ἀγαπᾷ τὰ ζῶα καὶ τὰ βιβλία εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν πρέπει νὰ ἔχη οὔτε ζῶα, οὔτε βιβλία. Ἀποτελοῦν ἕνα διαρκῆ πόνον ψυχῆς!

1921.—

Κουνηγοί.

Σπύρου Μελά.

—Μαύρη μπογιά, ἕνα πιπέλο, ἕνα κομμάτι λινό! . . . Καὶ γρήγορα, γιατί χαθῆκαμε! . . .

Ὅταν πάντα ταῦτα προσεκομίσθησαν, κατεσκευάσθη κι' ἐποθετήθη πρὸ τῆς σκηνῆς, μὲ μεγάλα γράμματα, ἡ ἐπομένη

Ἄλεξ. Γ. Σαρῆ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Δ' Γυμνασίου.

8

ἐπιγραφή:

ΚΥΡΙΟΙ ΚΥΝΗΓΟΙ !
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΡΥΓΟΝΙ :
ΕΙΝΑΙ ΤΣΑΝΤΗΡΙ.

Δὲ βαριέσθε ! . . . Ἡ κατάστασις ἀμετάβλητος : Πρὶν ἀκόμη ὁ θαμβὸς περουζέξ* τῆς πρώτης αὐγῆς φέξῃ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἄετοῦ*, ἡ σκηνὴ γίνεται Ντουωμόν*, ἐναντίον τοῦ ὁποῦ ὀρμῶν ἀκάθεκτα βρανδεμδουργιανὰ* τάγματα. Τὰ Φραγκότ, τὰ Πίπερ, οἱ καραμπίνες Μπράουνιγκ, τὰ πανάρχαια ἐμπροσθογεμῆ δίκαννα, οἱ τσάγκρες μᾶς στέλνουν ἕνα φοβερὸν καταιονισμόν. Ὁλόκληρο πρωτοδρόχι ἀπὸ σκάγια δέρνει τὰ πανιά μας μὲ μπουμπούνισμα καὶ ἀστραπέδες... Διαρκῶς περισφιγγόμεθα στενωτέρων. Δὲν μᾶς μένει, σὲ λίγο, παρὰ ἢ ἄνευ ὄρων παράδοσις.

Εὐτυχῶς τὸ κύμα τῶν ἐπιτιθεμένων ἀλλάζει αἰφνῆς κατεύθυνσιν. Μὲ κρότους, φωνές, σφυριξιές, γαυγίσματα, ὀρμᾶ ἐναντίον ἄλλων θέσεων. ἄλλων σκηνῶν, ἄλλων τομέων, καὶ τὰ δασωμένα διάσελα* καὶ τὰ σκιερὰ φαράγγια βροντολαλοῦν ὡς τὸ ἡμεσημέρι, τὸ ἀπόγευμα, τὸ βράδυ ἀκόμη, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν πάλι ἀπὸ τ' ἀγρία μεσάνυχτα.

Ὁ τόπος καίεται. Ἀπὸ τὸ Σούνιον ἕως τὸν Ἅγιον Κοσμᾶν τὸ ντουφεκίδι ἀσίγητον. Χιλιάδες φυσέκια, τόννοι πυρίτιδος. Κάρρα, σοῦστες, μοτοσυκλέτες, καμιόνια, μεταφέρουν ἀενάως ὄπλα, τσάντες, φυσεκλίκια, σκυλιά, τσαντήρια, κουβέρτες. Εὐρίσκεσθε εἰς τὰ μετόπισθεν μεγάλης στρατιᾶς, ἢ ὁποῖα ἔχει αὐτοσχεδιασθῆ βιαστικὰ καὶ βαδίζει ν' ἀποκρούσῃ κάποιαν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν ἐχθροῦ. Ὅταν τὰ φῶτα τῶν αὐτοκινήτων φύγουν πρὸς Νότον καὶ ἡ βοή τῶν κινητήρων κοπάσῃ κάπως, ἀκοῦτε βήματα στὸ σκοτάδι, καὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ σκοτισμένου ὁδοῦ διακρίνετε σιλουέττες ζαλωμένων* βραδυπόρων, ποὺ γλιστροῦν μὲ τὴν λάμψιν μιᾶς κἀννης εἰς τὸν ὤμον : Αὐτοὶ ὄλοι νοσηλεύονται, σὲ λιγάκι, εἰς τὸν σταθμὸν τῶν πρώτων βοηθειῶν—στρατοπεδεύουν εἰς τὸ Κοντοπήγαδο, κάτω ἀπὸ τὴν μεγάλην λεύκα, γιὰ νὰ πάρουν ἀναπνοή.. ντομάτα, βέγκα, στουμπισμένο κρεμμύδι, βρεσίνα, καὶ νὰ βυθισθοῦν ἔπειτα, μὲ ὀλονύκτιον, σύντονον πορείαν εἰς τὰς ἀπείρους πτυχὰς τῆς δασωμένης Ἄττικῆς.

Θεέ, τί πινακοθήκη ἀνεξάντλητος ! . . . Εἶναι οἱ ἀστακοί, χακοφορεμένοι, κασκοφορεμένοι, μποτταρισμένοι, μὲ διπλὰ μπαλ-

κονάκια φυσεικῶν, διπλά σκυλιά, πελώρια, γιά θηρία, διπλές τσάντες, διπλά παπούρια, πού δὲν τοὺς λείπει οὔτε ἡ κυνηγετικὴ μάχαιρα, καὶ νομίζετε ὅτι δὲν πᾶνε νὰ κυνηγήσουν κεφαλάδες (ἔστω καὶ διπλούς), ἀλλὰ κάπρους εἰς τὰ Ἐκροκεραυνία. Οὗτοι κτυποῦν συνήθως μὲ σκάγια τῶν ὀκτῶ κι' ἑβδομήντα πέντε... (δραχμῶν) ἕκαστον τρυγόνι. Καὶ εἶναι οἱ ἀντίποδες των, οἱ «ἀετονύχηδες», ἡ ἑλαφρὰ φάλαγξ, τὰ εὐζωνάκια τοῦ κυνηγιοῦ, σάκκος μηδὲν, λουρὶ κανέν, φυσέκι ἀόρατον (τὰ ἔχουν στίς τσέπες,) μπόττα ποσῶς, ἓνα σκυλί, πού φαίνεται ὡς ψωριάτικο, ἀλλὰ εἶναι «γκέκις», δηλαδή ξέρει νὰ βουτᾷ τὸ λαγὸ ἀπὸ τ' αὐτί, κι' ἓνα τουφέκι κοῦκλα, ὄπερ, ἂν ἔλειπε, θὰ ἐνομίζατε ὅτι τώρα βγήκαν ἀπὸ τὴ δουλειά τους καὶ πᾶνε περίπατο. Εἶναι κατόπιν οἱ τύποι τῶν ἐπαγγελματικῶν κυνηγῶν, τοὺς ὁποίους ξεχωρίζει ἓνα ὕφος κουρασμένου ἀπὸ τὸν κόρον ἀνθρώπου, καὶ οἱ ἐρασιτέχναι, πού ὀλίγον εὐῶδες βρεταινάτο τοὺς καρφώνει ὀριστικῶς εἰς τὸ Κοντοπήγαδο, ὅπου κυνηγοῦν μπουτάκι στὸ χαρτί μέχρι πρωίας. Εἶναι οἱ βετεράνοι, τὰ παλαιὰ στοιχεῖα τῶν ἀπτικῶν πευκῶνων, ἀληθινὰ μαντεῖα Δελφῶν τῆς κυνηγεσίας, πού χρησιμοδοτοῦν, ἂν τὴν νύκτα θὰ πάρη τρυγονόκαιρος ἢ ὀρτυκόκαιρος, ἂν θὰ ἔχη πέρασμα μεγάλο ἢ μικρὸ (κι' ἐννοεῖται συμβαίνει, κατὰ κανόνα, τὸ ἀντίθετον). Καὶ εἶναι οἱ ἀρχάριοι, τὰ μαθητοῦδια, πού δὲν μποροῦν νὰ ξεχωρίσουν ἓνα νυκτοβάτη ἀπὸ ἓνα τσιμπογιαννάκη, ζητοῦν τὸ τρυγόνι στὰ σχοῖνα καὶ τὰ ὀρτύκια στὰ σύγνεφα, τοὺς ὑποδέχονται μὲ εἰρωνικὰ κλεισίματα ματιῶν οἱ ἄλλοι (τὰ μέλη τῆς συντεχνίας τῶν κυνηγῶν γνωρίζονται μεταξὺ των καὶ ὁ καινούργιος φαίνεται), ὁ δὲ Κῶστας, ὁ καταστηματάρχης, στὸ Κοντοπήγαδο, τοὺς σταματᾷ καὶ τοὺς προτρέπει :

— Ἄκου δῶ!... Πάρε κι' ἕκατὸ δράμια τυρί!... Ὁμοῦ... τρίψης, κείνου εἶν' ἓνα κι' ἓνα γιὰ τοὺς ὀρτυκοσοῦρτες*!... Τοὺς κατεβάζει—γραμμὴ!...

Ὁλος αὐτὸς ὁ κόσμος, ἀετονύχηδες καὶ ἀστακοί, μαστοροκυνηγοὶ κι' ἐρασιτέχναι, παλαιοὶ καὶ μαθητευόμενοι, πλημμυρίζουν δάση, πλαγιές, χαράδρες, λόφους, λαιμούς. Κάθε ρίζα πεύκου καὶ καρτέρι. Μόλις τὸ πρῶτο φτερὸ τρυγονιοῦ σχίσῃ τὸν ἀέρα μὲ τὸν ἀπαλὸν θροῦν μεταξωτοῦ φορέματος, λόχος ὀλόκληρος βάλει ἀμοιβαδόν. Ἔπεσε; Καυγᾷς τρικούβερτος, τὸ διεκδικοῦν δέκα. Κατ' ἀρχὰς εὐγενῶς: «Περικαλῶ, ἂν εἶδατε καλῶς, κτύπησα πρῶ-

τος!—Μὲ τὸ μπαρδόν, λανθάνεσθε, εἶχα προλάβει ἐγώ!»... Σ' ἕνα λεπτὸ τὰ πράγματα γίνονται ἑλληνικώτερα, δηλαδὴ ἐξελίσσονται μὲ τὸ «ρέ»: «Ἄς το κάτου τὸ τρυγόνι, ρέ!... — Ἐγώ; ρέ;... — Ἐσύ, ρέ!»... Καὶ ἀπειλεῖται μάχη. Ἐνίστε τὰς περιπλοκὰς αὐτὰς λύουν τὰ ἴδια τὰ τρυγόνια. Παρέστην εἰς κάτι τέτοιο. Ἐκτυπήθη ἕνα τρυγόνι ἀπὸ κάποιον, ἐπέρασε ἀπὸ τὸ καρτέρι ἐνὸς δευτέρου, κι' ἔπεσε στὰ κλαριὰ τοῦ δένδρου ἐνὸς τρίτου.

—Ἄν τολμήσετε καὶ τὸ θίξετε (ἐφώναξεν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὸν τρίτον), θάχετε νὰ κάμετε μ' ἐμᾶς!...» Ὁ τρίτος τὸ ἐσεδάσθη πράγματι. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος ἤρχισαν τότε τὸν καυγᾶν ἐν ἀνέσει: «Δικό μου! — Ὅχι, δικό μου!... — Τὸ παίρνεις, ἀλλὰ σὲ παίρνει ὁ διάβολος! — Ἐμένα; — Ἐμένα! — Λοιπὸν θὰ τὸ πάρω! — Ἄπλωσε, ἂν σοῦ βαστάη!... κτλ. κτλ.»... Ἦσαν ἔτοιμοι ν' ἀλληλοφαγωθοῦν, ὅταν τὸ τρυγόνι φρρρρρ!.. ἐπέταξεν ἤσυχα — ἤσυχα εἰς ἄλλον τομέα: Εἶχε μόνον πληγωθῆ κι' ἐξεκουράζετο τόσην ὥραν, ἐπωφελοῦμενον τοῦ καυγᾶ.

Μετὰ τὰς πρώτας δημοβροντίας κάνουν ὅλα τὰ τρυγόνια φτερό, παρασύρει τὸ ἕνα τὸ ἄλλο καὶ ἀδειάζουν ἐντελῶς τὴν βαλλομένην περιοχὴν. Ἐπομένως ὅ,τι κτυπήθη, θὰ κτυπήθη κατὰ τὴν βραχυτάτην αὐτήν, σχετικῶς, περίοδον τῆς ἐκκενώσεως. Τί τουφεκᾶ λοιπὸν ὄλην τὴν ἡμέραν, ὁ ἀναρίθμητος λαὸς τῶν κυνηγῶν; Κεφαλάδες, τσιλιδηθρες, μυιγοχάφτες, τρυποκάρυδα, ὅ,τι βρῆ. Προχθὲς ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ πυρὸς δὲν ἐσώθησαν οὔτε οἱ γερανοί. Καὶ τὰ κακόμοιρα τὰ χελιδόνια, ποὺ εἶχαν δέσει: τίς βαλίτζες των καὶ ἦσαν ἔτοιμα νὰ μπαρκάρουν γιὰ τὸ ταξίδι τῶν θερμῶν κλιμάτων, τὰ βλέπετε τώρα νὰ πετοῦν ἀνήσυχα, κοπαδιαστά, ψηλά, πολὺ ψηλά, καὶ ν' ἀγναντεύουν μὴν τύχη καὶ φανῆ καμμιὰ καινούργια ἐναέριος νηοπομπή, εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος. Τὰ λυπήθηκα. Ἐμοιαζαν μ' ἐπιθάτας ποὺ εἶχαν ἕνα καὶ μόνον τραῖνο. Καὶ τὸ ἔχασαν ἀπὸ δυστύχημα. Καὶ τώρα περιμένουν πιά στὴν τύχη!...

Ἄλλοι πάλι χθὲς ντουφεκοῦσαν τὴ θάλασσα.

—Τί χτυπάτε, παιδιὰ;

—Παπαγαλλάκια, κύριος!

—Παπαγαλλάκια; Στὰς Ἰνδίας βρισκόμαστε;

—Εἶναι αὐτὰ τῆς θαλάσσης, χρυσᾶ, κύριος, δὲν τρώγονται ὅμως.

Εἶναι γιὰ μπαλσάμωμα!... Γιὰ τὸ σπίτι.

Ἐφρανόσθην ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ψευτιάς, ἀπὸ τὰς αἰωνίας τῶν κυνηγῶν, τὰς ὁποίας ὁ Κώστας ματαίως προσπαθεῖ νὰ περιστείλῃ εἰς τὸ Κοντοπήγαδο (ἔχει κρεμάσει κουδούνια πίσω ἀπὸ τὸν πάγκον τοῦ μαγαζιῶν του καὶ εἰς κάθε ψέμα ποῦ ξεφουρνίζει κυνηγὸς ἀρχίζει τὴν κωδωνοκρουσίαν), ὅταν ἕνας ἄλλος δυνατώτερος εἰς τὴν πτηνολογίαν, μοῦ ἐξήγησε :

— Αὐτὰ τὰ χρυσὰ παπαγαλλάκια τῆς θαλάσσης, κύριος, τὰ λένε παπουτσῆδες, τὸ ὅποιον οἱ γραμματισμένοι τῶν μετονοματίσαι... ἀλκυῶν!...

Τὰ θηρία! Ὑπεδέχοντο μὲ ντουφεκιὰς τὶς ὀλόχρυσες ψυχῆς τῆς χειμωνιάτικης καλωσύνης, τὰ φτερωτὰ χαμόγελα τῶν ζαφειρένιων μας ἀκτῶν—τὰς ἀλκυόνας*!... Τί τοὺς πληρώνεις;...

1922.

7. ΚΡΙΤΙΚΗ.

Ποίησις τοῦ μέλλοντος !

Ἐμμανουὴλ Ῥοΐδου.

Εἰσαγωγή. Ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ὀρισθῆ κατατὸ 1877 κριτῆς εἰς ποιητικὸν διαγωνισμόν. Κατὰ τὴν εἰσήγησίν του, τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογικῶν συλλόγου Παρνασοῦ,* ὑπῆρξε δριμύτατος ἐναντίον ὄλων τῶν μετασχόντων εἰς τὸν διαγωνισμόν, καὶ τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν τότε γραφόντων ποιητῶν, τοὺς ὁποίους κατέκρινε διότι ἔγραφον χωρὶς ἀληθινὸν αἶσθημα καὶ χωρὶς καμμίαν τέχνην, καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατώρθωναν νὰ συγκινήσουν τὸ κοινόν ὑπεστήριξε δὲ ὅτι καὶ τὸ περιβάλλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (ἢ «περιορέουσα ποιητικὴ ἀτμόσφαιρα») δὲν ἦτο κατάλληλον διὰ νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ ποιητὰς ἀξίους τοῦ ὀνόματος. Ἐναντίον τῶν ἰδεῶν τούτων τοῦ Ῥοΐδου ἀντεπεξῆλθον διὰ φυλλαδίων καὶ διαλέξεων πολλοὶ ἐκ τῶν θιγομένων καὶ ἐν γένει οἱ ἀντιφρονοῦντες (μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἄγγελος Βλάχος* καὶ ὁ Ἰω. Παπαδιαμαντόπουλος, ὁ κατόπιν διαπρέψας ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Jean Moréas*), ὁ δὲ Ῥοΐδης ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἐπικριτὰς του ἔγραψε τρεῖς μελέτας μὲ τοὺς τίτλους «Περί

συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως, Ἡ σύγχρονος ἐν Ἑλλάδι κριτική, καὶ τὰ κείμενα». Οὕτω ἀνεπτύχθη μεγάλη συζήτησις καὶ ἔρις, ἣτις ὅμως, ὡς γράφει ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλου, «συνέτεινε πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ποιητικοῦ αἰσθήματος ἐν γένει καὶ εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν πρὸς τὴν ὑγιᾶ μελέτην καὶ τὴν ἀληθεστέραν ἔμπνευσιν τῶν νεωτέρων μας ποιητῶν».

Αἱ ἐπόμεναι σελίδες ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ Ροῦδου «Περὶ συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως», τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσε καὶ αὐτὴν, πρὶν τὴν τυπώσῃ, εἰς τὸν Παρνασσόν.

Θέλετε νὰ μάθετε, διατί οὕτως ἄξεστα παραδίδονται εἰς τὴν δημοσιότητα τὰ ἔργα τῶν ἡμετέρων στιχοπλόκων, καὶ πῶς ἐν ἑλλείψει τῆς αἴγλης τοῦ ποιητοῦ δὲν λάμπει τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν ὁ ἰδρὼς εὐσυνειδήτου ἐργάτου; Τοῦτο διδασκόμεθα ἐκ τοῦ προλόγου λυρικῆς τινος συλλογῆς, ἣς ἀσπλαγχνία ἤθελεν εἶναι νὰ ὀνομάσωμεν τὸν αὐτουργόν.

Οὐδὲ τῆς Ῥαχὴλ ἢ φωνῆ θρηγούσης ἐπὶ τὰ τέκνα τῆς εἶναι γοερωτέρα τῶν ὄδουρμῶν τοῦ μουσοπόλου τούτου ἐπὶ τῇ ψυχρότητι τοῦ ἀμούσου κοινοῦ. Ἐπὶ τέλους ὅμως, σπογγίσας τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνακράζει: «Ἀδιάφορον ὅμως! Ἄς ἀντιτάσῃ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία τὴν παγεράν τῆς ἀδιαφορίαν εἰς πᾶν αὐτοφυῆς ποιητικὸν προϊόν, ἀλλ' ἄς ἀντιτάσωμεν καὶ ἡμεῖς ἴσην ἀδιαφορίαν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῆς. Δὲν τῇ μέλει ἂν ὑπάρχωμεγ; Διατί νὰ μᾶς μέλῃ ἂν ὑπάρχη;» Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ κοινοῦ ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ συντάσσεται συμβόλαιον ἀμοιβαίας περιφρονήσεως, ἐξ οὗ δικαιοῦται ὁ μὲν ποιητὴς νὰ γράφῃ ἐκ τοῦ προχείρου ὅ, τι φθάσῃ, τὸ δὲ κοινὸν νὰ μὴ ἀναγινώσκῃ. Περὶ τούτου ὅμως ἀδιαφορεῖ ὁ προλογογράφος, ἀνακράζων: «Τὸ παρὸν δὲν συμπεριλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸ μέλλον, καὶ οἱ ἐπελευσόμενοι ἔχουσι καιρὸν νὰ μὲ ἀποζημιώσωσιν». Ἐκ τούτων βλέπομεν ὅτι, ὅπως ἐν Γερμανίᾳ μουσικὴ τοῦ μέλλοντος, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἰδρύεται ποίησις τοῦ μέλλοντος.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ κριτικὴ ἐπιστήμη ἐξηγέμωσε πρὸ πολλοῦ πᾶσαν τοιαύτην ἐλπίδα, ἀποδείξασα ὅτι πρῶτος ὅρος τῆς ἀθανασίας ποιητοῦ εἶναι τὸ νὰ ζήσῃ παρὰ τοῖς συγχρόνοις. Κατὰ τὸν

Ῥίχτερ* ποιητῆς δύναται νὰ ὀνομασθῆ μόνον ὁ κατορθώσας νὰ ἐλκύσῃ τὸν θαυμασμόν ὀλοκλήρου λαοῦ. Πλείστους ἀναφέρει ἡ ἱστορία βραψφδοῦς ἀδικηθέντας, λιμώττοντας, δεσμώτας, φυγάδας καὶ δυστυχεῖς, ἀπαρατήρητον ὅμως καὶ ἄγνωστον τοῖς συγχρόνοις καὶ ἔπειτα ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀνακαλυφθέντα δὲν μνημονεύει κανένα.

Καὶ τοῦτο ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῆς ποιήσεως, ἣτις οὐδὲν ἄλλο οὔσα εἰμὴ ἐρμηνεῖα τῶν μυθίων αἰσθημάτων, ἅτινα ἐν ὀρισμένη τινὶ ἐποχῇ καὶ χώρᾳ ταραττοῦσι πᾶσαν καρδίαν, ἀδύνατον εἶναι νὰ παραγνωρισθῆ, ἂν εἶναι πιστῆ, ἢ νὰ μὴ ἀκουσθῆ, ἂν ἔχῃ ὁ ἐρμηνεὺς τὸ πρῶτον καθ' Ὁράτιον προσὸν ποιητοῦ, «os magna sonaturus», μέγα δηλ. καὶ βαρύηχον στόμα. Κάλλιστα ἐννοοῦμεν ἐπιστήμονα, ἐφευρέτην ἢ καὶ φιλόσοφον δυσανασχετοῦντα ὅτι δὲν ἐννοεῖται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων· ἀλλὰ ποιητῆς, ῥήτωρ, χορεύτρια, ἀοιδὸς ἢ ἄλλος κτῆμα τῶν πολλῶν τεχνίτης, παραπονούμενος ὅτι δὲν ἐκτιμᾶται καθ' ἀξίαν, ὁμοιάζει μάγειρον μεμφόμενον τοὺς δαιτυμόνας ὅτι εὐρίσκουν ἄνοστα τὰ φαγητά του. Ὁ τοιοῦτος λησμονεῖ ὅτι οἱ λεμβούχοι τῆς Ἑνετίας ψάλλουσιν, ἐλαύνοντες τὴν κώπην, στροφᾶς τοῦ Ἰάσσου* ὅτι αἱ ὑπηρέτριαι τῆς Βαϊμάρης διελέγοντο περὶ τοῦ τελευταίου δράματος τοῦ Σχιλλέρου* πληροῦσαι τὰς στάμνας των εἰς τὴν βρύσιν, οἱ δὲ στίχοι τοῦ Βερανζέρου* καὶ τοῦ Τενυσῶνος* εὐρίσκονται ἐν τῇ μνήμῃ παντὸς Ἀγγλογάλλου, ὡς παρ' ἡμῖν οἱ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Χριστοπούλου*.

Ὅπως δὴποτε, μὴ τολμῶντες νὰ δικάσωμεν ἡμεῖς μεταξὺ τῆς μελλοντικῆς ταύτης ποιήσεως καὶ τοῦ οὕτως ἀσπλάγχχνως περιφρονούντος αὐτὴν ἐλληνικοῦ κοινοῦ, ἀναθέτομεν τὴν κρίσιν εἰς ἄλλον πολὺ ἡμῶν ἀρμοδιώτερον δικαστήν. Ὅτε τὸ πρῶτον κατήλθομεν νεώτατοι ἔτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἠξιώθημεν εὐτυχήματος ἀνεκτιμήτου, τῆς εὐνοίας τοῦ Κωνσταντίνου Ἀσωπίου*. Τὸν ἀείμνηστον πρεσβύτην, ὃν ἔμελλον νὰ προπέμψωσι μετ' ὀλίγον εἰς τὸν τάφον δύο ὄλαι ὑπ' αὐτοῦ διδασθεῖσαι Ἑλλήνων γενεαί, εὐρίσκομεν καθ' ἐσπέραν οὐχὶ ὡς ἄλλον Βέκκερον* ἢ Ἑρμᾶνον* ἐν μέσῳ εὐσεβοῦς ὁμίλου βροφῶντος ἀπλήστως πᾶσαν ἐκ τῶν χειλέων του ἀποστάζουσαν λέξιν, ἀλλ' ἔρημον καὶ μόνον, κύπτοντα ἐπὶ πενιχρᾶς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἔτυχε μάλιστα καὶ νὰ ἴδωμεν ἐνίοτε λοιδορὰ φυλλάδια ἀνθρωπαρίων ὑβριζόντων τὸν

διδάσκαλον τοῦ γένους. Τοιαύτη δὲ ἦτο τοῦ ἀρχαῖκου τούτου λογίου ἢ ἀγαθότης, ὥστε πολλάκις, μετὰ μακρὰν ἐσπέραν, καθ' ἣν μὲ εἶχε παντοιοτρόπως εὐεργετήσει, ἀνοίγων μοι ταμεῖον ἀνεξαντλήτων γνώσεων, διορθῶν τὰ πρῶτά μου δοκίμια καὶ παντοίας ἐπιδαφιλεύων πολυτίμους συμβουλὰς, μὲ συνεκίνει ἔπειτα μέχρι δακρύων εὐχαριστῶν με ὅτι τὸν ἔκαμα συντροφιάν. Τοιαύτας ἐσπέρας διήλθομεν ὁμοῦ πολλάς, καὶ πολλὰ ἤκουσα περὶ τῆς συγχρόνου ποιήσεως παρὰ τοῦ δλόκληρον τὸν βίον εἰς τὴν μελέτην καταναλώσαντος τῶν ποιητῶν. Τὰς ἀναμνήσεις ταύτας ἔφερον εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ καλάμου ἢ πρὸς διδάσκαλον εὐγνωμοσύνη καὶ οὐχὶ ἢ ἀνάγκη ν' ἀντλήσωμεν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς κληροδοτήματος, ἀφοῦ εἰς δλόκληρον τὸ ἔθνος κατέλιπεν ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμμάτων» τὰς ἐξῆς πολυτίμους συμβουλὰς, ἀνακράζων μετ' ἀδημονίας: «Τί νὰ εἴπωμεν περὶ ἀνθρώπων, οἵτινες, οὔτε ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς τοῦτο κεκλημένοι, οὔτε διὰ τῆς τέχνης παρασκευασθέντες, πλημμυρίζουσι τὸν κόσμον ποιημάτων, ἅτινα νωπὰ εἰσέτι καὶ ἀχνίζοντα ῥίπτονται εἰς τὴν κόνιν, ἢ ὅπου καλύτερα τοῖς πρέπει; Οἵτινες αὐτοὶ ἑαυτοὺς χειροτονοῦντες καὶ ὀνομάζοντες ποιητάς, ἀν εὕρωσι καὶ ἄλλον μωρὸν νὰ τοὺς ἐπαινήσῃ, καθίστανται ἀφόρητοι; Ἄλλ' ἵνα μὴ φανῇ ἄδικος ἢ αὐστηρὰ ἢ περὶ τῶν ψευδοποιητῶν κρίσις μου, πρέπει νὰ συλλογισθῆτε ὅτι ἡ ποίησις δὲν εἶναι ἄρτος ἐπιούσιος, ὥστε ἐν ἑλλείψει ἄλλου καλύτερου ν' ἀρκώμεθα εἰς τὸν κατώτερον. Δὲν εἶναι πρώτης ἀνάγκης πρᾶγμα, ἀλλὰ τρυφή καὶ πολυτέλεια, ἣτις πρέπει ἢ νὰ εἶναι καλὴ, ἢ νὰ λείπῃ διόλου. Ὁ ποιητής, εἴτε ἀετὸς εἶναι ὡς ὁ Πίνδαρος, εἴτε στρουθίον ὡς ἄλλοι κατώτεροι, πρέπει πάντοτε νὰ πετᾷ· ἀλλὰ πτηνὰ, τὰ ὅποια οὐχὶ νὰ πετάξωσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν βόρβορον δύνανται νὰ ὑπερπηδῆσωσιν, ἀδικοῦσι καὶ τὰ τετράποδα ἐν ταύτῳ καὶ τὰ πτερωτά». 1877.

Ἡ ποίησις τοῦ Ῥήγα.

Κωστῆ Παλαμά.

Εἰσαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι ἀπόσπασμα ἐκ διαλέξεως «Περὶ τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ συγγραφεὺς τὸ 1897 ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσός*».

. . . Καί ὁμοῦς ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἰδίαν ἱστορικὴν περίοδον, κατὰ δώδεκα περίπου ἔτη πρεσβύτερος τὴν ἡλικίαν τοῦ Χριστοπούλου* καὶ τοῦ Βηλαρά*, ἓνας ἄνθρωπος· τοῦ προφήτου τὴν αἴγλην ἀναδίδει, καὶ τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον θὰ περιβληθῇ· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν γράφει, σαλπίζει στίχους· καὶ ὁ στίχος του εἶναι ἄτεχνος, γυμνός, πρωτογενής· ἂν τὸν μετρήσετε μὲ τὸν πῆχυν τῶν αἰσθητικῶν κανόνων, θὰ μορφάσετε. Ἄλλ' ὅπως ὁ νομοθέτης τοῦ Ἰσραὴλ μεταβάλλει μὲ τὸν κτύπον τῆς ῥάβδου του τὴν ξηρὰν πέτραν εἰς ὄροσόρρυτον πηγὴν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος, μὲ μόνην τὴν δύναμιν τῆς ἐνεργείας του, μετουσιώνει τὸν στίχον αὐτὸν τὸν ἄτεχνον, τὸν γυμνόν, τὸν πρωτογενῆ, εἰς ἄσμα ἀναστάσεως πρωτάκουστον :

Ὡς πότε, παλικάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι, σὰν λιοντάρια, στὲς ῥάχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιὲς νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιὰ,
 νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας, κι' ὄλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Κάλλιο ν' αἶ μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακίᾳ.

Κάπου ὁ Ῥενάν*, μὲ τὴν χάριν τῆς διαλεκτικῆς του, ἀνεκήρυξε τὸν μαρξιστικὸν ὕμνον τοῦ Ῥουζὲ Δελίλ, ὡς τὸ μᾶλλον περισπούδαστον ποιητικὸν προϊόν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἄν κανεὶς ζυγίσῃ μὲ τὴν πλάστιγγα τῆς κοινωνικῆς σημασίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐπιβολῆς τὸ ἔργον τοῦ Φεραίου, κατὰ πολλὰ ἐμπνευσμένον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἄσμα τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ κάτι ἀνάλογον, δίχως νὰ θεωρηθῇ καὶ πολὺ παραδοξολόγος. Διότι σήμερον ἡ Τέχνη δὲν τιμᾶται ἀσυζητητῆ καὶ ἀνεπιφυλάκτως ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τοῦ ὄραίου, ὡς δύναμις ἀντλοῦσα ἐξ ἑαυτῆς καὶ μόνης πᾶσαν ἰσχὺν καὶ πᾶσαν εὐμορφίαν, ἀνευ ἄλλου τινὸς σκοποῦ, ξένου πρὸς τὴν ἀγνὴν καλλιτεχνικὴν συγκίνησιν. Καὶ ἀπλῶς ἐνταῦθα μνημονεύω ὅτι ὑφίσταται σχολὴ κριτικῶν καὶ ψυχολόγων συγγραφέων, ἣ ὁποῖα τὴν ἀλήθειαν τῆς ποιήσεως μετρεῖ συμφώνως πρὸς

τὸ μέγεθος τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς ἐπενεργείας εἰς κύκλον ὅσῳ τὸ δυνατόν εὐρύτερον.

Καὶ τί περιέργον! Ἡ ποίησις αὐτή, ποῦ δὲν δύναται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀπολύτου καὶ τοῦ ἰδεώδους ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ δημιουργίᾳ μῆτε κἂν νὰ ὀνομάζεται ποίησις, ἀτημέλητος καὶ κυριολεκτοῦσα μέχρι πεζότητος, ἢ χωρὶς εἰκόνας, χωρὶς μεταφορᾶς, χωρὶς ἀκκίσματα καὶ ἐλιγμούς, χωρὶς ἄνθη καὶ ψιμμύθια, ἢ βαίνουσα εὐθέως πρὸς τὸν σκοπὸν ἢ ποίησις, τῆς ὁποίας οἱ μονότονοι καὶ στοιχειώδεις ῥυθμοὶ διαδέχονται ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ὡς οἱ κτύποι τῆς σφύρας ἐπὶ τοῦ ἄκμονος ἢ ποίησις αὕτη, ὅσῳ δὲν εἶναι πλαστικῇ, τόσῳ εἶναι ἔθνοπλαστικῇ. Ἡ ποίησις αὕτη, καὶ τοιαύτη, στέκεται εἰς περιωπὴν ἀνωτέραν τῆς φιλοπαίγμονος καὶ ψοφοδεοῦς Μούσης τῶν ψευδανακρεοντείων καὶ τῶν αἰσωπείων ἀπομιμήσεων, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ἀντικρὺ τῆς ὡς θεματογραφίαι κορασίων. Μὲ τὴν κλαγγὴν τῶν θουρίων τοῦ Φεραίου ἢ ποίησις συνδέεται πρὸς τὴν μεγάλην πανελληνιον κοινωνίαν λαμβάνει νέαν συνείδησιν, εὐρεῖαν τώρα καὶ ὑψηλήν, τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Τὸν μανδρότοιχον, τὸν ὁποῖον δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν οἱ δύο ἐκείνοι ἢ τὸν καταρρίψουν, τὸν κρημνίζει ὁ Ῥήγας διὰ τῶν σαλπισμάτων του, καθὼς τὰ τεῖχη τῆς Ἱεριχοῦς. Καὶ διαδλέπομεν τώρα τὰ πλάτη ἔλα τοῦ ὀρίζοντος, καὶ συγκοινωνοῦμεν μὲ τὴν ζωὴν ἀνατριχιάζομεν καθὼς ἐγγίζομεν τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ δὲν κινδυνεύομεν νὰ πάθωμεν ἀσφυξίαν, ὡς πρὶν ἄερα γεμίζουν οἱ πνεύμονες ἡμῶν, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν ἐν χορῶ μὲ ὄλην τῶν πνευμόνων μας τὴν δύναμιν:

Σ' ἀνατολὴ καὶ δύση καὶ νότον καὶ βοριά,
γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι νᾶχωμεν μιὰ καρδιά.
Στὴν πίστιν του καθέννας ἐλεύθερος νὰ ζῆ,
στὴν δόξαν τοῦ πολέμου νὰ τρέξωμεν μαζί...
᾽Ὡς πότε ὀφφικιάλος* σὲ ξένους βασιλεῖς;
᾽Ἐλα νὰ γίνης στῦλος ἰδικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανέννας νὰ χαθῆ,
ἢ νὰ κρεμάση φοῦντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.

1. Ὁ Βηλαρᾶς δηλαδὴ καὶ ὁ Χριστόπουλος.

Είναι ὀλιγώτερον στίχοι καὶ περισσότερον κραυγαί· δὲν πλουτοῦσιν εἰς ἰδέας ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἀπομονοῦσι τὸ πνεῦμα εἰς τὸν ἕβδομον οὐρανὸν τῆς θείας ὀνειροπολήσεως· ἀλλ' εἶναι αὐτοὶ ἐν τῇ ὀλότητι αὐτῶν μία ἰδέα, ἡ ἐλευθερία. Δὲν μᾶς θαμβῶνουν μὲ εἰκόνας· ἀλλὰ μόλις τοὺς προφέρομεν, καὶ ὅπως μὲ τὰς μαγικὰς λέξεις οἱ Ἀράπηδες τῶν παραμυθιῶν, οὕτω μ' ἐκείνους ἐμφανίζεται ἐνώπιόν μας μία εἰκὼν· ἡ σκλαβιά. Ὁ Ῥήγας δὲν εἶναι ῥυθμῶν καὶ ἁρμονιῶν ὀνειροπόλος, σφυροκόπος καὶ δημιουργός· τὸ μόνον καὶ μέγα του ὄνειρον εἶναι ἡ ἀνάστασις τῆς πατρίδος τῆς πανελληνίου. Εἶναι ἀνὴρ δράσεως. Τὸ ἄσμα τὸ μεταχειρίζεται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα πρὸς δράσιν ὄπλα, καθὼς ἐξ ἐναντίας ἄλλοι, καλλιτέχναι μέχρι μυελοῦ τῶν ὀστέων, καταφεύγουν εἰς τὴν δράσιν ὡς εἰς πηγὴν πνευματικῶν συγκινήσεων. «Ὁ ἀνθρώπινος λόγος», εἶπεν ὁ Ἀγγλος φιλόσοφος Κάρλαϊλ*, «ἐν τῇ ζέσει τῆς ὀργῆς του καθίσταται μουσικός». Οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ῥήγα μεταβάλλεται εἰς ἄσμα· καὶ μόνη τῆς εἰλικρινείας του ἡ ζέσις καὶ τῆς θελήσεώς του ἡ ὀρμὴ τὸ ἐξάιρουν εἰς ποίημα. Ὅλην τὴν οἰκουμένην διαφλέγεται ὁ Ῥήγας νὰ τὴν μυήσει καὶ νὰ τὴν ὀπλίση κατὰ τῆς τυραννίας· τὴν οἰκουμένην ὀλην νὰ τὴν μεταβάλλῃ εἰς ἐλευθέραν ἑλληνικὴν πολιτείαν. Ἄς ἦτο δυνατόν νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρωτεύουσαν τῆς ἰδεώδους ταύτης κοσμοπολιτείας!

Βουλγάροι κι' Ἀρβανῖτες, Ἀρμένιοι καὶ Ῥωμιοί,
 Ἀράπηδες καὶ Ἀσπροι, μὲ μιὰ κοινὴν ὀρμὴ,
 γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσουμε σπαθί,
 πὼς εἴμεθ' ἀντρειωμένοι παντοῦ νὰ ξακουσθῆ.
 Σουλῶνται καὶ Μανιάται, λιοντάρια ξακουστά,
 ὡς πότε στὲς σπηλιές σας κοιμᾶστε σφαλιστά·
 Μαυροβουνιοῦ καπλάνια*, Ὀλύμπου σταυραετοί,
 κι' Ἀγρᾶφων τὰ ξεφτέρια* γενῆτε μιὰ ψυχὴ.
 Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ Ὑδρας θαλασσινὰ πουλιά,
 ὁ νόμος σᾶς προστάζει νὰ βάλετε φωτιά,
 νὰ κάψτε τὴν ἀρμάδα τοῦ καπετᾶν Πασιά,
 νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν κι' εἰς τὴν Ἀγιά Σοφιά.

1897.

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ.

Τὸ «σταμνὶ τῆς ζωῆς» τοῦ Πολέμη¹.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Ἀγαπητοί μου,

Πόσον ὁμορφα, πόσον ἐπιτυχημένα ὁμιλεῖ ὁ Πολέμης εἰς τὸ ποίημά του «Τὸ σταμνὶ τῆς ζωῆς» γιὰ τὴν Εὐτυχία! Ὁ ποιητὴς τὴν φαντάζεται σὰν μιὰ βρύση πού τρέχει ὀλοένα. Ὁ ἄνθρωπος πηγαίνει μ' ἓνα σταμνὶ—τὸ σταμνὶ τῆς ζωῆς του,—καὶ θέλει νὰ τὸ γεμίση ὅλο ἀπὸ τὴ βρύση τῆς Εὐτυχίας. Ἀλλὰ τὸ γέμισμα δὲν εἶναι καθόλου εὐκολο! Ἡ βρύση δὲν ἔχει παρὰ ἓνα μονάχα κρουνοῦ, κι' ὁ κρουνοῦς αὐτὸς εἶναι ἀνάποδος, ἀπίστευτα στενὸς καὶ φράζει κάθε τόσο. Ἔτσι τὸ νερὸ στάζει λιγοστό, στάλα—στάλα κι' ὁ ἄνθρωπος πρέπει νᾶχῃ μεγάλη ὑπομονὴ γιὰ νὰ γεμίση ἀπὸ τὶς σταξιὲς τῆς βρύσης ὅλο τὸ σταμνὶ του. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο τὸ γέμισμα δύσκολο. Ἀκόμη πιὸ δύσκολο εἶναι νὰ κρατηθῇ τὸ σταμνὶ γεμάτο. Γιατὶ τὸ σταμνὶ αὐτὸ εἶναι ξέβαθο, κι' ἔχει στόμα ἀπίστευτα πλατύ. Τὸ παραμικρὸ ἀδέξιο κίνημα νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος πού τὸ κρατεῖ, πάει τὸ νερὸ του ὅλο, χύνεται ὡς τὴν τελευταία σταλιά. Σὲ μιὰ στιγμή χάνεται ὅ,τι μάζευε κανεὶς ὑπομονητικᾶ τόσο καιρὸ. Ὅσο βραδύ τὸ γέμισμα, τόσο ταχύ τὸ ἀδειασμα. Ὁ κρουνοῦς τῆς βρύσης στενός, τὸ στόμα τοῦ σταμνιοῦ πλατύ.

Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους, ὁ Πλάτων νομίζω, μ' ἓνα τέτοιο σταμνὶ παραβάλλει τὰ ζωηρά, τὰ ἐξυπνα, μὰ καὶ κάπως ἐπιπόλαια παιδιὰ, πού μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐκολία τὰ παίρνουν ὅλα, μὰ καὶ μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐκολία τὰ ξεχνοῦν: σταμνιά πλατύστομα. Ἐνῶ τὰ σοβαρὰ παιδιὰ, τὰ φρόνιμα, τὰ προσεκτικὰ κι' ἐπιμελῆ, εἶναι σὰν τὰ στενόστομα σταμνιά, πού ὅσο δύσκολα γεμίζουν, τόσο δύσκολα κι' ἀδειάζουν. Ὅποιος δηλαδὴ μαθαίνει κάτι τι μὲ κόπο, τὸ θυμᾶται, τὸ κρατεῖ περισσότερο ἀπὸ ἕνα ἄλλον πού θὰ τᾶρπαζε στὸν ἀέρα. Ὁ κ. Πολέμης, βλέ-

1. Ἴδε τὸ ποίημα εἰς τὸ Β' μέρος τοῦ βιβλίου, εἰς τὰ «Παραινετικά ποιήματα».

πετε, κάμνει μίαν ἄλλην ἐφαρμογὴν αὐτῆς τῆς κλασσικῆς παρομοιώσεως. Μὲ τὸ πλατύστομο σταμνὶ παραβάλλει τὸν ἄνθρωπο τὸν γεμάτο εὐτυχία, γιατί μὲ τὴν παραμικρὴ ἀπροσεξία μπορεῖ νὰ τὴν χάσῃ ὅλη διαμιάς, τόσο εὐκόλα, ὅσο δύσκολα τὴν ἀπέκτησε.

Κι' ἔτσι εἶναι. Αὐτὸ τὸ ποιηματάκι τοῦ κ. Πολέμη συνοψίζει ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ μεγάλη ὑπομονὴ καθέννας μαζεύει, δηλαδὴ προετοιμάζει τὴν εὐτυχία του. Ἐπὶ μικρός, ἀπὸ παιδί, ἀπὸ νέος, κοπιᾶζει, γιὰ νὰ μάθῃ γράμματα, γιὰ νὰ γνωρίσῃ κόσμον, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ γνώσεις, πλοῦτον, ὑπόληψη, φίλους, φήμην, δόξαν, καὶ κάθε ἀγαθὸ τῆς ζωῆς. Ἐπὶ τέλους εἶν' εὐτυχισμένος. Τὸ σταμνὶ του ἐγέμισε. Ἄλλὰ τότε ἴσχυ-ἴσχυ τοῦ χρειάζεται ἢ μεγαλύτερη προσοχή: νὰ κρατῇ γεμάτον αὐτὸ τὸ σταμνὶ. Μιὰ ἀπροσεξία, καὶ πάει ὁ πλοῦτός του. Μιὰ ἀνοησία, καὶ πετᾷ ἢ φήμην του. Μιὰ ἀδυναμία, καὶ κηλιδώνεται τὸ νομᾷ του. Τὸ σταμνὶ ἀδειασε, ἢ Εὐτυχία ἐχάθη. Νὰ πάῃ πάλι: στὴ βρύση, νὰ τὸ γεμίσῃ ἐξ ἀρχῆς;—Ἐ, δὲν εἶναι τόσο εὐκόλον! Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιά παιδί, δὲν εἶναι πιά νέος. Μιὰ φορὰ γεμίζει τὸ σταμνὶ μὲ τὸν ἀνθρώπινον κόπον, μὲ τὴν ἀνθρώπινον ἐπιμονή. Νὰ ξαναγεμίσῃ, θάταν κάτι ὑπεράνθρωπον. Γι' αὐτὸ σπάνια, πολὺ σπάνια, βλέπουμε στὸν κόσμον ἀνθρώπους, ποὺ δυστύχησαν μιὰ φορὰ «ἀπὸ τὸ κεφάλι τους», νὰ ξαναγίνονται εὐτυχισμένοι.

Σεῖς, ἀγαπητοί μου, γεμίζετε ὀλοένα τὸ σταμνὶ τῆς ζωῆς σας μὲ τὸ νερὸ τῆς Εὐτυχίας. Πρέπει νὰ ἔχετε ὑπομονή. Νὰ μὴ σας ἀπελπίζῃ ὁ στενὸς κι' ἀνάποδος κρουνὸς τῆς βρύσης, ποὺ τρέχει στάλα-στάλα καὶ φράζει κάθε τόσο. Μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὴν ἐπιμονή, τὸ σταμνὶ σας θὰ γεμίσῃ. Καὶ θὰ μπῆτε στὴ ζωὴ εὐτυχισμένοι. Ἄλλὰ τότε πρέπει νὰ ἔχετε τὴ μεγαλύτερη προσοχή. Θυμᾶστε πάντα τὸ ὄρατον ποιηματάκι: τὸ στόμα τοῦ σταμνιοῦ εἶναι πλατὺ καὶ τὸ νερὸ χύνεται εὐκόλα. Μὴν πῆτε ποτέ, ἔπου κι' ἂν φθάσετε, «ἐξασφαλίσθηκα γιὰ πάντα». Μόνον ἢ ἀκοίμητη προσοχή σας θὰ κρατῇ τὸ σταμνὶ σὲ τέτοιον τρόπο, ποὺ νὰ μὴ χύνεται σταλιά.

Σὰς ἀσπάζομαι,

Φαίδων.

1918.

Ἡ γέννησις τῆς παροιμίας.

Δημητρίου Γρηγ. Καμπούρογλου.

“Όταν ὁ νοῦς ἀπασχολεῖται ἀπὸ μελέτας καὶ ἀπὸ γενικωτέρας σκέψεις· ἔταν εἶναι περιωρισμένος ὁ ὀρίζων τῆς δράσεως τοῦ ἀτόμου καὶ δὲν συλλογίζεται τίποτε ἄλλο, παρὰ πῶς νὰ καλλιεργήσῃ ἐπικερδέστερα τὴν γῆν του, καὶ πῶς νὰ βοσκήσῃ ἐπιωφελέστερα τὰ ζῷά του, διὰ νὰ προικίσῃ τὰ κορίτσια του, ν’ ἀφήσῃ ἀπὸ ἓνα σπιτάκι καὶ ἀπ’ ὀλίγα κτήματα εἰς τὸ ἀγόρι του καὶ ν᾿ ἀχῆ καὶ αὐτὸς καλὰ γεράματα· ἔταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς τὸν καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφει ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποῦ ἀρχίζει νὰ γέρνη ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινον χωράφι του εἰς τὸ μικρὸν του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποῦ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναῖκα του, ἀφοῦ πρῶτα δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος — ἐσταυροκοπήθη δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν—τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιὰ, κροταλίζει καὶ τὴν γλωσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθηται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας* του, ἕως τὴν ὥραν ποῦ θὰ κουρνιάσουν οἱ κόττες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος· ἡσυχος—ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκκουμπᾶ τὸ πηγούνι του. Ὁμοιάζει μὲ ἀπτικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον· ἀλλ’ ἂν φαίνεται θλιμμένος, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς μακρᾶς δουλείας ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν προγόνων του· αὐτοὶ ἐπαγίωσαν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν του τὴν θλιψίν ποῦ δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Παρατηρεῖ, χωρὶς νὰ ἐκδηλώνη τοῦτο οὔτε διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του, πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα ποῦ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος· παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηναῶς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῷα· κουεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου κάπου ἐκστομίζει καὶ ἀπὸ κάποιαν ἐκφρασιν. Ἡ ἐκφρασις αὐτὴ εἶναι ἡ Παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπέθερόν του τὸν Θανάση, ποῦ τρέχει

δεξιά και ἀριστερά, ἀπάνω και κάτω, ψάχοντασ ναῦρη τὸν γάιδαρό του. Ὁ γέροσ εἶχε παρατηρήσει ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦθαλε εἰς ἓνα κουρούπι* πίτουρον, εἰς ἓν ἄλλο νερόν και ἔφυγεν. Ὁ γέροσ ὅμως εἶχε παρατηρήσει και κάτω ἄλλο : ὅτι τὸ ζῶν ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, και ὅτι ἅμα ἡ μουργέλα* τοῦ ἐχώθη και εἰς τὸ βουθούνι, ἄρχισε τίς κλωτσιές. Καί τώρα ποῦ ἀπελπισμένοσ ὁ Θανάσησ τὸν πλησιάζει και τοῦ λέγει :

—Νὰ μὴν εἶδες, συμπέθερε, κατὰ ποῦ ἔκανε ὁ γάιδαρόσ μου ; ὁ γέροσ, ἀντὶ ἀπαντήσεωσ ἄλλησ, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρωσ μάλιστα, τὸ ἐξῆσ :

«Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε».

Και ὅταν βλέπη νὰ κατηφορίζῃ ὁ γείτονάσ του ὁ Σιδέρησ με τὸ ταγάρι* εἰς τὸν ὄμον, ποῦ κάπου χασομέρησε και τώρα μόλισ φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένοσ και με τὴ γλώσσά του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνον και χαμογελᾷ· και ἐκεῖνοσ τοῦ λέγει πρώτοσ :

—Μὴν τὰ γιουρεύεισ¹, ζάβαλι* γείτονα. Ξέχακα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, τσαί γιούρικα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῶδρω. Μιὰ ὥρα δρόμο !

Και ὁ γέροσ με κίνησιν τῆσ κεφαλῆσ και με μορφασμόν χαρακτηριστικόν τοῦ ἀπαντᾷ :

«Ὅποιοσ δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια».

Αἱ παροιμίαι, τὰσ ὁποίασ ἀπ' αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸσ νοῦσ—ἐκδηλώσεισ δυνατάσ και συμπυκνωμένασ τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆσ ἀμαθείασ σωζομένου ἐλληνικοῦ πνεύματοσ—ὀμοιάζουσι σάν τὸ ἐξαφνικόν καθρέπτισμα ἡρέμου βυακίου. Τὸ νερόν τοῦ βυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνασ τώρα, καθαρὸν και διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτινὴν και ἀστεῖρευτον πηγὴν τοῦ ἐλληνικοῦ κορφοβουγιου μέσα εἰς λεῖτα πέτρινα αὐλάκια—τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερό ἐσχημάτισε τρέχοντασ ἀνάμεσα εἰς τοὺσ βράχουσ,—χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα και τοὺσ ἀγριοκισσοὺσ τῆσ ρεματιᾶσ, και πάλιν ἀναφαίνεται κάπου κάπου ὡσ διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῆ και τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγορία. Ὅσάκισ τὸ ἐλληνικόν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

1. Ὁ γέροσ ὀμιλεῖ ἐν τῇ παλαιᾷ ἀθηναϊκῇ διαλέκτῳ.

Ὅλοι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καὶ ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποῖα τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζὶ τοῦ εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος ποῦ τὰς ἐδημιούργησε. Καὶ ψάχνουν νὰ εὑρουν, μὲ τὴν κρίσιν, μὲ τὴν σύγκρισιν, μὲ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις, ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελον θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλούστατα μὲ δύο μόνον λέξεις.

1922.

9. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Γνώμαί.

Ἄδαμαντιοῦ Κοραῆ.

Μὴν ἐλπίζωμεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ἂν δὲν ἐλευθερώσωμεν καὶ τὰς ψυχὰς μας ἀπὸ τὰ τυραννικὰ καὶ μισάδελφα πάθη. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἐρρήξαμεν τὰς ἀλύσεις μας, ἂν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τοὺς ὁποίους αἱ ἀλύσεις μας ἀφήκασιν μώλωπας. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀπεινάξαμεν τὸν ζυγὸν τοῦ μικροῦ τυράννου, ἂν δὲν πλύνωμεν καὶ τοὺς ῥύπους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐμίανε τὰς ψυχὰς μας ἢ τυραννία. Διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐρωτῶ σας, φίλοι ὁμογενεῖς, ἐπαναστάθητε κατὰ τοῦ τυράννου; διὰ τί τὸν πολεμεῖτε; Διὰ τὰς ἀδικίας του· διότι εἶχε δύο ζύγια, δύο μέτρα ἄνισα, δύο νόμους ὁ ἄνομος, ἓνα διὰ τοὺς ὁμοθρήσκους του καὶ ἄλλον δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, ὡς ἐτόλμα νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ὁ ἀσεβέστατος. "Ἄν αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἐχύσκατε καὶ χύνετε καθ' ἡμέραν τὸ αἷμά σας· ἂν σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἀρπάξετε μόνον τὰ ἄνισα καὶ ἄδικα μέτρα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ τυράννου, διὰ νὰ τὰ μεταχειρίζεσθε ἑσεῖς μὲ τὴν αὐτὴν ἀνισότητά πρὸς ἀλλήλους, διὰ νὰ ὑψώνεσθε ὁ ἓνας ὑπὲρ τὸν ἄλλον, διὰ νὰ καταδυναστεύῃ ὁ πλούσιος τὸν πτωχόν, ὁ δυνατὸς τὸν ἀδύνατον καὶ ὁ πανοῦργος τὸν ἀπλοῦν καὶ ἄκακον πολίτην· ἐάν, λέγω, τοιοῦτον ἔχετε σκοπὸν, πιστεῦσατέ με, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὅτι ἀδίκως ἐταράξατε καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τυράννου καὶ τὴν ἡσυχίαν ἔλου τοῦ γένους μας...

Ἡ ἀρετὴ εἶναι πράγμα ἐθιστόν, καὶ ἀποκτᾶται, ὡς ὅλα τὰ ἀποκτώμενα, ἀπὸ μακρὰν συνήθειαν, ἣτις κατανατᾷ εἰς ἕξιν καὶ σχεδὸν εἰς δευτέραν φύσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο πρέπει νὰ ἀρχίσῃ μ' αὐτὴν τὴν νηπιώδη ἡλικίαν. Καθὼς, ὅστις συνειθίσῃ παιδιόθεν τὸν καφὲν ἢ τὸν βρωμισμένον ταμβάκον, κρίνει τὴν στέρησίν του μεγάλην δυστυχίαν, ἀπαράλλακτα, καὶ ὅστις συνειθίσῃ ἀπὸ μικροῦ νὰ χαίρῃ εἰς τὰ δίκαια καὶ νὰ ἀγανακτῇ εἰς τὰ ἄδικα, τὴν αὐτὴν ἕξιν καὶ συνήθειαν θέλει ἔχει καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς ἀνδρικὴν ἡλικίαν.

Παρηγοροῦ μὲ τὸν λογισμόν, ὅτι ὅλη ὄλων ἡμῶν, ἀπὸ πρώτης γενέσεως μέχρι τελευτῆς, ἢ ζωὴ ἄλλο δὲν εἶναι πλὴν ποτήριον συγκερασμένον ἀπὸ λυπηρὰ καὶ χαρμύσυνα· καὶ ἡ σύγκρασις αὕτη εἶναι ἔργον τῆς Προνοίας, διὰ νὰ μὴν ἀηδιάζωμεν ἀπὸ τὸ μέλι τῶν χαρμυσύνων, μηδὲ νὰ ἀγανακτῶμεν πάλιν ἀπὸ τὴν πικρίαν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ νὰ κρατῶμεθα πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τὸ ὅποιον διακρίνει τοὺς ἀληθεῖς ἀνδρας ἀπὸ τοὺς κοινούς ἀνθρώπους.

Τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ θέλοντος νὰ πείσῃ, εἶναι νὰ λαλῇ σαφῶς, ἥγουν εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸν πρὸς τὸν ὅποιον λαλεῖ.

Ἀληθινὴν ἐλευθερίαν τότε μόνον ἔχει ὁ πολίτης, ὅταν τὴν μεταχειρίζεται μὲ τρόπον ὥστε νὰ μὴν ἐμποδίξῃ ἄλλου συμπολίτου κανενὸς ἐλευθερίαν καὶ τότε μόνον ἡμπορεῖ νὰ τὴν φυλάξῃ, ὅταν σέβεται καὶ τοὺς συμπολίτας του ὡς ἐλευθέρους. Ἡ ἀκράτος ἐλευθερία εὐρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς φύσεως καὶ διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τοὺς καθημερινούς πολέμους καὶ τὰς εἰς ἀλλήλους ἀδικίας, ὅσας ἡ τοιαύτη ἐλευθερία γεννᾷ, ἐνώθησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς πολιτικὰς κοινωνίας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ θυσιάσῃ μικρὸν καθέννας μέρος τῆς ἀκράτου ἐλευθερίας, διὰ νὰ φυλάξῃ τὸ ὑπόλοιπον μὲ εἰρήνην. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν προσφυέστατα τὴν δικαιοσύνην θυγατέρα τῆς ἀνάγκης καὶ μητέρα τῆς εἰρήνης.

1821—1830-

Στοχασμοί.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Οἰκονομῶ δὲ θὰ πῆ ἐξοδεύω λίγο, ἀλλὰ ἐξοδεύω καλά. Ἡ δὲ οἰκονομία στηρίζεται εἰς τὴν φιλοπονίαν, καὶ εὐγενίζεται ἀπὸ τὴν ἐλευθεριότητα.

Ἡ σπατάλη εἶναι ἀθέτησις τῆς οἰκονομίας.

Ἡ φιλαργυρία εἶναι κατάχρησις τῆς οἰκονομίας. Φιλαργυρία ὅθεν καὶ σπατάλη ἀδελφάδες ἀντίθετες τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἀνυπομονησία χαλάει κάποτε τὶς δουλειές. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάθεια δὲν κάνει δουλειές.

Μία δυσάρεστη ἀλήθεια εἶναι καλύτερη ἀπὸ μίαν εὐχάριστην κολακείαν.

Ἐγράφησαν τὸ 1884.

Θρύψαλα.

Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου.

Ἠρώτησεν ὁ Θεὸς ἕνα παπουτσῆν τί ἀτελείας φρονεῖ ὅτι ἔχει ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὁ παπουτσῆς τοῦ ἀπεκρίθη: «δύο πόδια ποὺ τοῦδωσες, μεγαλοδύναμη, τὰ βρίσκω πολὺ ὀλίγα».

Τί εὐλαβεῖς ποὺ εἶναι μερικοὶ ἐκ τῶν «καθὼς πρέπει» ἀνθρώπων, ποὺ θεωροῦν καθήκον των νὰ ἔχουν καὶ βιβλιοθήκην! Οὐδέποτε ταράττουν τὴν κόριν τῶν νεκρῶν.

Οἱ ἐγωισταὶ ὁμοιάζουν μὲ τὴν συκιά. Τίποτε δὲν φυτρώνει κάτω ἀπὸ τὸν ἵσκιό της. Κι' ἂν καμμιὰ φορὰ φυτρώσῃ κάτι, θὰ εἶναι φειδόχορτο.

Καταπίπτει ὁ ἀλτροῦσμός ὅταν δέχεται κανεὶς συγχαρητήρια· πραγματικὸς ἀλτροῦστής εἶναι τὸ δελφίνι, ποὺ παίρνει τὸν πνιγόμενον ἄνθρωπον εἰς τὴν βράχιν του καί, ἅμα τὸν ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν παραλίαν, βουτᾶ στὰ νερὰ καὶ χάνεται.

1911—1922.

10. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Λόγος

ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἐπετειῷ τῆς 25ης Μαρτίου, ἐκφωνηθεὶς τῇ 24ῃ Μαρτίου 1921 ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις μεγάρῳ τοῦ «Παρνασσού».

ὑπὸ Σίμου Μενάρδου.

Ἀπὸ 54 ἐτῶν, ἐκάστην παραμονὴν τῆς μεγάλης ἑορτῆς, ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ «Παρνασσού» ἐξεφωνεῖτο πανηγυρικός, ἀποτελῶν μνημόσυνον ὁμοῦ καὶ προσευχὴν. Μνημόσυνον εἰς τὴν μνήμην ἐκείνων, ὅσοι ἀπέθανον κληροδοτοῦντες εἰς ἡμᾶς τὴν ἐλευθερίαν· προσευχὴν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ των ἔργου.

Τοὺς πρώτους πρώτους λόγους ἤκουσαν καὶ οἱ τελευταῖοι ἀγωνισταί. Τῷ 1873 ἀνέβαινε τὸ βῆμα τοῦτο ὁ Ἰω. Φιλλήμων*, καὶ ἐπαναλάμβανε περίπου τὰς δακρυσιμένας λέξεις, πρὸ ἐγγραφῆς προτοῦ :

«Εἶθε ἀναφανῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι διάδοχοι ἄξιοι πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὄλου Ἑλληνικοῦ, πρὸς περάτωσιν τῆς ἀρξαμένης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὑπὸ τοιοῦτον οἱ Φιλικοὶ εἰργάσθησαν πνεῦμα· ὑπὸ τοιαύτην ἐλπίδα ἀγαθὴν κατέβη εἰς τὸν τάφον ἡ πολυπαθὴς γενεὰ τοῦ πολέμου· ὑπὸ τοιαύτην καὶ μόνην καταβαίνομεν εἰς τὸν τάφον αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡμεῖς τὰ ὀλίγιστα ἤδη λείψανα τούτου, κληροδοτοῦντα ἐπίσης τοῖς τέκνοις ἡμῶν τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα».

Ἐρέτος, Κύριοι, ὅτε ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ τὰς εὐλογίας ὄλων ἐκείνων τῶν ψυχῶν ἡ πατροπαράδοτος ἐντολὴ σὺν Θεῷ βαίνει πρὸς τὸ πέρας, ὅτε ὁ χρόνος ἐπανάφερε τὸ θρυλικὸν ἔτος εἰκοσιέν, ἐνομίσαμεν οἱ ἔφοροι τοῦ «Παρνασσού» ὅτι ἀπλοῦς πανηγυρικός θὰ ἦτο μνημόσυνον ὑπερβολικὰ λιτὸν τῆς ἐνναετοῦς σχεδὸν τιτανομαχίας. Καὶ ἀπεφασίσαμεν νὰ τελέσωμεν κάτι διδακτικώτερον καὶ συγκινητικώτερον, σειρὰν διαλέξεων, παρακολουθοῦντες πᾶσαν ἐπέτειον σπουδαίου γεγονότος, χωρὶς νὰ παραλείψωμεν, εἰ δυνατὸν, ἐπεισόδιον κανὲν τῆς φοβερᾶ περιπετειώδους ἐκείνης τραγυφιδίας. Ἀρχίσαντες ἀπὸ τῆς 22ας Φεβρουαρίου, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διαδίδων τὸν ποταμὸν, ἀνέρριπτε τὸν κύβον

τῆς ὑπάρξεως τῆς φυλῆς, ἐλπίζομεν νὰ συνεχίσωμεν τοὺς λόγους μέχρι τῆς 12ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1929, τῆς ἑκατοστῆς ἐπετείου τῆς ἡμέρας, ὅτε ἄλλος Ὑψηλάντης, συντρίβων μεταξὺ Θεῶν καὶ Λεβαδείας τὸν Ἀσλάμπεην, ὑπηγόρευε τὴν ἀείμνηστον συνθήκην, καθ' ἣν αἱ τουρκικαὶ φρουραὶ παρέδιδαν ὅλην τὴν Στερεάν, ἐκτὸς δύο λόφων—τοῦ ἑνὸς τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηῶν.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν γεγονότων, ἄλλοι μελετηταὶ τῶν διαφόρων ἀπόψεων τοῦ Ἀγῶνος, θὰ ἐκθέσωμεν ἐδῶ καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἰδίων ἑκαστος μελετῶν, λόγιοι διαφόρων ἀσχολιῶν, ἀλλὰ πάντες ταπεινοὶ εὐαγγελισταὶ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

Τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ τελήσωμεν μόνον ὀλίγην, ἀλλὰ φίλην ὀφειλὴν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνδρῶν, ποὺ μᾶς ἐχάρισαν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀκροαταὶ καὶ μελετηταὶ θὰ διδαχθῶμεν. Θὰ διδαχθῶμεν διδάγμα χρησιμώτατον εἰς τὸν βίον τῶν ἀτόμων καὶ τὸν βίον τῶν ἐθνῶν, ὅτι, καθὼς ἔλεγεν ὁ Καστελάρ*, δὲν ὑπάρχει δύναμις ὑπερτέρα τῆς ιδέας.

Καὶ ἤδη θὰ ἐπέλθῃ τὸ ἐρώτημα, ποῖον γεγονός ἐτελέσθη κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς ποὺ ἐπιτελοῦμεν.

Γεγονὸς ἀξιόλογον κανέν, ἀπκντᾶ τὸ ἀψευδὲς στόμα τῆς ἱστορίας. Ἄλλ' ὡς αὐτὸς ὁ Κολοκοτρώνης διηγεῖται, ἡ 25ῃ Μαρτίου εἶχεν ὀρισθῆ ὡς ἡμέρα τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γένους. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ὀδηγὸν κατ' Αὐγούστον τοῦ 1820, ἐμελέτα ν' ἀποδιδασθῆ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Μάνην καὶ νὰ στήσῃ ἐκεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τὴν 25ην Μαρτίου. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Αἰγίῳ δραματικὴν ἐκείνην συνέντευξιν τῆς 26ης Ἰανουαρίου 1821 τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας μετὰ τοῦ Παπαφλέσα, ὁ βρασοφόρος ἐκεῖνος ἀπεσταλμένος τοῦ Ὑψηλάντου ἐθεβαίωνεν ὅτι «ἡ σεβαστὴ Ἀρχὴ ἐπρόβλεψε παντοῦ νὰ ἔχη δυνάμεις καθὼς καὶ εἰς τὸν στόλον ὑπάρχει πλῆθος στρατιωτῶν νὰ κάψουν τὸν στόλον καὶ νὰ σκοτώσουν τὸν Σουλτάνον, ἡ δὲ ὁμόθητος Ῥωσία θὰ συντροφεύσῃ τὸν Ὑψηλάντην μετὰ στρατεύματα» καὶ ἔπειθεν ὁ Παπαφλέσας τὴν ὁμήγυριν καὶ «πῶς νὰ παίξουν τὰ πράγματα μετὰ τὴν ἐξουσίαν», διότι, καθὼς εἶπεν, «ἡ ἐπανάστασις ἦτο ἀδύνατον νὰ βραδύνη περισσότερον τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας, ἦτοι τῆς 25ης Μαρτίου».

Ὁ Παπαφλέσας, μὲ τὰ δύο του πιστόλια κρεμασμένα εἰς τοὺς ὤμους, ἦτον ἥρωικὸς φαντασιοκόπος, τὸν ὁποῖον ὁ Παλαιῶν Πατρῶν ἠναγκάσθη σφοδρῶς νὰ ἐπιτιμήσῃ, ἀλλ' οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας ἦσαν οἱ συνετώτατοι τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅμως τόση ἦτο ἡ ψυχικὴ παραφορὰ τοῦ ἔθνους, τόση ἡ πεποίθησις εἰς τὴν τελείαν ὀργάνωσιν καὶ τοὺς πόρους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ὥστε ὁ Ὑψηλάντης ὤρμησεν εἰς τὸ τόλμημα ἕνα μῆνα πρὶν, τὴν δὲ 15ην Μαρτίου ὁ σιωπηλὸς ἐκεῖνος Ἀσημάκης Ζαΐμης ἔδιδε τὴν ἄδειαν εἰς δύο κλέπτας νὰ φονεύσουν τὸν Τοῦρκον φορολόγον, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ καΐμακκάμης Ἰμπραήμ Ἀρναούτογλους, κλειόμενος εἰς τοὺς τρεῖς πύργους τῶν Καλαθρῦτων, — οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ κηρυχθοῦν μνημεῖον ἐθνικόν, — ἐπολιορκεῖτο καὶ παρεδίδοτο εἰς τοὺς Πετμεζάδες. Ἐπειδὴ δὲ φοβούμενοι ἀπεσύροντο οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Πατρῶν, τὴν Τρίτην, 22αν Μαρτίου, εἰσῆλθαν ἐκ τῶν περιχώρων οἱ πρόκριτοι, ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, ὁ Λόντος, ὁ Ζαΐμης, ὁ Ροῦφος, μετὰ πλήθους ὀπλοφόρων καὶ ῥοπαλοφόρων. Ἡ κραυγὴ τῆς νίκης ἦτο μία: καὶ στὴν Πόλιν. Αὐθιμέρον, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν ἔστησεν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸν σταυρὸν καὶ πάντες ὠρκίζοντο «τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ὅρκον». Τὴν ἐπαύριον, 23ην Μαρτίου, «πρώτη ἡ Μάνη μαθοῦσα τὰ συμβάντα ἐχύθη εἰς τὴν Καλαμάταν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πετρούμπεη», τὸν ὁποῖον συνώδευεν ὁ Κολοκοτρώνης.

Ἡ ἐπανάστασις εἶχε πράγματι διαδοθῆ εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον πολὺ πρὶν ἢ δημῶδης φαντασία βλέπῃ τὸ λάβαρον ἀνυφούμενον εἰς τὴν Μοῦνην τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Διατὶ λοιπὸν καθιερώθη ἡ 25η Μαρτίου ὡς ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας;

Ἡ καθιέρωσις ἔγινε μόλις τὴν 15/27ην Μαρτίου τοῦ 1838 διὰ Β. Δ. τοῦ Ὄθωνος, ποὺ καθώριζε τὴν ἡμέραν ταύτην «εἰς τὸ διηνεκὲς ὡς ἡμέραν ἐθνικῆς ἐορτῆς». Πολλοὶ δὲ τότε διεμαρτύροντο, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔμεναν ἔξω τὰ γεγονότα τῶν Ἡγεμονιῶν καὶ ἡ ὅλη δρᾶσις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου.

Καὶ ὅμως πάντες θὰ συνομολογήσωμεν ὅτι ἡ καθιέρωσις ἔγινε δεόντως. Οἱ μυστηριώδεις Φιλικοὶ ἐγνώριζαν τὴν ὑψηλὴν, τὴν θρησκευτικὴν τῆς ἡμέρας σημασίαν. Διὰ νὰ ἐνοήσωμεν αὐτήν, πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν εἰς ἀπωτέρους χρόνους. Οἱ παλαιότεροι τῶν μεσαιωνικῶν μας χρονογράφων, ἤδη ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶ-

νος ὁ Ἄγγλιανός*, παρέδιδαν ὅτι ἡ Μαρτίου κα' δὲν ἦτο μόνον ἡ ἡμέρα τῆς θείας σαρκώσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον, καὶ αὐτὴ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας. Τοῦτο ἐξαίρει κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα ὁ Γεώργιος ὁ Σύγγελλος*, ὅτι «τὴν ἁγίαν καὶ ὀλόφωτον ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, κα' τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις Μαρτίου μηνός... καὶ πρωτόκτιστον ἡμέραν... διεσάφησε». «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». «Εὐαγγελίζου γῆ χαρὰν μεγάλην», μελωδεῖ ἡ Ἐκκλησία.

Ἴδου λοιπὸν διατί ἡ ἐθνικὴ θέλησις ἐπέμεινε νὰ συνεχίσῃ παράδοσιν ὑπερχιλιετῆ καὶ νὰ συνάψῃ θρυλικῶς εἰς μίαν ἑορτὴν τὰ ὑπερκόσμια θαύματα τῆς πίστεως μὲ ἀνθρώπινα θαύματα τῆς ἱστορίας.

Ὁ ταυτισμὸς οὗτος Ἑλλάδος καὶ θρησκείας, τὸν ὁποῖον παρεσκεύασαν ἐναμίλλως οἱ ἀοίδιμοὶ διδάσκαλοι καὶ κληρικοὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας, ὑπῆρξε τὸ κύριον ἠθικὸν ἔρεισμα τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος. Ἐπὶ τοῦ διπλοῦ τούτου θεμελίου ἐστερεώθη κατὰ τὴν πρωτόκτιστον καὶ θαυματουργὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέραν τὸ ἔλον κτίσμα τοῦ 1821, ἡ τρίτη Ἑλλάς τῆς ἱστορίας.

Ὅχι, Κύριοι, δὲν μὲ πλανᾷ ἡ ἑορτὴ! Ἐσχημάτισα πρὸ πολλοῦ τὴν στερεὰν πεποίθησίν μου. Ἡ ἐπανάστασις ἀποτελεῖ τὸ ὑψηλότερον κατόρθωμα τῆς τρισχιλιετοῦς μας ἱστορίας καὶ ἴσως ἴσως τὸ καρποφορώτατον τοῦ 19^{ου} αἰῶνος γεγονός. Τὸ θέμα, καθὼς ἐτέθη, βεβαίως εἶναι μέγα καὶ πολὺ, ἀλλ' ἄς ἀτενίσωμεν, Κύριοι, εὐλαδῶς, καὶ θὰ πεισθῶμεν.

Μακρὰ συνήθεια καὶ τέχνη ὑψηλὴ παιδιόθεν μᾶς ἐδίδαξε νὰ σεδῶμεθα ὡς ἀνυπέβλητον κατόρθωμα τὰ Μηδικά. Τοὺς μαραθωνομάχους καὶ σαλαμινομάχους εἶχαν ἐγκωμιάσει ῥήτορες καὶ ποιηταὶ καὶ τὰς μορφὰς των ἀπετύπωσαν γλύπται καὶ ζωγράφοι. Ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ἐμεγάλυνε τοὺς ἥρωας ἐκείνους καὶ ἡ παράδοσις ἡ λαϊκὴ, διότι 700 ἔτη μετὰ τὴν μάχην, ὡς ἀναφέρει ὁ Παιουσανίας, ἐν Μαραθῶνι «ἀνὰ πᾶσαν νύκτα καὶ ἵππων χρομετιζόντων καὶ ἀνδρῶν μαχομένων ἔστιν αἰσθῆσθαι».

Ἄλλ' ὁ Μιλιτιάδης, ἐκδιώκων τὸν Δάτιν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 490, παρέτασε πολίτας μικρᾶς ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐλευθέρως πολιτείας, πεπαιδευμένους διὰ τῶν νόμων καὶ τῶν στίχων τοῦ

Σόλωνος, συνειθισμένους νὰ περιφρονοῦν τοὺς Πέρσας ὡς βαρβάρους, καὶ πάλλοντας ὑπερηφάνως ὄπλα τεχνικῶς ὑπέρτερα τῶν περσικῶν, καθὼς καυχᾶται ὁ Αἰσχύλος. Τύποι: Περσομάχων εἶναι οἱ μαρμάρινοι ἐκεῖνοι νέοι, ποὺ θαυμάζομεν ἐντὸς τῶν ἀρχαϊκῶν τοῦ μουσείου αἰθουσῶν ὡς ἰδανικὰ νεότητος καὶ ἀλκῆς. Ἐπὶ τῆς Κολοκοτρώνης τὴν 12ην καὶ 13ην Μαΐου τοῦ 1821, φορῶν μόνην τὴν περικεφαλαίαν τοῦ Μιλτιάδου, εἶχε νὰ λύσῃ εἰς τὸ Βαλτέτσι δεινότερον ἀναντιρρήτως πρόβλημα. Ὅπως ἀποκρούσῃ τὸν Μουσταφᾶν, ἔπρεπε νὰ συνάγῃ διὰ προτροπῶν καὶ συμβουλῶν ὄχι μόνον ἀπειροπολέμους καὶ σχεδὸν ἀόπλους χωρικούς, ἀλλὰ, τὸ χειρότερον, ἀποβλέποντας ἐκ γενετῆς πρὸς τοὺς ἀγάδες καὶ πασάδες ὡς αὐθέντας καὶ δεσπότας.

Ὁ Λεωνίδας βεβαίως προέταξε τὰ στήθη πρὸς ἀπείρως πολυαριθμότερον ἐχθρόν. Ἐπὶ τῆς βασιλεὺς εἶχε Σπαρτιάτας, ποὺ εἶχαν ἀναθρέψει καὶ ὀπλίσει Λάκκαιναί μητέρες, στρατιώτας, τῶν ὁποίων τὸ βῆμα τὸ βαρὺ ἐρρυθμίζαν ἐμβατήρια τοῦ Τυρταίου καὶ τοὺς εἶχαν διδάξει πειθαρχίαν σιδηρᾶν οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου, αἱ αὐστηραὶ τῶν ἐφόρων προσταγαί. Ὁ Λεωνίδας ἔπεσεν ἀληθῶς «ἀνὴρ γενόμενος ἀριστος». Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδανικὴ μορφή τοῦ Ἀθανασίου Διάκου, ὑπερασπίζοντος μετὰ ὑπερδισχίλια ἔτη τὰ αὐτὰ στενὰ καὶ ἐν τέλει μαχομένου μετὰ 40 μόνον συντρόφων ἐναντίον τῶν ἀλβανικῶν στρατευμάτων τοῦ Ὁμέρ, δὲν σμικρύνει, μεγεθύνει τὴν δόξαν τῶν Θερμοπυλῶν. Πρὸς τὴν περιφρονητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Σπαρτιάτου «ὑπὸ σκιᾶν πολεμήσομεν» ἀμιλλᾶται κατὰ τὸ θάρρος ἢ κραυγὴ τοῦ Διάκου: «Σκυλιά, κὶ ἄν μὲ σουβλίσετε, ἕνας Γραικὸς ἐχάθη».

Ὁ Θεμιστοκλῆς, διὰ νὰ συντρίψῃ τὸ βαρὺ τοῦ Ξέρξου ναυτικόν, ἐκυβέρνα, πλὴν ἑκατὸν ἄλλων, 200 τριήρεις ἀττικὰς, τὰ τελειότατα τῶν τότε πολεμικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὁ ἴδιος δημιουργήσει ἐκ τῶν ἀργυρείων τοῦ Λαυρείου κατὰ ναυτικὸν πρόγραμμα, περιλαμβάνον νεώρια, λιμένας καὶ ναυστάθμους. Ἀλλὰ τὰ 176 πλοῖα τῶν τριῶν νήσων, τὰ ὁποῖα διεσκόρπισαν, ἐσάρωσαν, κατέκαυσαν ἢ ἔρριψαν ναυάγια τοὺς στόλους τοῦ Μαχμούτη καὶ τοῦ Ἰμπραήμ, ἦσαν πλοῖα φορηγὰ, τῶν ὁποίων μέγιστα ἦσαν ὀνομαστί τρία, τὸ τρικάρταρον τοῦ Τομπάζη, τὸ τρικάρταρον τοῦ Αλαλεχοῦ καὶ τὸ δικάρταρον τοῦ Μιαούλη.

Ἡ δὲ λαμπρὰ νίκη τῶν Πλαταιῶν ἦτο τελεία μάχη τακτικῆς,

καθ' ἣν ὁ μὲν ἀναποφάσιτος Μαρδόνιος ἔκαμνεν ἀλλεπάλληλα στρατηγικὰ λάθη, οἱ δὲ ἑκατοντακισχίλιοι καὶ πλέον Ἑλληνες, ἰδίως οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὄπλισμένοι πολὺ κάλλιον τῶν Περσῶν, ἔχοντες ἕκαστος πλησίον ἓνα δοῦλον, ἠγωνίζοντο περὶ τόλμης καὶ ἀνδρείας πρὸς ἀλλήλους.

Οἰαδήποτε παραβολὴ εἶναι ἀδύνατος. Τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν, πού ἦλθε δις ὡς τρομερὸς ἀνεμοστρόβιλος, ἀπέκρουσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἐλευθέρα καὶ ἀκμαία μετὰ μακροτάτην εἰρήνην, ὡς παρετήρησεν ὁ Θουκυδίδης, ἡ Ἑλλάς, παρατάξασα πανόπλους μαχητάς, πεπαιδευμένους διὰ τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν καὶ γυμνασμένους διὰ τῶν πανελληνίων ἀθλητικῶν ἀγῶνων. Ἀλλὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς, ἐγκατεστημένους καὶ ὠχυρωμένους ἀπ' αἰῶνων ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἐπροκάλεσεν εἰς θανάσιμον πάλην ἡ Ἑλλάς, αἰχμάλωτος, ἀπαιδευτος, ἄσπλος, ρακένδυτος, αἰμόφυρτος, πεινώσας...

Βεβαίως οἱ περσικοὶ πόλεμοι ἐσήμαναν λαμπρὰν τροπὴν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Διότι ἐδημιούργησαν τὸ νησιωτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν καὶ παρεσκεύασαν ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων τὴν ἀπαράμιλλον ἐκείνην ἀκμὴν, τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος εἶδε μίαν μόνον φοράν, καὶ ὁ Ῥενάν* ὠνόμασε διὰ τοῦτο ἑλληνικὸν θαῦμα.

Ἄλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐπετέλεσεν ἄλλο τῆς ἱστορίας θαῦμα. Τὴν Ἑλλάδα τὴν παλαιὰν καὶ φιλέλληνες πολλοὶ ἐθεώρουν ὡς νεκρὰν ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων. Ἄλλ' ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Πετρόμπεης, οἱ Ἀχαιοὶ πρόκριτοι, οἱ Ὑδραῖοι καπετάνοι, κηρύξαντες αἰφνης διὰ τῶν ἀνδρικῶν προκηρύξεων καὶ ἐγκυκλίων, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀπόγονοι καὶ μόνοι κληρονόμοι τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀποδείξαντες δι' ἔργων ἀληθῶς ἑλληνικῶν ὅτι ἐγνώριζαν νὰ μάχωνται καὶ ν' ἀποθνήσκουν ὑπὲρ τῆς ἰδανικῆς πατρίδος, ἠνάγκασαν ἑκπληκτοὺς τὸν κόσμον νὰ πεισθῇ, ὅτι τὸ ἔθνος ἐκεῖνο τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, πού ἐπάλασε πρὸς χιλιετηρίδων ἐμπορικῶς ἢ πολεμικῶς πρὸς τοὺς Ἀσιάτας, Κάρας καὶ Λέλεγας, Λυδοὺς καὶ Ἀσσυρίους, Φοίνικας καὶ Μήδους, ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀρχαίους ἀντιπάλους, ὅσοι ἐξηφανίσθησαν ἄφωνοι εἰς τὸν στρόβιλον τῶν αἰῶνων, ὅτι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔθνος τὸ μικρὸν, ἀνιστάμενον ἐκ τοῦ δουλικοῦ του τάφου, ἐνεφανίζετο καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πεδίων, ἐπὶ τῶν ἰδίων θαλασσῶν, ἀπαιτοῦν, ὡς ἔλεγεν ὁ Πετρόμπεης, νὰ ἀναγνωρισθοῦν τὰ κληρονομικὰ του δίκαια, καὶ ἔχον ὡς σύνθημα

τοῦ ἀγῶνος τοῦ ἱεροῦ τὰς αὐτὰς ἐκείνας λέξεις: Ἑλλάς καὶ Ἐλευθερία! Τοιαύτη ἀναβίωσις εἶναι κάτι τι τὸ μοναδικόν.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἀνεγνωρίζετο πλέον, ὅτι ἡ παναρχαία ἐλληνικὴ ἄμπελος, ἐξ ἧς ἐποτίσθη τὸ νέκταρ τῆς ἐμπνεύσεως, τῆς γνώσεως καὶ τῆς πίστεως ἢ πολιτισμένη ἀνθρωπότης, ἀνέθαλε κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ἐγένετο ἤδη φανερόν ὅτι οὐδέποτε εἶχε ξηρανθῆ ἐν τῷ μεταξῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐπανάστασις ἀναδρομικῶς ἀνέτρεπε τὰς περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολῆς θεωρίας τῶν δοκιμωτάτων τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἱστορικῶν. Αὐτὸς ὁ Γ'ίββων*, αὐτὸς ὁ φιλελληνικώτατος Βολταίρος*, φανταζόμενοι τὸ χιλιετὲς κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ῥωμαϊκόν, ἀπεκήρυσσαν αὐτὸ ὡς ἔκφυλον διάδοχον τοῦ κράτους τῶν Καισάρων. Φοβερὰ παρερμηνεία!.. Αἱ φλόγες τῆς ἐπαναστάσεως ἔρριψαν φῶς εἰς τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου. «Ἄνευ τῆς ἐπαναστάσεως», λέγει ὁ Zinkeisen*, «δὲν ἤθελεν ἡ ἐπιστήμη ἐννοῆσαι τὸν ἀληθῆ τοῦ βυζαντιανοῦ κράτους χαρακτῆρα». Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ καὶ βυζαντιανὴ ἱστορία, αἱ θεωρούμεναι ὡς ὅπως χωρισταί, ἀπεδεικνύοντο φυσικὴ συνέχεια, διάφορος ἐκδήλωσις τῆς πολυμόρφου ἐλληνικῆς ζωῆς, καὶ συνεδέοντο εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς Εὐρώπης ὅσα ἀπὸ τῆς πρώτης ἀλώσεως εἶχαν ἀρρήκτως ἐνωθῆ ἐντὸς τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς: Ἁγία Σοφία καὶ Παρθενών, Κωνσταντινούπολις καὶ Ἀθήναι!

Ἄλλη εἶναι τῶν μηδικῶν νικῶν ἡ μεγάλη σημασία. Ἐγκείται εἰς τὸ γενικώτερον ἀποτέλεσμά των. Ἀποτελοῦσι σταθμὸν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, διότι πάντως ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς θὰ ἦτο διάφορος, ἐὰν εἰς τὰς ἐλευθέρας πολιτείας τῆς Ἑλλάδος ἐπεβάλλετο βαρὺς ὁ ἀσιατικὸς ζυγὸς τοῦ Δαρείου ἢ τοῦ Ξέρξου. Τί θὰ ἦτον ἡ ἀνθρωπότης χωρὶς τῶν Ἀθηναίων;

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἡ ῥοπή τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν καθόλου ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης δὲν εἶναι πολὺ κατωτέρω τῶν μηδικῶν. Αἱ, κύριοι, ὅταν μᾶς εἶχε συνοικήσει παρὰ τὰ χεῖλη τῆς Εὐρώπης ὁμοῦ καὶ τῆς Ἀσίας, ἐγνώριζε τί ἔκαμνεν ὁ Θεός. Ἀνέθετεν εἰς τὸν φιλότιμον τοῦτον λαόν, ὑπέροχον, ἀλλ' ὑπερβολικὰ βαρεῖαν ἐντολήν, — ἐντολήν, τὴν ὁποίαν ἐκτελεῖ θρησκευτικῶς μέχρι τῆς ὥρας καὶ τῆς στιγμῆς ταύτης.

Ἄς λέγουν ὅτι θέλουν, ξένοι καλοθεληταί. Δὲν ὑπῆρξάμεν μόνον οἱ ἀρχαῖοι τοῦ πολιτισμοῦ δημιουργοί· ὑπῆρξάμεν—καὶ ὑπάρχομεν—αἰώνιοι φρουροὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου. Ἡ Δύσις ἐπενέβη δὲς, τὸν δεῦτερον αἰῶνα π. Χ. καὶ τὸν δωδέκατον κατόπιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως πλήξῃ τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν νῶτων. Ἄς ἀναλογισθῶμεν πόσον ἐχύσαμεν ἐπὶ τῆς Ἀσίας αἷμα—ἄς ἀφήσωμεν τὰ πρὶν—ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου μέχρι τοῦδε, μόνοι, αἰωνίως μόνοι, πάντοτε καὶ νῦν, ὅπως θαμάσωμεν τὰς ἰσλαμικὰς τίγρεις. Εἰς τὴν αἰωνίαν ταύτην πάλην ἐνίκησαμεν ἑκατοντάκις, — ἂν δὲ λείπουν ὀλίγοι ἀριθμοί, συμπληρώσατέ τους σεῖς, ὦ εὐζῶνοι, σεῖς, ὦ πεζοί, ὅλη ἡ φιλότιμος νεύτης, ἡ πετώσα σήμερον πέραν τοῦ Αἰγαίου,—ἠττήθημεν δὲς, τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα, ὅτ' ἐχάσαμεν τὸ πλεῖστον τῆς μεγάλης μας ἀσιατικῆς πατρίδος, καὶ τὸν δέκατον καὶ πέμπτον, ὅτ' ἐχάσαμεν τὸ πᾶν. Ἡ ἀσιατικὴ Ἑλλάς, τὸ προπύργιον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, μετεβλήθη ἕκτοτε εἰς ἀπέραντον ἐναντίον τῆς στρατώνα. Ἡ ἀγρία ὁρμὴ τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τῆς Προύσης εἰς τὴν Εὐρώπην ἦτον, ἀλίμονον! καὶ αὐτὴ ἑλληνικὴ, διότι στρατηλάται καὶ στρατὸς ἦσαν κατὰ μέγα μέρος οἱ δύστηνοὶ ἑλληγόπαιδες, οἱ ἀπανθρώπως ἀποσπώμενοὶ τῆς μητρικῆς ἀγκάλης. Ἡ πόλις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίου, ἀντὶ ἀκροπόλεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ φάρου τῆς Εὐρώπης, κατήντησεν ὀρμητήριον τοῦ Ἰσλάμ καὶ σταθμὸς πάσης βδελυγμίας. . . Καὶ παρέμειναν οἱ Σουλτᾶνοι ἀπὸ Μουράτ* μέχρι Μαχμούτ* φόβητρα καὶ ἐφιάλται τῆς Εὐρώπης καὶ κατεδέχετο π. χ. ὁ ἱπποτικώτατος τῶν Γάλλων βασιλέων, ὁ Φραγκίσκος*, νὰ τὸν ὀνομάζῃ ἀπλοῦν μπέην ὁ Σουλεῦμᾶν καὶ ὠμολόγῃ τῷ 1711 ὁ Μέγας Πέτρος «τῆς Μοσχοβίας» ὅτι «τοὺς ἀνθρώπους ὅπου ἔστειλα εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς ἐφυλάκωσαν», καὶ ἐζητοῦσαν ὅλοι, Ῥῶσοι, Γάλλοι, Ἰσπανοί, Πάπας, Βενετοὶ τὴν βοήθειαν τοῦ ἑλληνικοῦ καριοφιλοῦ—τὸ ὅποῖον δὲν εἰσέγρησε ποτὲ—καὶ κατόπιν ἐλησμονοῦσαν ὅλοι τοὺς φιλάτους τῶν Γραικοῦς καὶ ἀπέστειλαν τοὺς πρέσβεις τῶν νὰ κλίνουν εὐλαβῶς ἐνώπιον ὄχι τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ τῆς σουλτανικῆς παρυφῆς, μέχρις οὗ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἐγονάτισεν αἵμοσταγῆ τὸν τύραννον ἢ ἑλληνικὴ πυγμὴ καὶ τὸν ἀνέτρεψε χαμαὶ τὸ ἑλληνικὸν τσαρούχι.

Ἄπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ κατὰ τῶν Τούρκων

χριστιανικός αγών αλλάσσει χαρακτήρα, ἀντὶ ἀμυντικοῦ καταντᾶ ἐπιθετικός, καὶ διὰ τῶν ὄπλων τῶν ἑλληνικῶν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Πατρῶν, ἐντὸς ἐκκτὸν ἐτῶν, μετατοπίζεται εἰς τὸ κέντρον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἐλέχθη, κύριοι, πολλάκις καὶ ὀρθῶς, ὅτι ἄνευ τῶν ἀρχαίων μας νικῶν κατὰ τῶν Μήδων ἤθελεν ἀποσβεσθῆ ἐπὶ μακρὸν ἢ ἱερὰ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας.

Ἄλλὰ καὶ ὡς φάρος τοῦ ἀνθρωπίνου ἰδανικοῦ ἢ ἑλληνικῆ ἐπανάστασις ὑπῆρξε μικροτέρας ἴσως ἀκτίνας, ἀλλ' ἐξίσου φωτεινός.

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τὰ μεγάλα κηρύγματα τῆς ἀμερικανικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ὁποίας οἱ ῥήτορες εἶχαν ἀνὰ στόμα τοὺς ἀρχαίους, ἐσίγησαν ἐντελῶς ὡς περίφοβα πτηνά, μετὰ τὴν ἱερὰν τοῦ 1815 συμμαχίαν; Ἡ μοναρχικὴ πυγμὴ, ἢ διπλωματικὴ σοφιστεία εἶχαν κατορθῶσαι νὰ καταπνίξουν πᾶσαν ἐξέγερσιν, πᾶν κίνημα τῶν Καρβονάρων* τῆς Ἰταλίας, τῶν Ἰακωβίνων* τῆς Ἰσπανίας. Ἡ μοναρχικὴ ἐντίδρασις εἶχε καταλάβει καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Γαλλίαν. Οἱ ἀπομεινάντες ἐν Εὐρώπῃ φιλελεύθεροι ἦσαν οἱ ῥωμαντικοὶ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, μερικοὶ θεωρητικοὶ φιλόσοφοι, ὀλίγοι ἰδεολόγοι καθηγηταὶ γερμανικῶν ἰδίως πανεπιστημίων.

Ἐπρεπε ν' ἀντηχήσῃ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Δανουβίου τὸ ἑλληνικὸν τουφέκι, ἔπρεπε ν' ἀκουσθῆ ἢ ἐκδικητικὴ κραυγὴ τῶν πορθητῶν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἔπρεπε νὰ φωτίσῃ τὸ Αἰγαῖον τοῦ Κανάρη ὁ πυρός, ἔπρεπε νὰ θυσιασθοῦν ὡς δλοκαυτώματα αἱ Κυδωνίαι, ἢ Χίος, ἢ Κάσος, ἢ Κρήτη, τὰ Ψαρά, ὅπως ἢ κοινή γνώμη τῆς Εὐρώπης ἀποκρούσῃ τοὺς κρωγμοὺς τοῦ Μεττερνίχου* καὶ τοῦ Γέντζ*, καὶ στρέψῃ τὴν ἀκοὴν πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ Σατωδριάνδου*, τοῦ Βερανζέρου* καὶ τοῦ Οὐγκλώ*, τοῦ Μπαίρον καὶ τοῦ Shelley*, τοῦ Wilhelm Müller* καὶ τοῦ μουσολήπτου πρίγκηπος τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου*, καὶ πλήθους ἄλλων μικροτέρων πάσης γλώσσης ποιητῶν, ὅσων ἢ συνειδήσεις δὲν ἐπέτρεπε ν' ἀπαρνηθοῦν τὸ ἱερὸν Πιστεῖω τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλὰ ταῦτα δὲν ἦσαν ἀρκετά.

Ἐπρεπε ν' ἀναγγελθῆ εἰς τοὺς Παρισίους ὅτι ἔπεσε καὶ πῶς ἔπεσαν, ἀφοῦ ἐτινάχθη ὡς πύραυλος ὑψηλός, τὸ Μεσολόγγι, ὅπως

ὁ Κάρολος* ὁ Δέκατος, ἐξερχόμενος μεσάνυχτα εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ Κεραμεικοῦ*, βεβαιώσῃ τὴν φοιτητικὴν νεότητα, ἔξαλλον ἐκ τῆς παραστάσεως τοῦ «Λεωνίδα» τοῦ Pichot, ὅτι συμμερίζεται τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ καὶ νὰ προσθέσῃ «θὰ συνακολουθήσω τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν Πόλιν».

Ἐπρεπεν ἔπειτα νὰ σπεύρῃ ἄλλας τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἰμπραήμ, ὅπως εἰς τὸ περιθώριον τῶν πρὸς τὸν ναύαρχον Κοδριγκτώνα διαταγῶν σημειωθῇ διὰ βασιλικῆς, ὡς λέγεται, χειρὸς «go on, Nell, ἔμπρός, ναύαρχε», καὶ ἔπρεπε Σουλτάνος καὶ βεζύρης νὰ κηρύξουν νέον, καθολικώτερον διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, ἐκδίδοντες τὸν φοβερὸν ἐκείνον βεγיאναμέν*, ὅπου κατήγγελλαν πρὸς πάντα Μουσουλμᾶνον τὴν ἄπιστον Ῥωσίαν, ὡς χαλκεύουσαν τὰ κακουργότατα τῶν σχεδίων, ὅπως ὁ Ἰσάρος Νικόλαος*, καταλείπων τὴν αὐστριακὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου* πολιτικὴν, ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἦτο προστάτης τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ποῦ ὄφειλε τὴν θρησκείαν καὶ αὐτὸ τὸ ἀλφάβητόν της ἢ Ῥωσία, καὶ κηρύξῃ τέλος τὸν πόλεμον, τὸν ἐξασφαλίσαντα διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως τὴν πολιτικὴν ὑπαρξίν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅταν, κύριοι, ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας ἐνὸς λαοῦ φθάσῃ ἀπὸ τοῦ πιστολίου ἐνὸς ἀντάρτου τῶν Καλαβρύτων, εἰς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσιῶν, δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι διέσχισεν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις δὲν ἀπληθεύρωσε μόνον μίαν γωνίαν γῆς, ἐπέδειξε καὶ πάλιν νικηφόρον εἰς τὴν Εὐρώπῃ τὸν σταυρόν, ἐπέβαλε τὰ δίκαια τῶν ἐθνοτήτων, ἐδίδαξε τοὺς πάσχοντας λαοὺς τὴν ὁδὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ νέου κόσμου αὐτὸν ἐκείνον τὸν παιᾶνα τὸν σεμνόν, ποῦ ἀπήχησαν ἄλλοτε οἱ βράχοι τῆς Σαλαμίνος.

«Μεγάλῃ τοῦ κόσμου ἐποχῇ ἀρχίζει πάλιν. Ἐνδοξοτέρα Ἑλλάς ὑψώνει τὰ βουνά της ἀπὸ θάλασσαν ἀσυγκρίτως λαμπροτέραν. Παύσατε νὰ ὑμνῆτε μύθους τρωικοὺς»—ἔψαλλε τῷ 1821 εἰς τὴν «Ἑλλάδα» τοῦ ὁ Shelley, ὁ ἰδανικώτατος τῶν Ἀγγλῶν ποιητῶν, ἀφιερῶν, αὐτήν, ὡς λέγει, «μετὰ θαυμασμοῦ» εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον.

Καὶ ὅταν ὁ ἄλλος Βρεττανὸς τῆς Ἑλλάδος ἐραστής, ἔσπευσεν ἐδῶ νὰ τῆς χάρισῃ πλοῦτη, ἔμπνευσιν, ἀνδρείαν καὶ ζωὴν. καί, προαισθανόμενος ὅτι θὰ ἐξέπνεεν εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἔμελλε:

«Τῆς τιμῆς ἔδω ν' ὁ τάφος, μεῖν' ἔδω νὰ σκοτωθῆς»,
δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἀγία αὕτη γῆ εἶχεν ἐξαρθῆ εἰς ἀληθῆ
βωμὸν τῆς ἐλευθερίας.

Πτωχοὶ διδάσκαλοι, ὅσοι ἐσπείρατε τὸν σπόρον τῆς ἰδέας,
ἀγράμματοι ἔμποροι, γενόμενοι ἀπόκρυφοὶ συνωμῶται, ὑψηλόφρο-
νες εὐπατρίδαι, ὅσοι ἐθυσίασατε θρόνους καὶ τιμὰς, νεαροὶ σπου-
δασταί, ὅσοι ὠμόσατε τὸν ὄρκον τῶν ἐφήδων τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων,
αὐτοσχέδιοι πολεμισταί, ὅσοι συνετρίψατε στρατούς, πλοίαρχοι,
ὅσοι ἀπεκλείσατε μεγάλους στόλους, πυρποληταί, ποῦ ἀνετινάξατε
ναυαρχίδας καὶ ναυάρχους, σιωπηλοὶ πρόκριτοι, δαπανήσαντες
τὸ πᾶν, δὲν ἐμοχθήσατε εἰς μάτην!

Καὶ σεῖς, ἀπόλεμα θύματα τοῦ τρομεροῦ πολέμου, μεγαλο-
μάρτυρες ἱεράρχαι, ὅσοι ἐπεσφραγίσατε τὰς ἀναιμάκτους θυσίας
μῆς ζωῆς μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδίας, ἀναρίθμητοι φυγάδες, ὅσοι
ἀφήσατε περίτρομοι τὴν πατρικὴν σας γῆν, ἀδύνατοι μητέρες,
ὅσοι εἶδετε τὰ τέκνα σας ἀποσπώμενα τῶν μητρικῶν σας κόλπων,
παρθένοι, ὅσοι ἐφονεύθητε, ἐδιάσθητε, ἢ ἐσύρθητε εἰς τὰ χαρέ-
μια δοῦλαι, κόραι τῆς Χίου, τῆς Κύπρου, τῶν Κυδωνιῶν, γυναι-
κόπαιδα τῆς Κρήτης, ὅσα ἐπνίχθητε διὰ καπνοῦ ἐντὸς κλειστῶν
σπηλαίων, γυναῖκες τοῦ Μεσολογγίου, ὅσαι ἐξήλθετε τὴν νύκτα
τῆς ἐξόδου μὲ μαχαίρας καὶ πιστόλια, ὅπως διασχίσετε τὸν στρα-
τὸν τοῦ Ἰμπραήμ, παιδία, ὅσα ἠκολουθήσατε κατόπιν ὀπλισμένα,
τέκνα τῆς Πελοποννήσου, ὅσα ἐφορτώθητε καὶ ἐπωλήθητε εἰς
βαρβάρους ἀγοράς, ὅλον ἐκεῖνο τὸ ἀναρίθμητον καὶ ἀνώνυμον καὶ
σιωπηλὸν πλῆθος τῶν θυμάτων, τὸ συνεχίζον σειρὰν ὄλην γενεῶν
μαρτυρικῶν, σεῖς, οἱ χωρὶς συναξάρια ὁμολογηταί, χωρὶς εἰκόνας
ἄγιοι, δὲν ἐμαρτυρήσατε εἰς μάτην!

Ἄν μετὰ πάροδον ἑκατὸν ἐτῶν δὲν κατωρθώσαμεν ἀκόμη ἐπὶ
τῆς γῆς ταύτης τοῦ μαρμάρου νὰ στήσωμεν ἱερὸν εἰς τὴν μνήμην
σας μαυσωλεῖον, ἐὰν παρουσιαζώμεθα ἐνώπιόν σας λιτοὶ προσκυ-
νηταί, ψελλίζοντες λέξεις ἀδεξίας θαυμασμοῦ—συγχωρησάτέ μας.

Τηροῦντες τὴν ἰδικὴν σας ἐντολήν, συμπληρώνομεν τὸ ἱερὸν
σας ἔργον!

Ἐπάξιον μνημόσυνόν σας, μαχηταί, τελεῖ σήμερον ἀλλοῦ ἢ
ἐλληνικῆ νεότης, φυλάττουσα πιστῆ τὸν ἰδικόν σας ὄρκον.

Διὰ δὲ τὸ μνημόσυνόν σας, μάρτυρες, εἶναι στενοὶ καὶ χαμη-

λοι οί νοοί τῶν Ἀθηνῶν! Ἡ ἀγία σας ψυχὴ ποθεῖ εὐρύτερον
ναόν, ὑψηλοτέρους τρούλλους. Ἐκεῖ περιπετᾶ σήμερον εἴπερ ποτὲ
ἀνυπόμονος καὶ ἡμῶν τῶν ζώντων ἡ ψυχὴ. Ἐκεῖ, ἀφοῦ συμπλη-
ρώσωμεν μίαν λειτουργίαν, πρὸ πολλῶν αἰῶνων ἀτελεῖ, ἀφοῦ
ψάλωμεν τὰ νικητήρια εἰς τὴν Ἰπέρμαχον τοῦ γένους Στρατη-
γόν, θὰ τελέσωμεν τὸ ἱερὸν μνημόσυνόν σας!

Ἄλλ' ἐνῶ παρέρχεσθε πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς μας τὸν
πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἀγῶνός σας αἰῶνα, ὑπέροχοι σκιαί, ἀτελεύτητος
πομπὴ ἡρώων καὶ μαρτύρων, ἀποτεινομεν εὐλαδῶς τὴν προσευχὴν:
«Φυλάττετε τὴν Ἑλλάδα σας νικήτριαν, ὦ νικηταί, ἀήττητον, ὦ
ἔνδοξοι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων!».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

Α'. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἑρωτόκριτον.

Ὁ Ἑρωτόκριτος σώζει τὸν Ἡράκλην.

(Ἐκ τοῦ Δ' μέρους, στ. 963—1195).

Βιτζέντζου Κορνάρου.

Α'. Πληροφορίαι περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ποιήματος.

Τὸ μακρὸν τοῦτο, ἀπὸ 10.000 περίπου στίχους, ποίημα ἐγράφη εἰς τὴν Κρήτην, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς κατοχῆς τῆς νήσου ἀπὸ τοὺς Ἑνετούς. Περὶ τοῦ ποιητοῦ του γνωρίζομεν μόνον ὅσα ὁ ἴδιος λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ ποιήματος: εἶναι ὁ Βιτζέντζος Κορνάρος, ὅστις ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὴν πόλιν τῆς Κρήτης Σητεῖαν, ὅπου καὶ συνέθεσε τὸ ποίημά του, βραδύτερον δὲ μετόκησεν εἰς τὸ Κάστρον (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον), ὅπου καὶ ἐνουμφεύθη. Τὸ ποίημα ἐκυκλοφόρει ἐν χειρογράφοις εἰς τὴν Κρήτην, ὅταν δὲ οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὸ 1669 τὸ Κάστρον, Κρήτες πρόσφυγες μετέφεραν αὐτὸ εἰς τὴν Ζάκυνθον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διέδωκαν αὐτὸ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Πρώτην φοράν ἐτυπώθη εἰς τὴν Ἑνετίαν τὸ 1713, ὅτε φαίνεται ὅτι ὁ ἐκδότης τὸ διήρσεσεν εἰς πέντε μέρη. Ἐκτοτε ἐξεδόθη ἐπανειλημμένως, καὶ ἔγινε προσφιλέστατον ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας.

Β'. Εἰσαγωγή: Ὁ Κορνάρος ὑποθέτει ὅτι ὅσα διηγεῖται γίνονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ βασιλείῳς Ἡράκλει, ἀλλὰ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ποιήματος

εισάγει πρόσωπα και περιγράφει πράγματα και χώρες μεσαιωνικών χρόνων και σύγχρονά του. Ὁ Ἡράκλης εἶχε κόρην τὴν Ἀρετούσαν, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε καὶ ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀντηγάπηθη ὁ υἱὸς τοῦ συμβούλου τοῦ Πεζοστράτου Ἐρωτόκριτος. Οὗτος ἐζήτησε τὴν Ἀρετούσαν εἰς γάμον· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐξεμάνη διὰ τὴν θρασύτητα τοῦ νέου καὶ ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἐγριπον (τὴν Εὐβοίαν). Μετὰ τινα χρόνον ὁ ῥήγας τῆς Βλαχίας Βλαντίστρατος, ἕνεκα ἀμφισβητουμένης τινὸς χώρας, ἐπέρχεται μετὰ πολυπληθοῦς στρατοῦ κατὰ τῶν Ἀθηῶν. Ὁ Ἐρωτόκριτος εἰδοποιεῖται παρὰ τοῦ φίλου τοῦ Πολυδώρου καὶ αἰσθάνεται καθήκον νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος βασιλέως καὶ πατρὸς τῆς Ἀρετούσης. Ἴνα μὴ ἀναγνωρισθῆ, λαμβάνει παρὰ τινος μαγίσσης ὑγρὸν, μὲ τὸ ὁποῖον ἀλειφθεὶς μεταβάλλει τὸ ξανθὸν τοῦ χρῶμα εἰς βαθὺ μελαχροινὸν καὶ οὕτω ἀγνώριστος ἔρχεται εἰς τὴν Ἀττικὴν. Καὶ τὴν μὲν νύκτα διήρχετο ἐν ἀποκρύφῳ σπηλαίῳ, τὴν δὲ ἡμέραν, ὅτε συνεκρούοντο οἱ δύο στρατοὶ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἔφιππος ἔσπευδεν εἰς τὴν μάχην, ἐνσπείρων διὰ τῆς ἀνδρείας του τὸν τρόμον εἰς τοὺς Βλάχους καὶ μεγίστας ἀπωλείας ἐπιφέρων εἰς αὐτούς. Οὗτοι περίφοβοι λέγουσι πρὸς τὸν βασιλέα των:

«Δὲν ξεύρομε νὰ ποῦμε,

ἄθρωπος εἶναι γῆ θεριὸ ἐκεῖ πού πολεμοῦμε·

965 Ἄλλοι δυὸ νᾶρθουν μοναχάς, νᾶναι σὰν εἶναι τοῦτος,
τὸ βασιλίκι σου ἔσβηνε κι' ἐχάνετο τὸ πλοῦτος».

Ὁ Ῥήγας ὁ Βλαντίστρατος, γροικώντας εἶντα* λέσι*,
ἐβάλθηκε μὲ τοῦ λαοῦ τὸ πλῆθος νὰ κερδαίσῃ,
γιατ' ἤβλεπε κι' ἐχάνονταν οἱ ἄντρες κι' ἐφυροῦσα*,

970 μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεριοῦ οἱ λίγοι τς ἐνικοῦσα·
κι' ἔστοντας νᾶχη πλιά* λαό, ἐβάλθη μὴν ἡμέρα
ν' ἀρματωθῆ, νὰ ὀρδινιασθῆ* τὴ νύχταν ἀποσπέρα,
νὰ μὴν ἀφήσ' ὀπίσω ντου στρατιώτη ν' ἀπομείνῃ,
μ' ἀρματωμένοι νὰ βρεθοῦν ὅλοι τὴν ὥρα κείνη,

975 καὶ τὴ βαθειὰ βαθειὰν αὐγὴ εἰς τὰ γλυκιὰ τοῦ ὕπνου,
ὁποῦν' ἀκόμ' ἀχώνευτοι ὄλ' οἱ καπνοὶ τοῦ δείπνου,
ἄξάφνου μὲ πολλὰς φωνὰς καὶ ταραχὴν ἀρμάτω
νὰ δώσου ζάλη τοῦ ὀχθροῦ νὰ φεύγ' ἀπάνω κάτω.

- "Άλλο μαντάτο νὰ τοῦ ποῦ δὲ στέκει ν' ἀνιμένη'
 μὲ σπούδα καβαλλίκεψε, στὸν κάμπο κατεβαίνει.
 Σὰν ὄντε εἶν' καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη*,
 κι' ἀξάφν' ἀνεμοστρόβιλος ἀπὸ τῆ γῆς ἐβγαίνει,
 1015 μὲ βροντισμὸ καὶ ταραχὴ τῆ σκόν' ἀνασηκώση,
 καὶ πάει τὴν τόσο ψηλά, ὅπου στὰ νέφη σώση,
 ἔτσι κι' ὄντεν ἐκίνησε, μ' ἔτοια* ἀντρεῖα πορπάτει,
 ὅπου βροντῆς καὶ σκονισμοὺς κάνει στὸ μονοπάτι.
 Μ' ἔτοια μεγάλη μάνιτα* ἤσωσε στὸ φουσοῦτο,
 1020 ὅπ' ὅποιος κι' ἂν ἐγλύτωσε, μὲ φόβο τὸ δηγάτο.

Εἰσὲ καιρὸ ὁ Ῥωτόκριτος ἤσωσε στὸ λιμιῶνα*,
 ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι φεύγασι κι' οἱ Βλάχοι τσι ζυγῶνα.
 Μὲ φόβον ἐγλακούσανε*, βοήθεια δὲν εὐρίσκα*
 καὶ οἱ ὄχθροὶ τσι διώχνανε κι' ἀλύπητα βαρίσκα.

- 1025 Κι' ὡσὰν λιοντάρ' ὄντε πεινᾷ κι' ἀπὸ μακρὰ γροικήση,
 κι' ἔρχεται βρῶμα*, ποῦπασκε νὰ βρῆ νὰ κυνηγήση,
 κι' εἰς τὴν καρδιὰ κινᾷ ὡς τὸ δῆ, ἢ πεθυμιὰ τῆ μάχη,
 τρέχει ζιμιδόν* ἀπάνω ντου, κι' ἀγριεύγει σὰν τοῦ λάχη,
 φωτιὰ πυρὴ στὰ μάτια ντου ἀνεβοκατεβαίνει,
 1030 καπνὸς ὄχ τὰ ρουθούνια ντου μαῦρος βραστὸς ἐβγαίνει,
 ἀφροκοπᾷ τὸ στόμα ντου, τὸ κοῦφος* του μουγκρίζει,
 ἀνασηκώνει τὴν ὀρά, τὸν κόσμον φοβερίζει,
 καταχτυποῦ τὰ δόντια ντου, καὶ τὸ κορμὶ σφαράσσει,
 ἀναχεντρώνουν* τὰ μαλλιά καὶ τρέχει νὰ τὸ πιᾶση'
 1035 ἐδέτσι ξαγριεύτηκε γιὰ τὰ κακὰ μαντάτα,
 κι' ὡσὰν αἰτὸς ἐπέταξε κι' ἐμπῆκε στὰ φουσοῦτα.
 Βλάχοι, κακὸν τὸ πάθετε, εἰς τὰ σᾶς ἡῦρ' ἀφνίδια*,
 ἐδὰ ῥθασι τ' ἀπαρθινὰ* κι' ἐπάψαν τὰ παιγνίδια.

- Ῥοπού ἴλαχε νὰ δῆ ποτὲ σύγκλυση* νὰ φουσκώση,
 1040 νὰ πνίξ' ἀθρώπους καὶ θεριά, δεντρὰ νὰ ξερριζώση,
 καὶ νὰ μουγκρίζ' οἱ ποταμοί, κι' ὁ κόσμος ν' ἀγριέψη,
 κι' ἀστροπελέκια οὐρανὸς χάμαι στῆ γῆς νὰ πέψη,
 νὰ τρέμουν ὄσοι τὰ θωροῦ, τὸ πνέμα ντως νὰ χάνου,
 νὰ ξεψυχοῦ ὄχ τὸ φόβον τως, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνου,

ἔδέτσι κι' ὁ Ῥωτόκριτος κάνει τὴν ὥρα κείνη. 1045
 Πολλὰ μεγάλη σύχυση εἰς τὸ φουσσατο γίνη·
 τίνος τὸν πόδαν ἤκοβγε, τίνος τὴ χέρα ῥίχτει,
 τίνος ἐκόπ' ἢ κεφαλῇ, τίνος τ' ἀστήθ' ἀνοίχτη,
 ποιὸν ὄχ τὴ μέση χωρίζε, τίνος κοιλιὰν ἐτρούπα,
 πάντα καν' αἶμ' ἢ κοπανιά*, ἐκεῖ πού τὴν ἐχτύπα. 1050

Σὰν κὰν' ὁ λύκος εἰς τ' ἀρνιά ὄντε πεινᾷ, κι' ἀράσσει*,
 καὶ πνίγει τ' ὄπου κι' ἄν τὰ βρηῆ, καὶ φτάνει τ' ὄπου πάσι,
 ἔτσ' ἦκαν' ὁ Ῥωτόκριτος ξετρέχοντας* τὸ νίκος·
 οἱ Βλάχοι τρέμουν σὰν τ' ἀρνιά, κι' ἐκεῖνος εἶν' ὁ λύκος. 1055
 Ζερεβὰ δεξὰ τοὺς πολεμᾷ, κι' ἀλύπητα σκοτώνει,
 καὶ σὰ θεριὸ τς ἀπογλακᾷ, σὰ δράκος τοῖ ζυγώνει·
 ἦκοβγε μέσες καὶ μεριά, κορμιὰ 'πὸ πὰν' ὡς κάτω,
 ἦκλαιγ' ἐκεῖνος ὁ λαός, κι' ἦτρεμε τὸ φουσσατο·
 πέφτ' ὄχ τὴ χέρα τὸ σπαθί, χάνουν τὸ χαλινάρι,
 τὸ θέλαν δεῖ ἀπὸ μακρὰ τοῦτο τὸ παλικάρι, 1060
 ἀποκρουγαῖναν οἱ καρδιές, τὴν ἀντριαν ἐχάνα,
 ἐφεῦγαν κι' ἐγλακούσανε, τὰ μονοπάτια πιάνα.

*

Παίρνει ψυχὴ καὶ δύναμη τς Ἀθήνας τὸ φουσσατο,
 πού τ' ὄβρεν ὀλοσκόρπιστο, κι' ἐγλάκ'* ἀπάνω κάτω.
 Τὸ πρόσωπο γυρίσανε, πού δείχνασι τὴ ῥάχη, 1065
 κι' ὅσο ματώνουν τὰ σπαθιά, τόσο πληθαίν' ἢ μάχη.

Τὶς πέφτει καὶ ψυχομαχεῖ, τὶς πέφτ' ἀποθαμένος,
 καὶ τὶς ἐλίγα*, τὶς πολλὰ βρίσκεται λαβωμένος.
 Μεγάλος καλορρίζικος ἐκράζοντονε τότες 1070
 ἐκεῖνος, ὅπου πόθαινε μὲ τοῖ πληγὲς τοῖ πρῶτες,
 κι' ὡς εἶχε πέσ' ἀπ' τὸ φαρί*, τὴ ζήση νὰ τελειώση,
 κι' οὐδ' ἄλλο πόν' ὁ πόλεμος κι' ἢ μάχη νὰ τοῦ δώση·
 μὰ οἱ ἄλλοι πού γκρεμίζονταν, κι' εἶχαν πνοὴ κι' ἐξοῦσα,
 οἱ καβαλλάροι κι' οἱ πεζοὶ τοὺς ἐκλοτισοπατοῦσα,
 κι' ἀπάνω 'ς τοῖ λαβωματιῆς τὰ πέταλα βουλοῦσα, 1075
 καὶ τὴν πληγὴ ξεσκίζασι, καὶ πόνους ἐγροικοῦσα,
 καὶ μὲ τσινιές* λαβωματιῆς κριτήρια* πού τῶς δίδα,
 πολλ' ἄσκημα τελειώνασι δίχως ζωῆς ὀλπίδα.

- Κείμεται τ' ἄλογο, ψοφᾷ στ' ἀφέντη του τὸ πλάι,
 1080 στρέφειτ' ὁ φίλος καὶ θωρεῖ τὸ φίλο πὼς ἐσφάη·
 σύντροφος μὲ τὸ σύντροφο νὰ ξεψυχοῦν ὁμάδι,
 τὸ αἶμα εἶν' ἢ κλίνη ντως, κι' ἢ γῆς προσκεφαλάδι.
 Κείμετ' ἀπάνω στὸ νεκρὸ ὁ ζωντανός, κι' ἀκόμη
 δὲν ἦρθαν τοῦ ξεψυχισμοῦ οἱ ἴδρωτες κι' οἱ τρόμοι.
- 1085 "Ἦπεφτεν ἔτο' ὀπού' χανεν, ὡσάν κι' ὀπού' κερδαίνει,
 κι' ὄντεν ὁ γεῖς* ψυχομαχεῖ, ὁ ἄλλος ἀποθαίνει.
 Βαβούρα* κακορριζικιαῖς, λόγια θανατωμένα
 ἐσουντυχαῖναν τὰ κορμιὰ τὰ κακαποδομένα*.
 Λυπητερὰ καὶ θλιβερὰ τὸν πόνον τως ἔλέγα,
 1090 θάνατο γληγορύτερο καὶ πλιά' φκολο γυρεῦγα.
 Πολλοί, ἀπῆς* σκοτώσασι μ' ἀντρεία τὸν ὀχθρόν τως,
 τότες κι' αὐτοὶ κρυγιοὶ νεκροὶ πέφταν ὀχ τ' ἄλογόν τως.
 Οἱ καθαλλάροι πᾶν πεζοί, τ' ἄλογα σκοτωμένα,
 κι' ἄλλα γλακοῦσι* μοναχὰ στὸν κάμπο σκορπισμένα.
- 1095 Τὰ αἵματα κινούσανε χειμωνικὸ ποτάμι·
 τῷ σκοτωμένῳ τὰ κορμιὰ, πού κείτουνταν ἀντάμη,
 τράφους* ἐκάναν καὶ βουνιά· κι' ὁ 'Ρώκριτος στὴ μέση
 ἀλύπητα τοὶ πολεμᾷ καὶ πάσκει νὰ κερδαίση·
 κι' ὀπου κι' ἄν ἐπορπάτηξεν ἐκεῖνην τὴν ἡμέρα,
 1100 ἦτονε Χάρος τὸ σπαθί, καὶ Θάνατος ἢ χέρω.
 'Ἡ γῆς, ὀπού' 'τον πράσινη μὲ χόρτα στολισμένη,
 ἐγίνηκ' ὀλοκόκινη τὰ αἵματα βαμμένη.
- 'Ο πόλεμος ἐπλήθαινε μὲ ταραχὴ μεγάλη,
 κι' ὄρες ἐνίκ' ἢ μιὰ μερά, κι' ὄρες ἐνίκ' ἢ ἄλλη.
- 1105 Σὰν τοῦ γιालοῦ τὰ κύματα 'ς καιροῦ ἀνεκατωμένου,
 πού οἱ ἀνέμοι τὰ φυσοῦ καὶ πρὸς τῆς γῆς τὰ πηαίνου,
 κι' ὄρες ἀφρίζουν καὶ σκορποῦν ὄξω στὸ περιγιάλι,
 κι' ὄρες στὸ βάθος τοῦ γιालοῦ ξαναγιαγέρονον πάλι,
 ἔτσι καὶ τὰ φουσσᾷτ' αὐτά, τ' ἄγρια, τὰ θυμωμένα,
 1110 ὄρες ὀπίσ' ἐσύρνουνταν, κι' ὄρες ὀμπρὸς ἐπηαῖνα.

*

Γίνονται ματοκυλισές, πολλῶ λογιῶ θανάτοι,
 καὶ τὸν 'Ἡράκλ' ὀλημερονίς τρομάρα τὸν ἐκράτει.

μη χάση τὸ φουσσᾶτον του, κί' εἰς τὴν καρδιά τὸν πιάνει,
καὶ σκλαβωθῆ, κί' εἰς τὴ σκλαβιά σὰ σκλάβος ν' ἀποθάνῃ.

Δὲν ἤμπορεῖ ὁ Ῥωτόκριτος νᾶναι σὲ κάθα τόπο, 1115
μὰ ὀπού'χε σώσει, θάνατο ἤδιδε τῶν ἀθρώπων.

Μπλιὸ τὴ ζωὴν του δὲν ψηφῶ, πολλά βραζε τὸ αἶμα,
σὰν εἶδε τὸν Ἀφέντην του μὲ τς ἄλλους κί' ἐπολέμα.
'Ἡ ἀγριότη τῆς ἀντρειας, κί' ὁ φόβος τοῦ θανάτου,
ποὺ τῶν ὀχθρῶν του ἤδιδε μὲ τὰ καμώματά ντου, 1120
παρὰ τὸν ἴδιο θάνατο 'ς πλιὰ φόβο τούσε βάνει,
καὶ τὸ κορμί 'φην' ἡ ψυχὴ, πρὶ παρὰ ν' ἀποθάνῃ.
'Ἐπέσασιν ἀρίφνητοι* δίχως ψυχὴ στὸ χῶμα,
τῶ λύκων ἐγενήκασι καὶ τῶν κοράκω βρωῶμα.

Εἰς τούτους τς ἀνεκατωμοὺς εἰκοσιδυὸ ἀντρειωμένοι 1125

εἶχαν ὀχ τὸν Βλαντίστρατο μιὰν ὀρδιναῖ* παρμένη
νὰ βροῦν τὸν ἄλλο βασιλιό, νὰ τότε πολεμήσου'
κί' ἀν δὲν τὸν πιάσου ζωντανό, νεκρὸ νὰ τὸν ἀφήσου'
καὶ συντροφιάζει τους κί' αὐτός, κί' ὀμάδι συνοδεῦγα,
κί' ἀπάνω κάτω σὰ θεριά τὸν Ῥήγαν ἐγυρεῦγα. 1130

Εὐρῆκασι τὸ γέροντα, κί' ὡς λιόντας ἐπολέμα,
μὲ τὸ σπαθὶ ὀλοκόκκινο ἀποὺ τὸ τόσον αἶμα'
ἐκεῖ τον κί' ὁ Πολύδωρος στὴ συντροφιάν του, κί' ἄλλοι,
τὸ Ῥήγα παραβλέπουσι εἰς ἔτοια χρειαῖ μεγάλη.

'Ὡς ἦσωσ' ὁ Βλαντίστρατος, ὡσὰ λιοντάρι τρέχει 1135
ἀπάνω ντου μὲ τ' ἄλογο, κί' ἀπομονὴ δὲν ἔχει,
κί' ὀπίσω ντου ἄλλοι κοσιδυό, κί' ὡς δράκοντες ἐράσσα,
κί' ὀχτὼ κοντάρια στοῦ Ῥηγὸς στὸ κούτελ' ἐχαλάσα.

"Ἦπεσεν ἀποὺ τ' ἄλογο ὁ Ἡράκλης, κί' ἐξαλίστη,
χάμαι στὴ γῆς ἐξάπλωσε, στὰ αἶματα κυλίστη. 1140

Πεζὸς εἶν' κί' ὁ Πολύδωρος, μὰ 'κανε σὰ λιοντάρι,
κί' ἤβλεπε τὸν ἀφέντην του, κιανεῖς μὴν τότε πάρη.
'Ἐξεζαλίστ' ὁ Βασιλιὸς κί' ὀγλήγορα σηκώθη,
κί' ἤκραξε τὸν Πολύδωρο, σ' ἐκεῖνο παραδόθη.

Μὲ τὸ σπαθὶ στὴ χέραν τως σὰ λιόντες πολεμοῦσι 1145
κί' ἀπὸ τοῖ Βλάχους ζωντανοὶ πάσκου νὰ μὴν πιαστοῦσι.
Μὰ 'σανε τόσοι οἱ ὀχθροί, ὀπού τούς τριγυρίζου,

ὄπου κιανένα γλυτωμὸ γιὰ τόσες δὲν ὀλπίζου.

Μὲ δυὸ κακὲς λαβωματιῆς στὴν κεφαλῇ, στὴ χέρα,

1150 εὐρίσκει* ὁ Πολύδωρος ἐκεῖνην τὴν ἡμέρα.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.

Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι

1155 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1160 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1165 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1170 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1175 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1180 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1185 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1190 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1195 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1200 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Ἄφέντης μὲ τὸ δοῦλόν του τὸ θάνατο θωροῦσι,
ὄντε φωνὴ καὶ ταραχὴ παλικαριοῦ γροικοῦσι.
Τούτ' ἢ φωνὴ κι' ἢ ταραχὴ τῆς μάχης τὸ σημάδι
ἦτονε τοῦ Ῥωτόκριτου, π' ὡς εἶδε, κι' εἶν' ὁμάδι
1205 ὁ Ἄφέντης μὲ τὸ φίλον του σὲ κίντυνο θανάτου,
τοῖ σκάλες* ἀντιπάτησε, καὶ σφίγγει τ' ἄρματά ντου.

Γλυτώνει, ξεγκουσεύγει* τσι, ἄλογα τῶς γυρεύγει,
εὐρίσκει τως, καὶ δίδει τως, κι' ὁ Ῥήγας καρβαλεύγει,

καὶ τῆς Βλαχιάς ὁ βασιλεὺς θωρώντας εἶντα κάνει,
 φεύγ' ἀποκεῖ, γιατί θωρεῖ πὼς στέκει ν' ἀποθάνη.
 Δὲ θέλει μπλιὸ ὁ Ἐρωτόκριτος τ' Ἀφέντη νὰ μακρύνη, 1185
 πάντα κοντά ντου πολεμᾶ, καὶ σπλαχνικὸς ἐγίνη.
 Ἐμίσσειψ' ὁ Πολύδωρος, δὲ στέκει ν' ἀνιμένη,
 γιατί εἶχε δυὸ πληγὲς κακὲς, καὶ μέσ' στὴ χώρα μπαίνει.
 Βαρὰ* πολλὰ γκροικάτονε, λαβωματιὰ μεγάλη
 εἶχε σιμὰ στὸ κούτελο κι' ὀμπρὸς στὸ στήθος ἄλλη. 1190
 Ὀλημερνὶς ὁ πόλεμος πολλοὺς θανάτους κάνει,
 κι' ἐκεῖνος, ὅπου κέρδαινε τὴ μιὰ, τὴν ἄλλη χάνει.
 Ἐβράδιασε κι' ἡ σάλπιγγα ἤπαιξε νὰ σκολάσου,
 οἱ σκοτωμοὶ νὰ πάψουσι, γιὰ τότες νὰ περάσου.
 Κάθε φουσοῦτο σύρθηκε στὰ μέρη τὰ δικά ντου.... 1195

Περίληψις τῶν ἐπομένων : Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀποφασίζε-
 ζεται νὰ κριθῆ ὁ πόλεμος διὰ τῆς μονομαχίας δύο ἡρώων ἀπὸ τὰ
 ἀντίπαλα στρατόπεδα. Ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Βλάχων πολεμεῖ ὁ ἀνε-
 ψιδὸς τοῦ βασιλέως Ἄριστος, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἀναδέχεται
 τὸν ἀγῶνα ὁ Ἐρωτόκριτος, ὅστις καὶ μετὰ δεινὴν πάλην φονεῖει
 τὸν ἀντίπαλόν του. Οἱ Βλάχοι τότε φεύγουν, ὁ Ἐρωτόκριτος
 πλυθεὶς δι' ἄλλου μαγικοῦ ὕγρου ἀναλαμβάνει τὴν μορφὴν του,
 ὁ δὲ Ἡράκλης προθυμότερα δίδει εἰς τὸν σωτήρα τῆς ζωῆς καὶ
 τοῦ βασιλείου του τὴν Ἀρετοῦσαν.

Ἐγράφη περὶ τὸ 1650.

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ.

'Ο Γαλέριος.

Ἰωάννου Πολέμη.

Εἰσαγωγή. Καθὼς εἶναι γνωστόν, περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ, ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Καῖσαρ τότε Γαλέριος, ἐξώθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔκδοσιν (τῷ 303 μ. Χ.) αὐστηροτάτων διαταγμάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδιώκετο ἡ τελεία ἐξολόθρευσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὰ διατάγματα ταῦτα ὁ μὲν ἐν τῇ Δύσει Καῖσαρ Κωνσταντῖος ὁ Χλωρὸς ἐφήρμοσε μετὰ μεγίστης μετριοπαθείας· ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ φανατικὸς Γαλέριος προέβη μετὰ ὀμότητος καὶ λύσσης εἰς φοβερὸν διωγμὸν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, πυρπολήσας ναοὺς, πολλοὺς φυλακίσας καὶ ἐξορίσας, οὐκ ὀλίγους δὲ παραδώσας εἰς τὸ μαρτύριον. Ὅτι ὅμως οὐδὲν κατώρθωσε καὶ ὅτι ἡ νέα θρησκεία, παρ' ὅλον τὸ χυθὲν αἷμα καὶ τὰς ποικίλας διώξεις, ἐπεκράτησε βαθμηδὸν εἰς ἕλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἀνεγνώρισε μετ' ὀλίγα ἔτη ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου του κλίνης ὁ ἴδιος ὁ Γαλέριος, Αὐγουστος πλέον, καί, αἰσθανόμενος πικρὰς τύψεις διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἄλλοτε κατὰ τῶν Χριστιανῶν διαπραχθέντα, ἐξέδωκε τὸ διάταγμα τῆς 30ῆς Ἀπριλίου τοῦ 311, διὰ τοῦ ὁποίου ἔπαυε μὲν πᾶσα δίωξις τῆς νέας θρησκείας, προσεκαλοῦντο δ' ἐν τέλει οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἀπευθύνωσιν εἰς τὸν Θεὸν αὐτῶν δεήσεις πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ σωτηρίαν τῆς πολιτείας. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τοῦτο ὁ Γαλέριος ἀπέθανε.

1

Μερόνυχτα στὴ νεκρική του κλίνη
ὁ ἀντίχριστος Γαλέριος παραδέρνει.
'Ο Χάρος τὴν ψυχὴν του μιὰ τὴν παίρνει
καὶ μιὰ σπαραχιστὴ τοῦ τὴν ἀφήνει.

2

Τὰ βότανα, τὰ βάλσαμα, τὰ μῦρα
τοὺς ἄγρυπνοὺς ἂν τοῦ κοιμίζαν πόνους,
ὄχι ἓνα θρόνο μόνον, χίλιους θρόνους
θὰ παραιτοῦσε... Ἐάφνω ἀνοίγει ἡ θύρα.

3

Στὰ μάτια του, πὸ τοῦ θανάτου ἡ σκέπη
τὰ θάμπωσεν, ἀγαλινὰ προβάλλει
πλήθος νεκρῶν μαρτύρων. Στὸ κεφάλι
τοῦ καθενὸς χρυσὸ στεφάνι βλέπει.

4

Κρυσταλλωμένα δάκρυα σὰν διαμάντια
λάμπουν στὸν αἱματολόουστο χιτῶνα.
Ἐπλώνοντας ἄργα τὸ χέρι τῶνα
δείχνουν πρὸς τὸ παράθυρον ἀγνάντια.

5

Τὴν ὄψη τρομαγμένη ἐκεῖνος στρέφει
πέρα. Σὰν ὀλοφάνερη ὄπτασία
θωρεῖ τῶν Χριστιανῶν τὴν ἐκκλησία
στὶς φλόγες μέσα, στοῦ καπνοῦ τὰ νέφη.

6

Τὸν ραίνει ὁ κρύος ἰδρὼς στάξη πρὸς στάξη,
νοιώθει τὶς φλόγες μέσ' στὰ σωθικά του,
καὶ ῥίχνοντας βαριά τὰ μάτια κάτου
θυμᾶται πὼς αὐτὸς τὸ εἶχε προσταῖξει.

7

Βραχνόφωνα τὰ χεῖλη ἀνοιγοκλείνει
μὲ ῥόγγους πὸ ἀνεβαίνουν νὰ τὸν πνίξουν:
«—Οἱ ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν ν' ἀνοίξουν!»
Εἶπε, κι' ἀνάγειρε νεκρὸς στὴν κλίνη.

1920.

Αἱ τελευταῖαι θελήσεις τοῦ Λιβίνη.

Δημῶδες.

Εἰσαγωγή: Ἡ Ἐνετία, βαρέως φέρουσα τὴν ἀπώλειαν τῆς Κρήτης (1669), ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1684 διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνη τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς. Οἱ Ἕλληνες προθυμότατα μετέσχον τοῦ ἀγῶνος τούτου κατὰ τῶν Τούρκων. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ ἐκ Καρπενησίου ἄρματολὸς Λιβίνης. Οὗτος ἐνίκησε μὲν τοὺς Τούρκους εἰς ἓνα λόφον κοντὰ εἰς τὸ Καρπενήσιον, ὅστις καλεῖται ἀπὸ τότε «τοῦ Λιβίνη»,

ἀλλ' ὀλίγον κατόπιν διωκόμενος ἐφονεύθη εἰς τὴν Ἀράχωβαν τῆς
Εὐρυτανίας.

Τρία μεγάλα σύγνεφα στὸ Καρπενήσι πᾶνε·
τὸνα φέρνει ἄστραπόβροντα, τᾶλλο χαλαζοβρόχια,
τὸ τρίτο τὸ μαυρύτερο μαντᾶτα τοῦ Λιβίνη.
«Σὲ σένα, Μῆτρό μου γαμπρέ, Σταθούλα ψυχογιέ μου,
5 ἀφήνω τὴ γυναῖκα μου, τὸ δόλιο μου τὸ Γιώργη,
ποῦναι μικρὸς γιὰ φαμελιά κι' ἀπ' ἄρματα δὲν ξέρει.
Καὶ σὰ διαβῆ τὰ δεκαννιά καὶ γίνη παλικάρι,
ἐλάτε νὰ ξεθάψετε τὰ δόλια τᾶρματά μου,
10 νὰ μὴν τὰ πάρουν τὰ σκυλιὰ κι' ὁ Τουρκοκωσταντάκης*».

1685.

Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ Μιλιόνη.

Δημῶδες.

Εἰσαγωγή: (Κατὰ τὸν Ν. Πολίτην*). Ὁ Μιλιόνης, ὀπλαρχηγὸς ἐκ Δωρίδος, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἄρταν καὶ ἀπήγαγεν ἐκεῖθεν τὸν καδῆν καὶ δύο ἀγάδες, παρ' ὧν ἐζήτει λύτρα ὅπως τοὺς ἐλευθερώσῃ. Σφόδρα ταραχθεὶς διὰ τὸ τόλμημα τοῦτο ὁ μουσελίμης τῆς Ἄρτης, ἦτοι ὁ ἐπίτροπος τοῦ πασᾶ, ἤξιωσε παρὰ τοῦ Ἐλληνοῦ προεστῶτος Μαυρομάτη καὶ τοῦ δερβέναγα* Μουχτάρ Κλεισούρα νὰ θανατώσῃ τὸν Μιλιόνη. Οὗτοι δὲ ἀνέθεσαν τὸ ἔργον εἰς τὸν Ἀλθανὸν Σουλεϊμάνη, ὅστις, βλάμης* ὢν τοῦ Μιλιόνη, ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ αὐτόν, χωρὶς νὰ διεγείρῃ ὑπόνοιαν. Ἄλλ' ὁ Σουλεϊμάνης, ὅτε μετ' ὀλίγον χρόνον συνήντησε τὸν παλαιὸν φίλον του εἰς τὸ χωρίον Ἄλμυρον τοῦ Βάλτου καὶ συνευωχήθη μετ' αὐτοῦ ἐκεῖ, ἔκρινεν ἄτιμον νὰ τὸν δολοφονήσῃ προδοτικῶς καὶ ἐπροτίμησε νὰ τῷ ἀποκαλύψῃ εἰλικρινῶς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του, τὸν προσεκάλεσε δὲ νὰ παραδοθῆ ἐκουσίως. Ὁ Μιλιόνης ἠρνήθη, συνεπλάκησαν διὰ τῶν ὅπλων, καὶ κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν ἐφονεύθησαν καὶ οἱ δύο.

Τρία πουλάκια κάθονται σιτὴ δάχη, στὸ λημέρι·
τὸνα τηράει τὸν Ἄλμυρό, τᾶλλο κατὰ τὸ Βάλτο,

τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιρολογάει καὶ λέει :
 —Κύριέ μου, τί νὰ γίνηκεν ὁ Χρῆστος ὁ Μιλιόνης ;
 οὐδὲ στὸ Βάλτο φάνηκεν, οὐδὲ στὴν Κρούα Βρούση. 5
 Μᾶς εἶπαν πέρα πέρασε, κι' ἐπῆγε πρὸς τὴν Ἄρτα,
 κι' ἐπῆρε σκλάβο τὸν κατῆ μαζί μὲ δυὸ ἀγάδες.
 Κι' ὁ μουσελίμης τᾶκουσε, βαριά τοῦ κακοφάνη.
 Τὸ Μαυρομάτην ἔκραξε καὶ τὸ Μουχτὰρ Κλεισούρα :
 «Ἐσεῖς, ἂν θέλετε ψωμί, ἂν θέλετε πρωτᾶτα, 10
 τὸ Χρῆστο νὰ σκοτώσετε, τὸν Καπετὰν Μιλιόνη.
 Τοῦτο προστάζει ὁ βασιλιᾶς καὶ μοῦστειλε φερμάνι».

Παρασκευὴ ξημέρωσε, ποτὲ νὰ μὴ εἶχε φέξει !
 κι' ὁ Σουλεϊμάνης στάλθηκε, νὰ πάγη νὰ τὸν εὔρη.
 Στὸν Ἄλμυρὸ τὸν ἔφτασε κι' ὡς φίλοι φιληθῆκαν. 15
 Ὀλονυχτὶς ἐπίνανε ὅσο νὰ ξημερώση,
 καὶ ὅταν ἔφεξε ἡ αὐγὴ πέρασαν στὰ λημέρια.
 Κι' ὁ Σουλεϊμάνης φώναξε τοῦ καπετὰν Μιλιόνη :
 «Χρῆστο, σὲ θέλει ὁ βασιλιᾶς, σὲ θέλουν κι' οἱ ἀγάδες.
 —Ὅσο ν' ὁ Χρῆστος ζωντανός, Τούρκους δὲν προσκυνάει». 20
 Μὲ τὸ τουφέκι ἐτρέξετε ὁ ἕνας νὰ φάη τὸν ἄλλον.
 Φωτιὰν ἐδῶσαν στὴ φωτιά, κι' ἔπεσαν εἰς τὸν τόπο.

Συγερτέθη περὶ τὸ 1750.

Β'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
 (ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΛΠ.)

Τὸ δοκίμιον* τῆς ἀγάπης.

Δημῶδες.

Σαράντα δυὸ ἀρχοντόπουλα μιὰ κόρην ἀγαποῦσαν,
 κόρη πανώρια κι' ὁμορφη καὶ στὰ φλουριά χωσμένη.
 Κι' ὅλοι ν' ἐκαλεστήκανε μιὰ μέρα γιὰ νὰ πᾶνε.
 Γεμίζου οἱ στάβλοι νᾶλογα, τὰ παραθύρια σέλλες,
 καὶ τὰ πορτοπαράθυρα σκάλες καὶ χαλινάρια. 5

Στρῶνει τὴν τάβλα* νὰ γευτοῦν πολλῶ λογιῶ τραπέζι.

- «Τρω̄τε καὶ πίνετε, ἄρχοντες, κι' ἐγὼ νὰ σᾶς φηγοῦμαι.
 Μέσα στὸ περιβόλι μου, στὴ μέση τῆς αὐλῆς μου,
 μάρμαρον ἔχει ὁ ἀφέντης* μου, δοκίμιν* τῆς ἀγάπης.
 10 Κι' ὅποιος βρεθῆῃ καὶ πιάσῃ το, κι' ὀπίσω του τὸ ῥίξῃ,
 ἐκεῖνος εἶναι ὁ ἄντρας μου κι' ἐγὼ μ' ἦ ποθητὴ του».

- Κι' οὔλοι μονοσυνάγονται*, κι' οὔλοι τὸ δοκιμάζουν,
 κι' ἓνας τὸ παίρνει δάχτυλο*, κι' ἄλλος μοῦτε καθόλου·
 καὶ τῆς Μαριᾶς ὁ ψυχογιός, τᾶξιο τὸ παλικάρι,
 15 μονοχεριάρι* τὸπιασε κι' ὀπίσω του τὸ ῥίχτει·
 «Ἐγὼ εἶμαι, κόρη, ὁ ἄντρας σου καὶ σύ εἶσαι ἡ ποθητὴ μου».

Τῆς Λυγεροῦς καὶ τοῦ Χάρου.

Δημῶδες.

- Ἡ Εὐγενοῦλα ἡ μοσκοσιά* κι' ἡ μικροπαντρεμένη,
 ἐβγῆκε κι' ἐπαινεύτηκε πὼς Χάρο δὲ φοβᾶται·
 γιὰτὶ εἶν' τὰ σπίτια της ψηλά, κι' ὁ ἄντρας της παλικάρι,
 γιὰτὶ ἔχει τοὺς ἐννιά ἀδερφοὺς, τοὺς καστροπολεμίτες,
 5 πὺ ὅλα τὰ κάστρα πολεμοῦν κι' οἱ χῶρες παραδίνουν.
 Κι' ὁ Χάρος ὅπου τ' ἄκουσε, πολὺ τοῦ βαρυφάνη.
 Μαῦρο πουλὶν ἐγίνηκε, σὰν ἄγριο χελιδόνι,
 ἐβγῆκε κι' ἐσαίτηψε τὴ μοναχὴ τὴν κόρη
 μέσ' στὸ λιανὸ τὸ δάχτυλο ποῦχε τὴν ἄρραβῶνα.
- 10 Καὶ μπαινοβγαίνουν οἱ γιατροί, καὶ γιατρεμὸ δὲ βρίσκουν,
 καὶ μπαινοβγαίνει ἡ μάννα της μὲ τὰ μαλλιά λυμένα:
 «Τί ἔχεις, μαννούλα μου, καὶ κλαῖς, τί ἔχεις κι' ἀναστενάξεις;
 —Πεθαίνεις, Εὐγενοῦλα μου, καὶ τί μοῦ παραγγέλνεις;
 —Σ' ἀφήνω, μάννα, τὸ ἔχε γειά, καὶ ντύσε με σὰ νύφη·
 15 κι' ὅταν θὰ σοῦρθη ὁ Κωσταντῆς νὰ μὴ μοῦ τὸν πικράνης,
 μόν' στρω̄σ' του γιόμα νὰ γευτῆ καὶ δεῖπνο νὰ δειπνήσῃ,
 κι' ἄπλωσε μέσ' στὴν τσέπη μου καὶ πάρε τὸ κλειδί μου,
 καὶ βγάλ' τὴν ἄρραβῶνα του καὶ τὰ χαρίσματά του,
 καὶ δῶσ' του τα τοῦ Κωσταντῆ, ἀλλοῦ ν' ἄρραβωνίσῃ,
 20 ὡσὰν κι' ἐγὼ παντρεύομαι, παίρνω τὸ Χάρον ἄντρα».

Κι' ὁ Κωσταντῆς ἐπρόβαλε στοὺς κάμπους καβαλλάρης,
 μὲ δεκαπέντε φλάμπουρα*, μ' ἐννιά ζυγιές* παιχνίδια,
 μὲ τετρακόσιους ἄρχοντες, πεζούς, καβαλλαρέους.

Βλέπει μεγάλη σύναξη, ὁποῦναι μαζωμένοι.

«Γιὰ χαμηλῶστε, φλάμπουρα, πάψετε σεῖς, παιχνίδια, 25

γιατὶ σταυρὸς ἐπρόβαλε ἅπ' τὸ πεθερικό μου·
 γιὰ πεθερός μου πέθανε, γιὰ πεθερά μου χάθη,
 γιὰ ἅπ' τὰ γυναικαδέρφια μου κανένα νῆσκοτώθη».

Καὶ τ' ἄλογό του βάρεσε στοῦ πεθεροῦ νὰ πάγη.

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ βαστοῦσε μοναστήρι. 30

Βρίσκει τὸν πρωτομάστορη κι' ἔκανε τὸ κιβούρι.

«Νὰ ζήσης, πρωτομάστορη, τίνος εἶν' τὸ κιβούρι;

— Εἶναι τ' ἀνέμου, τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ἀνεμοζάλης.

— Γιὰ πέ μου, πρωτομάστορη, καθόλου μὴ μοῦ κρύψης.

— Ποιὸς ἔχει γλῶσσα νὰ σ' τὸ πῆ, στόμα νὰ σοῦ μιλήσῃ; 35

τούτῃ ἢ φωτιά πού σ' ἄναψε, ποιὸς θὲ νὰ σοῦ τὴ σβῆσῃ;

Ἡ Εὐγενούλα πέθανεν ἢ πολυαγαπημένη.

— Νὰ ζήσης, πρωτομάστορη, κάμε το πιδὸ μεγάλο,
 νᾶναι πλατύ, νᾶναι μακρὸ, νᾶναι γιὰ δυὸ νομάτους».

Βιτσιὰ βαρεῖ τ' ἄλόγου του, στοῦ πεθεροῦ του πάει. 40

Βρίσκει παπάδες ποῦψελναν, μοιρολογίστρες κλαῖνε.

«Μεριά σταθῆτε, ψάλτηδες, μεριά, μοιρολογίστρες!»

Χρυσὸ μαντήλι σήκωσε, τὴν εἶδε πεθαμένη.

Σκύφτει, φιλεῖ γλυκά—γλυκά, γλυκά τὴν ἀγκαλιάζει·

χρυσὸ μαχαίρι ν' ἐβγαλεν ἅπ' ἀργυρὸ φηκάρι, 45

ψηλὰ ψηλὰ τὸ σήκωσε καὶ στὴν καρδιά τὸ χώνει.

Ἐκεῖ πού θάψανε τὸ νιδὸ φύτρωσε κυπαρίσσι,

κι' ἐκεῖ πού θάψανε τὴ νιά ἐβγῆκε καλαμιῶνα.

Λυγογυρίζει ἢ καλαμιὰ, σκύφτει τὸ κυπαρίσσι.

Κι' ἓνα πουλὶ κελάδαε, σ' ἄλλο πουλὶ ξηγιώταν· 50

«Γιὰ δές τα τὰ κακόμοιρα, τὰ πολυαγαπημένα!

δὲ φιληθῆκαν ζωντανά, φιλιοῦνται πεθαμένα».

Τοῦ Χάρου καὶ τοῦ νιοῦ.

Δημῶδες.

- Τρῶτε καὶ πίνετε ἄρχοντες, κί ἐγὼ νὰ σᾶς δηγοῦμαι,
 κί ἐγὼ νὰ σᾶσε δηγηθῶ γιὰ ἕναν ἀντρειωμένο,
 γιὰ ἕνα νιόν, πὺ εἶδα ἐγὼ στοὺς κάμπους κί ἐκυνήγα·
 κυνήγα κί ἐλαγώνευεν* ὁ νιὸς κί ἀγοιμολόγα*.
 5 Στὸ γλάκιο* πιάνει ὁ νιὸς λαγό, στὸν πῆδο πιάνει ἀγρίμι*,
 τὴν πέρδικα τὴν πλουμιστὴ ὀπίσω τὴν ἀφήνει.

- Μὰ ὁ Χάροντας ἐπέρασε κί ἦτονε μανισμένος·
 «Ἐβγαλε, νιέ, τὰ ροῦχα σου καὶ θέσε τᾶρματά σου,
 δέσε τὰ χέρια σου σταυρό, νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
 10 — Δὲ βγάνω γὼ τὰ ροῦχα μου, δὲ θέτω τᾶρματά μου,
 μηδὲ τὰ χέρια μου σταυρό, νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου.
 Μ' ἄντρας ἐσύ, ἄντρας κί ἐγὼ, κί οἱ δυὸ καλὰ ἀντρειωμένοι,
 κί ἄνιτε νὰ πᾶ ἅ παλαίψωμε στὸ σιδερόν ἀλώνι,
 νὰ μὴ ραῖσουν τὰ βουνὰ καὶ μὴ χαλάση ἡ χώρα».

- 15 Καὶ πᾶνε κί ἐπαλεύγανε στὸ σιδερόν ἀλώνι.

- Κί ἐννιά φορὲς τὸν ἔβαλεν ὁ νιὸς τὸ Χάρο κάτω.
 Μ' ἀπάνω στίς ἐννιά φορὲς τοῦ Χάρου βαροφάνη.
 Πιάνει τὸ νιὸ ἀπὸ τὰ μαλλιά, χάμω τὸν γονατίζει.
 «Ἄφες με, Χάρο, τὰ μαλλιά, καὶ πιάσ' μ' ἀπὸ τὴ μέση.
 20 καὶ τοτεσὰ σοῦ δείχνω ἐγὼ πῶς εἶν' τὰ παλικάρια.
 — Ἄποκειδὰ τὰ πιάνω ἐγὼ οὔλα τὰ παλικάρια,
 πιάνω κοπέλλες ὁμορφες κί ἄντρες πολεμιστάδες,
 καὶ πιάνω καὶ μωρὰ παιδιὰ μαζὶ μὲ τίς μαννάδες».

Τῆς Ἁγιᾶς Σοφιᾶς ἢ Ἁγία Τράπεζα.

Γεωργίου Δροσίνη.

1

Τῆς Ἁγιᾶς Σοφιᾶς τὴν Ἁγία Τράπεζα
 πρὶν οἱ Τοῦρκοι μποῦν καὶ τὴν κουρσέψουν,
 σὲ καράβι οἱ Χριστιανοὶ τὴ φόρτωσαν
 νὰ τὴν ξενιτέψουν.

2

Τὸ καράβι μὲ τὴν Ἁγία Τράπεζα,
πλέοντας σ' ἀνοιχτὰ μεγάλα βάρη,
ἔαφνω, χωρὶς ξέρες, χωρὶς σίφουνα,
πνίγηκε κι' ἐχάθη.

3

Τὴ μεριά, πὸν βούλιαξ' ἡ Ἁγία Τράπεζα,
δείχνει ἓνα θαυματοργὸ σημάδι:
πάντα ἐκεῖ εἶν' ἡ θάλασσα ἀτρικύμιστη
κι' ἔχει ἀπάνω λάδι.

4

Στάλες τοῦ λαδιοῦ τῆς Ἁγίας Τράπεζας
τις μαξεύουν μὲ στεγνὸ μπαμπάκι
καὶ τις φέρνουν γιὰ τὰ μάτια τ' ἄρρωστα
ναῦτες ἀπ' τὴ Θράκη.

5

Στὸ βυθὸ πεσμένη ἡ Ἁγία Τράπεζα
σέρνεται, κυλιέται ἀγάλι-ἀγάλι,
κι' ὅταν πάλι γίνῃ ἡ Πόλη ἐλεύθερη
θᾶβγῃ στ' ἀκρογιάλι.

1920.

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

Ὁ νεκρὸς τοῦ ναύτη.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

1

Στὸ ναυτοχώρι τὸ μικρό,
ποῦναι ψηλὰ κτισμένο
κι' εἶναι σὰν κρεμασμένο
στὸ κῆμα τὸ πικρό,

2

χτυπᾷ τὸ σήμαντρον ἀργὰ
ἐκεῖ στὸ ναυτοχώρι,
καὶ θλιβερὰ στὰ ὄρη,
στὰ βράχη ἠχολογᾷ:

3

πετᾷ στὴν ἀκροθαλασσιὰ
ὁ ἠχὸς του, καὶ πάγει
στὰ γύρω τὰ πελάγη,
στὰ κοντινὰ νησιὰ.

4

Στὸ ναυτοχώρι τὸ μικρὸ
ναυτόπουλα βαστᾶνε
καὶ δακρυσμένα πᾶνε
τὸ ναῦτη τὸ νεκρό.

5
Εἶναι τὰ μνήματα ψηλά
καὶ κάτω τ' ἀκρογιάλι
κι' ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη,
ποῦ στ' Ἄπειρο κυλᾷ.

6
Τὸν θάβουν νὰ ξεκουρασθῆ
στὴν ὕστερή του κλίνη,
σ' ἀτέλειωτη γαλήνη
τοῦ πόντου τὸν ἀγωνιστή.

7
Τὸ πλοῖο θὰ τὸν χαιρετᾷ
ποῦ θ' ἀρμενίζῃ κάτω
κι' ἀπὸ ζωὴ γεμᾶτο
στὸ κῦμα θὰ πετᾷ.

8
Καὶ μέσ' στοῦ ὕπνου τὰ βαριά
θενὰ τὸν νανουρίζῃ
τὸ κῦμα ποῦ θ' ἀφρίζῃ,
τὸ κῦμα τοῦ βοριά.

1916.

Ὁ καλὸς σπορευτής.

Αἰμιλίας Στεφ. Δάφνη.

1

Ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μὲ τὸ τριμμένο
δάσο, τ' ἄσπρα γένεια, τὴ γαλήνη,
περνάει μέσ' στὸ χωράφι τ' ὠργωμένο
κι' ἀπλόχερα τὸ σπόρο γύρω ἀφήνει.

Μὲ κινήματα ἀργά, σάμπως νὰ δίνῃ
στὴ μάνα γῆ εὐλογίες, τὸ διαβασμένο
σιτάρι του σκορπάει μ' ἐμπιστοσύνη
στὸ πατρικὸ του χῶμα τὸ βρεγμένο.

«Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ. . .» κι' ἀργοσαλεύουν
σὲ ψαλμό, ἀλληλούια λὲν τὰ χεῖλη . . .
Χινόπωρο, στοιβὲς τὰ φύλλα δεύουν

στὰ χαντάκια πεσμένα. Μὰ τοῦ Ἀπρίλη
τὸ φῶς μέσ' στὴν ψυχὴ του ὁ γέρος φέρνει
καθώς, σὰ βιβλικὸς* λευίτης, σπέρνει.

2

Θεοφάνεια. Ὁ οὐρανὸς πανηγυρίζει·
 ἐν ἄσπρῳ περιστέρι φεύγει ἀπάνου.
 Μ' ἕνα κλωνὶ ὁ παπᾶς δειτρολιβάνου
 μ' ἁγιασμὸ τὸ γρασίδι του ἄνθίζει.

Ἡ δέηση κρίνος μέσα του, κι' ἀνθίζει
 γιὰ τὸ δικό του τὸ ψωμί, γιὰ τοῦ ζητιάνου.
 Τὰ μυστικά τὰ λόγια μουρμουρίζει,
 πὺ λένε γιὰ τὸ θᾶμα τοῦ Ἰορδάνου.

Καὶ πέφτει τὸ νεράκι τ' ἁγιασμένο,
 διαμάντια ὑγρά, στὸ πράσινο χωράφι.
 Σὲ κάθε ἀβλάκι πέφτει χλοῖσμένο,

στὰ φύτρα, στ' ἀγριολούλουδα, στ' ἀγκάθι,
 πέφτει στὸ νέο σιτάρι καὶ στὸ βάτο,
 καὶ στὸ σκορπιὸ πὺ κρύβεται ἀπὸ κάτω.

3

Καὶ νά, τοῦ Θεριστῆ τοῦ μήνα ἡ ὥρα,
 τῶν ἔργων καὶ τῶν κόπων ἡ μητέρα.
 Μιὰ χρυσοθάλασσα εἶναι καρποφόρα
 ὁ κάμπος πὺ γιορτάζει πέρα ὡς πέρα.

Ἐγείας κι' ὁμορφιάς σχήματα τώρα
 τὰ στάχια πὺ τρεμίζουν στὸν ἀγέρα,
 μὲ ὑποταγὴ προσμένουν τὴν ἡμέρα
 νὰ δώσουν, ἱερὴ θυσία, τὰ δῶρα.

Καὶ νά, ὁ καλὸς σπορέας ὁ γέρος φτάνει,
 κι' ἀστράφτει πὺ πολὺ ἢ μορφὴ ἢ χιονάτη
 παρὰ τὸ καλοτρόχιστο δρεπάνι.

Μὰ κόβοντας τὸ στάρι καὶ τὴν ἥρα,
 γιὰ τὸν τσιγγάνο τὸ φτωχὸ θ' ἀφήσῃ κάτι,
 γιὰ τὸ πουλάκι τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ τὴ χήρα.

1923.

3. ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑ.

Χρόνου φείδου.

Ἰωάννου Βηλαρά.

- 1 Ὅσοι τὸν καιρὸν ξοδεύουν
καὶ τὸ μέλλον δὲν μετροῦν,
στὰ χαμένα τὸν γυρεύουν
σὰν καὶ πρῶτα νὰ τὸν βροῦν.
- 2 Ἐπειδὴς φτερὰ βαστάει,
φεύγει, τρέχει σὰ νερό,
κι' ὅποιος δὲν τὸν κυνηγáει,
χάνει πάντα τὸν τορό*.

1827.

Τὸ σταμνὶ τῆς ζωῆς.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Ὅποιος θέλει νὰ γεμίση
τῆς ζωῆς του τὸ σταμνὶ
ἀπ' τῆς Εὐτυχίας τὴ βρούση,
πρέπει νὰχ' ὑπομονή.
- 2 Γιατὶ ἡ βρούση μόλις στάζει
κι' ὁ μονάχος τῆς κρουνοῦς
εἶν' ἀνάστροφος καὶ φράζει,
κι' εἶν' ἀπίστευτα στενός.
- 3 Κι' ὅταν τὸ γεμίση ἀκόμα,
τρόμος πῶς θὰ τὸ κρατῆ,
γιατὶ τοῦ σταμνιοῦ τὸ στόμα
εἶν' ἀπίστευτα πλατύ.
- 4 Κι' ἔτσι, πρὶν νὰ τὸ προφτάσῃ,
μόλις γείρῃ τὸ σταμνί,
ὅλο μονομιᾶς θ' ἀδειάσῃ
ὡς τὴ στάλα τὴ στερνή.

1917.

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

Ο σκαφτιᾶς.

Γερασίμου Μαρκοῦ.

- Βαριά κοιμᾶται ὁ γέροντας αὐτὸς πὺν κάθε μέρα 1
ἐκίναε σ' ἄκοπη* δουλειὰ
προτοῦ λαλήσουν τὰ πουλιὰ
στὸν ἥσυχον ἀγέρα.
- Βαριά κοιμᾶται σήμερα, κί ἡ δίκοπή του μνήσκει 2
διμμένη ἀκόμα στὴν αὐλή,
ὄπου, σαστίζοντας, ἄργη
τ' ἀβέβαιο φῶς τὴ βρῖσκει.
- Τοῦ κάκου ἀποχαιρέτησαν τῆς χαραυγῆς τὸ χρῶμα 3
ὅλες τοῦ κήπου του οἱ φωλιές·
μὴν ὄνειρεύεται ; γιὰ ιδές,
γελάει τ' ἀχνό του στόμα.
- Δὲ θὰ ξυπνήση· ἀλίμονο ! Γιὰ τὸ φτωχὸ ἀσπρομάλλη, 4
πῶσκαψε κάμπους καὶ βουνά,
δυὸ πῆγες τόπο μοναχὰ
τώρα θὰ σκάψουν ἄλλοι.
- Θαρεῖς ὀπού, ἀναπαύοντας τὴ σχεβρωμένη ῥάχη, 5
λαλήματ' ἄλλα καρτερεῖ
νὰ χαιρετήσουν μίαν αὐγὴ
πὺν φῶς αἰώνιο θᾶχη.

1890.

Ἐ γέρος καρβανάρος*.

Κώστα Κρυστάλλη.

Ἐνα πουλάκι λάλησε στῆς ποταμιᾶς τὰ δέντρα·
 Ἐνα πουλάκι ὁπὺ λαλεῖ τὸν Μᾶη μὲ τὴν αὐγοῦλα,
 κι' ὁπὺ ξυπνάει τοὺς πιστικούς*, ξυπνάει τοὺς καρβανάρους,
 τοὺς καρβανάρους στ' ἄλογα, τοὺς πιστικούς στὰ γίδια.

- 5 Ἐξύπνησ' ἕναν γέροντα, γέροντα καρβανάρου,
 πὺ κόνευε στὴν ποταμιὰ παρᾶμερα τοῦ δρόμου.
 Ξεπεδουκλώνει τ' ἄλογα καὶ πάει νὰ τὰ ποτίση.
 Ἐρροδίξεν ἡ ἀνατολὴ κι' ὁ Αἰγερινὸς τραυιῶταν,
 πάηνε στὰ ὀργώματα ὁ ζευγᾶς κι' ἡ κοπελλιὰ στὸ πλύμα,
 10 καὶ τὸ πουλάκι ὀλόγλυκον κελαϊδισμό κρατοῦσε.

Ἄκουγε ὁ γέρος τὸ πουλί, τήραε τὰ καρφοβούνια,
 ὀλογυροῦσε τὰ δεντρά, κι' ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του :

—Καλότυχα, μωρὲ δεντρά, πὺ ζᾶτε χίλια χρόνια,
 πὺ ἀνθίζετε κάθ' ἀνοιξὴ καὶ κάθε καλοκαίρι.

- 15 Γεράματα δὲν ἔχετε καὶ Χάρο δὲν φοβᾶστε.
 Τὰ μεσημέρια ἀπλώνετε τὸν ἴσκιο στὸ διαβάτη,
 στὸ ζευγολάτη, στὸ βοσκό, στοῦ κοπαδιοῦ τὸν πλῆθο·
 τὴ νύχτα ὀλόρθα κι' ἄγρυπνα, πίνετε καὶ δουφᾶτε
 δροσιὰ βουνίσια ἀχόρταγα· καὶ τὸ ταχύ, ὅταν φέγγη,
 20 ἔσεῖς παλάτια γίνεστε στὸν κότσουφα, στ' ἀηδόνη.
 Ἐσᾶς σᾶς τρέφουν κρύα νερά, τὰ χιόνια σᾶς πλαταίνουν.
 Μωρὲ βουνά, ψηλὰ βουνά, ψηλὰ καὶ δασωμένα,
 τώρα πὺ ὁ Μᾶης σᾶς γιόμωσε μ' ἀνθούς, μὲ χλόη, μὲ νιάτα,
 γιατί δὲν ξανανιώνετε κι' ἔσεῖς τὸν γέρο ἔμένα,
 25 σάμπως καινούρια γέρονται καὶ σάμπως ξανανιώνουν
 τοῦτα τὰ χαμηλὰ κλαριά καὶ τὰ παλιὰ τὰ δέντρα,
 νὰ γίνω πάλι ὡς ἤμουν νιός, νὰ γίνω παλικᾶρι ;

1893.

☉ **ἀνάτος.**

Ἰωάννου Γρυπάρη.

Καλῶς νάρθη σὰν ἔρθ' ἡ στερνή ὥρα
τὰ μάτια μου γιὰ πάντα νὰ μοῦ κλείση,
κι' ὅποτε νᾶναι, ἢ τῶρα ἢ ἀργήση,
φτάνει νὰ μὴν ἔρθῃ σὰν ἄγρια μπόρα.

Ἄνοιξη βέβαια νᾶναι, σὰν καὶ τῶρα,
κι' ἀκόμα μιὰ γλυκειὰ γλυκούλα δύση·
κι' ἔτσι νὰ πάρη μιὰ αὔρα νὰ φυσήση
καὶ νὰ πέση ἡ ψυχούλα ἡ λευκοφόρα

σὰν ἄνθι τῆς μηλιάς· κι' ὅπου τὸ βγάλη
ἡ ἀγνή νεροσυρμὴ ποὺ ῥέει ἀγάλι
σὲ δεντροκήπους μέσα καὶ βραγιές*

κι' ὅπου τὸ πάη κι' ὅπου ἀκόμα μείνη
ἀπ' τὶς παλιές μονάχα τὶς φωνές
ν' ἀκούη τὸ χαῖρε ποὺ θὰ κλαίη ἡ Κρήνη.

1898.

Lacrimae regum.

Δάμπρου Πορφύρα.

1

Ἄμοιρη! τὸ σπιτάκι μας ἔστοίχειωσεν
ἀπὸ τὴν ὁμορφιά σου τὴ θλιμμένη·
στοὺς τοίχους, στὸν καθρέφτη, στὰ εἰκονίσματα
ἀπὸ τὴν ὁμορφιά σου κάτι μένει.

2

Κάτι σὰ μόσκου μυρωδιά, κι' ἀπλώνεται
καὶ τὸ φτωχὸ σπιτάκι πλημμυρίζει,
κάτι σὰ φάντασμα, θολὸ κι' ἀνέγγιχτο,
κι' ὅπου περνᾷ σιγὰ τὸ κάθε ἀγγίζει.

3

Ὅξω, βαρὺ, μονότονο ψιχάλισμα
δέρνει τὴ στέγη μας· καὶ τότε ἀντάμα
τὰ πράγματα ποὺ ἀγιάσανε τὰ χέρια σου
ἀρχίζουσιν ἓνα κλάμα... κι' ἓνα κλάμα...

4

Κι' ἀπ' τὴ γωνιά, ὁ καλὸς τῆς Λήθης σύντροφος,
τ' ἀγαπημένο μας παλιὸ ῥολόι,
τραγουδιστὴς τοῦ Χρόνου, κι' αὐτὸς κλαίοντας,
ῥυθμίζει ἀργά, φοριχτά, τὸ μοιρολόι.

1905.

Νῦν ἀπολύεις...

Γεωργίου Ἀθάνα.

1

Ἦσυχά, τίμια, ταπεινὰ ἔχω ζήσει.
Παρόμοια θέλω τώρα νὰ πεθάνω.
Κανείς, παιδιὰ μου, ἀγγόνια, δὲ θὰ χύση
ψεύτικο δάκρυ στὸ νεκρὸ μου ἀπάνω.

2

Στὴ σάλα τοῦ σπιτιοῦ θὰ μὲ ξαπλώσουν.
Σᾶμπως νὰ εἶναι γιορτὴ θᾶχω τὸ θῶρι*.
Τὴν κάσα μου θὰ τρέξουν νὰ σηκώσουν
τέσσεροι συντεχνῆτες μου μαστόροι.

3

Θά εἶναι ἀλαφρὴ στὸ φιλικὸ τους νῶμο,
γιατί, ὡς τὴν ὥρα ποῦ θὰ μ' εὔρη ὁ Χάρος,
στῆς χωριανῆς μας τῆς ζωῆς τὸ δρόμο
ποτὲ δὲ θὰ τοὺς ἔχω γίνει βάρος.

4

Στὴ γέριχη ἐκκλησιά μας θὰ μὲ ψάλουν
μὲ τὴν ἀπλῆ, συνειθισμένη τάξη·
κι' ἔπειτα θὰ μὲ πᾶνε νὰ μὲ βάλουν
στὸν τόπο, ποὺ ἡ γενιά μου ἔχει φυλάξει.

Ἦσυχά, τίμια, ταπεινά ἔχω ζήσει.
 Παρόμοια θέλω τώρα νὰ πεθάνω.
 Καὶ εἶθε ἡ ψυχὴ μου τόσο νὰ εὐτυχήσῃ,
 ὅσο εὐτύχησα μόνο κι' ἐδῶ ἀπάνω!

1929.

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

Πόνος συζύγου.

Δημῶδες.

Κόρη ξανθὴ τραγούδαγε στῆς Τρίχας τὸ γεφύρι·
 ψιλὰ τραγούδια νῆλεγε καὶ παραπονεμένα.
 Κι' ἀπὸ τὸ χλιβερὸ σκοπὸ, τὸ χλιβερὸ τραγούδι,
 καὶ τὸ γεφύρι ἐρράγισε καὶ τὸ ποτάμι ἐστάθη,
 καὶ τὸ Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ στὴν ἄκρην ἐπετάχθη. 5

Κι' ἓνας διαβάτης φώναξε πὸ πέρα ἀπὸ τὴ δάχη :
 «Ἄλλαξε, κόρη, τὸν ἦχό, καὶ πὲς ἄλλο τραγούδι,
 γιὰ νὰ κινήσῃ ὁ ποταμός, νὰ σμίξῃ τὸ γεφύρι,
 καὶ τὸ Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ στὸν τόπο του νὰ πάη.

—Τὸ πῶς ν' ἀλλάξω τὸν ἦχό, νὰ πάψω τὸ τραγούδι ; 10
 τί τὸ τραγούδι πού εἶπα ἐγώ, γιὰ μοιρολόγι τὸ εἶπα,
 γιὰτὶ ἔχω πόνου στὴν καρδιά, πὸν γιαιτρεμὸ δὲν ἔχει.
 Μάννα καὶ κύρην* ἔχασα κι' ἐννιά ἀδερφοὺς στρατιῶτες.
 Εἶχα καὶ τὸν πολλαγαπῶ ἄρρωστο στὸ κρεβάτι,
 κι' ἄρρωστικὸ μοῦ γύρευε τὸ τί δὲν εἶν' στὸν κόσμον.... 15
 Μοῦ γύρευε λαγοῦ τυρὶ κι' ἀπ' ἀγριογίδι γάλα·
 κι' ὥστε νὰ πάω στ' ἄγρια βουνά, νὰ κατεβῶ στοὺς κάμπους,
 νὰ κυνηγήσω τὸ λαγὸ, νὰ πιάσω τ'ἀγριογίδι,
 νὰ στήσω μαρμαρόμαντρα καὶ νὰ τυροκομήσω,
 πολλαγαπῶ παντρεύτηκε κι' ἄλλη γυναῖκα πῆρε : 20
 πῆρε τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα».

Φωτιά στὸ περιβόλι.

Μοιρολόγι δημῶδες.

- Ποιός ἦταν κείνος πῶβανε φωτιά στὸ περιβόλι*,
 κι' ἐκάη ἡ φράκτη τὰμπελιοῦ, κι' ἐκάη τὸ περιβόλι,
 κι' ἐκάησαν τὰ δυὸ δεντρά, πού ἦσαν ἀδερφωμένα ;
 καὶ τῶνα κἀη κι' ἔπεσε, καὶ τᾶλλο κἀη κι' ἔστάθη.
- 5 Κεῖνο πού κἀη κι' ἔπεσε, ἐβγήκε ἀπὸ τὶς ἔννοιες,
 κεῖνο πὸν κἀη κι' ἔμεινε, πολλὰ 'χει νὰ περάσῃ·
 θὰ τὸ φυσήξῃ κι' ὁ βοριᾶς, καὶ θὰ τὸ βρέξῃ ὁ νότος,
 θὰ ῥίξῃ ξεροπάγουνο νὰ κάψῃ τὴν καρδιά του.

Εἰς τὸ φεγγάρι.

Γεωργίου Ζαλοκώστα.

Εἰσαγωγή : Τὸ ποίημα ἐγράφη μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον ἐνὸς ἐκ τῶν τέκνων τοῦ ποιητοῦ.

- 1 Χαρὰ τῆς πρώτης μου ζωῆς, Φεγγάρι ἀγαπημένο,
 σὺ δὲν πονεῖς, ἐγὼ πονῶ·
 γιατί ψηλὰ στὸν οὐρανὸ
 κρεμιέσαι λυπημένο ;
- 2 Ἐσὺ πὸν χρύσωνες τὴ γῆ κι' ἐμάγευες τὸ κῦμα,
 γιατί μοῦ ῥίχνεις φῶς πικρὸ,
 σὰ νὰ φωτιᾶς ἓνα νεκρὸ
 πὸν κοίτεται στὸ μνήμα ;
- 3 Φεγγάρι ! Στὸ βασίλειο σου μὴ κατοικοῦν ἀγγέλοι,
 κι' ὁ ἄγγελός μου κατοικεῖ ;
 Μή, φίλημα πικρὸ ἀπὸ κεῖ,
 τὴ λάμψη σου μοῦ στέλλει ;
- 4 Τὸ φῶς σου ἂν εἶναι φίλημα, μυστήριον χυμένο
 ἀπὸ τοῦ γιοῦ μου τὴν ψυχὴ,
 ὡχ, ἄκουσέ μου μιὰν εὐχή,
 φεγγάρι ἀγαπημένο !

Ὁχι, λάβε αὐτὸν τὸν στεναγμὸ καὶ πέ του, δὲ φοβᾶται 5
 ἄλλην ὁ νοῦς μου συμφορὰ·
 κάθε μου πόθος καὶ χαρὰ
 στὸ χῶμα του κοιμᾶται.

Αὐτά, Φεγγάρι, σοῦ ζητῶ· καὶ πέ του, ἂν σ' ἐρωτήσῃ 6
 πότε θὰ παύσουν οἱ καημοί;
 Ὅταν μιὰ ἀχτίδα σου χλωμῇ
 τὴν πλάκα μου φωτίσῃ.

1859.

Ὁ χωρισμός.

Γεωργίου Δροσίνη.

Σὰν ἔρθ' ἡ βαρχειμωνιά στὸν οὐρανὸ μας μαύρη 1
 δὲν κλαίω τὸ γοργὸ πουλί, ποὺ πάει μὲ τὰ πουλιὰ
 ναῦρη στὰ ξένα ἄλλη φωλιά
 καὶ καλωσύνη ναῦρη.

Μὰ κλαίω τὸ φτωχὸ δεντρὶ ποὺ θὲ νὰ μένη ἀκόμα, 2
 καὶ μ' ὄλα τὰ χιονόβροχα καὶ μ' ὄλον τὸν βοριά,
 πάντα στὴν ἴδια τὴ μεριά,
 πάντα στὸ ἴδιο χῶμα.

Κι' ὅταν χωρίζῃ δυὸ καρδιὲς ἡ τύχη ἡ ὠργισμένη 3
 δὲν κλαίω ἐκείνη τὴν καρδιά ποὺ θὰ ξενιτευθῇ,
 μὰ κλαίω καὶ πονῶ γι' αὐτὴ
 ποὺ μοναχὴ θὰ μένη.

1889.

Δ ύ ο.

Γερασίμου Μαρκοῦ.

Εἰσαγωγή : Τὸ ποίημα ἀπευθύνεται πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ ποιητοῦ κοντέσσαν Δούσμανη, ἣτις ἔμεινε χήρα καὶ ἄτεκνος καὶ αὐτὴ, καθὼς ὁ ποιητὴς.

Μείναμε δύο ! Ποιὸς παρακάτω ξέρει
 γιὰ μᾶς τί λέει τῆς Μοίρας τὸ βιβλίον.
 Ποιὸς πρῶτος θὲ νὰ πάη στ' ἀνήλια μέρη,
 ποιὸς μόνος του θὰ μένη ἀπὸ τοὺς δύο !

Ἄν οἱ μαῦροι νὰ ζοῦμε ἄτεκνοι γέροι
ἐπρόσταξε αὐστηρὸ θέλημα θεῖο,
τὸ χέρι ἑνὸς ἄλλου ἄς βαστάῃ τὸ χέρι
ὡς νὰ τ' ἀκούσῃ ἀναίσθητο καὶ κρῦο.

Μιά τέτοια χάρη ἄς μὴ ζηλέψουμε ἄλλη
στὴ λάβρα ποῦ βαθιὰ μᾶς ἔχει κάψει,
εἶναι, ἀδελφή, παρηγοριὰ μεγάλη.

Ἄχ! Τὴν ἡμέρα ὁποῦ καὶ τούτη πάψει,
ἂν ἓνα μόνο δάκρυ ὁ κόσμος βγάλῃ,
τὸ ζωντανό, ὄχι τὸν ἄλλο, ἄς κλάψῃ!

1890.

Ἄθῶοι φόβοι.

Γερασίου Μαρκοῦ.

Τὸ παιδί: Θέλω τὴ μάνα.

Ἄ πατέρας: Ἐπέταξε καὶ στ' ἄστρα πάει νὰ ζήσει.

Τὸ παιδί: Πῶς τόσο μάκρος ἄρρωστη δυνήθηκε νὰ σχίσῃ;

Ἄ πατέρας: Ἐχουν φτεροῦγες οἱ ψυχές.

Τὸ παιδί: Γιατί δὲν τὲς ἀπλώνει
τότε ἡ δική μας, μὴν αὐτὴ τρέξῃ τ' ἀστέρια μόνῃ;

Ἄ πατέρας: Δὲν εἶναι μόνῃ γύρω της φτεροκοποῦν ἄγγελοι.

Τὸ παιδί: Ἄν ἄγγελός της μ' ἔλεγε, κοντὰ της θὰ μὲ θέλῃ.

Ἄ πατέρας: ὦ! Δίχως κάλεσμα Θεοῦ, ψηλὰ κανεῖς δὲν πάει.
Κοιμήσου τώρα ἡσύχασε.

Τὸ παιδί: Καὶ ποιός μου τραγουδάει;

Ἄ πατέρας: Ἐγώ, πουλάκι μου.

Τὸ παιδί: Ἐσὺ κλαῖς.

Ἄ πατέρας: Ὅχι· σ' ἐμὲ ἀπιθώσου.

Ζάχαρη νᾶναι ὁ ὕπνος σου καὶ μέλι τῶνειρό σου.

Τὸ παιδί: Νυστάζω. Ἄπὸ τὸ πλάγι μου καθόλου μὴ σπαράξῃς.

Δός μου τὸ χέρι—σκιάζομαι μήπως καὶ σὺ πετάξῃς.

1898.

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ πολεμιστοῦ.

Ἰωάννου Πολέμη.

1

Τάκ! Τάκ!—Ποιός κρούει τὴ θύρα τόσο θαρρετός; 1
—Κάποιος ποῦ γιὰ τὸν πόλεμο γοργὰ εἶχε φύγει.
Τάκ! Τάκ! —Ἄνοιξε, μάννα, κι' εἶν' ὁ γυιός σου αὐτός.

Ἡ μάννα, τρεμογόνατη, γιὰ ἰδές, ἀνοίγει 2
διάπλατη καὶ τὴ θύρα καὶ τὴν ἀγκαλιά·
καὶ μέσ' ἀπ' τὴ λαχτάρα ποῦ γλυκὰ τὴν πνίγει,

κι' ἀνάμεσ' ἀπὸ γέλια, δάκρυα καὶ φιλιὰ 3
κατρακυλοῦν τὰ λόγια τῆς μισά, κομμένα,
μὲ βιαστική καὶ μὲ τρεμάμενη λαλιά.

Τόσο ἔχει κλάψει ἡ δύστυχη, τόσο γιὰ σένα, 4
λεβέντη στρατοκόπε, ποῦ τὴν ὥρα αὐτὴ
τὰ γέλια τῆς τῆς φαίνονται σὰν γέλια ξένα.

Κι' ἐνῶ σὲ βλέπει ἀχόρταγα, σὰν νὰ ζητῇ 5
τὸ σκορπισμένο νοῦ τῆς νὰ περιμαζέψῃ·
κι' ἐνῶ στὴν ἀγκαλιά τῆς σὲ σφιχτοκρατεῖ,

τὸν ἐρχομό σου δὲν μπορεῖ νὰ τὸν πιστέψῃ. 6

2

Εὐτυχισμένη μάννα! Μὲ τὰ χεῖλη ἀχνὰ 1
φίλησε, διπλοφίλησε, φίλησ' ἀκόμα,
καὶ διῶξε ἀπὸ τὸ νοῦ σου τὸ βαρὺ βραχνᾶ

ποῦ ἐρχόταν κάθε νύχτα στ' ἄχαρό σου στρῶμα. 2
Μὴν ψάχνῃς λόγια ναῦρης, πνίξε τὴ λαλιά,
φίλησε μάτια, μέτωπο, μάγουλα, στόμα.

Ταχιά, μόλις ξυπνήσῃ, θὰ τὰ μάθῃ πλιὰ 3
τὰ δάκρυα, τὶς τρομάρες καὶ τὰ τάματά σου
στοὺς ἄγιους· τῶρ' ἀγκάλιασμα, τώρα φιλιὰ.

- 4 Ἡ μακρυνὴ λαχτᾶρα σου νά την, κοντά σου!
Τὰ μάτια πῶς καρφώνεις! ὦ! πῶς τὴ θωρεῖς
τὴ λιοκαμένην ὄψη του! Τὰ γόνατά σου
- 5 τρέμουν; Κάθισε, μάννα· μάννα, δὲν μπορεῖς
νά τὴ σηκώσης τὴ χαρά σου· εἶναι μεγάλη,
καὶ θέλεις ὅλη μονομιᾶς νά τὴ χαρῆς.
- 6 Σὰν νά τὸν ξαναγέννησες ἀπόψε πάλι.

1918.

Ὁ πατέρας ἀπ' τὸν πόλεμο.

Ἰωάννου Πολέμη.

- 1 Ἡρῶ! ὁ πατέρας! ὦ! καιρὸ ποῦχε νά βάλῃ
στὰ γόνατά του τὸ τριπλόχρονο παιδί,
τ' ὄραϊο παιδί μὲ τὸ χρυσόμαλλο κεφάλι!
- 2 Εἶναι πουλάκι καθισμένο στὸ κλαδί;
Σπαρταριστὲς φτεροῦγες ἢ χερᾶκια ἀπλώνει;
μιλεῖ λογᾶκια τῆς χαρᾶς ἢ κελαῖδεῖ;
- 3 Καλότυχος πατέρας! Σὰν σφυρὶ στ' ἄμόνι
χτυπᾷ ἢ καρδιά του ἀπὸ λαχτᾶρα καὶ χαρά·
καὶ γιὰ τ' ἄθῶο παιδί του τόσο καμαρώνει,
- 4 ὅσο δὲν ἔκαμάρωνε στὰ βροντερὰ
μηνύματα τῆς Νίκης πὺν λαχανιασμένη
τὴ μάχη ἀκολουθοῦσε μὲ γοργὰ φτερά.
- 5 Εὐλογημέν' ἢ Εἰρήνη, τρεῖς εὐλογημένη!

1918.

Γράμμα.

Γεωργίου Ἀθάνια.

- 1 «Καλέ μου, οἱ Ἀι-Δημήτρηδες ἔχουν ἀνθίσει ὅλοι
κι' ἀσπρολογᾷ, σὰ νᾶπεσε χιόνι, τὸ περιβόλι.
- 2 Ὅσοι περνοῦν στὴ γειτονιά κι' ὅσοι τοὺς ἀντικρῦζουν
ὅλοι τοὺς καμαρώνουνε καὶ μᾶς καλοτυχίζουν.

Περνοῦνε τᾶγουρα παιδιὰ κι' ἀνθὸ κοιτοῦν νὰ κλέψουν· 3
 ἔρχονται οἱ νιῆς καὶ μοῦ ζητοῦν κλωνάρι νὰ φυτέψουν.

Μὰ ἐγὼ δὲν δίνω κανενός. Καὶ μοναχὰ στεφάνι 4
 γιὰ τ' Ἄι-Δημήτρη, κάτασπρο, τὸ κόνισμα εἶχα κάνει.

Ἄνήμερα τῆς χάρης του τὸ πῆγα μοναχὴ μου 5
 καὶ τὸν ἔπαρακάλεσα θερμὰ στὴν προσευχή μου

—πού εἶναι στρατιώτης σὰν κι' ἔσέ—οἱ φλόγες τοῦ πολέμου 6
 νὰ μὴ σοῦ γιάξουν οὔτε μιὰ τριχούλα σου, καλέ μου !»

1915.

Χρυσῆς ζυγαριῆς.

Γεωργίου Ἀθάνα.

Στὰ παλιὰ τ' ἀμπέλια τὰ ξεθυμασμένα, 1
 πὸν τοὺς κόπους πιά δὲν τοὺς πληρώνουν,
 σκύβουν οἱ ξωμάχοι ὅλη μέρα
 καὶ τελεύονται καὶ δὲν ἀπολαβαίνουν.

Στὰ μικρὰ σπιτάκια—πάντα εὐλογημένα— 2
 τὰ καλὰ κορίτσια πὸν τὰ ἰσκιώνουν,
 ἔξερουν τὸν ἀγῶνα τοῦ πατέρα
 κι' οἱ γλυκοὶ τους τρόποι πιδὸ πολὺ γλυκαίνουν.

Κάτου στὸ παζάρι—χλαλοὴ καὶ ζάλη— 3
 μέσ' στὴν παραγκούλα τὴν ξυλένια
 ὁ μπαλωματῆς σκυμμένος στέκει
 καὶ τὰ χοντροπάπουτσα μερμετίζει.

Στὸ μικρὸ σπιτάκι νὰ τὸν βγάλῃ 4
 δὲ μπορεῖ ἡ μαννούλ' ἀπὸ τὴν ἔννοια
 κι' ὅσο τὴ χοντροὴ φανέλλα πλέκει
 τόσο εὐχῆς καὶ ξόρκια σιγομουρμουρίζει.

- 5 Πέρα στ' ἄκρωτήρια τὰ φουρτουνιασμένα
 γεύονται κακὴ θαλασσοφάγια
 οἱ ψαράδες μέσα στὶς τρατοῦλες,
 πὺν σὰν καρυδότσουφλα χαροπαλεύουν.
- 6 Στὰ μικρὰ σπιτάκια, πὺν σὰν κουρασμένα
 ἄκουμποῦν στοῦ κάστρου τὰ μουράγια,
 τὸ θυμοῦνται πάντα οἱ γυναικοῦλες
 κι' ὄλο μὲ στοργὴ κι' ἀγάπη ὑπομονεύουν.
- 7 Στὸ μακρὸν τὸ κάρο, πὺν βαρὺν περνάει
 καὶ τραντάζει τὰ στενὰ σοκάκια,
 ὅλη μέρα μὲ ἄκοπη τὴ μέση
 ὁ ξανθὸς λεβέντης τὸ ταῖνι βγάζει.
- 8 Στὸ μικρὸ σπιτάκι, πὺν μοσκοβολάει
 μὲ τὰ στολιστὰ παραθυράκια,
 ὁ πατέρας πὺν ἔχει καταπέσει
 τάχει ὅλα στὰ χέρια* κι' ὄλο εὐχῆς μοιράζει.

1919.

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ.

Εἰς Ἄγαρηνοῦς*.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1
 Ἔνας Θεὸς καὶ μόνος
 ἀσιράπτει ἀπὸ τὸν ὑψιστον
 θρόνον· καὶ τῶν χειρῶν του
 ἐπισκοπεῖ τὰ αἰῶνια
 ἄπειρα ἔργα.

2
 Κρέμονται ὑπὸ τοὺς πόδας του
 πάντα τὰ ἔθνη, ὡς κρέμεται
 βροχὴ ἔτι ἑναέριος,
 ἐν ᾧ κοιμῶνται οἱ ἄνεμοι
 τῆς οἰκουμένης.

3
 Ἄλλ' ἢ φωνὴ του ἀκούεται,
 φωνὴ δικαιοσύνης,
 καὶ οἱ ψυχαὶ τῶν ἀνόμων
 ὡς αἵματος σταγόνες
 πέφτουν στὸν ἕδην.

4
 Τῶν δσίων τὰ πνεύματα
 ὡς ἀργυρεὰ δμίχλη
 τὰ ὑψηλὰ ἀναβαίνει,
 καὶ εἰς ποταμοὺς διαλύεται
 φωτὸς καὶ δόξης.

5

Μόνον βλέπω τὸν Ἡλιον
μένοντα εἰς τὸν ἄερα.
Τοὺς τριγύρω χορεύοντας
οὐρανοὺς κυβερναί
μὲ δίκαιον νόμον.

6

Φαίνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα
ὡσάν χαρᾶς ἰδέα,
καὶ φωτίζει τὴν γῆν
καὶ τῶν θνητῶν τὰ ἔργα
τῶν πολυπόνων.

7

Ὅμως ἰδοὺ τὰ σκῆπτρα
ἄφησεν, ἔβασίλευσεν·
ὅτι ἀνάγκην τὸ ἀνθρώπινον
στῆθος ἔχει ἀναπαύσεως,
ἀνάγκην ὕπνου.

8

Ποῖος ποτὲ τοῦ Θεοῦ,
ποῖος τοῦ Ἡλίου ὠμοίασεν;
Διατὶ βωμούς, θυμίαμα,
διατὶ ζητοῦν οἱ μύριοι
τύραννοι, κί ὕμνους;

9

Ὑψιστοὶ αὐτοί! - λαμπρότεροι
αὐτοὶ τῶν ἄλλων!—μόνοι!—
Λαμπροί, κί ὕψιστοὶ οἱ δίκαιοι,
καὶ μόνοι, τῶν ἀνθρώπων
οἱ εὐεργέται.

10

Κριταὶ ὡς Θεοί! Καὶ πότε
τὴν ἀρετὴν ἀθλίως,
πότε δὲν ἑκατάτρεξαν;
Πότε εὐσπλαγχνίαν ἐγνώρισαν,
δικαιοσύνην;

11

Μὲ ὑπερηφάνους πόδας,
καταφρονητικούς,
δὲν πατοῦν τὸ χρυσοῦν
συντριφθὲν τῶρα ζύγωθρον*
τοῦ ὀρθοῦ νόμου;

12

Τὸ ἀχόρταστον δρέπανον
αὐτοὶ βασιοῦν· θερίζουν
πάντ' ὅσα ὁ ἰδρωτάς μας
ὠρίμασεν ἀστάχνα
διὰ τοὺς υἱοὺς μας.

13

Τρέξε ἐπάνω εἰς τὰ χύματα
τῆς φοβερᾶς θαλάσσης,
κινδύνευσε, ἀναστέναξε,
πίε τὸ πικρὸν ποτήριον
τῆς ξενιτείας.

14

Διὰ τὴν τροφὴν ποὺ ἐσύναξας
μὲ κόπους ἀνεκφράστους,
εἰς τὰ παραθαλάσσια
ἰδοὺ χάσκει τὸ λαίμαργον
στόμα τυράννων.

15

Τί τὰ εὐωδῆ ἀγκαλιάζετε
προσκέφαλα τοῦ γάμου;
Τί φιλεῖτε τὸ μέτωπον
ἱερὸν τῶν γονέων σας
μὲ τόσον πόθον;

16

Ἡ σάλπιγγα, τὰ τύπανα
σαῶς προσκαλοῦν ἀδίκους,
ἀσυνέτους πολέμους
φέρετε, κατασφάζετε
τὰ ἔθνη ἀθῶα.

17

Ὅχι μόνον τὸν ἴδρωτα,
ἀλλὰ καὶ τ' αἷμα οἱ τύραννοι
ζητοῦσιν ἀπὸ σᾶς,
κι' ἀφ' οὗ ποτάμια ἐχύσατε,
μήπως τοὺς φθάνει;

18

Τὴν πνοὴν σας ἀχόρταστοι
ἐπιθυμοῦν ἀλίμονον
ἂν ποτε ἐπὶ τὰ σφάγια*
τῶν τυράννων ἀναστε-
νάξῃ ἡ ψυχὴ σας.

19

Ἄλίμονον, ἀλίμονον,
ὅταν ὁ Θεὸς πέμπῃ
ἀκτῖναν ἀληθείας,
καὶ μὲ αὐτὴν τὸ στήθός σας
ζωοποιήσῃ.

20

Ἐάν τις τὸ νουθέτημα
θεῖον ἀκολουθήσῃ,
στόμα μαχαίρας, βάσανα
κλαύματα φυλακῆς
τότε ἅς προσμένῃ.

21

Καὶ τοιοῦτοι, ἔμπρός σας
ἐγὼ νὰ γονατίσω!
Ἢ γῆ ἅς σχισθῇ, εἰς τὸ βάραθρον
ἢ βροντῇ τ' οὐρανοῦ
ἅς μὲ τινάξῃ,

22

προτοῦ σᾶς ἀτιμήσω,
ὦ γόνάτά μου. Ἀτάρακτον
ἔχω τὸ βλέμμα ὁπότεν
τὸ καταβάσω εἰς πρόσωπον
ἐνὸς τυράννου.

23

Ἔσεῖς ὡσὰν ὁ Ἥλιος
λαμπροί! — Ναί, φλόγας βέβαια
βλέπω διαδημάτων,
ἀλλὰ τὰς δυστυχίας μας
μόνον φωτίζουν.

1824.

Κάποιο νησάκι.

Κωστική Παλαμᾶ.

Ἄς τὰ ζητᾶνε μακρῶν ταξιδευτάδες ἄλλοι
στ' Ἄλπεια βουνὰ τετράψηλα τὰ μαγικὰ ἐντελβαίς*.
εἶμαι τᾶσάλευτο στοιχεῖό, κάθε χρονιά μ' εὐφραίνει
ὁ Ἀπρίλης μέσ' στὸν κῆπο μου, μέσ' στὸ χωριό μου ὁ Μάης.
Ἔ λιμένες, φιλόρδες*, τῆς Φραγκῆς παλάτια, ναοί, λιμάνια,
φέγγη ὑπερβόρεια, τροπικὰ λουλούδια καὶ ρουμάνια,
τῆς τέχνης θάματα, ὁμορφιὲς ἀπίστευτες τοῦ κόσμου,
κάποιο νησάκι ἐδῶ ἀγαπῶ κι' ὅλο τὸ βλέπω ἔμπρός μου.

1904.

Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου.

Σωτήρη Σκίπη.

1

Σὰν ἰδέες μέσ' σ' ἐγκέφαλο
ἐνὸς Θεοῦ ἀθανάτου,
χορεύουν οἱ Σουλιώτισσες
στὸ βράχο τοῦ Ζαλόγγου
μὲ ῥυθμὸν ἄγριο.

3

Πάνου στῆς Αἰωνιότητος
τὸ βράχο, οἱ κρινοδάχτυλες
ἀγγελικὰ χορεύουν
κι' εἶν' ὁ γκρεμνὸς τους τώρα
ἀθανασία.

2

Μεγαλώνουν, πλατύνονται,
δὲ χωροῦν στὴν Ἑλλάδα.
Βγαίνουν ἔξω ἀπ' τὰ σύνορα
τῆς ζῶης, καὶ σὰ σύμβολα
ἀεροκινουῦνται.

4

Ὅχι, δὲν ἐτελείωσε,
μόν' ἀνυψώθη ἀμέτρητα
κι' ὡς νέος ἀστερισμὸς
ὁ Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου
λάμπει στὰ ὕψη.

1909.

Οἱ ἥρωες.

Γεωργίου Σουρῆ.

Μέσα σὲ βόλια κι' ὀβίδων κρότους 1
ἔπασαν νιαῖτα μέσ' στὸν ἀνθὸ τους.
Πᾶνε λεβέντηδες, πᾶνε κορμιά,
κι' ἄγνωστα τ'ἀθάψαν στὴν ἐρημιά.

Κανεῖς δὲν ξέρει ποῦ τ'άχουν θάψει, 2
κανεῖς δὲν πῆγε γιὰ νὰ τὰ κλάψη,
κανεῖς δὲν ἔκαψε γι' αὐτὰ λιβάνι,
κανεῖς δὲν ἔπλεξε γι' αὐτὰ στεφάνι.

Ἄνωνυμ' ἥρωες, ἄγνωστοι τάφοι, 3
κανένας ὄνομα σ' αὐτοὺς δὲν γράφει,
μήτε τὸ χῶμα τους φιλοῦνε χεῖλη·
σταυρὸ δὲν ἔχουνε, μήτε καντήλι.

Μόνο μιᾶς κόρης μαργαριτάρια 4
κυλοῦν σὲ τάφους, ποὺ κάπια μέρα
θὰ γίνουν κόσμου προσκυνητάρια
καὶ φάροι Νίκης γιὰ μιὰ μητέρα.

1912.

Στὴ μαύρη ξενιτειά.

Ἄριστομένους Προβελεγγίου.

Ἐπόγειο σκοτεινό.
 Σ' ἓνα κρεββάτι ξαπλωμένο
 ἀγόρι ἀρρωστημένο.
 Ἄπ' ἔξω στενορρόμι ὄυπαρό,
 5 σὲ μιὰ μεγάλη πόλη.
 Ἄλλὰ σὲ τούτη τὴ γωνιὰ
 ἀπλώνει ὄλ' ἡ σκοτεινιά,
 τῆς μεγαλόπολης ἡ ἀθλιότης ὅλη.
 Στὸ προσκεφάλι του γερμένη
 10 ἡ μάννα βουρκωμένη
 τὴν κεφαλὴ χαϊδεύει τὴν ξανθὴ
 μ' ἓν' ἀναστέναγμα βαθύ.
 Καὶ μέσ' στὸν πόνο της, μέσ' στὸν καημό,
 μὲ μάννας ἥρωισμό,
 15 πνίγει τὰ δάκρυα, τοῦ χαμογελαῖ
 καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπο ποὺ καίγει
 καὶ λέγει, καὶ τοῦ λέγει:

«Σὲ λίγο θὰ γενῆς καλά,
 χρυσό μου, καὶ θὰ σηκωθῆς.
 20 Καὶ θὲ νὰ φύγωμεν εὐθύς.
 Μᾶς περιμένει στὸ λιμάνι
 τὸ τρεχαντήρι τοῦ Καπετὰν Γιάννη,
 ποὺ στὸ νησί μας θὰ μᾶς φέρῃ.
 Θεὰ σὲ νανουρίσει πάλι
 25 ἡ γαλανὴ τῆς θάλασσας ἀγκάλη
 καὶ θ' ἀναπνεύσης τ' ἀρμυρὸ τ' ἀγέρι.
 Ὅταν θὰ φθάσωμε μὲ τὸ καλό,
 θὰ πᾶμε στὸ χωριό μας τὸ ψηλὸ
 μέσ' ἀπ' τὴ δροσερὴ θεματαριά
 30 ποὺ ὅλη ἀπ' τὶς ἑοδοδάφνες κοκκινίζει,
 κι' ἡ πλουμισμένη λυγαριά
 τὸ ἀψύ της ἄρωμα σκορπίζει.

ὦ, τί στιγμὲς γλυκεῖες,
 ὅταν τὸ σπῖτι μας προβάλλῃ
 μὲ τὴ μουριά του τὴ μεγάλη 35
 καὶ μὲ τὶς φουντωτὲς συκιές!
 Σὲ σιγανὸ μελτέμι θὰ σαλεύουν
 καὶ θενὰ σκύβουν καὶ θὰ σὲ χαϊδεύουν.
 Κι' ὅταν τὸ βῆμα σου στὸ σπῖτι θ' ἀντηχήσῃ,
 τὸ παλαιὸ στοιχείο του θὰ σὲ χαιρετίσῃ 40
 μαζὶ μὲ τὴν ἠχὼ πού θὰ ξυπνήσῃ.
 Ὅλα σὲ λαχταροῦν,
 ὅλα θενὰ χαροῦν!
 Καὶ πάλι θενὰ παίξῃς
 στὸν ἴσκιο τῆς μουριάς τὸ δροσερό. 45
 Καὶ πάλι θενὰ τρέξῃς,
 ἐλεύθερο καὶ ζωηρό,
 χαρούμενο ὡς τὰ φυλλοκάρδια,
 στὶς ῥεματιὲς καὶ στὰ λαγκάδια.
 Κι' ἀμέσως ἢ ὄψις σου θὰ πάρῃ 50
 τὰ ῥόδα πού σοῦ μάρανεν ἡ ξενιτειά,
 καὶ θὰ γενῆς ὠραῖο παλικάρι
 μὲ δύναμη καὶ λεβεντιά».

Αὐτὰ τοῦ λέγ' ἡ μάννα.
 Στὰ λόγια της τὰ πλάνα 55
 ἡ θολωμένη του ματιὰ
 ἔλαμψε ἀπὸ κρυφὴ φωτιά,
 ὡσὰν νὰ διάβαινε στὰ μάτια του ἐμπροστὰ
 ὅλη ἡ μαγεία τῆς εἰκόνας,
 πού τὴ ζωγράφιζε μὲ χρώματα λαχταριστά, 60
 τῆς μάννας ἢ στοργὴ κι' ὁ πόνος.
 Ἄχ! Τῆς χαρᾶς ἢ φλόγα ἐκείνη
 ἀμέσως σβῆνει πάλι.
 Ἐνα χαμόγελο στὰ χεῖλη του ἔχει μείνει.
 Ἡ μάννα σιγοκλαίει στὸ προσκεφάλι. 65

1916.

Δ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ.

Ἑσπερινός.

Δάμπρου Πορφύρα.

- 1 Βουβές ψυχές, θλιμμένες! Καὶ τ' ἀπόβραδο
προσμένουν τὸ Χριστό μας, ἀπὸ πέρα,
ποιός ξέρει; ἀπὸ μακρυνά. Κι' ἐκεῖνος ἔρχεται
μέσ' στὸ θολὸ τοῦ φθινοπώρου ἄγερα.
- 2 Μὲ τ' ἅγιο φῶς ἀχνόφεγγο στεφάνι του,
μὲ τὰ θεϊκά, χαμηλωμένα μάτια.
Μόνος. Καὶ τὰ ξερόφυλλα τοῦ στρώνουνε
χρυσᾶ χαλιὰ στὰ ἔρμα μονοπάτια.
- 3 Τοῦ κάμπου τὰ στρουθιά καὶ τὰ πετούμενα
πὺ στίς φωλιές κοπαδιαστὰ γυρίζουν,
ἄμα τὸν δοῦνε χαμηλώνουν πρόσχαρα,
χαμοπετοῦν καὶ τὸν καλωσορίζουν.
- 4 Ἄνάριο τὸ σκοτάδι, μισοδιάφανο,
μόλις πὺ τὸν σκεπάζει στὴν καπνιά του,
καὶ τὰ γυμνὰ κλαδιὰ σὰ χέρια ὑψώνονται
καὶ δέονται στὸ ἄυλο πέρασμά του.
- 5 Δέονται σιωπηλά. . . Κι' ἐκεῖνος ἔρχεται
καὶ σκύβει στίς ψυχές πὺ τὸν προσμένουν
σιγά . . . πονετικά. Κι' ἄργὰ τὰ σήμαντρα
πονετικά κι' αὐτὰ σιγοσημαίνουν . . .

1911.

Ε. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Ἡ ψυχούλα.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

1
Ὡσάν γλυκόπνοο
δροσᾶτο ἀεράκι
μέσα σὲ ἀνθότοπο
κειὸ τὸ παιδάκι
τὴν ὕστερη ἔβγαλε
ἀναπνοή.

2
Καὶ ἡ ψυχούλα του,
εἰς τὸν αἴρα,
γρήγορα ἀνέβαινε
πρὸς τὸν αἰθέρα,
σάν λιανοτρέμουλη
σπίθα μικρή.

3
Ὅλα τὴν ἔκραζαν
ὄλα τ' ἀστέρια,
κι' ἐκείνη ἐξάπλωνε
δειλὴ τὰ χέρια,
γιατὶ δὲν ἤξερε,
σὲ ποῖο νὰ ἴμπῃ.

4
Ἄλλά, νά, τοῦ ἔδωσε
ἓνα ἄγγελάκι
τὸ φιλὶ ἀθάνατο
στὸ μαγουλάκι,
ποὺ ἔξαφνα ἔλαμψε
σάν τὴν αὐγή.

Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859.

Ἡ μοναξιά τοῦ κάμπου.

Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Ὄντας εἶμαι στὸν κάμπο μοναχός μου, 1
ἔχω μιὰ συντροφιά τῆς ὀρεξιᾶς μου,
συντροφιά τὴν καλύτερη τοῦ κόσμου·

ἔχω τὴ συντροφούλα τῆς καρδιᾶς μου : 2
Καρδούλα μου, πιστὴ συντροφισσά μου,
ποὺ δὲ δίνει ὑποψίες τῆς φαντασιᾶς μου,

ποὺ δὲ χολοταράζει τ'ἀντερά μου 3
καὶ ποῦναι ὄλη γιὰ μέ, κι' ὄλη δική μου,
δική μου, σὰ μπορεῖ νᾶναι ἡ καρδιά μου.

- 4 Πόσες φορές κι' εκείνη κλαίει μαζί μου
 με πίκρα ἀληθινή τὸ ῥιζικό μου !
 Μὰ εκείνη ἢ πίκρα εἶν' εὐχαρίστησή μου.
- 5 Κι' εὐθὺς παρηγοριῶμαι ἀνάμεσό μου.
 'Ρίχνω τὸ βλέμμα γύρου εἰς τὶς δουλειές μου
 κι' ἔδῶ βλέπω ἕνα φύτεμα δικό μου,
- 6 τὸν κόπο μου, τὲς ἔγνοιες κι' ὕδρωτές μου.
 Πιάνω τότες τὰ σχέδιά μου, καί, ὦ θεέ μου,
 πόσες ὀποῦναι οἱ εὐχαρίστησές μου !
- 7 καὶ λέω στὴ χώρα νὰ μὴν πάω ποτέ μου...

1845.

• **Ο σκάρως***.

Κώστα Κρυστάλλη.

Τί νᾶναι ἡ λαμπερὴ φωτιά μέσ' στὸ βουνὸ τὸ πέρα,
 πού ποτε ποτε ἀνάβεται καὶ ποτε-ποτε σβηθεται ;

- Αὐτὴ τὴν ὥρα οἱ πιστικοὶ* τὰ πρόβατα σκαρίζουν*.
 Βόσκουν αὐτὰ μὲ τὴ δροσιά καὶ μὲ τὸ κρύο τῆς νύχτας
- 5 σὲ γούπατον*, σὲ λαγκαδιὰ καὶ σ' ὄχτους* ἀπλωμένα.
 Γλυκὸς γλυκὸς ἀντίλαλος χύνεται ἀπ' τὰ κουδούνια,
 κάποτε ὁ νυχτοκόρακας, κάποτε ἀγρίμι σκούζει,
 κάποτε σκύλου βάβυσμα βαθιὰ βαθιὰ γροικιέται
 μέσ' στὴ μαυρίλα τὴν πυκνή. Κι' ἀπὸ τὲς στάνες γύρα
- 10 οἱ πιστικοὶ συνάζονται, κόβουν κλαριά ἀπὸ κέδρους,
 σταίνουν τετράψηλη φωτιά, στρώνονται ἀράδα ἀράδα,
 καὶ μέσ' στὴν πύρα τῆς φωτιάς, στὴ μυρουδιὰ τοῦ κέδρου,
 καθένας λέει τὰ λόγια του.

Κι' ἄλλος γιὰ ἀγάπες λέει,
 καὶ μολογάει πὼς ἀγαπάει ἀπὸ καιρὸ μιὰ κόρη...

- 15 "Ἄλλος γιὰ κοῦρσες μολογάει, γιὰ κλέφτες, γιὰ πρωτάτα,
 γι' ἀρματωσές, γιὰ σκοτωμούς, καὶ κάπου κάπου ἀπλώνει
 κι' ἀναγυρίζει τὴ φωτιά καὶ παίρνει ἕνα τραγούδι,
 τραγούδι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, τοῦ Πάλλυ τὸ τραγούδι.

- "Άλλος γιά τὸ κυνήγι λέει στῆς νύχτας τὸ καρτέρι,
 σίντα* ξεβγαίνει τὸ καπρί*, τὸ ἀρχοῦδι, τὸ πλατόνι*. 20
- "Άλλος πυξάρι* πελεκάει καὶ ζωγραφίζει ἀγκλίτσαν.
- "Άλλος γαλαροκούδουνα περνάει στὰ κόθρα* μέσα.
- "Άλλος ἀδρόαχι σφοντυλάει* καὶ κλώθει τ' ἀροποκί*.
- "Άλλος καυκόπουλο* κεντάει, ἄλλος καρδάραν δένει.
- "Άλλος γιά τράστον* γιά ἀραγὸ μαδάει προβιὰν καινούργια.
- "Άλλος ξανοίγει τὴ φωτιά, τραυάει ὀλίγα θράκια
 καὶ ψένει ἀπὸ ἡμερόδεντρο* βαλάνι καὶ μοιράζει.
- "Άλλος θυμάται τοὺς χορούς, ἄλλος ἀγάλια ἀγάλια
 μὲ τὴ βραχνὴ τζαμάρα* του τὸ «λάγιο* ἀρνι» μαθαίνει.
- "Άλλος τὸν ὄμορφο βοσκὸ καὶ τὴ βασιλοπούλα 30
 θυμάται τοῦ παραμυθιοῦ πὸν τοῦλεγε ἡ βαβὰ του
 κι' ἀρχίζει καὶ τὸ μολογáει καὶ οἱ γύρα τὸν ἀκοῦνε.

Κι' ἓνας ἀπ' ὄλους πιὸ τρανὸς κι' ἀπ' ὄλους λογισμένους,
 πὸν γέρνει ἀπάνου στὸ ῥαβδί, στερνὸς ἀπ' ὄλους λέει 35
 γιά τὴν τσοπάνικη ζωή, κι' ὄλο τοὺς ὀρμηνεύει
 γιά τὴ βοσκή, γιά τ' ἄρμεγμα, γιά τῆς ἐρμιᾶς τ' ἀγρίμι,
 γιά τὸ μαντρί, γιά σάλαγον, γιά στάλισμα*, γιά σκάρον,
 γιά γέννον καὶ γιά βύζαμα καὶ γιά τὸν ἔρμον κοῦρο.
 1893.

Χιονισμένη νύχτα.

Κωνστ. Χατζοπούλου.

1	3
Πλατιά τὸ χιόνι στρώθηκε σὲ κάμπους καὶ σὲ δάση· γυάλινα κάστρα τὰ βουνά, λευκὸ ὄνειρον ἢ πλάση.	Οὔτε προβάτου βέλασμα, οὔτε ἓνα κλάμα γκιώνη· γύρω παντοῦ ἓνα σάβανον ἀπλώνεται τὸ χιόνι.
2	4
Κι' ἀπάνου τους βαθειά, βουβὴ νυχτιά, παταγωμένη*· δὲν ἀναδεύεται κλαδί, πνοὴ δὲν ἀνασαίνει.	Κι' ἀπὸ ψηλὰ σιτὴν ἀπειρη κι' ἄλλα αὐτὴ κρυάδα τὰχνὸ φεγγάρι ὀλότρεμο σὰ νεκρικὴ λαμπάδα.

1898.

• **Ο καταρράκτης.**

Κωνστ. Χατζοπούλου.

1
Γοργὸ τὰ μαῦρα σύγνεφα
σκίζει, βροντάει τ' ἀστροπελέκι,
ἔδῶ τὰ βράχια σκάβοντας,
τὰ λόγια ἀνάβοντας παρέκει.

2
Δρολάπι* καὶ δριμόλογο*
χυμάει*, βογγάει μὲ λύσσα·
πέρα μουγγρίζει ἡ θάλασσα·
νύχτα, σκοτάδι, πίσσα.

5
βραχνὴ φοβέρα στὰ στοιχεῖα
κι' ἄγριος πολέμου κράχτης,
ἀφρόκοπος κι' ἀσπέδιτος*
πηδαίει ὁ καταρράκτης.

3
Ὅμως ξημέρωσεν ἡ αὐγὴ
κι' ὁ ἥλιος λάμπει πάλι·
πάλι λαλοῦνε τὰ πουλιά,
τὸ κῦμα παίζει στ' ἀκρογιαλὶ.

4
Μὰ τώρα πιὸ ἀπ' τὸν ἄνεμο
γοργὸς καὶ πιὸ βογγῶντας
ἀπ' τ' ἀστραπόβροντα, βουνὰ
καὶ βράχους ῥοβολῶντας*,

1898.

Παιδικὰ δάκρυα.

Ἰωάννου Πολέμη.

1
Ματάκια τῶν παιδιῶν, ματάκια ἄγνά,
ποὺ ὅσα θωρεῖτε γύρω σας εἶναι παιχνίδια·
ἔσεῖς ποὺ δακρυσμένα καὶ στεγνὰ
τὴν ἴδιαν ὄψη δείχνετε, πάντα τὴν ἴδια.

2
Ἀμίλητοι καθρέφτες, φωτεροὶ
ποὺ ἡ σκῆψη δὲ σᾶς θάμπωσε μηδὲ κι' ἡ ἔννοια·
παραθυράκια ποὺ ἡ ψυχὴ θωρεῖ
κι' ὅλα καλὰ τῆς φαίνονται, τριανταφυλλένια.

3

Ματάκια, σεῖς πού δίχως ἀφορμὴ
κάθε στιγμή δακρῦζετε, καθὼς γελαῖτε,
ματάκια τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἄχ! μὴ
τὰ δροσερά σας δάκρυα τὰ σπαταλαῖτε.

4

Ἔχετ' ἔμπρός σας στράτα μακρυνή...
Θὰ σᾶς μαράνη ἢ κούραση κι' ἢ θλίψη ἢ μαύρη·
ἀνέλπιδα ἢ καρδιά σας θὰ πονῆ,
καὶ θὰ ζητήση δάκρυα καὶ δὲ θὲ ναῦρη.

1900.

Γαλήνη.

Δάμπρου Πορφύρα.

1

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιαλὸς κι' ὁ δρόμος
ὁ ἔρημικὸς πού σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι·
τὸ καλοκαίρι τῷδιωξαν τὰ πρωτοβρόχια, κι' ὅμως
τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φτάσει.

2

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση,
πού τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν—μὰ κοίταξε—σὰν νᾶχουν μετανοιώσει
πὼς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

3

Τώρα ὡς κι' οἱ πένθιμοι καλνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι' αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα.
Ἵλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγύρω μου ἡσυχάζουν,
Ἵλα, καὶ μόνο στοῦ γιαλοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

4

μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κῆμα,
ζητάει κάποιον τραγούδι του νὰ πῆ μέσ' στὴ γιορτή σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ τὸ πῆ, λὲς καὶ πὼς τῶχει κριμα
νὰ σοῦ ταράξη τὴ χαρά, πού βρῆκες στὴ σιωπή σου.

1921.

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Ἱατρικὴ παρηγορία.

Ἰωάννου Βηλαρά.

1	9
Βογκομαχοῦσεν ἀσθενῆς κατάκοιτος στήν κλίνη· τοῦ Χάρου παίρνει, δίνει·	—Τὸν ἴδιον εἶχε καὶ σωστά, ὁ μακαρίτης θεὸς σου, τὸ φόβο τὸ δικό σου.
2	10
καὶ λυπημένη, καὶ πικρή, ἢ μαύρη σύζυγός του θρηνοῦσε στὸ πλευρό του.	Μόν' ἐσύ, φίλε μου, ἀγκαλὰ ἀπὸ πολλῆς στὸ στρῶμα, χαμοβασιτέσαι* ἀκόμα.
3	11
Σὲ τοῦτο μπαίνει κι' ὁ γιατρός καὶ τὸ σφυγμὸ τοῦ πιάνει, τὸν ἐρωτᾷ τί κάνει.	—Καλὸ δὲ βλέπω, κύρ γιατρέ, δὲν τρώγω, δὲν κοιμοῦμαι... Πῶς λὲς νὰ μὴ φοβοῦμαι;
4	12
—Ὦχ! τί νὰ κάμω, δὲν μπορῶ· χειρότερα ὅσο πάνω· φοβοῦμαι, θὰ πεθάνω.	—Σοῦρθαν στὸ νοῦ, καθὼς θωρῶ, τὰ λόγια τοῦ ἀδερφοῦ σου, τοῦ μεγαλύτεροῦ σου.
5	13
—Μὴ δὰ τὸ θάνατο εὐθὺς στοχάζεσαι, δειλιάζεις καὶ τοῦ πατρός σου μοιάζεις.	Ὁ μακαρίτης φαγητὸ καὶ ὕπνον ἐποθοῦσε, καὶ μὲ συχορωτοῦσε.
6	14
Ὁ μακαρίτης, σὰν ἐσὺ μοῦ ἔλεγε, θυμοῦμαι, «γιατρέ, δὲν τὸν πατοῦμε	Μόν' ἐσύ, φίλε μου, προχτὲς ζουμί, θαρρῶ, καμπόσο νὰ θρούφησες ὡς τόσο.
7	15
τὸ Χάρο τούτη τῆ φορὰ!» Μόν' κεῖνος ἦταν γέρος, καὶ τοῦ θανάτου μέρος.	Αὐτὰ ν' ἀκούση, ἢ ὄρφανὴ γυναῖκα του, ἀρχινάει νὰ κλαίγη, νὰ θρηνάη.
8	16
—Δὲν ἔχω δύναμη, γιατρέ, μηδὲ γιὰ νὰ μιλήσω, καὶ δὲ θαρρῶ νὰ γλύσω*.	—Ὦχ! λέγει ὁ ἄντρας· ἄμ γιατί τοῦ κάκου νὰ λυπιέσαι, καὶ δὲν παρηγοριέσαι;

17

Κἄν τὸ γιαιτρὸ δὲν ἀγροικῶς*, — Ἄμ μὲ τί θάρρος, καὶ καρδιά!
 ποὺ λέει νὰ παντέχω, ἢ ἄτυχη φωνάζει,
 καὶ κίντυνο δὲν ἔχω; βαριά ἀναστενάζει·

18

19

Ἄφοῦ ἀκέρια φαμελιά
 τὴν ἔχει μακαρίσει,
 σ' ἔσένα θὰ εὐτυχήσῃ; 1827.

Τεμπελιά.

Γεωργίου Σουρῆ.

1

Δὲν ἔχω κέφι γιὰ δουλειά.
 Πάλι μὲ δέρονει τεμπελιά
 καὶ κάθομαι στὸ στρῶμα...
 Βρίσκω τὸ σῶμά μου βαρὺ
 καὶ ὄλ' ἢ γῆ δὲν μὲ χωρεῖ
 κι' ὁ οὐρανὸς ἀκόμα.

2

Κακὰ νομίζω τὰ καλὰ
 καὶ βλέπω μιὰ στὰ χαμηλὰ
 καὶ μιὰ κοιτῶ ἀπάνω...
 Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον τὸν χαζὸ
 ἄς ἠμποροῦσα νὰ μὴ ζῶ,
 μὰ... δίχως ν' ἀποθάνω!

1986.

Βιαστικός.

Γεωργίου Σουρῆ.

1

Ἔρχεται κάποιος βιαστικός...
 Τί κύριος εὐγενικός!
 Ἄν ἔχῃς κάλο, τὸν πατεῖ
 κι' εὐθύς συγγνώμην σοῦ ζητεῖ.

2

Σὲ τόσα βάσανα σκληρὰ
 καὶ τόσων πόνων σάλον
 εἶναι θωπεΐα τρυφερὰ
 τὸ πάτημα τῶν κάλων.

3

Καθόλου μὴν πειράζεσθε, συγγνώμην μὴ ζητήσετε,
 κι' ἐνθέρωως σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ ξαναπατήσετε.

1902.

Διαχύσεις.

Γεωργίου Σουρῆ.

Ἕνας τὸν ἄλλον περγελᾷ
μὲ ψευτοδιαχύσεις...
«Τί κάνετε; — Πολὺ καλά.
Τοῦ λόγου σας; — Ἐπίσης!
— Πῶς εἶναι ὁ πατέρας σας;
κι' ἡ σεβαστὴ μητέρα σας;
Πῶς εἶναι τὸ μωρό σας,
κι' ὁ γερο-πεθερός σας;
— Πολὺ καλά! — Πῶς χαίρω!
— Εὐχαριστῶ, τὸ ξέρω».
Καὶ λέγοντας πὼς χαίρεται
σᾶς ἀποχαιρετᾷ,
καὶ σεῖς βεβαίως ξέρετε
πῶς δὲν ἐνδιαφέρεται
γιὰ τούτους πὸν ὄωτᾷ.

1902.

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Εἰς Φραγκίσκα Φρατζερ.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Μικρὸς προφήτης ἔρριξε σὲ κορασιά τὰ μάτια,
καὶ στοὺς κρυφούς του λογισμοὺς χαρὰ γιομάτους εἶπε:
«Κι' ἂν γιὰ τὰ πόδια σου, καλή, κι' ἂν γιὰ τὴν κεφαλὴ σου,
κρίνους ὁ λίθος ἔβγανε, χρυσὸ στεφάνι ὁ ἥλιος,
δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ σέ, καὶ γιὰ τὸ μέσα πλοῦτος.
"Ὁμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένους!».

1849.

Ξερὴ πολυμάθεια.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

«Δῶ μιὰ φορὰ ἦταν ἄνθρωπος, κι' ἐκεῖ ἦταν ἓνας τόπος».

1859.

Ὁ κχυχησιάρης.

Γερασίμον Μαρκοῦ.

Καὶ μέσ' στὸ ξυλοκρέββατο νὰ καυχηθῆ προσμένω.
θὰ λέη: «Ποιὸς εἶδε λείψανο νὰ εἶν' ἔτσι κορδωμένο;»
1890.

Γ. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἡ ἀπονιὰ τοῦ Χάρου.

Δημῶδες.

Ἀκοῦστε τί διαλάλησε τοῦ Πρικοχάρου* ἡ μάννα :
«Πῶχουν παιδιὰ, ἄς τὰ κρύψουνε, κι' ἀδέρφια, ἄς τὰ φυλάξουν,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶν ἄς κρύψουνε τοὺς ἀντρες,
τὶ ὁ Χάρος συγυρίζεται, γιὰ ν'ἀβγη νὰ κουρσέψη*...»

Καὶ νὰ τον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβαλλάρης. 5
Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, καὶ μαῦρο τ'ἀλλογό του·
σέρνει σιλέτα δίκοπα, σπαθιὰ ξεγυμνωμένα,
σιλέτα τ'ἄχει γιὰ καρδιές, σπαθιὰ γιὰ τὰ κεφάλια.

Στέκω καὶ τὸν παρακαλῶ μὲ χέρια σταυρωμένα :
«Χάρε, γιὰ δὲν πληρώνεσαι; γιατί δὲν παίρνεις ἄσπρα* ; 10
Πάρε τῶν πλούσιων τὰ φλουριὰ καὶ τῶν φτωχῶν τὰ γρόσια,
καὶ πάρε καὶ τῶν πένητων τ'ἀμπελοχώραφά τους...

— Ἄς χαίρουν πλούσιοι τὰ φλωριὰ καὶ οἱ φτωχοὶ τὰ γρόσια,
ἄς χαίρουνται κι' οἱ πένητες τ'ἀμπελοχώραφά τους,
τὶ ἐγὼ παίρνω ὄμορφα κορμιὰ, τ'ἀγγελοκαμωμένα, 15
νὰ τσιγαρίζω* ἀδερφές, νὰ λαχταρίζω μάννες,
καὶ νὰ χωρίζω ἀντρόγυνα, τὰ πολυαγαπημένα.

Εἰς Σούλε.

Ἀνδρέου Κάλβου.

1	6
Φυσάει σφοδρὸς ὁ ἀέρας, καὶ τὸ δάσος κυμαίνεται τῆς Σελλαιίδος· φθάνουσι μακρὰν ἐδῶ, ὅπου κάθομαι, μουσικὰ μέτρα.	«Μακρὰν καὶ σκοτεινὴν ζωὴν τὰ παλικάρια μισοῦν· ὄνομα ἀθάνατον θέλουν καὶ τάφον ἔντιμον ἀντὶς διὰ στρωῶμα.»
2	7
Ἄφροντίστων ποιμένων στίχοι δὲν εἶναι, ἢ γάμου, ἢ πανηγυριζόντων νέων γυναικῶν καὶ ἀνθρώπων, μήτε ἱερῶν.	Οὕτως ἐβόουν· συμφώνως τ' ἄρματα τοὺς ἐβρόνταον καὶ τ' ἄντρα...—ὦ, δὲν ἀκούω πλέον παρὰ τὸν ἄνεμον καὶ τοὺς χειμάρρους...
3	8
Ἄλλη λαμπρὰ πανήγυρις τὴν σήμερον ἐορτάζεται εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἄγγελος χορεύει τοῦ πολέμου· δάφνας μοιράζει.	«Ἐσὺ ὅπου τρέχεις, πρόσμενε, ὦ στρατιῶτα· εἰπέ μου, καὶ ἄς μὴ σὲ κυνηγήσῃ βόλι τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ὑπῆγαν οἱ σύντροφοί σου ;
4	9
Βράχοι ὑψηλοί, διαβόητοι, βουνὰ τοῦ Τετραχώρου*, ἀπὸ σᾶς καταβαίνουνσι πολλοὶ καὶ δυνατοὶ ἀδάμαστοι ἄνδρες.	—Λεῖπει ὁ καιρὸς. Ἄν ἔχῃς ἐλαφρὰ τὰ ποδάρια, καὶ στήθος, ἀκολούθα με· τρέξε καὶ σὺ μ' ἔμένα. Μᾶς φεύγει ἡ ὥρα.
5	10
Κάθε χέρι, κλαδί· κάθε κεφάλι φέρνει στέφανον· ἀπὸ βράχον πηδάουν εἰς βράχον ψάλλοντες πολέμιον ἄσμα :	—Γνωρίζω τὴν φωνὴν σου. Ἵδήγει». Οἱ βράχοι φεύγουσι τώρα ὑπὸ τὰ πατήματα συχνά, φεύγουν ὀπίσω σπῆλαια καὶ δένδρα.

11

Τῶν ποταμῶν πλατέα
νερά, βαθέα λαγκάδια,
ἔρημα μονοπάτια,
δάση, βουνά, χωράφια,
φεύγουν ὀπίσω.

12

Ἴδου τὸ Καρπενήσι.
Αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ψηλάματα,
ὅπου ἀναμένω, βλέπω
κρουπτὸν στεφανωμένων
σύνταγμα ἡρώων.

13

Καὶ ἀντίκρου τὰ ἀναθρέμματα
τοῦ Ὄσμάν με δίχως τάξιν,
πλὴν χιλιάδας, χιλιάδας
βλέπω συγκεχυμένων
πεζῶν καὶ ἱπέων.

14

Ὡς εἰς χώραν ἑορτάζουσιν
συντρέχει μὲν ὁ κόσμος
πολύς, κλαγγὰς δὲ ὄργάνων,
φωνὰς δὲ ἀνδρῶν χαιρόντων
ἀκούεις καὶ κρότον,

15

οὕτω καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον
τῶν βαρβάρων ἀκούεις
κρουγὰς, τύπανα, κτύπους.
Ὅμως ἀτρέμα ὁ θάνατος
στέκιον τοὺς βλέπει.

16

Ὡς τόσον τῆς ἡμέρας
τὸ φῶς ἐγίνηκ' ἄφαντον·
Τοὺς οὐρανοὺς σκεπάζει
τὸ φοβερόν σου κάλυμμα,
ἱερὰ νύκτα.

17

Μητέρα φρονημάτων
ὑψηλῶν, συνεργὲ
ψυχῶν τολμηροτάτων,
νύκτα οὐρανία καὶ σύγχρονε
δικαιοσύνης.

18

Συχνὰ ἀπὸ σὲ παιδεύονται
λαοὶ ἄφρονες, ἄσωτοι.
Συχνὰ καὶ τῶν τυράννων
ἀλλάζεις τὴν χρυσῆν
ζώνην εἰς στάκτην.

19

Τώρα ἐδῶ τὸ πυκνότερον
σκότος σου χύσε. Ἄνθρωπος
ἄνθρωπον ἄς μὴ βλέπη,
ἄς μὴ ξανοίγη μάτι
χεῖρα ὀπλισμένην.

20

Τὸ πνεῦμα ταραγμένον
τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μου
ἄς πλάσση φοβεροῦς
γίγαντας, καὶ ἄς φαντάζεται
παντοῦ μαχαίρας.

21

Ἄκούω, ἀκούω τὸν θόρυβον
ὡς ἀρχομένης μάχης·
Κουφοβροντιάει τοιούτως,
ὄτε ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους
ῥίχνεται ἡ θάλασσα.

22

Δάσος βοάει τοιούτως,
ὁπότε ἀπὸ τὰ σύγνεφα
σκληρὸς τὸ δέρνει ὁ ἄνεμος.
Ξηρὰ τὰ φύλλα φεύγουσιν
εἰς τὸν ἄερα.

23

Νά, τῶν σπαθιῶν ὁ κρότος
προδήλως τώρα ἀκούεται·
Νά, πέφτουν ὡς οὐράνιαι
βρονταί, πολλά, ἀπροσδόκητα
βόλια θανάτου.

24

Νά, πανταχοῦ σηκώνονται
ἄμοι καὶ τῶν νικόντων,
καὶ τῶν νενικημένων
οἱ φωναί, τρομερῆ
φρικτῆ ἁρμονία.

25

ὦ ἄγγελοι, ὅπου ἐτάχθητε
φύλακες τῶν δικαίων,
τῆς Σελλαιίδος σώσατε
τὰ τέκνα καὶ τὸν Μπότσαρη
διὰ τὴν Ἑλλάδα.

26

Ἐπασ' ἢ μάχη δλότελα,
ἀναχωρεῖ καὶ ἡ νύκτα·
Ἴδου πὸν τ' ἄστρα ἀχνίζουσι,
καὶ οἱ καθαρὸι λευκαίνονται
αἰθέριοι κάμποι.

27

Πυκναί, πυκναί ὡς δμίχλη,
περνάουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου
τῶν ψυχῶν οἱ χιλιάδες·
Τὰ χέρια τῶν ἀκόμα
στάζουσιν αἶμα.

28

Ἄνομοι, τὸν Σταυρὸν
ἐχθρὸν ἐπῆραν· καὶ ἄγγελος
τοὺς ὀδηγεῖ· εἰς τὸ πρόσωπον
τοῦ λάμπει ἡ καταδίκη,
ῥομφαία στὸ χέρι.

29

Ἴδου ἀνὰ δεκάδας,
πετάουν καὶ τῶν Ἑλλήνων
τὰ πνεύματα ἐλαφρά.
Ἀστράπτουν ὡς οἱ ἀκτίνες
τοῦ πρώτου ἡλίου.

30

Φέρνει Σταυρὸν καὶ βαία
ὁ πτερωμένος ἄγγελος
πὸν τοὺς ἡγεμονεῦει·
Ψάλλοντες ἀναβαίνουνσιν
ὑπὲρ τὰ νέφη.

31

Ψυχαὶ μαρτύρων, χαίρετε·
Τὴν ἀρετὴν σας ἄμποτε
νὰ μιμηθῶ εἰς τὸν κόσμον,
Καὶ νὰ φέρω τὴν λύραν μου
μὲ σᾶς νὰ ψάλλω.

1826.

Ὁ θάνατος τῆς ὄρφανῆς.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

—Πές μου, θυμᾶσαι, ἀγάπη μου, ἐκείνη τὴν παιδούλα,
 ὅπου ἔχε στὰ ξανθὰ μαλλιά νιοθέριστη μυρτούλα;*
 ὅπου ἔχε σὰν παρθενικὸ τραντάφυλλο τὸ στόμα;
 κι' εἶχε τὰ μάτια γαλανὰ σὰν τοῦρανοῦ τὸ χρῶμα;
 πὸν πρὸς τὸ βράδυ πάντοτε μονάχη ἐπερπατοῦσε, 5
 κι' εἶχε κοντά της ἓν' ἄρνι πὸν τὴν ἀκολουθοῦσε;
 πὸν καθισμένη εὐρίσκαμε στὸ ἔρημο ἀκρογιαλί,
 καὶ λυπηρὰ ἐτραγούδαγε τῆς ἀνοιξῆς τὰ κάλλη;
 "Ἀχ! τὸ τραγούδι ἀκλούθαγε, κοιτάζοντας τὸ κῆμα
 μὲ τόση λύπη, ποῦλεγες ὅπως ἐκεῖ ἔχε μνήμα. 10

—Τὴ μαύρη τὴν ἀπάντησα τὸ χάραμα στὸ δρόμο
 ἀλλὰ τὴν κόρη τέσσεροι τὴν ἔφερναν στὸν ὄμο.
 Χυμένα ἦταν σ' ὄλο της τὸ λείψανο πὸν εὐῶδα,
 μοσκοῦλες, γιούλια καὶ γατζιές, τριαντάφυλλα καὶ ῥόδα.
 Σβημένα ἦταν τὰ μάτια της πὸν ἐλάμπαν σὰν ἀστέρια 15
 καὶ μὲ κορδέλλες κόκκινες δεμένα εἶχε τὰ χέρια.
 "Ἀχ! κατεβάζοντάς τηνε οἱ τέσσεροι ἀπ' τὸ βράχο,
 κανεὶς δὲν τὴν ἀκλούθαγε παρὰ τ' ἄρνι μονάχο.
 "Ἄσπρα λουδούδια κίτρινα τοῦ κάνανε στολίδια
 λουλούδι' ἄσπρα καὶ κίτρινα πὸν τὰ ἔχε μάσει ἢ ἴδια. 20
 "Ἐτρεχε, ἐβέλαζε βραχνά, μπέ-μπέ, μπέ-μπέ φωνάζει
 μπέ-μπέ, μπέ-μπέ, πάλι μπέ-μπέ, καὶ τὴν παιδούλα κράζει.
 Μὲ τὸ κουδούνι στὸ λαιμὸ εἰς τοὺς γκρεμοὺς περπάτει
 ντίν ντίν ντίν ντίν μοιρολογεῖ στὸ νεκρικὸ κρεββάτι.

*Ἐδημοσιεύθη τὸ 1857.

21X -
 21X -
 21X 6!
 18.12.83

Ὁ βράχος καὶ τὸ κύμα.

*Αριστοτέλους Βαλαωρίτου.

- «Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ!» Τὸ κύμ' ἀνδρειωμένο
 λέγει στὴν πέτρα τοῦ γιαιλοῦ θολό, μελανιασμένο·
 «Μέριασε! Μέσ' στὰ στήθη μου, ποῦσαν νεκρὰ καὶ κρύα,
 μαῦρος βοριᾶς ἐφώλιασε καὶ μαύρη τρικυμία.
 5 Ἐφρούς δὲν ἔχω γι' ἄρματα, κούφια βοή γι' ἀντάρα,
 ἔχω ποτάμι αἵματα, μὲ θέριεψε ἢ κατάρρα
 τοῦ κόσμου πὺν βαρέθηκε, τοῦ κόσμου ποῦπε: «τώρα,
 βράχε, θὰ πέσης, ἔφθασεν ἢ φοβερὴ σου ἢ ὥρα».·
 Ὅταν ἐρχόμουνα σιγά, δειλό, παραδαρμένο,
 10 καὶ σὺγλυφα, καὶ σὺπλενα τὰ πόδια δουλωμένο,
 περήφανα μ' ἐκοίταζες κι' ἐφώναζες τοῦ κόσμου
 νὰ ἰδῆ τὴν καταφρόνηση πὺν πάθαινε ὁ ἄφρός μου.
 Κι' ἀντίς ἐγὼ κρυφὰ κρυφά, ἔκει πὺν σ' ἐφιλοῦσα,
 μέρα καὶ νύχτα σ' ἔσκαφτα, τὴ σάρκα σου ἔδαγκοῦσα·
 15 καὶ τὴν πληγὴ πὺν σ' ἀνοιγα, τὸ λάκκο ποῦθε κάμω,
 μὲ φύκη τὸν ἐπλάκωνα, τὸν ἔκρυβα στὸν ἄμμο.
 Σκύψε νὰ ἰδῆς τὴ ρίζα σου στῆς θάλασσας τὰ βύθη:
 τὰ θέμελά σου τᾶφαγα, σ' ἔκαμα κουφολίθι.
 Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! Τοῦ δούλου τὸ ποδάρι
 20 θὰ σὲ πατήση στὸ λαιμό!... Ἐξύπνησα λιοντάρι...».

- Ὁ βράχος ἐκοιμάτουνε. Στὴν καταχνιά κρυμμένος,
 ἀναίσθητος σοῦ φαίνεται, νεκρός, σαβανωμένος.
 Τοῦ φώτιζαν τὸ μέτωπο, σχισμένο ἀπὸ ἑυτίδες,
 τοῦ φεγγαριοῦ, ποῦταν χλωμό, μισόσβηστες ἀχιτίδες.
 25 Ὀλόγυρά του ὄνειρατα, κατάρες ἀνεμίζουν,
 καὶ στὸν ἀνεμοστρόβιλο φαντάσματα ἀρμενίζουν,
 καθὼς ἀνεμοδέρνουνε καὶ φτεροθοροβοῦνε
 τὴ δυσωδία τοῦ νεκροῦ τὰ ὄρνια ἄν μυριστοῦνε.

*

- Τὸ μούγκρισμα τοῦ κύματος, τὴν ἄσπλαχνη φοβέρα,
 30 χίλιες φορὲς τὴν ἄκουσεν ὁ βράχος στὸν ἀθέρα

ν' ἀντιβοῶ τρομαχτικά χωρὶς κἄν νὰ ξυπνήσῃ·
καὶ σήμερ' ἀνατρίχιασε, λὲς θὰ λιγοψυχῆσῃ...

«Κῦμα, τί θέλεις ἀπὸ μὲ καὶ τί μὲ φοβερίζεις;
Ποιὸς εἶσαι σὺ κι' ἐτόλμησες, ἀντὶ νὰ μὲ δροσιζῆς, 35
ἀντὶ μὲ τὸ τραγοῦδι σου τὸν ὕπνο μου νὰ εὐφραίνῃς
καὶ μὲ τὰ κρούα σου νερὰ τῆ φτέρνα μου νὰ πλένης,
ἐμπρός μου στέκεις φοβερό, μ' ἀφροὺς στεφανωμένο;
Ὅποιος κι' ἂν εἶσαι, μάθε το, εὐκόλα δὲν πεθαίνω.

—Βράχε, μὲ λένε Ἐκδίκηση. Μ' ἐπότισεν ὁ Χρόνος
χολὴ καὶ καταφρόνηση. Μ' ἀνάθρεψεν ὁ Πόνος. 40

Ἦμουνα δάκρυ μιὰ φορὰ, καὶ τώρα, κοίταξέ με,
ἔγινα θάλασσα πλατειά, πέσε, προσκύνησέ με.
Ἐδῶ μέσα στὰ σπλάχνα μου βλέπεις δὲν ἔχω φύκη·
σέρνω ἓνα σύγνεφο ψυχές, ἔρμιὰ καὶ καταδίκη.

Ξύπνησε τώρα, σὲ ζητοῦν τοῦ ἄδη μου τ' ἀχνάρια... 45

Μ' ἔκαμες ξυλοκρέββατο... Μὲ φόρτωσες κουφάρια...

Σὲ ξένους μ' ἔρριξες γιαλοὺς... Τὸ ψυχομάχημά μου
τὸ περιγέλασαν πολλοί, καὶ τὰ παθήματά μου
τὰ φαρμακέψανε κρυφὰ μὲ τὴν ἔλεημοσύνη.

Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! Ἐπέρασε ἡ γαλήνη, 50
καταποτήρας* εἴμ' ἐγώ, ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς σου,

Γίγαντας στέκω ἐμπρός σου!»

Ὁ βράχος ἐβουβάθηκε. Τὸ κῦμα στὴν ὁρμὴ του
ἐκαταπόντισε μὲ μιᾶς τὸ κούφιο τὸ κορμί του.

Χάνεται μέσ' στὴν ἄβυσσο, τρίβεται, σβηθεται, λειώνει, 55
σὰν νᾶταν ἀπὸ χιόνι.

Ἐπάνωθὲ του ἐβόγγηξε γιὰ λίγο ἀγριωμένη
ἡ θάλασσα κι' ἐκλείστηκε. Τώρα δὲν ἀπομένει
στὸν τόπο ποῦταν τὸ στοιχειὸ κανεὶς παρὰ τὸ κῦμα,
ποὺ παίζει γαλανόλευκο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μνήμα. 60

1863.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «Ὅρκον».

Γερασίμου Μαρκοῦδ.

Ἡ θλιβερὰ ἐπάνοδος.

(τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ποιήματος).

Εἰσαγωγή. Τὸ ποίημα περιλαμβάνει 1680 ἐν συνόλῳ στίχους, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο μέρη. — Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 μία νεαρὰ Κρητικοπούλα, ἡ Εὐδοκιά, εἶδε τὸν πατέρα της νὰ φονεύεται εἰς τὴν μάχην. Ἐνα μῆνα κατόπιν ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ἢ μητέρα της. Τότε ὁ ἀρραβωνιαστικός της Μάνθος τὴν ἔπεισε νὰ φύγῃ μαζί με ἄλλας γυναῖκας καὶ παιδιὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἕως ὅτου παρέλθῃ ἡ θύελλα τοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς της με θερμούς λόγους τῆς συνέστησε νὰ ἔχῃ θάρρος· κάποια προαίσθησις τοῦ λέγει ὅτι ὁ χωρισμός των θὰ εἶναι βραχύς· καὶ τῆς κάμνει ὄρκον (ἐντεῦθεν ὁ τίτλος τοῦ ποιήματος) ὅτι συντόμως θὰ ξαναἰδωθοῦν.

Ἡ Εὐδοκιά ἔρχεται ἔτσι πρόσφυξ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἢ ἐπανάστασις, ὡς γνωστόν, ἀπέτυχε, ἀφοῦ παρέσχεν εἰς τὸν θαυμάζοντα κόσμον, μαζί με τόσους ἄλλους ἥρωισμούς τῶν ἐπαναστατῶν, τὸ ὑπέροχον ὀλοκαύτωμα τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου*. Ἡ Κρήτη ἔμεινε σκλάβα πάλι. Καὶ ἡ Εὐδοκιά, ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια, γυρίζει μαζί με ἄλλα πολλὰ γυναικόπαιδα στὴν πατρίδα της. Μολονότι ἔχει πολὺν καιρὸ πού δὲν ἔλαβε εἰδήσεις ἀπὸ τὸν Μάνθον, εἶναι βεβαία, συμφώνως πρὸς τὸν ὄρκον του, ὅτι θὰ τὸν εὕρῃ ζῶντα.

Τὸ πλοῖον προχωρεῖ. Πλησιάζουν τὰ ἐξημερώματα. Ὅλοι κοιμῶνται, ἐξηντλημένοι ἀπὸ τὰ τόσα βάσανα καὶ τὸν πόνο πού θὰ βροῦνε τὴν πατρίδα τους σκλάβα πάλι. Ἡ Εὐδοκιά μονάχα ξαγρυπνᾷ... Κι' ἔξαφνα, μέσα στὸ σῦθαμπο τῆς αὐγῆς, διακρίνει ἀπὸ μακρὰ τὰ βουνὰ τῆς πατρίδος της. Φωνάζει τότε πρὸς τοὺς γύρω της, τὸνομα τῆς Κρήτης. Γυναῖκες, κόρες καὶ παιδιὰ, μ' ἀγνή θωριά καὶ ζάλη ἀπὸ τὸν ὕπνο, σηκώνουν τὸ κεφάλι...

«Ἡ Κρήτη!» Δὲν ἐχύθηκε τέτοια φωνὴ τριγύρου;
280 Δὲν εἶν' ἀπάτη λογισμοῦ, δὲν εἶναι πλάσμα ὀνείρου.

Ἄκόμα—νά!—τῆς Εὐδοκίᾳς ἀχνολογáει* τὸ στόμα·
 ὁ μαγεμένος ἦχος του δὲν ἀποσβήστη ἀκόμα!
 ὦ! Πῶς χουμᾶνε* γιὰ νὰ ἴδουν τ' ἀγαπημένα μέρη
 πὺν σημαδεύει ἀκίνητο τῆς κορασιᾶς τὸ χέρι!
 Μὲ τί φωνή, ξανοίγοντας* μακρὰ τὸν Ψηλορείτη, 285
 χίλιες φορὲς νὰ ξαναποῦν «ἡ Κρήτη!» ἀκοῦς, «ἡ Κρήτη!».
 Λὲς ὅτι ἡ φλόγα τῆς αὐγῆς, πὺν φέγγει ἀπὸ τὴν Ἴδα,
 τὰ στήθη αὐτὰ ξεπάγωσε μὲ μία τῆς μόνη ἀχτίδα,
 καὶ τόσα κλάιματα χαρᾶς ἐκεῖθε μέσα βγαίνουν,
 ὅπὺν τὰ πρῶτα αἰσθηήματα σὰ χόρτο ἀναχλωραίνουν. 290

Χαίρονται οἱ δύστιχες! καὶ τί στὸν κόσμον θὲ νὰ ἐλπίσουν;
 Ἄχ! Γιὰ τὴν ἔρημους χαρὰ κι' οἱ ἀγγέλοι θὰ δακρῦσουν!
 Στὴ γῆ, πὺν πλῆθος ἔπεσαν, σὰ θερισμένο στάρι,
 ἴσως κανένα θᾶβρουνε τοῦ ὀλέθρου ἀπομεινάρι·
 ἢ μιὰ, χωρὶς τὰ τέκνα τῆς, τὸν ἄκληρο ἀσπρομάλλη, 295
 ἕνα τῆς μόνον ἀδερφό, κάποιον παιδί τῆς ἄλλη.
 Στὸ χῶμα ἐκεῖνο, πῶβρηκαν τόσοι γενναῖοι τὸ μνήμα,
 νὰ κλάψουνε θὰ δυνηθοῦν, ὡς τὸ κομμένο κλῆμα.
 Μιὰ μέρα ἐκεῖ τὰ κόκκαλα θέλει καὶ αὐτὲς ἀφήσουν.
 Ἄχ! Γιὰ τὴν ἔρημους χαρὰ κι' οἱ ἀγγέλοι θὰ δακρῦσουν! 300

Ἐκεῖ πὺν κλαῖνε, καὶ γελοῦν, καὶ δυνατὰ φωνάζουν,
 μ' ἀθῶα τρομάρα τὰ μικρὰ στὰ μάτια τὶς κοιτάζουν·
 ψευδὰ τῆς Κρήτης τῶνομα κατόπι ξαναλένε,
 καὶ σὰν τὴ μάνα τους κι' αὐτὰ, χαμογελοῦν καὶ κλαῖνε.
 Ἄλλ' ὅσα Κρητικὸπουλα χλωμὴ καὶ μακροσμένη 305
 στὸ νοῦ τους μνήμη ἐφύλαξαν τῆς γῆς πὺν τ' ἀναμένει,
 σκαρβαλωμένα* στὰ σκοινιά καὶ στὸ κατάρτι τώρα,
 νὰ ξαναἰδοῦν γυρεύουνε τὴν ἀκριβὴ τους χώρα.
 Κι' ἐνῶ κατάγγαντα* τὸ φῶς ἀπλοχωράει* καὶ βάνει
 στὰ πορφυρένια γνέφια τῆς ἕνα χρυσὸ στεφάνι, 310
 βλέποντας τοῦτα νὰ σειστοῦν ἀπ' τὴ πνοὴ τ' ἀνέμου,
 θαρροῦν πὺν εἶναι οἱ γίγαντες τοῦ κρητικοῦ πολέμου,
 ὅπὺν μὲ ῥοῦχα αἱματηρὰ καὶ δόξας θεῖο σημάδι,
 ψηλὰ στὰ κορφοβούνια τους γυρνοῦν ἀπὸ τὸν Ἄδη.

315 Ἴδὲς τ' ἀτρόμητα παιδιὰ! Στιγμὴ δὲν ἀπαριάζουν*
τ' ἀνάερο* ξάγναντο*, κι' ἐκεῖ συμμαζωμένα, μοιάζουν
χρυσὸ μέλισσι ἀρίθμητο, πιασμένο ἀπὸ κλωνάρι,
ποὺ πλέει στὲς αὔρες τοῦ Μαγιοῦ, κρεμάμενο κουβάρι!

Πλὴν σὲ ψηλότερη κορφῇ, σὲ τέτοιο μέρος, ὅπου
320 δὲ φτάνει πέταμα πουλιοῦ, δὲ φτάνει μάτι ἀνθρώπου,
τῶν γυναικῶν ἢ δέηση φλογόγολη ἀνεβαίνει,
κι' ἴσως οἱ ἀγγέλοι τὴν ἀκοῦν, κατὰ τὸ πλοῖο γυρμένοι.
Παρακαλοῦν οἱ δύστυχεσ, θερμὰ παρακαλοῦνε
γιὰ τοὺς πολλοὺς, ὀπῶπεσαν, γιὰ τοὺς ἀθλίους ποὺ ζοῦνε,

325 δίχως ἐρώτηση κρυφῇ στὸν Πλάστη ν' αὐθαδιάσουν
ποιόν ἀκριβὸ θὰ κλάψουνε καὶ ποιόνε θ' ἀγκαλιάσουν.
Ἐλπίδα, φόβος, λύπηση, χαρὰ κι' εὐγνωμοσύνη,
σιμίγουνε χίλια αἰσθήματα στὴν προσευχὴν ἐκείνη,
ποὺ μουρμουρίζουνε τ' ἀγνὰ τῆς Κρήτης περιστερία,

330 μὲ σηκωμένα βλέμματα, μὲ σηκωμένα χέρια.
Ἔτσι κι' ἡ νύχτα σὰ διαβῆ, σὰν πάψ' ἡ ἀνεμοζάλη,
στὸ φῶς ξανασηκώνονται τὰ λουλουδάκια πάλι·
ξανασηκώνονται στὸ φῶς καί, πυρωμένα, βγάνουν
χίλιες ὀλόγυρα εὐωδιές, ποὺ μία μονάχη κάνουν.

335 Ὅμπρός!—Ἡ γῆ, ποὺ ξέμακρα πολὺ δὲν εἶν' ἀκόμα,
ὀλίγο λίγο ἀπόσβησε τὸ ἀγερικὸ της χρῶμα·
φαίνεται ἡ γλῶση, καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ ἴσκιου τὸ σκοτάδι
βουνὸ χωρίζει ἀπὸ βουνό, καὶ δάχη ἀπὸ λαγκάδι.
Λὲν εἶν' ἀπάτη! Ξάστερα* σ' αὐτὸ τὸ πλάγι κάτω

340 ἀσπρολογάει τὸ Ῥέθυμνο, καὶ γύρω τὰ χωριά του·
πλὴν μαῦρο κάφαλο* κι' ἐρμιὰ δείχνουν τὰ μέρη ἐκεῖνα,
ὅθι ὠργισμένη ἐπέρασε Τούρκου φωτιά κι' ἀξίνα!
Γοργά, πουλί μου, ἀρμένιζε*, κι' εὐχομαι πάντα ὀμπρός σου
σὲ κάθε πέλαγο νὰ ἰδῆς τὸ μοναχὸν ἀφρό σου!

345 Μικρὸς ὁ δρόμος· μοναχὰ στὰ μάτια μεγαλώνει,
γιατὶ τὸ μαῦρον ἴσκιο τους ὀρίχνουν αὐτοῦ τρεῖς χρόνοι.
Τρεχάτε, ἀγγέλοι τ' οὐρανοῦ, μὴ τὰ θλιμμένα στήθια
στὴ νέα χαροτρομάρα τους βρεθοῦν χωρὶς βοήθεια!

Νά! Μὲ τ' ἀρώματα τῆς γῆς τερπνὸ ἀγεράκι φτάνει!
 Ἄγνάνια*—ἰδὲς—ἐπρόβαλε τὸ ποθητὸ λιμάνι! 350

Ἐδῶθε σκούζουν*· μὲ φωνῆς ἐκεῖθε ἀπολογιῶνται*·
 μικρὰ ξεφτέρια* τοῦ γιαλοῦ κατὰ τὸ πλοῖο πετιῶνται·
 γοργὰ τὰ γυναικόπαιδα λαβαίνουν, καὶ κατόπι
 ξαναχτυποῦν καὶ σχίζουνε τὸ κῆμα οἱ λαμνοκῶποι*·
 γλιστροῦνε, χύνονται, πετοῦν, κοντὰ ὅσο πάει ζυγώνουν, 355
 οἱ βάρκες ὅλες τὸ κουπὶ μέσ' στὰ ῥηχὰ στυλώνουν!

Μὲ τόση ὀρμὴ καὶ δύναμη βαθιὰ ῥιμμένο κάτω,
 τοῦ καραβιοῦ τὸ σίδερο δὲν ἄρπαξε τὸν πάτο.
 ὡς οἱ γυναῖκες, ποῦ μὲ μιᾶς ὀρμοῦν στὸ περιγιάλι,
 ἀδράζουν* στὲς ἀγκάλες τους μίαν ἀκριβὴν ἀγκάλη. 360
 Ἐκεῖ φιλιῶνται καὶ φιλοῦν· ἐκεῖ πολληῶρα μνήσκουν*·
 κι' ἐνῶ τὰ μαῦρα πλάσματα φωνὴ καμμιὰ δὲ βρίζουν,
 μιλοῦν τὰ χνάρια*, ὅπ' ἄφησε στὴν ὄψη τους ἡ λύπη,
 τ' ἀφθονα κλάματα μιλοῦν καὶ τῆς καρδιᾶς οἱ χτύποι!

Πῶς ἀπὸ τέτοιο ἀγκάλιασμα, πῶς ἔχουν λείψει τόσοι ; 365
 Ἄχ! οἱ καημένες! Καὶ προτοῦ κανεῖς τὸ φανερώση,
 γιὰτὶ δὲν ἦρθαν, τὸ νογοῦν*· ποῦ πήανε, τ' ἀπεικάζουν*,
 καὶ χάμου—ἰδὲς!—τὰ πίστομα* βροντοῦνε καὶ τοὺς κρᾶζουν.
 Φιλήστε, ναί, χίλιες φορὲς φιλήσετε τὸ χῶμα,
 ποῦ ὀλοῦθε ἀπὸ τὸ αἷμά τους εἶναι βαμμένο ἀκόμα! 370

Μὴ σᾶς πικράνῃ ὀλότελα πὼς κάθε παλικᾶρι
 δὲν ἔχει χῶρια ἓνα σταυρὸ κι' ἓνα στενὸ λιθάρι!
 Γιὰ τέτοια ἐλεύθερα κορμιὰ, ποῦ ἐσώριασε τὸ βόλι,
 εἶν' ἄξιο μνήμα μεταβιᾶς ἢ γῆ τῆς Κρήτης ὅλη,
 κι' ὅσο αὐτοῦ μέσα δὲ θ' ἀκοῦν παρ' ἄλυσες καὶ θρήνους, 375
 ἄχ! τῆς πατρίδος ὁ σταυρὸς θᾶναι σταυρὸς γιὰ ἐκείνους!
 Φωνές, ἀντάρεις*, κλάματα, θερμῆς ἀγάπης λόγια,
 μέσ' στὴν πλημμύρα τοῦ καημοῦ πνιμμένα μοιρολόγια,
 ἄμετρα χέρια, ποῦ χτυποῦν μίαν ἀπαλάμη σ' ἄλλη,
 μύριους ξυπνοῦν ἀντίλαλους τριγύρου στ' ἀκρογιάλι. 380
 Πότε τὸ χῶμα οἱ δύστυχες, πότε ψηλὰ κοιτάζουν·
 μὲ τὴ θλιμμένη τους ψυχὴ δυὸ κόσμους ἀγκαλιάζουν

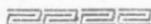
καὶ φαίνεται σου πὺ θὰ ἰδῆς γοργὰ νὰ τοὺς ἐνώσουν
μ' ὅσα φιλιὰ δὲν παύουνε τῆς γῆς νὰ ξαναδώσουν.

*

- 385 Ὡς εἶχε ἡ λάβρα* τῆς καρδιᾶς ὀλίγο ξεθυμάνει,
μαζὶ μ' αὐτούς, πὺ ξέφυγαν τ' ἀνήλεο γιαταγάνι*,
σκορποῦν ἐδῶ, σκορποῦν ἐκεῖ, σκορποῦνε ἀπάνου κάτω,
μὲ χλωμιασμένο πρόσωπο καὶ μὲ σιωπὴ θανάτου.
Μόνον ἐλπίδες μακρυνὲς τὴν ὄψη τους φωτίζουν,
390 ὅταν στ' ἀθῶα παιδόπουλα καμμιὰ ματιὰ γυρίζουν.
Στεγνώνουν τοῦτα τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἀδελφοῦ τὸ δάκρυ,
πὺ ῥέει στ' ἀγνό τους μάγουλο, καὶ πᾶνε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη*
στὴ φράχτη πᾶνε, σὴν ὀχιά*, στὸ φρούδι ἀπὸ τ' αὐλάκι
τραγουδιστὰ μαζώνοντας κανένα λουλουδάκι.
395 Μοιάζουν ἀηδόνια, ὀπῶχουνε μὲ φόβο ξευχητήσει
ἀκούοντας πάλι τρομερὴ σὴν ὠργισμένη φύση
πὺ περιβόσκουν τὸ πουργό*, χωρὶς νὰ τὰ πειράζῃ
ἂν ὁ οὐρανὸς ἀπάνω τους καμμιὰ θανάδα στάζῃ,
καί, κηλαϊδῶντας, προμηνοῦν πὺ στ' ἄγνωφο* κεφάλι
400 τὸν ἥλιο γιὰ στεφάνι τῆς ἡ Ἀνατολῆ θὰ βάλῃ.

Περίληψις τοῦ β' μέρους τοῦ ποιήματος. Ὁ Μάνθος εἶχε πέσει εἰς τὸ Ἄρχάδι. Ἡ δυστυχησμένη Εὐδοκία, ὡς νὰ ὠθεῖται ἀπὸ μίαν ὑπερτέραν δύναμιν, ἀφήγει μίαν νύκτα τὸ χωριὸ τῆς καὶ πεζῆ μεταβαίνει εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ μοναστηρίου. Συγκεντρώνουσα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίπονον πορείαν, τὰς τελευταίας τῆς δυνάμεις, κατορθώνει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν περίβολον τῆς μονῆς· ἀλλ' ἐκεῖ πίπτει λιπόθυμος. Ἀκούει τότε μιὰ γλυκόφωνη λαλιά πὺ τῆς λέγει: «Εὐπνα, Εὐδοκία!» Εἶναι ὁ ἀγαπημένος τῆς Μάνθος (τὸ φάντασμα του), ὁ ὁποῖος τῆς λέγει ὅτι ἦλθε, πιστὸς εἰς τὸν ὄρκον του, γιὰ νὰ τὴν πάρῃ νὰ ζήσουν αἰῶνια μαζὶ· τὴν παρηγορεῖ γιὰ τὰ τόσα βάσκανα πὺ ὑπέφερε, καὶ τῆς διηγεῖται ἔπειτα τὴν πολιορκίαν τῆς μονῆς καὶ τὴν ἥρωικὴν θυσίαν τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἐγκλεισθέντων πολεμιστῶν. Ἡ Εὐδοκία ἐν τέλει εὐτυχῆς ἐκπνέει καὶ μαζὶ ἀναθαίνουσι στὸν οὐρανόν.

1875.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς τραγωδίας «Ἰούλιος Καῖσαρ».

τοῦ Οὐίλλιαμ Σαίκσπηρ.

Ὁ Ἀντώνιος ὁμιλεῖ πρὸς τὸν λαόν.

(Προῦξις Γ', σκηνὴ Β'. Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης.)

(Ἐμφανίζονται ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσιος συνοδευόμενοι ὑπὸ πλήθους πολιτῶν).

Πολῖται. Θέλομεν νὰ μᾶς δώσετε λόγον· δώσατέ μας λόγον.

Βροῦτος. Ἀκολουθήσατέ με λοιπόν, καὶ προσέχετε, φίλοι. Κάσιε, ὑπάγε εἰς τὴν ἄλλην ὁδόν, καὶ διαχώρισον τὸ πλῆθος. Ὅσοι θέλουσι νὰ μὲ ἀκούσωσιν, ἄς μείνωσιν ἐδῶ· ὅσοι θέλουσι νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν Κάσιον, ἄς ὑπάγωσι μαζί του. Θὰ ἐκθέσωμεν δημοσίᾳ τοὺς λόγους τοῦ φόνου τοῦ Καίσαρος.

Α' πολίτης. Ἐγὼ θέλω ν' ἀκούσω τὸν λόγον τοῦ Βρούτου.

Β' πολίτης. Ἐγὼ θέλω ν' ἀκούσω τὸν Κάσιον· καὶ τότε παραβάλλομεν τὰς αἰτιολογίας των, ὅταν ἀκούσωμεν καθένα χωριστά. (Ἐξέρχεται ὁ Κάσιος μετὰ τινων πολιτῶν. Ὁ Βροῦτος ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα).

Γ' πολίτης. Ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα ὁ γενναῖος Βροῦτος, σιωπή!

Βροῦτος. Ἐχετε ὑπομονὴν μέχρι τέλους.

Ῥωμαῖοι συμπολίται καὶ φίλοι! Ἀκούσατέ με, ὅπως ἐννοήσατε τὴν ἀπολογίαν μου, καὶ σιωπήσατε, ὅπως δυνηθῆτε νὰ μὲ ἀκούσητε. Πιστεύσατέ με διὰ τὴν ἀρετὴν μου, καὶ σεβάσθητε αὐτήν, ἵνα δυνηθῆτε νὰ μὲ πιστεύσητε· κρίνατέ με ἐν τῇ συνέσει σας, καὶ ἐπικαλέσθητε ὄλην τὴν ὀρθοφροσύνην σας, ἵνα δυνηθῆτε νὰ μὲ κρίνετε κάλλιον. Ἄν ἐν τῇ ὀμηγύρει ταύτῃ ὑπάρχη τις πιστὸς φίλος τοῦ Καίσαρος, λέγω πρὸς αὐτόν, ὅτι καὶ ἡ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀγάπη τοῦ Βρούτου δὲν εἶναι μικροτέρα τῆς ἰδικῆς του. Ἄν δὲ ὁ φίλος οὗτος ἐρωτήσῃ, διατί ὁ Βροῦτος ἐξανέστη κατὰ τοῦ Καίσαρος, θὰ τῷ ἀποκριθῶ ὡς ἐξῆς: «—Ὅχι διότι ἠγάπων

τὸν Καίσαρα ὀλιγώτερον, ἀλλὰ διότι ἠγάπων τὴν Ῥώμην περισσότερον». Ἡθέλετε προτιμήσει ὁ μὲν Καίσαρ νὰ ζῆ, πάντες δ' ἡμεῖς ν' ἀποθάνωμεν δοῦλοι, παρὰ νὰ ἴδῃτε τὸν Καίσαρα νεκρόν, ἑαυτοὺς δὲ ἐλευθέρους; Ὁ Καίσαρ μὲ ἠγάπα, καὶ τὸν θρηγῶν ἦτο εὐτυχής, καὶ χαίρων ἦτο ἀνδρείος, καὶ τὸν τιμῶν ἀλλ' ἦτο τυραννικός, καὶ τὸν ἐφόνευσα. Δάκρυα εἰς τὴν ἀγάπην του, χαρὰ εἰς τὴν εὐτυχίαν του, τιμὴ εἰς τὴν ἀνδρείαν του, καὶ θάνατος εἰς τὴν τυραννίδα του. Τίς ἐνταῦθα εἶναι τόσον χαμερπής, ὥστε νὰ θελήσῃ νὰ γίνῃ δοῦλος; Ἄν ὑπάρχῃ τις, ἃς ὁμιλήσῃ, διότι αὐτὸν ἠδίκησα. Ποίος εἶναι τόσον βάρβαρος, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νὰ εἶναι Ῥωμαῖος; Ἄν ὑπάρχῃ τις, ἃς ὁμιλήσῃ, διότι αὐτὸν ἠδίκησα. Ὑπάρχει τις τόσον φαῦλος, ὥστε νὰ μὴ ἀγκυρᾷ τὴν πατρίδα του; Ἄν ὑπάρχῃ τις, ἃς ὁμιλήσῃ, διότι αὐτὸν ἠδίκησα. Περιμένω ἀπάντησιν.

Πάντες. Κανείς, Βροῦτε, κανείς.

Βροῦτος. Ὡστε οὐδένα ἠδίκησα. Ἐπαθεν ὑπ' ἐμοῦ ὁ Καίσαρ ὅ,τι θὰ ἔπασχεν ὁ Βροῦτος ὑφ' ὑμῶν. Ἡ ἀνάκρισις τοῦ φόνου εἶναι ἐγγεγραμμένη ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, χωρὶς νὰ μειώσωμεν τὴν δόξαν, ἧς κατέστη ἄξιος, μηδὲ νὰ μεγαλύνωμεν τὰ ἀδικήματα, δι' ἃ ἐθανατώθη. (Εἰσέρχεται ὁ Ἀντώνιος μετ' ἄλλων, φέροντες τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος). Ἴδου ὁ νεκρὸς του πενήθιμος φερόμενος ὑπὸ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, ὅστις, καίπερ μὴ συνεργήσας εἰς τὸν θάνατόν του, οὐχ ἦττον θὰ συμμετάσχῃ τῶν ἐκ τούτου ἀγαθῶν, θὰ λάβῃ θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ· ἀλλὰ τίς ἐξ ὑμῶν δὲν θὰ λάβῃ τὸ ἀνήκον εἰς αὐτὸν μέρος; Περαιῶν τὸν λόγον προσθέτω τὰ ἐξῆς: Ὅπως ἐφόνευσα τὸν κάλλιστον φίλον μου πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ῥώμης, οὕτω φυλάττω καὶ δι' ἐμυτὸν τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο, ἂν ποτε ἡ πατρίς μου ἀπαιτήσῃ τὸν θάνατόν μου.

Πάντες. Ζήτω ὁ Βροῦτος! Ζήτω ὁ Βροῦτος!

Α' πολίτης. Ἄς τὸν συνοδεύσωμεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὸν οἶκόν του.

Β' πολίτης. Ἄς τοῦ ἐγείρωμεν ἀνδριάντα πλησίον τῶν προγόνων του.

Γ' πολίτης. Ἄς γίνῃ Καίσαρ!

Δ' πολίτης. Αἱ κάλλιστα ἰδιότητες τοῦ Καίσαρος θὰ στεφθῶσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βρούτου.

Α' πολίτης. Ἄς τὸν συνοδεύσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ ζητωκραυγὰς.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Βροῦτος. Συμπολιταί μου. . .

Β' πολίτης. Σιωπή, σιωπή! Ὅμιλεῖ ὁ Βροῦτος.

Α' πολίτης. Αἶ! Σιωπή!

Βροῦτος. Ἀφετέ με νὰ ἀπέλθω μόνος, φίλοι συμπολιταί, καὶ πρὸς χάριν μου μείνατε ἐδῶ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου. Τιμῆσατε τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος, καὶ τὸν ἐπικήδειον λόγον, ὃν τῇ ἡμετέρᾳ ἀδείᾳ θὰ ἐκφωνήσῃ ὁ Μάρκος Ἀντώνιος πρὸς ἐξόμνησιν τῆς δόξης τοῦ Καίσαρος. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς νὰ μὴ φύγῃ κανεὶς, ἐκτὸς ἐμοῦ, πρὶν ἢ τελειώσῃ ὁ λόγος τοῦ Ἀντωνίου.

Α' πολίτης. Αἶ, ἅς μείνωμεν ν' ἀκούσωμεν τὸν Μάρκον Ἀντώνιον.

Γ' πολίτης. Ἄς ἀναβῆ εἰς τὸ βῆμα. Θὰ τὸν ἀκούσωμεν. Ἀνάβα, γενναῖε Ἀντώνιε.

Ἀντώνιος. Χάρις εἰς τὸν Βροῦτον, σᾶς εἶμαι ὑπόχρεως. (Ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα).

Δ' πολίτης. Τί λέγει περὶ τοῦ Βρούτου;

Γ' πολίτης. Λέγει ὅτι χάρις εἰς τὸν Βροῦτον, εἶναι ὑπόχρεως εἰς ἡμᾶς ὅλους.

Δ' πολίτης. Θὰ κάμῃ καλὰ νὰ μὴ εἶπῃ τίποτε κατὰ τοῦ Βρούτου ἐδῶ.

Α' πολίτης. Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἦτο τυράννος.

Γ' πολίτης. Ἐννοεῖται, βεβαίωτατα· καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι ἡ Ῥώμη ἀπηλλάγη ἀπ' αὐτόν.

Β' πολίτης. Σιωπή! Ἄς ἀκούσωμεν τί θὰ ἡμπορέσῃ νὰ εἶπῃ ὁ Ἀντώνιος.

Ἀντώνιος. Εὐγενεῖς Ῥωμαῖοι. . .

Πολίται. Αἶ! σιωπή, νὰ τὸν ἀκούσωμεν.

Ἀντώνιος. Φίλοι Ῥωμαῖοι, συμπολιταί, ἀκούσατέ με. Ἐρχομαι ὅπως ἐνταφιάσω τὸν Καίσαρα, ὅχι νὰ ἐγκωμιάσω αὐτόν. Τὰ μὲν κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἐπιζῶσι, τὰ δὲ καλὰ θάπτονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲ τὰ ὄστα αὐτῶν. Ἐστω αὕτη καὶ τοῦ Καίσαρος ἡ τύχη. Ὁ εὐγενὴς Βροῦτος σᾶς εἶπεν, ὅτι ὁ Καῖσαρ ἦτο τυραννικός. Ἄν τοῦτο ἦτο ἀληθές, μέγα τὸ ἁμάρτημα, καὶ ἀκριβὰ τὸ ἐπλήρωσεν ὁ Καῖσαρ. Ἐνταῦθα, τῇ ἀδείᾳ τοῦ Βρούτου καὶ τῶν ἄλλων,—διότι ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιοτίμος, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι εἶναι ἄνθρωποι ἀξιοτίμοι,—ἤλθον ὅπως ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον λόγον τοῦ Καίσαρος. Ἦτο φίλος μου, πιστὸς καὶ δίκαιος πρὸς ἐμέ. Ἀλλὰ ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννικός, κα

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος. Ὡδήγησεν εἰς τὴν Ῥώμην πλῆθος αἰχμαλώτων, τῶν ὁποίων τὰ λύτρα κατεπλούτισαν τὰ δημόσια ταμεῖα. Ἦτο τάχα τοῦτο ἀπόδειξις τοῦ τυραννικοῦ χαρακτήρος τοῦ Καίσαρος; Ὅτε οἱ πτωχοὶ ἐστέναζον, ὁ Καίσαρ ἔκλαιε. Τοῦ τυράννου ὁ χαρακτήρ ἔχει σκληρότερα συστατικά. Καὶ ὁμως ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννικός, καὶ ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος. Εἶδате πάντες ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Λυκαίων τοῦ προσέφερα τρεῖς τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ τρεῖς τὸ ἀπέκρουσε. Τυράννου χαρακτηριστικὸν ἦτο τοῦτο; Καὶ ὁμως ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννικός, καὶ ὁ Βροῦτος εἶναι ἄνθρωπος ἀξιότιμος. Δὲν ὀμιλῶ ἵνα ἀνασκευάσω τὰ ὑπὸ τοῦ Βρούτου λεχθέντα· ἤλθον ἐδῶ ἵνα εἶπω ὅσα ἤξεύρω. Σεῖς πάντες τὸν ἠγαπήσατε, καὶ ὄχι ἄνευ λόγου. Τίς λόγος σᾶς ἀποτρέπει νὰ θρηγήσετε αὐτόν; Ὡ κρίσις! κατέφυγες εἰς τὰ κτήνη, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπώλεσαν τὸ λογικόν. Συγχωρήσατέ με· ἡ καρδία μου εἶναι ἐν τῷ φερέτρῳ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ πρέπει νὰ διακόψω τὸν λόγον ἕως ὅτου ἐπανέλθῃ πρὸς ἐμέ.

Α' πολίτης. Μοῦ φαίνεται πῶς ἔχει πολὺ δίκαιον εἰς ὅσα εἶπεν.

Β' πολίτης. Ἄν ἐξετάσῃ τις τὸ πρᾶγμα καλὰ, ἠδίκησαν πολὺ τὸν Καίσαρα.

Γ' πολίτης. Ἀλήθεια. Φοβοῦμαι μὴ μᾶς ἐλθῇ κανένας χειρότερος.

Δ' πολίτης. Ἦκουσες τί εἶπε; δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα. Λοιπὸν εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο τυραννικός.

Α' πολίτης. Ἄν αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ, μερικοὶ θὰ τὰ ἀκριβοπληρώσουν.

Β' πολίτης. Ὁ κημέριος! τὰ μάτια του ἔγιναν κόκκινα ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Γ' πολίτης. Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ῥώμην εὐγενέστερος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον.

Δ' πολίτης. Προσοχή! Θὰ ὀμιλήσῃ καὶ πάλιν.

Ἀντώνιος. Χθὲς ἀκόμη μία λέξις τοῦ Καίσαρος ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τῆς οἰκουμένης ὅλης· τῶρα κεῖται νεκρός, καὶ ὁ ποταπώτατος τῶν ἀνθρώπων δὲν καταδέχεται νὰ τιμήσῃ αὐτόν. Ἐάν, ὦ φίλοι, ἤμην διατεθειμένος νὰ ἐρεθίσω τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν σας εἰς μανίαν καὶ ἐπανάστασιν, ἤθελον ἀδικήσῃ τὸν Βρούτον, ἤθελον ἀδικήσῃ τὸν Κάσιον, οἷτινες, τὸ ἤξεύρετε ὅλοι, εἶναι ἄν-

δρες ἀξιότιμοι. Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀδικήσω. Προτιμῶ ν' ἀδικήσω τὸν νεκρὸν, ν' ἀδικήσω ἐμὲ αὐτὸν καὶ ὑμᾶς, παρὰ ν' ἀδικήσω ἄνδρας τόσον ἀξιότιμους. Ἄλλ' ἴδου ἐν ἔγγραφον μὲ τὴν σφραγιδα τοῦ Καίσαρος· τὸ εὔρον εἰς τὸ γραφεῖόν του, εἶναι ἡ διαθήκη του. Ἄν ὁ λαὸς ἤκουεν αὐτὴν τὴν διαθήκην, — τὴν ὅποιαν, μὲ συγχωρεῖτε, δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ἀναγνώσω, — ἔλοι ἤθελον τρέξει νὰ φιλήσουν τὰς πληγὰς τοῦ Καίσαρος, νὰ βιάσθουν τὰ μανδύλιά των εἰς τὸ αἰμά του, καὶ ὡς ἐνθύμημα νὰ ζητήσουν μίαν τρίχα τῆς κεφαλῆς του, τὴν ὅποιαν ἀποθνήσκοντες θὰ ἄφηνον διὰ τῆς διαθήκης των ὡς πολῦτιμον κληροδότημα εἰς τὰ τέκνα των.

Δ' πολίτης. Θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην! Διάβασέ την, Ἄντώνιε.

Πάντες. Τὴν διαθήκην! τὴν διαθήκην! θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος.

Ἄντώνιος. Ὑπομονή, καλοὶ μου φίλοι! δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναγνώσω. Δὲν πρέπει νὰ μάθετε πόσον σὰς ἠγάπα ὁ Καίσαρ. Δὲν εἴσθε οὔτε ἀπὸ δρυὸν οὔτε ἀπὸ πέτραν, εἴσθε ἄνθρωποι· καὶ ὡς ἄνθρωποι θὰ παροργισθῆτε καὶ θὰ γίνετε μανιώδεις, ἀκούοντες τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος. Δὲν εἶναι καλὸν νὰ μάθετε ὅτι εἴσθε οἱ κληρονόμοι του, διότι, ἂν τὸ ἐμανθάνετε, ὦ! τί ἤθελε γίνε!

Δ' πολίτης. Διάβασε τὴν διαθήκην· θέλομεν νὰ τὴν ἀκούσωμεν, Ἄντώνιε· πρέπει νὰ μᾶς διαβάσῃς τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος!

Ἄντώνιος. Θὰ ἔχετε ὀλίγην ὑπομονήν; θὰ ἡσυχάσετε ὀλίγον; Πάρα-πολύ ἔσπευσα νὰ ἐμιλήσω περὶ τῆς διαθήκης. Φοβοῦμαι ὅτι ἀδικῶ τοὺς ἀξιότιμους ἄνδρας, τῶν ὁποίων τὰ ἐγχειρίδια ἐπληξάν τὸν Καίσαρα.

Δ' πολίτης. Εἶναι προδόται, ἀκοῦς ἀξιότιμοι!

Πάντες. Τὴν διαθήκην! τὴν διαθήκην!

Β' πολίτης. Εἶναι κακοῦργοι, δολοφόνοι· τὴν διαθήκην! διάβασε τὴν διαθήκην!

Ἄντώνιος. Θέλετε λοιπὸν νὰ μὲ ἀναγκάσετε νὰ ἀναγνώσω τὴν διαθήκην; Τότε πλησιάσατε, κάμετε κύκλον περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος, καὶ ἀφήσατέ με νὰ σὰς δεῖξω ἐκεῖνον, ὅστις ἔκαμε τὴν διαθήκην. Νὰ καταβῶ! Μοῦ τὸ ἐπιτρέπετε;

Πάντες. Κατέβα! Κατέβα!

Β' πολίτης. Κατέβα!

Γ' πολίτης. Σοῦ τὸ ἐπιτρέπομεν.

Δ' πολίτης. Κύκλον! Σχηματίσατε κύκλον!

Α' πολίτης. Ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸ φέρετρον, ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸν νεκρόν!

Β' πολίτης. Θέσιν διὰ τὸν Ἀντώνιον, τὸν εὐγενέστατον Ἀντώνιον.

Ἀντώνιος. Μὴ σπρώχνεσθε τριγύρω μου ἀπομακρυνθῆτε ὀλίγον.

Διάφοροι πολῖται. Ὅπισω! θέσιν! ὀπίσω!

Ἀντώνιος. Ἄν ἔχετε δάκρυα, ἐτοιμασθῆτε νὰ τὰ χύσετε τώρα. Γνωρίζετε ὅλοι τὸν χιτῶνα τοῦτον. Ἐνθυμοῦμαι πότε τὸν ἐφόρεσε διὰ πρώτην φοράν ὁ Καῖσαρ· ἦτο ἑσπέρα τῆς ἀνοίξεως, εἰς τὴν σκηνὴν του· τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐνίκησε τοὺς Νερβίους. Κοιτάξετε, ἐδῶ ἐνέπηξε τὸ ἐγχειρίδιόν του ὁ Κάσσιος. Ἴδετε τί ῥήγμα ἔκαμει ὁ φθονερός Κάσσιος. Ἐδῶ τὸν ἐπληξεν ὁ φίλιτατος Βροῦτος, καὶ ὅτε ἀνέσυρε τὴν κατηραμένην λεπίδα του, τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος τὸν ἠκολούθησεν, ἐχύθη ἔξω, διὰ νὰ βεβαιωθῆ, οὕτως εἶπεῖν, ἂν τῷ ὄντι ὁ Βροῦτος ἦτο ἐκείνος, ὅστις ἐπληξεν αὐτὸν τόσο σκληρῶς, διότι, ὅπως γνωρίζετε, ὁ Βροῦτος ἦτο ὁ ἄγγελος τοῦ Καίσαρος. Κρίνατε σεῖς, ὦ θεοί, πόσον περιπαθῶς τὸν ἠγάπα. Τὸ τραῦμα τοῦτο ἦτο τὸ σκληρότερον πάντων, διότι, εὐθὺς ὡς ὁ μεγάλθυμος Καῖσαρ εἶδε τὸν Βροῦτον πλήττοντα αὐτόν, ἢ ἀχαριστία, ἰσχυρότερα τοῦ βραχίονος τοῦ προδότου, τὸν κατέβαλε· τότε ἐρράγη ἡ μεγάλη αὐτοῦ καρδιά, καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον διὰ τοῦ χιτῶνος, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔρρεε διαρκῶς αἷμα, κατέπεσε, πλησίον εἰς τὸ βᾶθρον τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηίου. Τότε καὶ ἐγὼ καὶ σεῖς, καὶ πάντες ἐπέσαμεν, ἐνῶ ἐθριάμβευεν ἡ αἱματόφυρτος προδοσία. Αἶ, κλαίετε τώρα, καὶ παρατηρῶ ὅτι σᾶς συνεχίγησεν ὁ οἶκτος. Τὰ δάκρυα ταῦτα εἶναι εὐγενῆ. Ἀγαθαὶ ψυχαί, πῶς κλαίετε, ἐνῶ μόνον τὸν καθημπαγμένον χιτῶνα τοῦ Καίσαρος βλέπετε; Ἐδῶ, ἐδῶ κοιτάξετε, ἐδῶ εἶναι ὁ ἴδιος παραμορφωμένος ἀπὸ τοὺς προδότας.

Α' πολίτης. ὦ θεάμα ὀδυνηρόν!

Β' πολίτης. ὦ γενναῖε Καῖσαρ!

Γ' πολίτης. ὦ ἀποφρᾶς ἡμέρα!

Α' πολίτης. Προδόται, κακοῦργοι!

Δ' πολίτης. ὦ αἱματηρότατον θεάμα!

Β' πολίτης. Θὰ ἐκδικηθῶμεν!

Πάντες. Ἐκδίκησιν! Ἐμπρός! Νὰ τοὺς εὖρωμεν! Νὰ τοὺς καύσωμεν! Νὰ τοὺς φονεύσωμεν! Νὰ τοὺς κατακομματιάσωμεν! Κανεῖς νὰ μὴ ζήσῃ ἀπὸ τοὺς προδότας!

Ἀντώνιος. Σταθῆτε, συμπολίται!

Α' πολίτης. Αἶ! Ἦσυχάσετε! Ἀκούσατε τὸν εὐγενῆ Ἀντώνιον.

Β' πολίτης. Θὰ τὸν ἀκούσωμεν, θὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν, θ' ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ἀντώνιος. Φίλοι μου, καλοὶ μου φίλοι, μὴ ἐξοργίζεσθε, καὶ μὴ ἐξανίστασθε τόσον βιαίως. Οἱ ἐνεργήσαντες τὴν πράξιν ταύτην εἶναι ἄνδρες ἀξιότιμοι. Δὲν ἤξεύρω ποιοὶ προσωπικοὶ λόγοι παρεκίνησαν αὐτοὺς νὰ τὸ πράξωσιν· εἶναι ἄνθρωποι φρόνιμοι καὶ ἀξιότιμοι, καὶ βεβαίως θὰ ἀπολογηθῶσι πρὸς ὑμᾶς. Δὲν ἐρχομαι, φίλοι μου, νὰ σᾶς ἐξαπατήσω, συγκινῶν τὰς καρδίας σας. Δὲν εἶμαι ῥήτωρ, ὅπως ὁ Βρούτος, ἀλλὰ ὅπως ὅλοι μὲ γνωρίζετε, ἄνθρωπος εἰλικρινῆς καὶ ἀπλοῦς, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν φίλον του, καὶ τοῦτο ἠξεύρουσι πολὺ καλὰ ἐκεῖνοι, οἵτινες μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἐκφωνήσω δημοσίᾳ τὸν ἐπικηδεῖόν του· διότι δὲν ἔχω οὔτε πνεῦμα, οὔτε ῥητορικὴν ἱκανότητα, οὔτε ἀξίαν, οὔτε σχήματα ῥητορικά, οὔτε ἀπαγγελίαν, οὔτε δύναμιν λόγου, ὅπως συγκινήσω τὸν κόσμον. Ὅμιλῶ καθαρὰ! Σᾶς λέγω ὅ,τι καὶ σεῖς ἠξεύρετε, σᾶς δεικνύω τὰ τραύματα τοῦ ἀγαπητοῦ Καίσαρος, τὰ βωδᾶ, τὰ βωδᾶ ταῦτα στόματα, καὶ τὰ ἀφήνω νὰ ὀμιλήσωσιν ἀντ' ἐμοῦ. Ἄλλ' ἐὰν ἐγὼ ἤμην Βρούτος, καὶ ὁ Βρούτος Ἀντώνιος, ὁ Ἀντώνιος οὗτος ἤθελεν ἀναστατώσει τὰς ψυχὰς σας, ἤθελε δώσει εἰς ἕκαστον τραῦμα τοῦ Καίσαρος φωνὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ ταράξῃ καὶ τὰς πέτρας τῆς Ῥώμης καὶ νὰ κινήσῃ αὐτὰς εἰς ἐπανάστασιν.

Πάντες. Θὰ ἐπαναστατήσωμεν!

Α' πολίτης. Νὰ καύσωμεν τὴν οἰκίαν τοῦ Βρούτου!

Γ' πολίτης. Ἐμπρός! ὑπάγωμεν νὰ εὕρωμεν τοὺς συνωμότες!

Ἀντώνιος. Ἀκούσατέ με ἀκόμη, συμπολίται, ἀκούσατέ με.

Πάντες. Αἶ! σιωπή! Ἀκούσατε τὸν Ἀντώνιον, τὸν εὐγενῆ Ἀντώνιον.

Ἀντώνιος. ὦ φίλοι, δὲν ἠξεύρετε τί πηγαίνετε νὰ κάμετε. Διατί ὁ Καίσαρ εἶναι ἄξιος τῆς ἀγάπης σας; Φεῦ! δὲν τὸ ἠξεύρετε. Πρέπει νὰ σᾶς τὸ εἶπω. Ἐλησμονήσατε τὴν διαθήκην, περὶ τῆς ὁποίας σᾶς ὀμίλησα.

Πάντες. Ἀλήθεια, τὴν διαθήκην! Ἄς μείνωμεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην.

Ἀντώνιος. Ἴδου ἡ διαθήκη μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Καίσαρος. Εἰς ἕκαστον πολίτην Ῥωμαῖον, εἰς ἕκαστον χωριστά, ἀφήνει ἐβδομήκοντα πέντε δραχμάς.

Β' πολίτης. Γενναιότητα Καίσαρ! Θά ἐκδικήσωμεν τὸν θά-
γατόν σου.

Γ' πολίτης. Βασιλικώτατε Καίσαρ!

Ἀντώνιος. Ἀκούσατέ με μὲ ὑπομονήν.

Πάντες. Αἶ! Σιωπή!

Ἀντώνιος. Πρὸς τούτοις, σὰς ἀφήγει τοὺς παραδείσους, τὰς
ἰδιαιτέρας δενδροφυτείας του, καὶ τοὺς πέραν τοῦ Τιβέρεως νεο-
φυτεῦτους κήπους του· τὰ κληροδοτεῖ εἰς σὰς καὶ εἰς τοὺς κλη-
ρονόμους σὰς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, διὰ νὰ περιπατήτε καὶ δια-
σκεδάζεστε ἐκεῖ. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Καίσαρ! Θά γεννηθῆ ποτε
ὁμοίος του;

Α' πολίτης. Ποτέ, ποτέ! Ἐμπρός, ὑπάγωμεν νὰ καύσωμεν
τὸ σῶμά του εἰς τὴν ἱερὰν πλατεῖαν, καὶ μὲ τοὺς ἰδίους δαυλοὺς
νὰ καύσωμεν τὰ σπίτια τῶν προδοτῶν. Σηκώσατε τὸ σῶμα.

Β' πολίτης. Φωτιά! Φέρετε φωτιά!

Γ' πολίτης. Σπάσατε μερικὰ θρανία!

Δ' πολίτης. Σπάσατε βάρη, παράθυρα καὶ ὅ,τι ἄλλο! Ἐ-
ξέρχονται οἱ πολῖται φέροντες τὸ σῶμα).

Ἀντώνιος. Τώρα ἄς ἐνεργήσῃ. Ἐπῆρε φόραν ὁ Ὀλεθρος.
Ἄς ἀκολουθήσῃ οἰονδήποτε δρόμον θελήσῃ (Εἰσέρχεται εἰς δοῦ-
λος). Αἶ, τί τρέχει;

Δοῦλος. Κύριε, ὁ Ὀκτάβιος ἔφθασεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἀντώνιος. Ποῦ εἶναι;

Δοῦλος. Εἶναι μὲ τὸν Λέπιδον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καίσαρος.

Ἀντώνιος. Πηγαίνω κατ' εὐθείαν εἰς ἐπίσκεψίν του. Εἰς κα-
τάλληλον καιρὸν ἔρχεται. Ἡ τύχη εἶναι εὐθυμος, καὶ ἐν τῇ εὐθυ-
μίᾳ της θά μᾶς χαρίσῃ τὰ πάντα.

Δοῦλος. Τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσιος
ἐξήρχοντο ἔφιπποι μὲ μανιώδη ταχύτητα διὰ τῶν πυλῶν τῆς
Ῥώμης.

Ἀντώνιος. Φαίνεται ὅτι ἔλαβον εἶδησιν πῶς ἐξηρέθισα τὸν
λαόν. Ὀδήγησόν με πρὸς τὸν Ὀκτάβιον (Ἐξέρχονται).

Ἐγράφη περὶ τὸ 1605.

Μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ Δαμιράλη καὶ ἐξεδόθη τὸ 1905.

Τὸ πατρικὸ σπίτι.

(δράμα).

Στεφάνου Δάφνη.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΓΙΩΡΓΗΣ ΠΙΚΡΑΜΕΝΟΣ

ΣΜΑΡΑΓΔΗ

ΑΣΗΜΙΝΑ

ΤΑΣΗΣ

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

σύζυγός του.

κόρη των, 18 ἐτῶν.

υἱός των, 35 ἐτῶν.

ἓνα χωριατόπουλο.

(Τὸ δράμα συμβαίνει εἰς ἓν χωρίον τῆς Ἀργολίδος, κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γιώργη Πικραμένου. Ἡ σκηνὴ παριστάνει αἰθουσαν χωρικῆς οἰκίας μεγάλην, ἣτις χρησιμεύει καὶ ὡς δωμάτιον ἐργασίας. Ψάθα κατὰ γῆς. Εἰς τὸν τοῖχον τοῦ βάθους καθρέπτης σκεπασμένος μὲ τριανταφυλλὶ τοῦλλι. Εἰς τὰ πλάγια του δύο γύψινα κεφαλάκια ἐλαφιῶν. Εἰς τὸ τραπεζάκι, ὅπου ἀκουμβᾷ ὁ καθρέπτης, δύο γυάλινα βάζα μὲ ξηρὰ ἀγκάθια καὶ ἓνα ρολόγι παλαιὸν σταματημένον. Εἰς τοὺς τοίχους διάφοροι παλαιαὶ εἰκονογραφίαι: «Ὁ Κολοκοτρώνης συντρίβων τὰς στρατιάς τοῦ Δράμαλη», «Ὁ Κουταλιανὸς καὶ ὁ Ἀράρης», «Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης» καὶ ἄλλαι.

Μία θύρα δεξιόθεν φέρει πρὸς τὸν δρόμον, μία ἄλλη ἀριστερόθεν εἰς τὰ ἄλλα δωμάτια. Τρίτη θύρα, εἰς τὸ βάθος, ἀνοίγεται πρὸς τὸν κῆπον τῆς οἰκίας. Ἡ θύρα αὕτῃ εἶναι μισοανοιγμένη, καὶ φαίνεται ὁ κῆπος εἰς ὅλην του τὴν φθινοπωρινὴν δόξαν. Πρὸ ὀλίγου ἔχει σταματήσει ἡ βροχὴ· οἱ ἐλιές μαυρογυιαλίζουν ἐπάνω στὰ δένδρα· χρυσολάμπουν τὰ πορτοκάλια· οἱ κλάδοι τῶν βάτων σείονται ἐλαφρά.

Ἡ Ἀσημίνα, ἐξηπλωμένη ἀναπαυτικὰ εἰς ἓνα «μεντέρι*», συνομιλεῖ μὲ τὴν μητέρα της. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βῆχει ξηρὰ καὶ τότε φέρει τὴν παλάμην της εἰς τὸ στήθος. Ἡ Σμαραγδὴ, καθισμένη πλάγι της σταυροπόδι, καλαμίζει εἰς τὴν ἀνέμην).

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΣΜΑΡΑΓΔΗ, ΑΣΗΜΙΝΑ

Ἀσημίνα (μὲ μελαγχολίαν). Ὁ καημένος ὁ πατέρας. . . Κι' ἔφυγε λυπημένος, ἔ;

Ἀλεξ. Γ. Σαροῦ—Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Δ' Γυμνασίου.

14

Σμαραγδή. Ναί, βαριά λυπημένος. "Όλη τή νύχτα δὲ μπόρρεσε νὰ κλείσῃ μάτι. "Αναστέναζε. "Ήτανε ἀπόξω κι' ἐκεῖνος ὁ ἀναθεματισμένος ὁ Μουργος κι' οὐρλιαζε δλοένα.

Ἄσημ. Τὸ παλιόσκυλο!... τὸ κεφάλι του νὰ φάῃ...

Σμαρ. (κάνει τὸν σταυρόν της). "Ο Θεὸς κι' ἡ Παναγιὰ νὰ μᾶς κοιτάξῃ, παδάκι μου. Δυὸ χρόνια τώρα δὲ μπορούμε νὰ δοῦμε προκοπή. Ξερό, χούρβαλο* τ' ἀμπέλι, ἀναδροχιά, πόλεμος. Βουτήχτηκε στὰ χρέη ὁ καφερὸς ὁ πατέρας σου. Κι' ὁ κουμπάρος, σκυλί μονάχο!

Ἄσημ. Τοῦγραψε πάλι χτές, μάννα, ἔ;

Σμαρ. Τοῦγραψε. «Τὰ λεφτά μου, λέει, κουμπάρε Γιώργη. "Όπως νὰ κάνῃς. "Έχω ἀνάγκη. Θὰ βάλω κρασιά. Οἱ φιλίες μας, φιλίες... Μὴν ἀναγκαστῶ καὶ σοῦ κάνω κατάσχεση...».

Ἄσημ. ("Ανακάθεται τρομαγμένη. Στηριζέται εἰς τοὺς ἀγκῶνας της). Τί λές, μάννα!

Σμαρ. Νὰ σὲ χαρῶ, παιδάκι μου. Τὸ διάβασε ὁ παπᾶς τὸ γράμμα. «Τί νὰ κάνω, παππούλη; — Τραῦα γιὰ τὴ χώρα, κύρ Γιώργη, παρακάλεσέ τον, πάρε μιὰ ἀναβολή. Μὴ σοῦ κάνῃ κακό...» (Μὲ θυμόν). "Ο θεομπαίχτης! Κουμπάρο ποῦ πῆγε καὶ βρήκε, ἀλήθεια κι' ἀπ' ἀλήθεια...

Ἄσημ. Νᾶβλεπες, μάννα, τίς προάλλες, ποῦ ἦρθε νὰ μᾶς γυρέψῃ τὸν τόκο. Πῶς ἐκοίταζε τὸ περβόλι, πῶς ἐσυργιάνιζε στὸν ἐλαιῶνα! Σὰ νοικοκύρης. Καὶ τὸ μάτι του, νάάά! τεντωμένο ἀπάνω τους, βουφιάς!

Σμαρ. "Αμ τί, κορίτσι μου; "Έχουν αὐτοὶ Θεὸ μέσα τους; Λογαριάζουν τίποτα; Νὰ γδύσουν κόσμο, νὰ φᾶνε! ("Ολιγόστιγμος σιωπῆ). "Απάνω στὰ ἄλλα μᾶς ἦρθε κι' ἡ ἀρρώστεια σου. Τὸ καταραμένο τὸ ποτάμι! Στοιχειό! Σοῦ φώναζα ἡ κακομοίρα: «Μὴν μπαίνῃς μέσα, Ἄσημίνα, μὴν ξυπολιέσαι, μὴν τρέχῃς ἔξω μὲ τίς βροχές». Τίποτα ἐσύ. (Στρέφει τὴν ἀνέμην γρήγορα, θυμωμένα. "Επειτα σιγά, σιὰ δόντια της): Ξεροκέφαλα παιδιά, ἀρβανίτες!...

Ἄσημ. Μὴ θυμώνῃς, μάννα. Τί σοῦ φταίω ἔγώ, ἀν δ... ἄλλος..

Σμαρ. (Σταματᾷ τὸ καλάμισμα. Μὲ θυμόν ὅστις δεικνύει ὅτι ἀντελήφθη τὸν ὑπαινιγμόν της). Ποιὸς ἄλλος; Δὲν εἶναι κανέναν ἄλλος! Δὲν ξέρω κανέναν ἄλλο!.. Στὴν κατάρα!..

Ἄσημ. Βαρυγκομίζεις, μάννα, κακομελετᾷς. (Γυρίζει τὸ

κεφάλι πρὸς τὴν θύραν τοῦ κήπου). Στ' ἄγρια βρονά! . . . Παιδί σου εἶναι κι' αὐτός.

Σμαρ. (Πειτιέται ὀρθή. Τὰ χέρια της τρέμουν). Ὅχι, δὲν εἶναι παιδί μου! Τὸ ξέγραψα! Τὸ ξερρίζωσα ἀπ' τὴν καρδιά μου! Λίγο καὶ νὰ καταραστῶ τὸ γάλα πού τοῦδωσα! . . . Μᾶς ἐπότισε φαρμάκι ἔλους· κι' ἐσένα καὶ τὸν πατέρα σου. Τριάντα χρόνια δουλεύαμε γιὰ δαῦτον, στὰ χιόνια καὶ στὰ λιοπούρια. Κοψομεσιάζτηκε ἀπάνου στ' ἀλέτρι ὁ πατέρας σου. . . Καὶ ξενοδουλεύτρα γίνηκα ἐγώ. Νὰ ντύσουμε τὸν Τάση, νὰ θρέψουμε τὸν Τάση, νὰ στείλουμε στὴ χώρα τὸν Τάση. . . Νὰ μὴ γίνῃ χωριάτης καὶ ξωμάχος. Ὅλα γιὰ τὸ παιδί. Φτωχοὶ ἀνθρώποι ἐμεῖς καὶ τότε βγάλαμε δικηγόρο. Τρία χρόνια στὴν Ἀθήνα μᾶς ἐβούλιαξε. Πουλήσαμε τὸ χωραφάκι τῆς Ἀκοθας, ἀποθηκέψαμε τὸν ἐλαιῶνα, σκλαβώσαμε τ' ἀμπέλι, γονατίσαμε. . . (Σιωπή).

Ἄσημ. Κουράγιο, μάννα. . .

Σμαρ. Ναί, κουράγιο. Ἔτσι τοῦλεγα καὶ τοῦ δόλιου τοῦ πατέρα σου: «Κουράγιο, Γιώργη, νὰ γίνῃ τὸ παιδί μας, νὰ μᾶς διαφεντέψῃ, νὰ σηκώσῃ τὴ γενιά. . .» (Κινεῖ τὸ κεφάλι). Κουράγιο, ὅσο νὰ μποῦμε στὴ μαύρη γῆς. . . (Σπογγίζει τὰ μάτια της).

Ἄσημ. Μάννα μου, τί νὰ σοῦ πῶ κι' ἐγώ; Μεγάλος ὁ πόνος σου. Σκύθω καὶ τὸν προσκυνῶ. . . Μὰ μὴν καταριέσαι τὸν Τάση. Μπορεῖ νὰ φταίῃ κι' ἡ γυναῖκα του. Ποιὸς ξέρει. . .

Σμαρ. Ἡ γυναῖκα του; Καὶ ποῦ τὴν εἶδες ἐσὺ τὴ γυναῖκα του; Ποῦ τὴν ἐγνωρίσαμε τὴ γυναῖκα του; Ἐμεῖς ἔχουμε πέντε χρόνια νὰ τὸν δοῦμε. Τοῦ γράφουμε, τοῦ μηνουῦμε, ἀπάντηση καμμιά. Τράνεψε πιὰ, βλέπεις, ὁ ἀνθρωπος, καὶ δὲ μᾶς καταδέχεται ἐμᾶς τοὺς παλιοχωριάτες. Παντρεύτηκε καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ τοὺς ξένους.

Ἄσημ. Ἀπὸ τὸ Δήμαρχο.

Σμαρ. Ναί. (Ἀναστενάξει). Ἔ, ὁ καφερός ὁ γέρος, ντροπὴ πού τὴν πῆρε! «Τὰ συχαρίκια μου, Γιώργη», τοῦ λέει. — «Γιὰ τί καλό, Δήμαρχε; — Γιὰ τὸ γάμο τοῦ Τάση, ἀδερφέ! Ὅμορφη κοπέλλα, τὴν εἶδα στὸν Περαία, στὸ λιμάνι. Φεύγαγε γιὰ τὴν Εὐρώπη. Καὶ πλούσια, μεγάλο σόι, ἑκατὸ χιλιάδες, μμμ! . . .» Ἔρχεται ζεματισμένος στὸ σπίτι. «Τί ἔχεις, Γιώργη;» τοῦ λέω.

«Τίποτα, γυναίκα. Στρώσε μου νά πέσω». Κι' έπεσε νηστικός. Καί τή νύχτα, τά μεσάνυχτα...

΄Ασημ. Τί, μητέρα;

Σμαρ. Έκλαιγε ό πατέρας σου, ΄Ασημίνα! (Σιωπή. ΄Η ΄Ασημίνα κάνει τόν σταυρόν της. ΄Απ' έξω φθάνει τά κουδούνισμα τών ποιμνίων πού περνοῦν καί αἱ φωναί τών βοσκῶν πού μαζεύουν τά πρόβατα).

΄Ασημ. Ό Θεός νάν τότε συχωρέση, μάνα μου....

Σμαρ. Ό Θεός. ΄Εγώ, ποτέ! (΄Ακούονται κτύποι εἰς τήν έξώθυραν. ΄Η Σμαραγδή σηκώνεται ἀνήσυχος, πηγαίνει πρὸς τήν θύραν). Ποιός εἶναι;

΄Η φωνή τοῦ Βασιλάκη. ΄Εγώ, θειά Σμαραγδή. ΄Ανοιξε.

΄Ασημ. (Σηκώνεται). Ό Βασιλάκης, καλέ, τῆς θειά-Μαργαρώς. ΄Ανοιξε!

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΣΜΑΡΑΓΔΗ—ΑΣΗΜΙΝΑ—ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ.

(Εἰσέρχεται ό Βασιλάκης. Εἶναι ἕνα χωριατόπουλο 10 — 12 ἐτῶν, ζωηρόν, μέ ἐξυπνότατα μάτια, ξυπόλυτο, μέ μιὰ φούντα καλαμιοῦ στοῦ χέρι. ΄Ασθμαίνει. ΄Ολιγόστιγμος σιωπή).

Βασιλάκης. Θειά-Σμαραγδή... ἕνας κύριος!... ἕνας κύριος σὰς ζητάει!... ΄Ηρθε τώρα δά μέ τὸ σιδερόδρομο...

΄Ασημ. (μέ ἐκπληξιν). ΄Ενας κύριος; ! ΄Εμᾶς; !

Βασ. Ναί. Ψηλός, λυγρός, καλοντυμένος, μέ χρυσή καδένα... ΄Εκάθισε στόν καφερέ, στόν πλάτανο. ΄Ηπια καφέ καί δέ μιλοῦσε κανενός. ΄Εμεῖς τὰ παιδιά μάζευτήκαμε γύρω καί τότε κοιτάγαμε. Στερνά μᾶς ρώτησε: «Ποιός ξέρει τὸ σπίτι τοῦ Γιώργη τοῦ Πικραμένου; Νά πάη νά ἰδῆ, εἶναι κανεὶς αὐτοῦ ἢ μὴ λείπουν στά χωράφια;—΄Εγώ!» τοῦ φώναξα, «ἐγὼ πάω. Εἶναι θέϊτσα μου ἢ κυρά Σμαραγδή, πού ἔχει τὸ Μοῦργο, καί τήν κατσικούλα τήν Κοκκίνω καί τήν ἄλλη τήν κατσικούλα τήν... (χαμογελᾷ πειραχτικά, δεικνύει) τήν ΄Ασημίνα»...

΄Ασημ. (χαμογελᾷ). Νά χαθῆς, παλιόπαιδο!

Βασ. «... καί τὸ περβόλι μέ τῆ μεγάλη συκιά στή μέση, καί τὸ ντουλάπι πού εἶναι γεμάτο καρύδια καί σταφίδες...»

΄Ασημ. ΄Ελ' ἀπὸ ἄδῶ, ξυπολιάρη. Πᾶμε στοῦ ντουλάπι.

(Τὸν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν θύραν)

Σμαραγδή. (Μόνη. Στοχαστικά). Ἔνας κύριος. . . . Ψηλός, λυγρός, καλοντυμένος, μὲ χρυσῆ καδένα... Ποιός νᾶναι;... (Ἄκουμβᾶ στὸ τραπέζι καὶ συλλογίζεται). Ποιός νᾶναι; (Φέρνει τὴν παλάμη στὸ μέτωπο, ὡς νὰ ζητῆ ν' ἀποδιώξῃ ἐνοχλητικὴν σκέψιν). Μήπως;... (Τὴν πιάνει νευρική ἀνησυχία. Προχωρεῖ δύο βήματα). Μήπως;... (Σηκώνει τὸ κεφάλι ζωηρά). Ὅχι! Ὅχι! Δὲν εἶν' αὐτός! Δὲν μπορεῖ νᾶναι αὐτός! (Ἐσυχώτερα, μὲ πικρὸν μειδίαμα). Πῶς μπόρεσε νὰ πάῃ ὡς ἐκεῖ τὸ μυαλό μου... (Κάθεται στὸ μεντέρι. Σκύβει, κρατεῖ τὸ κεφάλι.—Σιωπή.—Μετ' ὀλίγον ὀρθώνεται ἀποτόμως. Ἐνα τρεμουλιασμά ταράζει τὸ γερωνικό της κορμί. Δυνατά): Ἀσημίνα! Ἀσημίνα!

Ἀσημ. (Εἰσέρχεται γρήγορα, ξαφνιασμένη). Τί εἶναι; Τί ἔχεις, μάννα; Σὲ καλὸ σου!... (Τῆς πιάνει τὰ χέρια). Πάνιασες! Κρυώσανε τὰ δάχτυλά σου!

Σμαρ. Ποιός εἶν' αὐτός; Ἄυτός ποῦ ἦρθε, ποῦ ζητάει νὰ μπῆ σπῆτι μας;!

Ἀσημ. (μὲ ἀπορίαν): Ποῦ νὰ ξέρω, μάννα; Δὲ μοῦ εἶπε ὁ Βασιλάκης. Τοῦδῶσα λίγα καρύδια κι' ἔφυγε. Πάει νὰν τὸν φέρῃ.

Σμαρ. (συνεχίζουσα τὴν σκέψιν της). Ἄν ἦταν ἐκεῖνος;!...

Ἀσημ. (ὡς ἠχώ). Ἐκεῖνος;!... (Μὲ ξέσπασμα χαρᾶς, δορυκαὶ ἐναγκαλίζεται τὴν μητέρα της). Ἄχ, μαγνούλα μου! ἡ καρδιά σου θὰ μίλησε, ἡ καρδιά σου! Ἐκεῖνος θὰ εἶναι, ἐκεῖνος!

Σμαρ. (Σφίγγει μὲ τὰς παλάμας τὸ στήθος. Μὲ πιγμένη φωνήν): Ἐκεῖνος!... (Ἀκούονται τρεῖς ξηροὶ κτύποι μπαστονιουῦ εἰς τὴν θύραν τοῦ δρόμου. Ἀνατριχιάζουν αἱ δύο γυναῖκες. Ἡ Ἀσημίνα ἀνοίγει. Εἰσέρχεται ὁ Τάσης).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΣΜΑΡΑΓΔΗ—ΑΣΗΜΙΝΑ—ΤΑΣΗΣ.

Τάσης. (Εἶναι ἄνδρας 35 ἐτῶν, μ' ἐνδυμασίαν ἥτις δεικνύει τὸν ἄνθρωπον τοῦ καλοῦ κόσμου. Κομπός, μελαχροινός, μὲ ἀνήσυχια μάτια, μὲ ἄδρὸν μουστάκι, μὲ κινήσεις ταχείας καὶ νευρικός. Στέκεται ἐπὶ στιγμὰς τινας εἰς τὴν εἴσοδον). Καλημέρα σας... (Στὴν Ἀσημίνα, ἥτις στέκεται κοντά του): Καλημέρ' Ἀσημίνα...

Ἄσημ. (Χύνεται, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, τὸν σφίγγει στὴν ἀγκαλιά της, τοῦ δένει τὰς κινήσεις). Ἄδερφάκι μου! Ἄδερφάκι μου! Ἄδερφάκι μου!

Τάσης (Κατορθώνει ν' ἀπαλλαγῇ. Προχωρεῖ πρὸς τὴν Σμαραγδὴν, ἣ ὁποία, ἀκουμπισμένη στὸ τραπέζι, τὸν κοιτάζει ἄφωτος, σασιτισμένη, σὰν ὑπνοβάτης. Ἀπλώνει τὸ χέρι του). Μητέρα!..

Σμαρ. (Κρατεῖ ἀκόμη τὴν ἰδίαν στάσιν καὶ μόνον τὰ μάτια της πλανῶνται εἰσέτι ἐρωτηματικὰ ἀπὸ τὸν Τάσῃ πρὸς τὴν Ἄσημίαν).

Ἄσημ. Μάννα, ὁ Τάσης! Ὁ Τάσης μας... ἤρθε ὁ Τάσης!

Σμαρ. (ὡς ἠχώ). Naί... ἤρθε... (Ἐξαφνα, ὡς νὰ ἐξύπνησε, τινάζεται ἀποτόμως, κάνει ἕνα βῆμα ἔμπρός, δοῦν καὶ τὸν ἀγκαλιάζει). ὦ παιδί μου, παιδί μου! (Τὸν ἀναγκάζει νὰ σκύψῃ, τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπον, τὰ μάτια, τὰ μαλλιά, τὰ δοῦχα. Κλαίει). Ἄγαπημένο μου!

Τάσης (ξηρό): Μητέρα...

Σμαρ. Ἐλα ἴδω, κάθῃσε ἴδω... ἐδῶ, κοντά μου. (Τὸν σύρει πρὸς τὸ μεντέρι, τὸν βάζει νὰ καθίσῃ στὸ πλάγι της, τοῦ κρατεῖ τὰ χέρια. Ἡ Ἄσημίνα παίρνει ἕνα ξύλινο σαμνάκι, κάθεται στὰ πόδια του, τοῦ κρατεῖ τὰ γόνατα. Αἱ δύο γυναῖκες τὸν κοιτάζουν μὲ λατρείαν).

Σμαρ. (μὲ λαχτάραν, γρήγορα). Παιδί μου! Πόσα χρόνια, πόσα χρόνια, πόσα χρόνια! Πῶς μεγάλωσες, πῶς ἄλλαξες, πῶς ἐμόρφηγες! Τί παλικάρι!... Μᾶς ἤρθες λοιπόν; Μᾶς ἤρθες ἀπὸ τὴν ξενιτειά; Εἶσαι μαζί μας, εἶσαι κοντά μας, δικός μας, παιδάκι μας, γυιόκας μας, καρδιά μας;... (Κάνει νὰ τοῦ φιλήσῃ τὰ χέρια).

Τάσης (στενοχωρημένος). Μητέρα... (Τραυᾶ τὰ χέρια. Ὀλιγόστιγμος σιωπῆ).

Ἄσημ. (μὲ δισταγμόν): Λέγαμε πῶς μᾶς ξέγραψες πιά, Τάση, πῶς μᾶς ἀρνήθηγες. Τόσα χρόνια...

Τάσης. Ἄσημίνα... ξέρεις... δουλιές, σκοτοῦρες... Ἐπειτα...

Ἄσημ. ... παντρεύτηγες.

Τάσης. Naί... δηλαδή... ἔγινε ἔτσι γρήγορα, ξαφνικὰ σχεδόν... δὲν πρόφτασα νὰ σᾶς εἰδοποιήσω. Θὰ σᾶς πῶ ὕστερα, θὰ σᾶς πῶ... (κτυπᾷ ἑλαφρὰ τὸ μέτωπόν του). Ἀλήθεια, κοίταξε! Τί κάνει ὁ πατέρας, καλέ; Ποῦν' ὁ πατέρας;

Σμαρ. (κινεί τὸ κεφάλι της) Τί νὰ κάνῃ ὁ καφερός κι' αὐτός! Γεράματα, ἀρρώστειες, βάσανα... Εἴχαμε πολλὰ βάσανα, παιδί μου...

Τάσης. Ποῦ εἶναι τώρα; Στὸ χωράφι;

Σμαρ. Ὅχι. Κατέβηκε στὴ χώρα. Πάει στὸν κουμπάρο τὸν Πετρίτη. (Αἱ δύο γυναῖκες κοιτάζονται).

Ἄσημ. Τοῦ χρωστᾶμε, ξέρεις, καὶ...

Σμαρ. . . μᾶς φοβέρισε . . .

Ἄσημ. . . θὰν τὰ βγάλῃ στὸ σφυρί, λέει.

Σμαρ. Στενοχώριες, παιδί μου, στενοχώριες...

Τάσης. (Στρηφογυρίζει εἰς τὴν θέσιν τοῦ στενοχωρημένος, στρηφογυρίζει τὰ δάκτυλα. Γίνεται μιᾶς στιγμῆς σιωπῆ. Ἔπειτα, θέλων νὰ στρέψῃ πρὸς ἄλλον δρόμον τὴν ομιλίαν): Γιὰ κοίταξε τὴν Ἄσημίνα! Πῶς μεγάλωσε! Κοτζᾶμ κοπέλλα! Τῆς παντρεῖας. (Ἡ Ἄσημίνα κατεβάζει τὸ κεφάλι ντροπαλά).

Σμαρ. Ἄσημίνα! τί κάθεσαι; Δὲ φέρνεις νὰ καλωσορίσουμε τὸ παιδί; Φέρε γλυκό, κόψ' ἓνα κυδώνι...

Τάσης. (Ποῦ ὄλα αὐτὰ τὸν στενοχωροῦν): Ὅχι, ὄχι, ἄφησε, μητέρα... Ἄσημίνα, ἓνα ποτήρι νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι, τίποτ' ἄλλο.

Σμαρ. Καὶ γλυκό, καὶ γλυκό! (Ἡ Ἄσημίνα φεύγει).

Τάσης. (Σηκώνεται, κάμνει ἓνα γῦρον εἰς τὸ δωμάτιον, κοιτάζει τὰ διάφορα παλαιὰ πράγματα, μὲ ὕφος ἐλαφρῶς εἰρωνικόν, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ δείξῃ ἐγκάρδιον). Βρέέε, νὰ τὸ σεντούκι μου! Νὰ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Κουταλιανός! . . Νὰ καὶ τὰ λαφάρια μου τὰ γύψινα! Νὰ καὶ τὸ ρολόι τοῦ παπποῦ!... (Τὸ κοιτάζει μὲ προσοχήν). Μπα! δὲ δουλεύει;

Σμαρ. Τώρα πιά; Δυὸ χρόνια. Σταμάτησε κι' αὐτό...

Τάσης. (Κοιτάζει τὰ βάζα). Ἀγκάθια;

Σμαρ. Τάβαλε ὁ πατέρας σου, παιδί μου, εἶν' ἀπὸ τὸ χωράφι μας.

Τάσης. (Συλλογίζεται) Ἄ!...

Σμαρ. (Χαμογεῶν). Γεράματα, παιδί μου, παραξενιές... (Ἡ Ἄσημίνα φέρνει τὸν δίσκον).

Ἄσημ. Τάση, λίγο βύσσινο. Ἐγὼ τῆκαμα, μονάχη μου, ἄ!

Τάσης. (Παίρνει ὀλίγον εἰς τὴν ἄκρην τοῦ κουταλιοῦ).

Ἄσημ. Καλέ, πάρε κι' ἄλλο!

Σμαρ. Πάρε, Τάση μου, πάρε.

Ἄσσημ. Ξένος εἶσαι, καλέ; (Ὁ Τάσης παίρνει. Ἡ Ἄσσημίνα φεύγει μὲ τὸν δίσκον).

Τάσης. (Ἐνῶ σπογγίζεται μὲ τὸ μανδήλι, ἀκολουθεῖ μὲ τὸ μάτι τὴν Ἄσσημίνα). Πῶς φήλωσε!

Σμαρ. (Μελαγχολικά). Τὸ καημένο κι' αὐτό... (κινεῖ τὸ κεφάλι, ὄριπτε μιὰ κρυφὴ ματιὰ πρὸς τὴν ἀριστερὰν θύραν' ἔπειτα σκύβει πρὸς τὸν Τάσην ἐμπιστευτικά, χαμηλώνουσα τὴν φωνήν. Τὸν πιάνει ἀπὸ τὸν βραχίονα): Τῶλαδες τὸ γράμμα ποῦ σοῦστειλα, παιδί μου;

Τάσης. (μὲ δισταγμόν): Ναί...

Σμαρ. Ἐ, λοιπόν, ἔτσι εἶναι ὅπως στᾶγραφα!

Τάσης. Ἡ Ἄσσημίνα;...

Σμαρ.... ἄρρωστη, παιδάκι μου, χτυπημένη. Ἐξή μῆνες τώρα... Κρύωσε στὸ ποτάμι... Βήχει... Νᾶξερές τὸν καημό μας... Ὅλο γκούχου-γκούχου τὸ πάει...

Τάσης. (Ζαρώνει τὰ φρύδια): Ἀλήθεια;

Σμαρ. Νὰ σὲ χαρῶ, ματάκια μου. Τὴν ἔλειωσαν οἱ πυρετοί. Τὴ νύχτα καίει τὸ κορμάκι της, καὶ τὸ πρωὶ σηκώνεται μούσκεμα στὸν ἰδρωτὰ. Νᾶξερές τὸν καημό μας... Κοντὰ στὰ ἄλλα μᾶς ἔτυχε κι' αὐτό. Κι' ἔχει μιὰν ἀδυναμία ὁ πατέρας σου στὴν Ἄσσημίνα! τρέμει! Τὶς προάλλες τὴν πῆγε στὴ χώρα, νὰν τὴ δοῦν οἱ γιατροί. Σὲ δυὸ γιατροὺς τὴν πῆγε καὶ οἱ δυὸ τὸν ἐφοβίσανε. Εἶναι ἄσκημα τὸ κορίτσι, Τάση μου!

Τάσης. Καλέ, δὲ βαριέστε. Τοὺς γιατροὺς ἀκοῦτέ τώρα, πφ! Τσαρλατάνοι...

Σμαρ. Θέλει διατήρηση τὸ κορίτσι, τοῦπανε, θέλει κοίταγμα. Νὰν τὸ πάτε στὴν Ἀθήνα, νὰ μπῆ στὸ ὄσοκομεῖο, τώρα γρήγορα, ὅσο εἶναι καιρός...

Τάσης. (Σκυθρωπάζει). Μμ...

Σμαρ. Μά, ποῦ λεφτὰ γιὰ τέτοια, παιδάκι μου; Ἐσκασε ὁ δόλιος ὁ γέρος. Ἐγὼ κρυφὰ κι' ἀντίκρυφα ἔβαλα τὸν παπᾶ καὶ στᾶγραφε. (Τοῦ πιάνει ἱκετευτικά τὰ χέρια. Σιωπῆ). Ἐτσι νὰ γίνῃ, Τάση μου. Νὰ τὴ διαφεντέψουμε τὴν Ἄσσημίνα μας. Νὰ τὴν πάρῃς στὴν Ἀθήνα, νὰ κάτση σπῆτι σου λίγον καιρό, ν' ἀλλάξῃ τὸν ἀέρα. Νὰ ἰδοῦμε τί θὰ ποῦνε κι' οἱ γιατροί, ἔ;

Τάσης. (Ἀνατινάσσεται ἀποτόμως) Μὰ τί λές, μητέρα;; Μποροῦν νὰ γίνουν αὐτὰ;... Ἐγὼ ἔχω τὴ γυναϊκά μου, τὴν κουνιάδα

μου σπίτι, τὰ πεθερικά μου. Εἶν' ἄλλοι ἄνθρωποι αὐτοί. (Βηματίζει νευρικά.—Κατ' ἰδίαν): Νὰ τὴν πάρω στὴν Ἀθήνα! νόστιμο θάτανε. Μιὰ ἀδελφὴ ἀπὸ τὸ χωριό, μὲ τσεμπέρι καὶ μὲ τσίτινη φουστα. Ὁραία φιγούρα θάκανε στὴ Μαρή! Θάδλεπες νεύρα! (Συλλογίζεται). Πρέπει νὰ τὸ ἐμποδίσω μὲ κάθε τρόπο.

Σμαρ. Πῶς νὰ κάνουμε, Τάση μου;

Τάσης. Πῶς νὰ κάνετε, πῶς νὰ κάνετε! Ξέρω γὼ πῶς νὰ κάνετε;! ... (Ἡσυχώτερα). Νὰ τὴν κρατήσετε ὄω. Ἐδῶ εἶναι ὁ καθαρός ἀέρας, τὰ δέντρα, τὰ βουνά. Στὴν Ἀθήνα, πφ! Ἄλλοι λέγε νὰ στείλουν τοὺς ἀρρώστους τῶν στὴν ἐξοχή, κι' ἐσεῖς... Τέλος πάντων ἐγὼ τὰμαθα ἔλ' αὐτὰ καὶ ἤρθα νὰ σὰς βοηθήσω, ὅσο μπορῶ. Νά! (Βγάζει κάπως θυμωμένα τὸ πορτοφόλι του) δὲν κρατῶ πολλὰ χρήματ' ἀπάνω μου, πάρε αὐτό. (Τῆς δίνει ἕνα χαρτονόμισμα).

Σμαρ. (Μὲ χαράν). Κατοστάρικο! Ἐκατὸ δραχμῆς! (κάνει νὰ τοῦ φιλήσῃ τὰ χέρια, ἐκεῖνος τὴν ἐμποδίζει). Τάση μου! Τάση μου! Καλό μου παιδί! (Μὲ καμάρι). Μωρὲ καλὰ τῶλεγα ἐγώ! Ὁ Τάσης μου εἶναι μάλαμα! (Πηγαίνει πρὸς τὴν ἀριστερὰν θύραν). Ἀσημίνα! Ἀσημίνα! Τρέξε νὰ ἰδῆς! (Εἰσέρχεται ἡ Ἀσημίνα, Τῆς δεικνύει τὸ χαρτονόμισμα). Κοίτα ὄω! Εἶναι γιὰ σένα. Νὰ σοῦ πάρουμε δυναμωτικά, νὰ σὲ κοιτάξουμε.

Ἀσημ. (Μὲ ἔκπληξιν). Κατοστάρικο! Ἀδερφοῦλη μου! (Ὁρμᾷ νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ).

Τάσης (Ἐμποδίζων αὐτήν): Καλά, καλά. Δὲν εἶν' ἀνάγκη...

Ἀσημ. Κατοστάρικο! Θὰν τὸ δεῖξω σ' ὄλο τὸ χωριό. Νὰ σκάσουν οἱ ὄχτροί μας.

Σμαρ. Ναί, ναί, Νὰν τὸ δῆ κι' ἐκεῖν' ἡ Στάθαινα, ἡ ποντικωμαμμή, νὰ πλαντάξῃ.

Ἀσημ. Ἡ φαρμακομύτα!

Σμαρ. Τσεγκέλια τὰ λόγια της, ἡ φαφούτα, ἡ παλιόγρια. (Μιμεῖται τὴν φωνὴν τῆς Στάθαινας). «Τί χαμπάρια ἀπὸ τὸν Τάση, κυρὰ-Γιώργαινα; Μμ, μὰς ξέχασε πιὰ ὁ Τάσης. Κάνε παιδιά, νὰ δῆς καλό. Μμ...»

Ἀσημ. Ἀλήθεια, θὰ φᾶς μαζί μας, Τάση, ἔ;

Σμαρ. Καλέ, θέλει καὶ ρώτημα; Θὰ σφάξουμε δυὸ κοκόρια.

Τάσης. Ναί, ναί. Εἶχα σκοπὸ νὰ πάω στ' Ἀνάπλι. Ἐχω μιὰ ὑπόθεση στὸ Ἐφετεῖο. Μὰ δὲν πειράζει, φεύγω μετὰ τὸ φαί.

Κι' ὅσο γὰ ἐτοιμάσετε σεις, θὰ πάω γὰ ἰδῶ τὸ περιδῶλι. (Παίρνει τὸ καπέλλο του καὶ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ βάνθους.

Ἄσημ. (Χοροπηδῶσα). Τί χαρά, μαννούλα μου, τί χαρά! Ἦρθ' ὁ Τάσης μας, ἦρθε τὸ παιδί μας!

Σμαρ. Ὁ Θεὸς μᾶς τῶστειλε, κορίτσι μου, ὁ Θεός! Μᾶς λυπήθηκε πιά.

Ἄσημ. Τῶλαβε τὸ γράμμα ποὺ τοῦ στείλαμε;

Σμαρ. Ἀμμέ; Γιατί ἦρθε λοιπόν;

Ἄσημ. Ἐέρω κι' ἐγώ... ἔλεγα... (μὲ δισταγμὸν) μήπως εἶναι περαστικός... Ἐκεῖν' ἢ δουλειὰ ποῦχει στ' Ἀνάπλι...

Σμαρ. (Μὲ πεποίθησιν). Ὁχι, ἔχι! Γιὰ μᾶς ἦρθε, γιὰ μᾶς!

Ἄσημ. Δὲ στάλεγα γώ, μάννα; Γράφτε τοῦ Τάση, γράφτε τοῦ Τάση. Τίποτα σεις!

Σμαρ. Ὁ πατέρας σου, παιδί μου. Οὔτε νὰν τ' ἀκούσῃ δὲν ἤθελε.

Ἄσημ. (Μὲ θυμόν). Γεροντίστικα πείσματα! Νὰ κόψουμε πιά τὴν κλωστή! Χαρά στο!

Σμαρ. Σὰν νὰ μὴν εἶναι παιδί μας, αἷμα μας!

Ἄσημ. (Χοροπηδῶ, κτυπᾷ τὰ χέρια). Τί χαρά μας! τί χαρά μας! Θὰ βουίξῃ τὸ χωριό, μαννούλα μου!...

(Ἀκούεται ὁ θόρυβος μιᾶς σοῦστας, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μακρὰν, τὸ ποδοβολητὸ καὶ τὸ κουδούνι τοῦ ἀλόγου. Αἱ δύο γυναῖκες ἀκροάζονται).

Ἄσημ. Σοῦστα!... Ὁ πατέρας θάρχεται!...

Σμαρ. Λὲς νὰν' αὐτός;

(Ὁ κρότος παύει. Μικρὰ σιωπὴ. Ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ δρόμου. Εἰσέρχεται ὁ Γιώργης).

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΣΜΑΡΑΓΔΗ—ΑΣΗΜΙΝΑ—ΓΙΩΡΓΗΣ, ἔπειτα ὁ ΤΑΣΗΣ.

Γιώργης. (Ἐψηλός, ὀλίγον σκυφτός, ἔχει ὄψιν ἀνθρώπου προ-
ώρας γηράσαντος. Φορεῖ ἑλαφρὰν λευκὴν κάπαν' ἀπὸ τὸν ὄμῶν
του κρέμεται ἓνα ἀσπροκόκκινο ταγάρι. Ἀκουμβᾷ σ' ἓνα χονδρὸ
ῥαβδί. Σκυθρωπός. Προχωρεῖ εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης. Βγάζει
τὸν σκοῦφόν του, ξεκρεμᾷ τὸ ταγάρι καὶ τὰ ῥίπτει ἐπάνω στὸ μεν-
τέρι. Αἱ δύο γυναῖκες τὸν κοιτάζουν σιωπῶσαι, φοβισμένα ἀπὸ

τὴν σκυθρωπότητά του... Κάθεται συλλογισμένος, σιωπηλός.
 *Ἐξαφνα κυτᾶ τὴν παλάμην του ἐπὶ τοῦ γόνατος).

Σμαραγδή. (Μὲ δειλίαν). Τί ἀπόκαμες, Γιώργη;

Γιώργης. (Κινεῖ τὸ κεφάλι). Χαμένος κόπος...

Σμαρ. Τὸ σκολί!

Γιώργης. Τὰ λεφτά του. Καὶ ποῦ νὰν τᾶθρω; Πούλησα κείνο τὸ καλαμπόκι, πῆρα κάτι λίγα. (Βγάζει ἀπὸ τὸν κόλπον του ἓνα σακκουλάκι, τὸ δεικνύει). *Ἐβγαλα νὰν τοῦ δώσω ἓκατὸ δραχμές. Πάρ' τα, κουμπάρε, τοῦ λέω, γιὰ τὸν τόκο, καὶ βλέπουμε.

*Ἀσημίνα. *Ἐ;...

Γιώργης. Γέλασε. «Τί νὰν τὰ κάνω αὐτά;» λέει. «Θέλω τὰ λεφτά μου, ἔλα. Ἐφτά χιλιάδες. Γιατί ἀλλοιῶς θὰ σοῦ στείλω τὸν κλητῆρα». Καὶ μοῦ γύρισε τίς πλάτες.

(Αἱ δύο γυναῖκες κρυφομιλοῦν καὶ κοιτάζουν πρὸς τὸν κῆπον).

*Ἀσημ. (Μὲ δειλίαν): Πατέρα... ξέρεις...

Γιώργης. Τί εἶναι;

*Ἀσημ. *Ἦρθε ὁ... (Κομπιάζει).

Γιώργης. Μίλα λοιπόν!

*Ἀσημ. (Μὲ φόβον)... ὁ σιδερόδρομος...

Γιώργης. *Ἐ, καί;

Σμαρ. (Μὲ ἀπόφασιν): *Ἦρθε ὁ Τάσης!

Γιώργης: (*Ὁρθώνεται θυμωμένος). *Ἐ, τί;!

Σμαρ. (*Ἰκετευτικά). Τὸ παιδί μας, Γιώργη, ἦρθε τὸ παιδί μας.

Γιώργης. (Κάθεται πάλιν. Ἐηρμό). Καλά.

Σμαρ. (Μὲ κάποιο πείσμα). Τί καλὰ καὶ ξεκαλὰ. Δὲ στᾶλεγα γώ; «Νὰν τοῦ γράψωμε τοῦ Τάση, νὰν τοῦ τὰ στορήσουμε ἔλα, νὰν τοῦ στείλωμε τὴν *Ἀσημίνα». Οὔτε νὰν [τ' ἀκούσης δὲν ἤθελες. «Μὴν τοῦ γράψετε πιά! Σᾶς τῶκοφα τὸ κεφάλι!» Σκιας!... *Ἀμ δὲ σ' ἄκουσα γώ. *Ἐβαλα τὸν παπα-Ντῆνο καὶ τοῦ τὰ στόρησ' ἔλα μὲ τὸ νῆ καὶ μὲ τὸ σῆμα... Νὰν τότε δῆς... ἄντρας!

*Ἀσημ. Σωστός ἀφέντης, πατέρα! Δικέορος! Μὲ τὸ σκληρό του, μὲ γάντια, μὲ χρυσῆ καδένα!

Σμαρ. *Ἀμμή τί; Σωστός δικέορος!

Γιώργης. (Μέσα στὰ δόντια του): *Ἐ, μωρὲ γυναῖκες!

*Ἀσημ. *Ἐγὼ θὰ πάω νὰ ἐτοιμάσω. Θὰ φτιάσω ἓνα πιλάφι

για Σουλτάνους! (Φεύγει χοροπηδῶσα): Ἦρθε τ' ἀδερφάκι μου!
Ἦρθε τ' ἀδερφάκι μου! .

Γιώργης. (Πιάνει τὸ κεφάλι του μὲ τὰς παλάμας, Συλλογίζεται ἐπ' ὀλίγον. Ἐπειτα, σηκώνει τὸ κεφάλι): Καί... τί σοῦ εἶπε;

Σμαρ. Για τί πράγμα;

Γιώργης. Μά... για τὴν Ἀσημίνα πρῶτα.

Σμαρ. Πφ! Δὲν ἔχει τίποτα, λέει. Τί ξέρουν οἱ γιατροί, οἱ..
νὰ δῆς πῶς τοὺς εἶπε... οἱ τσαρλατάνοι.

Γιώργης. (Κινεῖ τὸ κεφάλι. Χαμογελᾷ πικρῶ). Καί ξέρεи αὐτός, ἔ;

Σμαρ. (Ὑπερήφανα): Ἀμμή; ! Ὅλα τὰ ξέρεи ὁ Τάσης μου.
Ἐδῶ νὰ κάτση, λέει, ἐδῶ, στὰ βουνά, στὸν καθαρὸν ἀέρα. Δὲν ἔχει τίποτα. (Χαμηλώνει τὴν φωνήν, μυστηριωδῶς): Καί... νὰ δῆς...(Ψάχνει εἰς τὸν κόλπον της, βγάζει τὸ χαρτονόμισμα, τὸ τινάζει σηκώνουσα αὐτὸ ὑψηλά). Κοίτα δῶ : Κατοστάριχο! «Πάρτο, λέει, νὰ κοιτάξετε τὴν Ἀσημίνα». Γάλα, κρέας, αὐγά, τὰ. γιατρικά της. Ἀμμή τί; (Θριαμβευτικῶς): Δὲ στᾶλεγα ἴγῳ, γέρο;.. Ἐδῶ θὰ τὸ βάλω, στὴν καρδιά μου.

Γιώργης. (Σηκώνεται, κάμνει ὀλίγα βήματα ἄπάνω-κάτω ἐν ταραχῇ. Μετ' ὀλίγον παίρνει τὸν κοῦκο του, κάνει νὰ τὸν φορέσῃ. Ἀλλὰ πάλιν τὸν πετᾷ μὲ θυμὸν στὸ τραπέζι. Μέσα στὰ δόντια.) Φτοῦ!

Σμαρ. Κοίτα καλά, Γιώργη! Μὴν κάνης τίποτα φασαρίες, μὴν τὸν ἀποπάρης. Τώρα πιά πᾶν' ἐκεῖνα. Περασμένα-ξεχασμένα. Τὸ παιδί μας ἦρθε, ν' ἀνοίξουμε τὸ σπίτι μας, νὰ χαροῦμε.

Γιώργης. (Πικρῶ): Ναί, νὰ χαροῦμε.

Σμαρ. Ἐμένα ἡ καρδιά μου ἀναγάλλιασε. Μιὰ πλάκα μούφυγε ἀπὸ ἔδῳ. (Δεικνύει τὸ στήθος της). Λαμπρὴ σήμερα για τὸ φτωχικό μας. Φχαριστῶ σε, Παναγιά μου. (Κάνει τὸν σταυρόν της).

Γιώργης. (Ἠσυχώτερος). Καί... για νὰ σοῦ πῶ: τίποτ' ἄλλο δὲ σοῦπε;

Σμαρ. Τί ἄλλο; Ἀκόμα δὲν ἦρθε τὸ παιδί!

Γιώργης. Χμ!... εἶσαι βέβαιη πῶς ἦρθε για μᾶς, ἐπίτηδες;

Σμαρ. Μά, για ποιόν ἄλλο;

Γιώργης. Καλά, θὰ μάθω. (Μέσα του): Ἄς ρωτήσουμε και τὴν Ἀσημίνα.

Σμαρ. Ἄκουσε ἔδῳ: Ὁ Τάσης εἶναι χάτου στὸ περιβόλι. Σὲ

περίμενε. (Ἐντόνως) : Κοίταξε καλά, Γιώργη ! Σοῦ τὸ ξαναλέω, μὴ μὲ πικράνης σήμερα. Περασμένα ξεχασμένα. Μὴν πῆς τίποτα τοῦ παιδιοῦ. Μὴν τὸν ἀποπάρης. Ἐγὼ θὰ πάω στὸν Ἄι-Βλάση ν' ἀνάψω ἓνα κερι κι' ἔφτασα. (Ὁ Γιώργης ἐξέρχεται ἀριστερόθεν).

Σμαρ. (Ἐρευνῶσα εἰς τὸ συρτάρι τοῦ τραπεζιοῦ). Ποῦ τᾶχω τὰ κεράκια μου, ποῦ τᾶχω ; (Δὲν εὐρίσκει). Φύρανε πιά και τοῦτο τὸ μυαλό και δὲ θυμᾶται. (Μετά τινα σκέψιν). Ἄ, στὸ σεντούκι. (Ἄνοίγει τὸ σεντούκι, παίρνει ἓνα κεράκι. Βάζει μιὰ μανδήλα στὸ κεφάλι). Ἄι-μου Βλάση και θαυματουργέ, ποῦ μοῦφερες τὸν ἥλιο στὸ σπιτάκι μου. (Δένει τὸ μανδήλι). Και τώρα πάμε. (Κάμνει δύο βήματα πρὸς τὴν ἐξώθυραν. Ὅταν ἔφθασε ἐκεῖ σταματᾷ, ὡς νὰ ἐλησμόνησε κάτι. Ξαναγυρίζει, πρὸς τὴν θύραν τοῦ βάθους. Δυνατά) : Τάση, Τάση ! Ὁ πατέρας σου ! Ἔλα μέσα !

Ἡ φωνὴ τοῦ Τάση (ἀπὸ τὸν κῆπον) : Ἐφτασα, μητέρα. (Ἡ Σμαραγδὴ φεύγει).

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΤΑΣΗΣ και μετά τινας στιγμᾶς ὁ ΓΙΩΡΓΗΣ.

Τάσης. (Εἰσέρχεται διὰ τῆς θύρας τοῦ κήπου). Ὁ πατέρας μου ; Ποῦ ν' τος ; (Ἐρευνᾷ μὲ τὸ μάτι. Φαίνεται συλλογισμένος. Ἄκουμβᾷ, στὸ τραπέζι και φέρνει τὸ χέρι στὸ μέτωπον. Κοιτάζει γύρω. Χαμηλοφώνως) : Τὸ πατρικό μου σπίτι... Πόσες ἐνθύμησες : μιὰ δλάκερη ζωή. Και... παράξενο πράμα : Νιώθω κάτι σήμερα. (Σὰν νὰ θέλῃ νὰ διώξῃ τὰς σκέψεις του αὐτᾶς, μὲ ἀνάλογον χειρονομίαν) : Ἔ. . (Δυνατά). Πατέρα !

(Εἰσέρχεται ὁ Γιώργης ἀριστερόθεν, προσβλέπων μὲ σοβαρὸν βλέμμα τὸν υἱὸν του. Κατὰ τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ Τάσης ταράσσεται και μὲ αὐτόματον κίνησιν βγάζει τὸ καπέλλο. Οἱ δύο ἄνδρες κοιτάζονται ἐπ' ὀλίγον σιωπηλοί).

Τάσης (Ἀφήνει τὸ καπέλλο. Μὲ δειλίαν) : Πατέρα μου... Πατέρα... (Κάνει νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ).

Γιώργης. (Ἡσυχως τὸν ἐμποδίζει) : Καλά, καλά. (Ὀλιγόστιγμος σιωπῆ).

Τάσης (Κατεβάζει τὰ μάτια. Διὰ νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν, ἀρχίζει μιάν ὀμιλίαν). Ἡμουνα κάτω... στὸν κῆπο... Πῶς

μεγάλωσαν τὰ δένδρα... Ἡ μυγδαλίτσα μου, οἱ ἐλιές... καὶ ἡ συκιά τοῦ πηγαδιοῦ, στοίχειωσε!

Γιώργης. Ναί, ναί... ὄλα στοίχειωσαν.

Τάσης. Ἄμ' οἱ κυδωνιές! Μερῶσανε βλέπω : κάτι κυδώνια !

Γιώργης. Τὶς κέντρωσα.

Τάσης. Πότε ;

Γιώργης. Πρόπερσι.

Τάσης (Λαμβάνων θάρορος): Μὰ τὰ πορτοκάλια λιγοστά. Πού καὶ πού' φτωχά...

Γιώργης. Τὸ χαλάζι, βλέπεις. Τὶς χτύπησε στ' ἄνθος. (Ἡσύχως). Καὶ... νὰ σοῦ πῶ : πῶς μᾶς θυμῆθηκες ; Πῶς ἦταν αὐτό ;

Τάσης... Μοῦγραψε ἡ μητέρα, καί...

Γιώργης. (κύπτων ὀλίγον πρὸς τὸν Τάσην): Ἦρθες ἐπίτηδες ἔ; Γιὰ μᾶς ;

Τάσης. Βέβαια.

Γιώργης. (Ὁρθώνει τὸ κορμί. Στὸν ἥλιο, πού μπαίνει ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ κήπου, ἡ σκιά του γιγαντώνεται) : Ψεύτη !

Τάσης (Ἀνατινάσσεται) : Πατέρα !

Γιώργης. Ψεύτη, λέω ! Σκληρὲ ἄνθρωπε, χωρὶς καρδιά ! Ἄχάριστο παιδί ! Τοὺς γονιούς σου ἀρνῆθηκες ; τὰ σπλάχνα πού σ' ἔβγαλαν στὸ φῶς ; (Κινεῖ τὸ κεφάλι). Ἔ, κακὰ πού θάχῃς γεράματα.

Τάσης. (Κάνει νὰ διαμαρτυρηθῇ).

Γιώργης. Σῶπα ! Θαμπώθηκες ἀπὸ τὰ πλοῦτια κι' ἔδωσες τὴν ψυχὴ σου στὸ Σατανᾶ. Μάθε ὅμως ἀπὸ ἐμένα τὸ χωριάτη, τοῦτο : Μὰ τὴ γῆς πού τὴ σκάδω καὶ τὴν ποτίζω μὲ τὸν ἰδρῶτα μου, κακὰ θάχῃς γεράματα ! Γιατὶ ἐκεῖνος πού καταφρονᾷ τοὺς γονιούς του, σὲ κάθε ἀτιμία μπορεῖ νὰ γλιστρήσῃ, μέσα στὴ λάσπη νὰ μπῆ. Καὶ σὺ, ποιός ξέρει...

Τάσης. (Ὁργισμένος, σφίγγων τοὺς γρόνθους). Πατέρα, μὲ βρίζεις, καί...

Γιώργης : Ἄ, μὲ φοβερίζεις τώρα ; Σφίγγεις τὶς γροθιές ; (Κινεῖ τὸ κεφάλι). Καλά. (Ἐξερχόμενος ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ κήπου) Καλά.

Τάσης (Ἀκουμβᾶ στὸ τραπέζι, χλωμός, σπογγίζει τὸν ἰδρῶτα μὲ τὸ μανδύλι του. Μὲ πνιγμένην φωνήν) : Εἶναι φοβερό !... (Κάθεται στὸ μεντέρι, κρατεῖ τὸ κεφάλι του μὲ τὸν ἀγκῶνα στηριγμένο στὸ γόνατο. Βυθίζεται εἰς βαθεῖαν συλλογήν).

(Ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ κήπου φανερόνεται ὁ Γιώργης. Εἰς τὸν ὄμιόν του ἔχει ἓνα μεγάλο τσεκούρι. Στέκεται εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ὄριπτε ψυχρὸν βλέμμα στὸν Τάση. Αὐτὸς δὲν τὸν ἔχει ἀντιληφθῆ ἀκόμη· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ γέρος, κατεβάζοντας τὸ τσεκούρι, τὸ ἀφήνει νὰ κτυπήσῃ στὴ γῆ, ὁ υἱὸς ἀνατρομάζει, πετιέται ὀρθὸς καὶ ἀντικρύζει τὸν ἀρματωμένον Ἐλεγχον).

Τάσης. (Παρεξηγῶν τοὺς σκοποὺς τοῦ πατέρα του, κάνει δύο βήματα ὀπίσω). Ἄ !

Γιώργης. (Προχωρεῖ ἀργὰ πρὸς τὴν θύραν τοῦ κήπου).

Τάσης. Φεύγεις, πατέρα ;

Γιώργης. Ναί.

Τάσης. Δὲ θὰ φῶς μαζί μας ;

Γιώργης. Ὅχι. Πάω στὸ λόγγο γιὰ ξύλα. (Τονίζων τὰς λέξεις). Χειμῶνας ἔρχεται· νὰ μὴ σθῆσ' ἡ γωνιά μας... (Κάνει νὰ ξεκινήσῃ πάλιν).

Τάσης (Μὲ ταραχὴν). Πατέρα !

Γιώργης. (Στρέφεται ἀπότομα, ψυχρά). Τί εἶναι ;

Τάσης. Θὰ... θὰ σὲ ξαναἰδῶ ;

Γιώργης. (Σηκώνει τοὺς ὄμους) : Δὲν ξέρω. (Μιᾶς στιγμῆς σιωπῆ. Ἐπειτα ὁ Γιώργης γυρίζει, προχωρεῖ, κάνει δυὸ βήματα μικρά, στέκεται ἔμπρὸς εἰς τὸν υἱόν του, κατεβάζει ἀργὰ τὸ τσεκούρι καὶ ἀκουμβᾷ μὲ τὰ δυὸ του χέρια εἰς αὐτὸ ὡς εἰς ῥαβδί. Ἐπειτα βάζει τὸ χέρι εἰς τὸν κόλπον του καὶ ψάχνει. Βγάζει τὸ σακκουλάκι. Τὸ ἀνοίγει, τὰ δάκτυλά του τρέμουν. Βγάζει ἓνα χαρτονόμισμα). Νά, ἓνα κατοστάρικο. Πάρ' το !

Τάσης. (Πηδᾷ ὀπίσω) : Πατέρα ! Τ' εἶν' αὐτὰ πάλι ; Τί κάνεις ; !

Γιώργης. Τὰ λεφτά σου.

Τάσης. Μὰ δέν. . .

Γιώργης (Μὲ ὕφος προστακτικόν): Πάρ'τα, σοῦ λέω, καὶ (Βάζει τὸ δάκτυλό του στὸ στόμα) τσιμουδιά ! Μὴ μᾶς ἀκούσουν οἱ γυναῖκες. (Τὸν ἀναμετρᾷ μὲ τὸ μάτι). Κοίταξε τὸν ἀφέντη ! Ὅστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια, ἀφοῦ μᾶς τσάκισες τὰ γόνατα καὶ μᾶς βούτηξες στὰ χρέη, θυμήθηκες νὰ κοπιᾷσῃς στὸ φτωχικό μας, ἐσύ, ὁ μεγάλος κύριος, νὰ μᾶς ἐλεήσῃς ! Ἐρθεσ μ' ἓνα πλάνο χαμόγελο καὶ κατάφερες νὰ παίξῃς ὁμορφα καὶ μαστορικά τὸ μέρος σου...

Τάσης. Μά, πατέρα... δὲν εἶν' ἔτσι, δὲν ξέρεις...

Γιώργης. Νὰ ξέρω τί ; Ὅ,τι ξέρω μοῦ φτάνει. Ἐρθεσ ἐδῶ

ἀπ' ἀνάγκη, φοβήθηκες μὴ σοῦ στείλωμε σπίτι σου τὴν Ἀσημίνα, κι' ἦρθες νὰν τὸ ἔμποδίσῃς. Κι' ἔτσι καλόπιασες τὴ μάννα σου καὶ τὴν ἀδερφή σου· δυὸ γυναῖκες ἀπλές, καὶ τίς γέλασες, δυὸ φαρμακωμένες καρδιές. Μὰ σήμερα ἡ ἐλπίδα μπήκε μέσ' στὴν ψυχὴ τους· ἓνα ὄνειρο φώτισε τὴ σκοτεινὴ τους ζωὴ. Θέλω νὰ μείνουν μέσα στ' ὄνειρο αὐτό, ὅσο εἶναι βολετό. Μὰ ἐλεημοσύνη δὲ γυρεύω ἀπὸ κανένα: τὴν περιμένω ἀπ' τὸ Θεό! (Δεικνύει ὑψηλά). Ἀφέντη, πάρ' τὰ λεφτά σου, νά!...

Τάσης. (Κάπως θυμωμένα): Πατέρα, μὲ βρίζεις, σοῦ λέω!

Γιώργης. (Βάζει τὸ δάκτυλο στὸ στόμα· ὄπτιει μιὰ ματιὰ πρὸς τὴν ἀριστερὰν θύραν): Σούτ! Μὴ φωνάζῃς! Καὶ (τὸν κοιτάζει στὰ μάτια) πρόσεξε καλά: μιὰ λέξη νὰ πῆς τῆς μάννας σου ἢ τῆς ἀδερφῆς σου, ἀν κάνῃς πὼς τοὺς μαρτυρᾷς ὅ,τι ἔγιν' ἐδῶ, (ἀγρίως) μὰ τὴν πίστη μου, τὸ βλέπεις αὐτό; (Δείχνει τὸ τσεκούρι): Σοῦ σπάω τὸ κεφάλι στὴ μέση! Πάρε!

Τάσης. (Φοβισμένος, συντητριμμένος, παίρνει μὲ μηχανικὴν κίνησιν τὸ χαρτί καὶ τὸ διπλώνει σιγὰ-σιγὰ μὲ τὰ δάκτυλά του).

Γιώργης. (Προχωρεῖ πρὸς τὴν θύραν τοῦ δρόμου. Στέκεται μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος. Ἐπειτα γυρίζει. Μεταβάλλων τόνον, μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν): Κι' ἔν' ἄλλο ἀκόμα... (Ἀναστενάζει). Πρωτότερα σοῦ εἶπα κάτι πού ἦτανε σὰν κατάρρα. Ὁχι. Τὴν παίρνω πίσω. Ἄς μὴ σὲ παιδέψῃ ἐσένα ὁ Θεός. Καλὰ γεράματα νᾶχῃς. Ἐσένα νὰ μὴ σ' ἀρνηστῇ ποτὲ τὸ παιδί σου, μὴ σὲ καταφρονέσῃ. Καὶ... (ἓνας λυγμός) καὶ τίποτ' ἄλλο. (Φορτώνεται πάλιν τὸ τσεκούρι καὶ φεύγει ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ δρόμου σκυφτός, ἀργὰ-ἀργά).

Τάσης (Κοιτάζει θλιβερὰ κατὰ τὴν θύραν. Ἐπειτα ἀφήνει τὸ χαρτί νὰ πέση, σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ χέρια καὶ ξεσπᾷ εἰς λυγμούς). ὦ, Πατέρα!... Πατέρα!...

(Πίπτει ἢ αὐλαία).

1915.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Ἄθνας Γεώργιος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Γ. Ἀθανασιάδου. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ κατὰ τὸ ἔτος 1894. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ νομικά. Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἐσχάτως δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν, καὶ ἐξελέγη τὸ 1926 βουλευτὴς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας. Ποιητικὰς συλλογὰς ἐδημοσίευσεν τὰς ἐξῆς: **Τὸ πρωινὸ ξενίημα** (1919), **Ἀγάπη στὸν Ἐπαχτο** (1922), **Καιρὸς πολέμου** (1922), βραβευθεῖσαν ἐν διαγωνισμῷ, καὶ **Ἐιρμὸς** (1929). Διηγήματα δὲ **Τὸ πράσινο καπέλλο** (1922) καὶ **Δένα ἔρωτες** (1925).

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη τὸ 1824 ἐν Λευκάδι, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κέρκυρᾳ, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλ' ἢ ποίησις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσεν τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἰόνιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλὴν. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του διήλθεν εἰς τὴν ὠραίαν παρὰ τὴν Λευκάδα νησιδα Μαδουρὴν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐκεῖ ἔγραψε τὰ περισσότερα ποιήματά του, ἅτινα ἀναφέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν βίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 21: **Σιχουρηγήματα** (1847), **Μνημόσυνα** (Κέρκυρα, 1857), ἢ **Κυρὰ Φροσύνη** (Κέρκυρα, 1859), **Ἀθανάσιος Διάκος καὶ Ἀσραπόγιαννος** (1867) κ. ἄ. Ὁ **Βίος καὶ τὰ ἔργα** αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του, εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μακρᾶσλῃ (1908).

Βηλαρᾶς Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1771 εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος ἰατρός τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Βελῆ. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ μόλις κατώρθωσε

Σημειώσεις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

νά σωθῆ ἀπολέσας τὴν περιουσίαν του, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Ζαγόριον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1823. Ἦτο ὑπέρμαχος τῆς δημοτικῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας καὶ ἐζήτησε ν' ἀπλοποιήσῃ τὴν ὀρθογραφίαν μὲ τὸ βιβλιόριόν του **Ἡ ρομηκεὶ γλῶσσα** (Στὴν τυπογραφίαν τὸν Κορφον, 1814). Εἰς τὴν ἀπλήν αὐτὴν γλώσσαν ἔγραψε ποιήματα καὶ μετέφρασε τὴν Βατραχομουμαχίαν καὶ τὸν Κρίτωνα τοῦ Πλάτωνος. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1827 ἐν Κερκύρα.

Γρουπάρης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1871. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Εὐρώπῃν διετέλεσε καθηγητῆς, ἐπιθεωρητῆς τῆς ἐκπαιδευσεως, τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, καὶ σήμερον εἶναι διευθυντῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἐνωρὶς ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον **Σκαρβαῖοι καὶ Τερρακότες** (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης τὰς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου, καθὼς καὶ τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος.

Δάφνη Αἰμιλία. Ψευδώνυμον τῆς κυρίας Αἰμιλίας Θρασσοῦλου Ζωῆσπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον, καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον τὴν ζωγραφικὴν. Ἀπὸ νεαρῶτάτης ἡλικίας ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἐδημοσίευσεν δὲ μέχρι τοῦδε τὰ ἑξῆς ἔργα: Α'. Ποιητικὰς συλλογὰς: τὰ **Χρυσάνθεμα** (1910) καὶ τὰ **Χρυσὰ κύπελλα** (μετὰ προλόγου τοῦ Κωστῆ Παλαμά, 1922). Β'. Μυθιστόρημα: **Τὸ τάλαντο τῆς Σμαρῶς** (1922). Καὶ Γ' τὰ δραματικὰ ἔργα **Δόξα τοῖς ἠττημένοις**, **Οἱ γέροι**, **Ἡ ἀπολύτρωσις** (1921).

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασσοῦλου Ζωῆσπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργεῖ κατα τὸ ἔτος 1882. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μαθηματικὰ καὶ ἔπειτα διέτελεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητῆς γυμνασίου· σήμερον ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἐνωρὶς ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ποιητῆς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσεν σειράς ποιημάτων ὑπὸ τοῖς τίτλοις **Φθινοπωρινὲς Ἄρπες** (1902), **Ῥόδακες καὶ ἀνθέμια** (1904), **Ἑλληνικοὶ ἀγῶνες** (1907), ὁ **Ἀνθισμένοσ δρόμοσ** (1911), τὸ **Ἀνοικτὸ παράθυρο** (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ.

Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι: τὸ βραβευθὲν ἐπίσης δράμα αὐτοῦ **Τὸ πατρικὸ σπῆτι** (1921).

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Ἦκουσεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ μαθήματα νομικῆς καὶ φιλολο-
γίας, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν ἐκαίθεον διηύθυνε τὰ περιοδικὰ **Ἔστια**, **Ἐθνικὴ Ἀγωγή**, **Μελέτη**, κ. ἄ. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: **Ἰστοὶ Ἀράχνης** (1880), **Σταλακίται** (1881), **Εἰδύλλια** (1885), **Ἀμύραντα** (1891), **Γαλήνη** (1902), **Φωτερὰ σκοτιάδια** (1914), **Κλειστὰ βλέφαρα** (1917), **Θὰ βραδυάζη** (1922), καὶ **Πυρίνη Ρομφαλά**—**Ἀλκωνοίδες** (1923). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις: **Ἀγροικαὶ ἐπιστολαὶ** (1882), **Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ** (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: **Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις** (1886, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ **Ἀμαρῆλλίς**, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), **Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης** (1901), **Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως** (1904), **Ἑλληνικὴ Χαλιμᾶ** (παραμύθια, 1921), **Ἔρση** (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων, τοῦ ὁποίου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματεὺς: **Αἱ μέλισσαι** (1901), **Αἱ ὄρνιθες** (1903), **Τὸ ψάρευμα** (1904), **Οἱ τυφλοὶ** (1906), **Ὁ κυνηγὸς** (1907), κ.ἄ.

Ζαλοκώστας Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1805 ἐν Συρράκῃ τῆς Ἠπείρου. Ὁ πατὴρ του ἦτο πλούσιος ἔμπορος, ἀλλὰ κινήσας ἕνεκα τούτου τὴν ὄρεξιν τοῦ ἀπλήστου Ἀλῆ, ἠναγκάσθη τὸ 1814 νὰ ἀφήσῃ εἰς τὸν τύραννον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιουσίας του καὶ νὰ ἐκπατρισθῇ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ Λιθόρρον τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖ ὁ Γεώργιος ἐξεπαιδεύθη καὶ ἤρchiσε νὰ σπουδάζῃ νομικά. Μόλις ὅμως ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησεν ἀνδρείως εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑπηρετήσεν ὡς οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1858. Ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἠσχολεῖτο εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ **Ἄπαντα** αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τῆς χήρας αὐτοῦ τὸ 1859, εἰς δευτέραν δὲ πληρεστέραν ἐκδοσιν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Εὐγενίου τὸ 1873.

Κάλδος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Νεώτατος μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸν διδάσκαλον. Τὸ 1826 κατῆλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων, ἰδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διῆλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἄτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσεν εἰκοσιν ὄδας, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον **Δύρα** (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Καλλιγᾶς Παῦλος. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρῃ τὸ 1814. Ἐσπούδασεν ἐν Τεργέστῃ κατ' ἀρχάς, ὅπου εἶχε καταφύγει ἀπὸ τοῦ 1821 ὁ πατὴρ του, εἶτα δὲ ἐν Γερμανίᾳ τὰ νομικά. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐξελέγη δὲ πολλάκις βουλευτὴς καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς καὶ τέλος διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐκτὸς τῶν πολλῶν νομικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει τὸ **Σύστημα Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου** (5 τόμοι, 1848, πλειστάκις ἀνατυπωθέν), ἔγραψε καὶ τὸ πρῶτον ἄξιον λόγου ἐλληνικὸν μυθιστόρημα **Θάνος Βλέκας**, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον τὸ 1855.

Καμπούρογλου Δημήτριος Γρ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1852. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, εἶτα δὲ Διευθυντὴς αὐτῆς. Τελευταῖον ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς ἱστορικές, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας, ἐκδώσας τὴν **Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας** (3 τόμοι, 1889—1896), τοὺς **Ἀρματολοὺς καὶ κλέφτας**, (1913), τὸν **Ἀναδρομῶν** (1914), **Τοπωνυμικὰ παράδοξα** (1920), τὸ **Ῥιζόκαστρον** (1920),

τὰς **Παλαιὰς Ἀθήνας** (1923) κ. ἄ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης, εἰς περιοδικὰ ἰδίως καὶ ἡμερησίου, πολλὰ λογοτεχνικὰ ἔργα, δραματικά, διηγήματα, ποιήματα, ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ὧν τινα ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως: 1) **Μῦθοι καὶ διάλογοι** (1881), 2) **Διηγήματα**: **Περασμένα χρόνια** (1911), **Διηγήματα** (1915), **Ἀθηναϊκὰ Διηγήματα** (1915), **Μικρὰ Διηγήματα** (1921). 3) **Γνώμη**: **Θρύψαλα** (1911), **Νέα Θρύψαλα** (1922). 4) **Δραματικά ἔργα**: **Ἡ Νεράϊδα τοῦ Κάστρου** (1924), κ. ἄ.

Καρδούνης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ῥουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἑφημερίδων. Ἔλαβε μέρος εἰς ὄλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστῆς καὶ πολεμικὸς συνάμα ἀνταποκριτῆς, καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του εἰς ἑφημερίδας. Περιώδευσε ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐδημοσίευσε μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς ἰδιαιτέρον τόμον ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε ὁ **Βουλγαρικὸς πόλεμος** (1914).

Καραβίτσας Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπηρετήσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἀπέθανε τὸ 1922 ἐν Ἀμαρουσίῳ. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων, ἐντυπώσεων καὶ διηγημάτων, δημοσιευθέντων εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα του, πάντα σχεδὸν διηγήματα: **Διηγήματα** (1892), **Ἡ Λυγερή** (1896), **Ὁ ξηυῖανος** (1897), τὰ **Δόγια τῆς πλώρης** (τόμος Α' 1899, τόμος Β' 1902), **Παλιὲς ἀγάπες** (1900), ὁ **Ἀρχαιολόγος** (1904) κ. ἄ.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1748. Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη τὸ 1772 εἰς Ἀμστελὸδαμον ὡς ἀνταποκριτῆς ἐμπορικῶν οἰκῶν ἐν Σμύρνῃ. Μετὰ ἐξαετῆ ἐκεῖ διατριβὴν ἀνεκλήθη εἰς Σμύρνῃν. Μὴ ὑποφέρων τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατάρθωσε μετὰ μυρίας δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπελιὲ καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐκεῖ σπουδᾶς ἀνεκνήρυχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ἰδίᾳ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Οὕτω ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ μακρῶν προλεγομένων τὸν Ἰσοκράτην, τοὺς Παράλληλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου, τὰ Γεωγραφικὰ τοῦ Στράβωνος, μέρος τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου, τὰ Πολιτικά

καὶ ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους, τοὺς Αἰσωπέους Μύθους καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ἀκαταπονήτως δ' ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρισίσις. **Τῶν μετὰ θάνατον ἐξεδότηντων** αὐτοῦ ἐξεδόθησαν 7 τόμοι, ὧν 3 τόμοι **Ἐπιστολαὶ** (1885). Ὁ Κοραΐς διὰ τὴν πολυτίμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του (66 τόμοι ἐν συνόλῳ) καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματα του, τὰ ὅποια ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδοῦλου ἔθνους, ἐγένετο εἰς ἓκ τῶν πρωτοργῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1868. Ἐνθ' ἦτο ἀκόμη μαθητῆς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων ἐδημοσίευσεν τὸ ποίημα **Σκιαὶ τοῦ Ἄδου** (1886), εἰς τὸ ὅποσον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἐξῆς ἔργα: Α' Ποιητικά: **Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου** (1889), **τ' Ἀγροτικά** (1891), **Ὁ τραγουδιστῆς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σιάνης** (1893) καὶ Β' **Πεζογραφήματα** (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν υγιάν του, ἀναχωρήσας δὲ διὰ τὴν ἐπανεγένθη εἰς τὴν πατρίδα του ἀπέθανεν ἐν Ἀρτῇ τὸ 1894. Πλήρης τὰ ἔργα (**Ποιήματα—Πεζὰ**) ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ ὅλα του τὰ **Ποιήματα** (1916).

Λάμπρος Σπυρίδων. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Κερκύρᾳ, ἐκ πατρὸς Ἡπειρώτου. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν φοιτητικῶν του χρόνων ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἐνωρὶς ὅμως ἐγκατέλειψεν αὐτὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ διαφώτισιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων χρόνων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Ἀκάματος ἐρευνητῆς τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐξέδωκε πλεῖστα ὅσα μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ ἐδημοσίευσεν πολλὰς σχετικὰς πρὸς αὐτὰ μελέτας, ἰδίᾳ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ καὶ μόνου συντασσομένου περιοδικῷ **Νέος Ἑλληνομνήμων**. (Τούτου ζῶντος αὐτοῦ ἐξεδόθησαν 14 τόμοι). Κατὰ τὸ ἔτος 1890 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Πολυσχιδῆς ὑπῆρξε

καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐν διαφόροις σωματείσι δράσις αὐτοῦ, διετέλεσε δὲ καὶ πρωθυπουργὸς τοῦ Κράτους κατὰ τὸ 1916—17. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἐκτὸς τῶν πολυαριθμῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἔργων αὐτοῦ λογοτεχνικὰ ἐξεδόθησαν τὰ ἐπόμενα: Α' Ἱστορικά: *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος* (εἰς 6 τόμους, 1886—1908) καὶ *Μεικταὶ σελίδες* (1905). Β' Ῥητορικά: *Δόγοι καὶ ἄρθρα* (1902), *Δόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ βορρᾶ* (1909) καὶ *Τὰ Ἐλευθέρια* (λόγοι εἰς τὴν 25ην Μαρτίου, 1911).

Λασκαράτος Ἀνδρέας.—Ἐγεννήθη ἐν Ληξουρίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ νομικά. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἠσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμα του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικὸς ποιητὴς. Τὰ βέλη του ἔστρεψε καθ' ἑλῶν τῶν ἀτόπων, ὅσα παρατήρει γινόμενα περὶ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου· διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει ὅμως κατενοήθη ὑπὸ πάντων ἢ ἄδολος εἰλικρίνεια καὶ χρηστότης αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι Α' Ποιητικά: *Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονίας* (1856), *Στιχουργήματα* (1872). Β' Ἠθικαὶ χαρακτήρες: *Ἴδου ὁ ἄνθρωπος* (1886). Γ' *Στοχασμοὶ* (1921).

Μαρκοράς Γεράσιμος.—Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐξ ἐπιφανοῦς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 23 ἐτῶν ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς, τὴν ὁποίαν συνεπλήρωσεν, ἐπανελθὼν μετὰ διετίαν, ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Δὲν ἠσχίσεν ὅμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἐγραψεν εἰς ὠραίαν δημοτικὴν γλῶσσαν ἀπλᾶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ τρυφερώτατα ποιήματα, ἢ δὲ ποιητικῆ του παραγωγῇ συνέβαλεν ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν περὶ τὸ 1890 σημειωθεῖσαν ἀναγέννησιν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἀπέθανε τὸ 1911. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Γλωσσικὴ μελέτη: *Ἀπλὴ καὶ καθαρῆουσα* (Κέρκυρα, 1872). Β' Ποιητικά: *Ὁ ὄρκος* (Κέρκυρα, 1875), *Ποιητικὰ ἔργα* (Κέρκυρα, 1890), *Μικρὰ ταξίδια* (1898).

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἐφημερίδων, τελευταῖον δὲ καὶ διευθυντὴς θεάτρου.

Ταυτοχρόνως ἠσχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ὡς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, ὁδοιπορικὰς ἐντυπώσεις, ἰδίᾳ δὲ χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Ἐκ τούτων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: *Ὁ γιὸς τοῦ ἥσκιου* (1907), *Τὸ κόκκινο πουκάμισο* (1908), *Τὸ χαλασμένο σπῆτι* (1909), *Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο* (1914).

Β'. Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον: *Πολεμικαὶ σελίδες* (1913). Γ'. Ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Σφουρίγματα* (1922).

Μενάρδος Σίμος. Ἐγεννήθη ἐν Μυτιλήνῃ. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ εἶτα ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐχρημάτισεν ἐπόπτης τῆς παιδείας ἐν Κύπρῳ καὶ ἔπειτα καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξφόρδης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1911 εἶναι καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ διακριθῶν ἐξέδωκεν ἰδιαιτέρως Α' τοὺς ἐξῆς πανηγυρικοὺς τοῦ λόγου: *Τρεῖς λόγοι* (1921), *Δόγος* ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι τῆς ὑπὸ τοῦ Κανάρη πυρπολήσεως τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ἐν Χίῳ (1922). Β' μεταφρασίαν ἀρχαίων ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Στέφανος* (1927).

Μωραετίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιαθῶν κατὰ τὸ ἔτος 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητὴς γυμνασίου ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὸ 1927 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ 1929 μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ἐχειροτονήθη μοναχὸς καὶ μετὰ τινὰς ἑβδομάδας ἀπέθανε. Συνέγραψε δράματα (*Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν*, *Βάρδας Κιλλέρης*), διηγήματα, καὶ πλῆθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν Α' τὰ διηγήματά του *Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς*

(1876) καὶ τὰ *Διηγήματα* (εἰς 5 τόμους, 1921—23). Β' ἐντυπώσεις ἐκ διαφόρων ταξιδίων ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον *Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα* (εἰς 6 τόμους, 1923—27) καὶ Γ' Μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν ἔργων.

Νιρδάνας Παῦλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ῥωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπερέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἰατρός εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς ἐφημερίδας (ἰδίως εἰς τὴν *Ἔστίαν*, ὅπου χρονογραφεῖ ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν) παντὸς εἴδους λογοτεχνήματα, ἐξ ὧν εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Παγὰ λαλέουσα* (1907). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ.ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπαῦ-Παρθένῃ* (1915) κ.ἄ. 3) Κριτικά μελέται: *Ἀριστ. Βαλαωρίτης* (1917). 4) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι, 1916). 5) Δραματικά ἔργα: *Τὸ χελιδόνι* (1908), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (Ἀλεξάνδρεια, 1909), *Ὁ ἀρχιεπίσκωπος Μάρθας* (1921) κἄ.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς Ζακύνθου. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζακύνθου καὶ ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπέδότη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Μητρονιά* (1890), *Στρατιωτικὰ Διηγήματα* (1892), *Διηγήματα* (τρεῖς τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1901, 1903, 1912), *Μαργαρίτα Στέφα* (1905), *Ὁ καικὸς δρόμος* (1913), *Στέλλα Βιολάντη* (1914), *Ὁ Κόκκινος Βράχος* (1915), *Πετριὲς σὶνὸν ἥλιο* (1918), *Ὁ πόλεμος* (1919), κ. ἄ. Κριτικά μελέται: *Οἱ Παράσχοι* (1917). Θεατρικὰ ἔργα: *Θέατρον* (3 τόμοι: 1912, 1913, 1922), *οἱ Φοιτηταί* (1919), κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1927 διευθύνει τὸ δεκαπενθήμερον περιοδικὸν *Νέα Ἔστια*. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν παιδῶν*, τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὁποίας τέρπει καθ' ἑβδομάδα καὶ ὁδηγεῖ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐν αὐτῇ δημοσιευμάτων του, μὲ τὰς «Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς» του, τὰς ὁποίας ὑπογράφει μὲ τὸ ψευδώνυμον Φαίδων. Ἐκ τῶν διὰ παιδία καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ μυθιστόρημα ἢ *Ἀδελφούλα μου* (1923), καὶ τὸ *Παιδικὸν θέατρον* (δύο τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1926).

Παλαμάς Κωστής. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐκ

γονέων Μεσολογγιτῶν. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τὴν σπουδᾶσιν νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ ποιητικὴ καὶ ἐν γένει λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ Παλαμά καθ' ὅλην τὴν διαρρέυσασαν πεντηκονταετίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ πολυσχιδεστάτη, ἡσκήσθη δὲ σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του. Ἐκτὸς πολυαρίθμων δημο-

σιευμάτων του εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς ἔργα του: Ἀ' Ποιητικά: *Τραγούδια τῆς πατρίδος μου* (1886), *Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), *ὁ Τάφος* (ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸν θάνατον ἐνδὸς τέκνου του, 1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ* (1904), *Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ* (1910), *Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά* (1912), *Οἱ καημοὶ τῆς Διμνοθάλασσας καὶ τὰ σατιρικά γυμνάσματα* (1912), *Οἱ βωμοὶ* (1915), *Τὰ παράκαιρα* (1919), *Τὰ δεκατετράστιχα* (1919), *Οἱ πεντασύλλαβοι* (1925), *Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων* (1929), *Ξανατονισμένη μουσικὴ* (1929). Β' Πεζά. 1) Διηγήματα: *Θάνατος παλικαριοῦ* (1901), *Διηγήματα* (1920). 2) Κριτικαὶ μελέται: *Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλου* (1894), *Γράμματα*: (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικά* (1913), *Βιζυηνὸς καὶ Κρυστάλλου* (1917), *Ἰούλιος Τυπάλδος* (1917) κἄ. Δράμα: *Ἡ Τρισεύγεννη* (1903).

Καπαδισιαντῆς Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν

Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἐσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ εἰργάσθη ἐπὶ μικρὸν ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ὡς μεταφραστὴς εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εἶχεν αὐτοδίδαχθῆ. Ἐξῆσεν ἐν πενίᾳ καὶ ἐγκατερρήσει καθ' ὅλον τὸν βίον του ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν κερδίξῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ συντηρῆ τὰς πτωχὰς ἀδελφὰς του. Ἦτο εὐλαβὴς τηρητῆς τῶν διατάξεων τῆς ἐκκλησίας καὶ μαζὶ

μὲ τὸν συμπατριώτην του Μωραϊτίδην πολλάκις συνῆλλον μέχρι πρῶτης κατὰ τὰς ἀγρυπνίας εἰς ἐκκλησίδιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸν

Ἅγιον Ἐλισσαῖον. Ἀπέθανεν ἐν Σικιάθῳ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορήματα (*Οἱ ἔμποροι τῶν ἔθνων*, ἐκδοθὲν χωριστὰ τὸ 1923, *Ἡ γυφτοπούλα*, 1912), καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὀφείλει ἰδίως εἰς τὰ διηγήματα του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα περιγράφουσιν ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, θερμὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν εἰς ἔνδεκα τόμους (1911—1913).

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, ὅστις ἦτο πλούσιος ἐκεῖ τραπεζίτης, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν Σχολεῖον ὑπὸ τὸν διδάσκαλον τοῦ γένους Γ. Γεγνάδιον, ἔπειτα δὲ συνεπλήρωσε τὴν μόρφωσίν του ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, ἣτις ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1860—1875, ἔπειτα δὲ εἰς δευτέραν συμπεπληρωμένην ἔκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ κατόπιν εἰς ἄλλας τρεῖς. Ὁραία εἶναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ *Ὁ στρατάρχης Γεώργιος Καραϊσκάκης* (1889).

Ὁ Παπαρρηγόπουλος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἑλλήν ἱστορικός, ὅστις ἀνέλαθε νὰ πραγματευθῆ πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων. Κατώρθωσε δὲ πράγματι νὰ ἀποδείξῃ διὰ τοῦ συνόλου του ἔργου τὴν συνοχὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὴν ἐνότητά του ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, ὅστις διετηρήθη ἀμετάβλητος εἰς τὰς οὐσιώδεις του γραμμάς, ἐν μέσῳ τῆς μακροαίωνος ἐξελίξεως, ἐν μέσῳ τῶσων μεταβολῶν, περιπετειῶν καὶ καταστροφῶν. Συνδυάζων δέ, ἐκτός τοῦ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὸν λογοτεχνικὸν τάλαντον, ἐπέτυχεν ὁ Παπαρρηγόπουλος ὥστε νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐν ἐθνικὸν κειμήλιον, ἀληθινὸν «κτῆμα ἐς αἰεὶ» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πεζοπόρος Ἄ. Ψευδώνυμον Ἀθηναίου δημοσιογράφου.

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1924. Νεώτατος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐξῆς συλλογὰς ποιημάτων: **Ποιήματα** (1883), **Χειμῶνασθαι** (1888), **Ἀλάβαστρα** (1900), **Κειμήλια** (1904), **Ἐξωτικά** (1905), **Τὸ παλιὸ βιολλί** (1909), **Σπασμένα μάρμαρα** (1917), **Εἰρηνικά** (1918), **Ἐσπερινὸς** (1920). Συνέθεσε δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ποιητικὰ δράματα: **Ὁ τραγουδιστὴς** (1893), **Ὁ βασιλιᾶς Ἀνήλιαρος** (1910), **Ἡ γυναῖκα** (1915), **Μιὰ φορὰ**

κι' ἕναν καιρὸ (1922). Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως τὰ **Εἰδύλλια** τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου **Ἠλέκτρα**.

Πορφύρας Λάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συψώμου. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1879 ἐν Χίῳ. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Πειραιεῖ.

Ἀπὸ νεαρῶτατης ἡλικίας, ἐν ᾗ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς τοῦ Γυμνασίου, ἤρχισε καὶ ἐξηκολούθησε νὰ δημοσιεύῃ εἰς διάφορα περιοδικὰ ποιήματα, ἰδίως λυρικά, τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τὴν προσοχὴν. Τινὰ ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τοῦ ποιημάτων συνήνησεν εἰς τόμον, ὅστις ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τὸ 1920 ὑπὸ τὸν τίτλον **Σκιές**, διηρημένον εἰς ἑξ μέρη (Σκιές ποῦ φεύγουν, Ὁ Χάρος, Γύρῳ τριγύρω μου, Θρύλος ἀγάπης, Ἀνεμῶνες στὸν ἄνεμο καὶ Φῶς καὶ σκιές). Τῆς συλλογῆς ἐγένετο καὶ β' ἔκδοσις τὸ 1926.

Προδελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφῳ τὸ 1850. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπανελθὼν ἐπεβαρύνθη ἐπὶ μικρὸν μὲ τὰς ἀσχολίας τῆς πολιτικῆς καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Σίφου. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἐξῆς ἔργα του: 1) Δράματα ποιητικὰ: **Ὁ Ῥήγας** (1897), **Ἡ κόρη τῆς Δήμου** (1901), **Νικηφόρος Φωκᾶς** (1907), **Φαίδρα** (1919), κ. ἄ. 2) Συλλογαὶ

ποιημάτων: **Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα** (1896), **Ποιήματα** (1916), **Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρο** (1920). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ξένων ἔργων, ὡς ὁ Φάουστ τοῦ Γκαίτε, ὁ Λαοκόων τοῦ Δέσιγγ, κ.ἄ.

Ῥοῦδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 ἐν Σύρῳ.

Ἐξαετῆς μετέβη εἰς Γένοβαν, ὅπου ὁ πατὴρ του εἶχε διορισθῆ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1849 ἀποστάλη εἰς Σύρον ὅπως λάβῃ ἐλληνικὴν ἀνατροφὴν ἐν τῷ τότε φημιζομένῳ Λυκείῳ τοῦ Εὐαγγελίδου. Τὸ 1855 μετέβη πρὸς φιλολογικὰς σπουδὰς εἰς Βερολίνον, ὅπου καὶ παρέμεινε πλέον τοῦ ἔτους. Μετὰ τριετῆ δὲ κατόπιν διαμονὴν ἐν Ρουμανίᾳ, ὅπου εἰργάσθη παρὰ τῷ ἐκεῖ ἐμπορευομένῳ πατρὶ αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς ἀπὸ τοῦ 1862 καὶ ἀψωσιώθη ἔκτοτε εἰς τὰ γράμματα. Ἐδρασεν ὡς δημοσιογράφος, διετέλεσε δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπέθανε τὸ 1904. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, δημοσιευθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς 7 τόμους. Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι περιέχουσι τὰ **Διηγήματα** αὐτοῦ, ὁ 3ος τὰς **Κριτικὰς μελέτας**, ὁ 4ος **Τὰ εἰδῶλα** (γλωσσικὴν μελέτην, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον τὸ 1893), ὁ 5ος **Μελέτας** (φιλολογικὰς, καλλιτεχνικὰς κ. ἄ), ὁ 6ος ὑπὸ τὸν τίτλον **Πάρεργα καὶ παραλειπόμενα** ἐντυπώσεις, ἀναμνήσεις κ. ἄ. καὶ ὁ 7ος ὑπὸ τὸν τίτλον **Τὸ πνεῦμα τοῦ Ῥοῦδῆ** ἀποσπάσματα ἄρθρων του, στοχασμοὺς καὶ γνώμας, ὡς καὶ πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς μελέτας αὐτοῦ.

Σαίικσπηρ Οὐῆλλιαμ. Ἐγεννήθη πιθανῶς τὸ 1565 ἐν

Στράτφορντ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ πατὴρ του ἦτο κατασκευαστὴς χειροκτιῶν καὶ γεωργός. Περὶ τῆς νεότητός του οὐδὲν ἀσφαλὲς γνωρίζομεν. Τὸ 1582 ἐνουμφεύθη καὶ ἀπέκτησε τρία τέκνα. Φερόμενος ὑπὸ ἀκατχοσχέτου κλίσεως πρὸς τὸ θέατρον, ἦλθε μετ' ὀλίγον εἰς τὸ Λονδίνον, ὅπου προσελήφθη ὡς ἠθοποιὸς εἰς τινὰ θίασον. Ἐκεῖ τότε ἤρχισε νὰ συγγράφῃ καὶ νέα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔπαιζεν ὁ θίασος, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἠὺδοκίμησε μεγάλως, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1592 ἐθεωρεῖτο ἀνώτερος πάντων τῶν συναγωνιστῶν του. Ἀπὸ τοῦ 1598 ἐδόθη εἰς αὐτόν ὁ τίτλος τοῦ μεγίστου Ἀγγλοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ, τὰ δράματα αὐτοῦ ἐπαιζόντο πολλάκις καὶ ἐνώπιον τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, οἱ ἀποτελοῦντες δὲ τὸν θίασόν του ἔλαβον ἀπὸ τοῦ 1603 τὸν τίτλον τῶν «Βασιλικῶν ἠθοποιῶν». Ἀπέθανε τὸ 1616 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς

πατρίδος του. Συνέγραψε (ἐκτὸς λυρικῶν τινῶν ποιημάτων καὶ τινῶν θαυμασιῶν σονέττων) 14 κωμῳδίας, 10 ἱστορικὰ δράματα καὶ 12 τραγωδίας. Ἐκ τούτων τρεῖς ἔχουσι ῥωμαϊκὴν τὴν ὑπόθεσιν (τὰς λεπτομερείας ὁ Σαίκοπηρ ἠντλησεν ἐκ μεταφράσεως τοῦ Πλουτάρχου, τὸν ὅποιον ἠκολούθησε πιστῶς εἰς τε τὰ γεγονότα καὶ εἰς τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσώπων, παραλαβὼν καὶ φράσεις ὀλοκλήρους ἀπὸ αὐτόν)· εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς: **Κοριολανός**, **Ἰούλιος Καῖσαρ** (ἡ τραγωδία περιλαμβάνει τὸν φόνον τοῦ Καίσαρος μέχρι τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Βρούτου ἐν Φιλίπποις), καὶ **Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα**. Ἄλλα περίφημα ἀνὰ τὸν κόσμον δράματα τοῦ εἶναι ὁ **Ῥωमाῖος καὶ Ἰουλιέττα**, ὁ **Ἄμλετ**, **Ὁ βασιλεὺς Διήρ**, ὁ **Μάνβερθ**, ὁ **Ὀθέλλος**, κ.ά. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετέφρασε πολλά ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ὁ Δημήτριος Βικέλας καὶ ὁ λόγιος Μιχαὴλ Δαμιράλης (ἐκ Νάξου, 1852—1918).

Σκίπης Σωτήρης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε πλείστα μέχρι τοῦδε συλλογὰς ποιημάτων: **Τὰ τραγούδι α τῆς ὄρφανῆς** (1900), **Ἡ σερενάτα τῶν λουλουδιῶν** (1901), **Σιωπῆς λύσις** (1903), **Ἡ μεγάλη αὔρα** (1908), **Κάλβεια μέτρα** (1909), **Νεανικὰ** (1909), **Ὁ ἀπέθαντος** (1909), **Τρόπαια σιτῆν τρικυμία** (1910), **Ἀπολλώνιον ἄσμα** (1918), **Αἰολικὴ ἄρπα** (1922), **Προσφυγικοὶ καημοὶ** (1924), **Προτοῦ ν' ἀράξωμε** (1924). Ἠσχολήθη ἐπίσης μὲ τὸ δράμα καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς δραματικὰ ἔργα: **Ὁ γῦρος τῶν ὠρῶν** (1905), **Ἁγία Βαρβάρα** (1909), **Ἡ νύχτα τῆς πρωτομαγιάς** (1909), **Ὁ γῦρος τῶν ὠρῶν** (1911), **Χριστὸς ἀνέστη** (1922), κ. ἄ. Μετέφρασεν ἐπίσης τὸ ἔπος τοῦ Ἡσίοδου **Ἔργα καὶ ἡμέραι** (1912), μερικὰς ἀπὸ τὰς **Στιχοφᾶς** τοῦ Ἑλληνος τὴν καταγωγὴν, ἀλλὰ γαλλιστὶ γράψαντος Ἰωάννου Μωρεᾶς (1915), κ. ἄ.

Σολωμὸς Διονύσιος.—Ἐγεννήθη τὸ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, υἱὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλη. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν· ὁ κηδεμὼν του τὸν ἔστειλε τὸ 1808 ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ διδασκάλου του καθολικοῦ ἱερέως Ῥώσση εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ ὁ Σολωμὸς ἐφοίτησε κατ' ἀρχὰς εἰς ἓν λύκειον τῆς Κρεμόνας, ἔπειτα δὲ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τῆς Παβίας. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς διακρινομένους εἰς τὰ γράμματα Ἰταλοὺς ὡς ὁ ποιητὴς Μόντης, καὶ ὁ ἴδιος δὲ κατεγίνετο μᾶλλον εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Τὸ 1818 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζά-

κυνθον, όπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1828. Ἦτο τότε εὐθυμος, ανοιχτόκαρδος καὶ εὐχάριστος φίλος, συνεχέντρωσε δὲ τριγύρω του συντροφιάν ἀπὸ νέους οἱ ὁποῖοι ἠγάπων τὴν μάθησιν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐγραφε δὲ ἤδη ὁ Σ. καὶ ποιήματα εἰς τὴν ἰταλικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλῶσσαν. Τότε (1820) ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σπυρ. Τρικούπηγν (τὸν κατόπιν συγγράψαντα τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως), ὅστις διέκρινεν ἀμέσως τὸ ποιητικόν του τάλαντον καὶ κατὰ τινὰ πληροφοροίαν τοῦ συνέστησε, ἀντὶ νὰ ὀνειρεύεται θέσιν εἰς τὸν ἰταλικὸν Παρνασσόν, νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερον τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ γίνῃ ὁ θεμελιωτῆς νέας ἑλληνικῆς τέχνης. Ὁ Σ. ἐστράφη πράγματι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Μετ' ὀλίγον ἐκηρύχθη ἡ ἑλλην. ἐπανάστασις, ἣτις ἐνέπνευσε εἰς αὐτὸν (1823) τὸν **Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν**. Ἄλλα ποιήματα τῆς ἐν Ζακύνθῳ διαμονῆς τοῦ Σ. ὑπῆρξαν ἡ **Ῥοδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδ Μπάιρον** (1824), **Ἡ φαρμακωμένη** (1826), ὁ **Δάμπρος**, καὶ τινὰ σατιρικά. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1828 ὁ Σ. ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ἣτις ἦτο τότε τὸ κέντρον μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς ἐξέχοντας εἰς τὰ γράμματα ἄνδρας, ὡς καὶ μὲ τὸν μουσικὸν Ν. Μάντζαρον, ὅστις ἐμελοποίησε πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Ὁ Σ. ἐν Κερκυρᾷ κατέγιγε ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Τότε ἠσχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ **Κρητικοῦ**, τοῦ **Πόρφυρα**, τῶν **Ἐλευθέρων Πολιορκημένων** (μεγάλου ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐψάλλε τὸν ἥρωισμὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου), κἄ. Ἄλλὰ μία συγγενικὴ δίκη, ἡ ὁποία ἐκράτησε ἐπὶ πέντε ἔτη, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν περιουσίαν του, τὸν κατέστησε μελαγχολικόν, νευρικόν καὶ μισάνθρωπον. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὕρισκοντο ὅλα τὰ ποιήματα αὐτοῦ (διότι: ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὕρέθησαν. Τὰ περισωθέντα συνελέγησαν, ἐκαιτοποιήθησαν καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰακώβου Πολυλά (Κέρκυρα, 1859). Ἐκδοσίς πληρεστέρα τῶν ἔργων αὐτοῦ (περιλαμβάνουσα καὶ ὅλα τὰ ἕως τότε δημοσιευθέντα ἰταλικά ποιήματα αὐτοῦ) ὑπὸ τὸν τίτλον **Δ. Σολωμοῦ Ἄπαντα** ἐγένετο ἐπιμελείᾳ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ κατὰ τὸ 1901.

Ὁ Σολωμός, μολονότι τὸ ἔργον του εἶναι μικρὸν εἰς ποσότητα καὶ ἔχμεν αὐτὸ κατὰ μέγα μέρος εἰς σχεδιάσματα καὶ συντρίμματα, ἔνεκα τοῦ ὕψους τῶν ἰδεῶν του, τῆς θαυμασίας διατυπώσεως αὐτῶν καὶ διὰ τὸν ἀριστοτεχνικὸν ὑπ' αὐτοῦ χειρισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας μας λογοτεχνίας.

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος

1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ' ἔπειτα ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικὴν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918 ἐξέδιδεν ἐβδομαδιαίαν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὸν **Ρωμιόν**, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσατίριζε τὰ διάφορα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἐβδομάδος. Τῶν **Ποιημάτων** του ἐξεδόθησαν ἕξ τόμοι (1882—1890), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο τελευταῖοι μὲ τὸν τίτλον ὁ **Φασουλῆς φιλόσοφος**.

Ἔγραψεν ἐπίσης τὰς κωμῳδίας **Περιφέρεϊαν** (1886) καὶ **Χειραφέτησιν** (1927). Μετέφρασε καὶ τὰς Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐκδοθείσας τὸ 1910.

Ὁ Σουρῆς, μολονότι ἐφαίνετο παίζων διαρκῶς καὶ ἀστειευόμενος, ἐκαυτηρίαζε βαθύτατα τὰ ἄτοπα τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ τὰ ἐθνικὰ ἐλαττώματα, διὰ τὰ ὅποια ἐπονοῦσε πολὺ. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἠμέλει μέσα εἰς τὰς εὐθύμους σελίδας του νὰ κλαίῃ μὲν εἰς κάθε θλιβερὸν γεγονός τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους του, νὰ τονίζῃ δὲ ὕμνος χαρμωσύνου διὰ κάθε εὐφρόσυνον.

Χατζόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησε ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλ' ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἢ **Τέχνη**. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁπόθεν ἀπέστειλεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἠσχολεῖτο εἰς μεταφράσεις. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἐπιστρέφων εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπέθανεν (1920) ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίντζι.

Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἑξῆς: Α' Συλλογαὶ ποιημάτων: **Τραγοῦδιὰ τῆς ἐρημίας** (1898), **Τὰ ἔλεγεια καὶ τὰ εἰδύλλια** (1899), **Ἀπλοὶ τρόποι** (1920), **Βραδυνοὶ θροῦλοι** (1921). Β' Πεζά. Διηγήματα: **Στὸ σκοτάδι—Τάσω** (1918), **Ὁ Πύργος τοῦ Ἀκροπόταμου** (1919), **Φθινόπωρον** (1919). Γ' Μεταφράσεις ἀριστοτεχνικαὶ δραματικῶν ἔργων, ὡς τοῦ Φάουστ καὶ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις τοῦ Γκαῖτε, τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Χόφμανσταλ, κ. ἄ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Α

ἀγαλινά = σιγά — σιγά, ἡρέμα.

Ἀγαρηνοί = οἱ Μωαμεθανοί· (κυρίως οἱ Ἀραβες, ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Ἀγαρ, τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀβραάμ). Ἐνταῦθα οἱ Τοῦρκοι. Ἡ λ. περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μῖσος· (σκυλι ἀγαρηνὸς = ἄσπλαγχνος ἄνθρωπος).

ἄγκουρα (ἦ) = τὸ πεντακοσιόδραχμον.

ἀγνάντια = ἀπέναντι, ἀντικρύ.

ἄγνεφος = χωρὶς νέφη.

ἄγροικῶ = ἀκούω.

ἀγρίμι (τὸ) = ἡ ἀγρία αἰξ.

ἀγριμολογῶ = κυνηγῶ ἀγρίμια (= ἀγρίας αἰγας).

ἀδράζω = ἀρπάζω, λαμβάνω μεθ' ἑρμῆς.

Ἀετός = μία ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Νοτίου Ὑμηττοῦ.

Ἀθανάσιος = ὁ περιώνυμος ἀπὸ τοῦ 328—373 μ. Χ. ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὁ διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνάς του ἐπικαλούμενος μέγας, καὶ πατὴρ τῆς ὀρθοδοξίας. Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβύτερος Ἀρείος ἠρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὸ καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου (325). Βραδύτερον ὁ Ἀρείος ὑπεκρίθη ὅτι δέχεται τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας καὶ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον νὰ δεχθῆ ἵνα οὗτος ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν. Ὁ Ἀθανάσιος ὅμως, γνωρίζων ὅτι ἡ νέα ὁμολογία τοῦ Ἀρείου ἦτο φαινομενικὴ καὶ διὰ νὰ μὴ διαταράσσεται ἡ γαλήνη τῶν πιστῶν, ἠρνήθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Τότε οὗτος θυμωθείς ἐξώρισεν τὸν Ἀθανάσιον ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν. Ἀποθανόντος ὅμως μετ' ὀλίγον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ἐπανάφερε τὸν ἱεράρχην εἰς τὴν ἔδραν του.

Ἀθηναίη (ἡ) = ἡ Ἀθηνᾶ.

Αἴας = ὁ Τελαμώνιος, ὁ μετὰ τὸν Ἀχιλλέα γενναϊότατος τῶν ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατευσάντων Ἑλλήνων. Ὁ Ὅμηρος παριστάνει αὐτὸν πελώριον τὸ μέγεθος, ἀποκαλεῖ δὲ «ἕρκος» (= πρό-πύργιον) τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως τὰ ἔπλα αὐτοῦ ἐζήτησαν δύο, ὁ Αἴας καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἔδωκαν τὰ θεῖα ἔπλα τοῦ ἥρωος εἰς τὸν Ὀδυσσεά. Ὁ Αἴας ἐχολώθη καὶ παραφρονήσας κατέσφαξε ποίμνιον προβάτων, νομίζων ὅτι σφάζει τοὺς τόσον ἀδικήσαντας αὐτὸν Ἕλληνας. Μετ' ὀλίγον ὅμως, συνελθὼν καὶ ἐντραπεῖς δι' ὅ,τι εἶχε κάμει, ἠτύοκτόνησεν.

Ἄι-Δημητρίδες = τὰ χρυσάνθεμα, τὰ ὅποια ἀνοθοῦσιν ἰδίως κατὰ τὸν Ὀκτώβριον, ὅτε καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ἀκαδημία ἢ Ἀκαδήμεια ἐκαλεῖτο ὠραῖος σύνδενδρος τόπος χίλια περίπου μέτρα μακρὰν τῆς κυριωτέρας πύλης τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Διπύλου, ὀνομασθεῖς οὕτω ἀπὸ τοῦ ἥρωος ἢ τοῦ πρώτου κατόχου αὐτοῦ Ἀκαδήμου. Ἐκεῖ ἠγάπα νὰ συχιάζῃ ὁ Πλάτων μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διὸ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ αὐτοῦ ἐκλήθη Ἀκαδημία. Ἡ Ἀκαδημία διετηρήθη μέχρι τοῦ 529 μ. Χ., ἀλλὰ κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἡ θεμελιώδης διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος ὑπέστη μεγάλας ἀλλοιώσεις, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἐξετάζοντες τὰ κατ' αὐτὴν διακρίνουν πολλὰς περιόδους: τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημίαν (387—250 π. Χ.), τὴν Μέσην, τὴν Νεωτέραν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Καρνεάδης, τὴν Τετάρτην, τὴν Πέμπτην, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἀσκαλωνίτης (ἀποθανὼν τὸ 68 π. Χ.), κτλ.

ἀκαλήφη (ἡ) = ἡ μέδουσα.

ἀκοπος = 1) ἀδιάκοπος, 2) ἀκούραστος.

ἀκροστόλιον (τὸ) = τὰ κάτωθεν τοῦ ἀκροπρόρου στολισματα τῆς πρόφρας.

Ἀλέξανδρος ὁ Α' αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας (1801 — 1825). Οὗτος συμμετέσχε εἰς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν (1815), εἶτα δέ, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν τάσεων αὐτῆς, ἠναγκάζετο νὰ παρακολουθῇ τὸν Μέττερνιχ εἰς τὴν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πολιτικὴν του.

άλκυών = πτηνόν ἐνδίκαιτώμενον παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν καὶ τὰς ἀκτὰς τῶν θαλασσῶν. Ἔχει χρῶμα ἀναμιξὸν πράσινον, κυανοῦν καὶ ὑποπόρφυρον, βράμφος δὲ πρασινωπὸν, μακρότερον τῆς κεφαλῆς. Ἀγαπᾷ ἰδίᾳ τοὺς μικροὺς ἰχθύς, οὓς μετὰ μεγίστης τέχνης συλλαμβάνει (διὸ καὶ ψαροπούλι καλεῖται ἐνιαχοῦ). Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ἡ Ἄλκυονη, κόρη τοῦ Αἰόλου, ἦτο σύζυγος τοῦ Κήρυκος· ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐπνίγη κατόπιν ναυαγίου, ἔρριψεν ἑαυτὴν ἐν ἀπελπισμῶ εἰς τὴν θάλασσαν· ἀλλ' ὁ Ζεὺς εὐσπλαγχνισθεὶς μετεμόρφωσεν ἀμφοτέτεροις εἰς τὸ ὁμώνυμον τῆς συζύγου πτηνόν. Διέταξε δὲ τοὺς ἀνέμους νὰ μὴ πνέωσι κατὰ τὰς ἑπτὰ πρὸ τῶν χειμερινῶν τροπῶν καὶ τὰς μετ' αὐτὰς ἄλλας ἑπτὰ ἡμέρας, ὅτε κατασκευάζουσιν αἱ ἄλκυόνες τὰς φωλεὰς των καὶ γεννῶσι τοὺς νεοσσούς των (= ἄλκυονίδες ἡμέραι).

ἄλλα = λέξις ἰταλικῆ = ἐπάνω, ἀναδίβασον.

ἄλπεν - σιτόκ = ὑψηλὴ βράβδος, μὲ σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον, κατάλληλος διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὰ ὄρη (τὰς Ἄλπεις).

ἀναγαλλιᾶζω = ἀγαλλιῶ.

ἀναγέλες = κατὰ ἀγέλας.

ἀνάερος = ἐν τῷ ἀέρι, ὑψηλά.

ἀναχεντρῶνουν = ὀρθῶνονται αἱ τρίχες.

Ἄννιανός = χρονογράφος ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἔγραψε περὶ τὸ 410 μ. Χ. παγκόσμιον ἱστορίαν, τῆς ὁποίας ὅμως μόνον ἀποσπάσματα τινα διεσώθησαν.

ἀντάμη = μαζί.

ἀντάρα (ἡ) = ἡ ὀμίχλη, εἴτα ἀνησυχία, θόρυβος, ταραχή.

ἀξάινω = αὐξάνω, μεγαλώνω.

ἀπάγγειο (τὸ) = 1) ἐκεῖνο ὄπερ, δεχόμενον τὴν ὄρμην τοῦ ἀνέμου, καθιστᾷ ὑπήγεμα τὰ ὀπισθεν αὐτοῦ· 2) αὐτὸ τὸ ὑπήγεμον μέρος.

ἀπαρθινός = ἀληθής, ἀληθινός.

ἀπαριάζω = ἐγκαταλείπω, ἀφήνω, παραιτῶ.

ἀπεικάζω = συμπεραίνω.

ἀπῆς = ἀφοῦ.

ἀπιθώνω = τοποθετῶ, στηρίζω, ἀκκουμβῶ.

ἀπλοχωράω = ἀπλώνω.

ἀπογλακῶ = καταδιώκω.

Ἀπολλωνία = νοητέα ἢ πρὸς Ἐπίδαμνον, ἢ ἄλλως Ἰλλυρικὴ ἢ Ἡπειρωτικὴ καλουμένη, ἣτις ἦτο ἐπὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ σπουδαῖον στρατιωτικὸν ὄρμητήριον. Εἰς αὐτὴν διέτριψαν χάριν σπουδῶν πλείστοι ἐπιφανεῖς Ῥωμαῖοι, ὡς ὁ Ὀκταβιανὸς καὶ ὁ φίλος του Μαικήνας.

ἀπολογιῶμαι = ἀποκρίνομαι.

ἀπομονάροι (οἱ) = οἱ ἐπίλοιποι.

ἀπονέρια (τὰ) = τὰ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ πλοίου ἢ μεγάλου ἰχθύος ρεύματα.

ἀραγὸς (ὁ) = μικρὸς ἄσχος.

ἀράσσω = ἐφορμῶ.

ἀρίφνητοι = ἀναρίθμητοι.

Ἀρκαδίου μονῆ = κεῖται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ῥεθύμνης. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἐθεωρήθη λόγῳ τῆς ἐπὶ ὄροπεδίου θέσεως αὐτῆς καὶ τῆς στερεότητος τοῦ κτιρίου ὡς κατάλληλον κέντρον ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Διὸ τὴν 7ην Νοεμβρίου οἱ Τοῦρκοι ἐπῆλθον κατὰ τῆς μονῆς μὲ 28000 ἄνδρας καὶ ἐπολιόρησαν αὐτήν. Οἱ ἐκεῖ Ἑλληγες (300 μόνον ὄπλοφόροι καὶ 650 ἄμαχοι μετὰ γυναικοπαίδων) ἠμύνθησαν μαχόμενοι ἀπὸ τῶν παραθύρων καὶ πολεμιστρῶν τοῦ περιβάλου τῆς μονῆς καὶ ἀποκρούοντες τὰς ἐφόδους. Ὁ ἐχθρὸς ἐκόμισε τὴν ἐπομένην ἀπὸ τὸ Ῥέθυμνον ἐν πεδινὸν πυροβόλον, δι' οὗ διέρρηξε τὴν σιδηρᾶν πύλην τῆς μονῆς καὶ οἱ Τοῦρκοι εἰσῆλθασαν ἐντὸς τοῦ περιβάλου. Τότε εἰς τῶν πολιορκουμένων, κατὰ σύμφωνον δοθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Γαβριήλ ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς πυριτιδαποθήκης, ἣτις καὶ ἀναφλεγεῖσα ἀμέσως ἀνετίναξε μίαν τῶν πλευρῶν τῆς μονῆς, ἣ ὅποια κατεπλάκωσε πλείστους ἐκ τῶν ἐφορμώντων Τοῦρκων. Οἱ λοιποὶ ἐξαγριωθέντες ἐπετέθησαν μετὰ μεῖζονος ὀρμῆς καὶ κατέσφαξαν τὰ γυναικόπαιδα. Οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων ἐφρονεύθησαν, ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀφῆκαν ἐκεῖ 3000 περίπου νεκρούς.

ἄρμενα (τὰ) = οἱ ἰστοί, αἱ κεραῖαι, τὰ σχοινία τῶν ἰστών κ.τ.λ. δηλ. ὁ ἐξαρτισμὸς ἐν γένει ἐνδὸς πλοίου.

ἀρμενίζω = ταξιθεύω.

ἀρνοπόκι (τὸ) = τὰ κοντὰ μαλλιά τῶν ἀρνίων.

ἄσούσουμος = ὁ μὴ ἔχων ἰδιαιτέρον τι χαρακτηριστικόν.

ἀσπέδιστος = ὀρμητικός, ἀκράτητος.

ἀσπιρίνη (ή) = φάρμακον κατὰ τῆς κεφαλαλγίας.

ἄσπρα (τὰ) = τὰ χρήματα.

Ἄσπρονήσι (τὸ) = νησίς εἰς τὴν Μεγάλην Σύρτιν, τὸν γνωστὸν κόλπον τῆς Τριπολιτίδος, πλησίον τῆς ξηρᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθως θάπτουν οἱ σφουγγαράδες τοὺς ἀποθνήσκοντες συντρόφους των.

ἄσπροφλόκατος = ὡς γνωστὸν, οἱ κάτοικοι τῆς Β. Ἀφρικῆς φέρουν μπουρνούζι: ἄσπρο, τὸ ὅποιον ἀνεμίζει.

ἄσφαλια = ἀσφαλῶς.

Ἄσωπιος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἡπείρῳ τῷ 1789. Ἐμαθῆτευσεν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ εἶτα ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, βραδύτερον δέ, προστατευθεὶς ὑπὸ τοῦ λόρδου Γκίλφορδ, ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἐπανελθὼν διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ (1824—1842), ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίῳ. Ἀπέθανε τὸ 1872. Ὡς διδάσκαλος ὑπῆρξεν ἀνυπέροβλητος διὰ τε τὴν σοφίαν καὶ εὐφράδειαν καὶ μελιχιότητα αὐτοῦ. Ἐκτὸς ἄλλων, ἐδημοσίευσεν **Ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων** (1850) καὶ τὰ **Σούτσεια** (κριτικὴν, 1853).

ἄφέντης (ὁ) = ἐνταῦθα ὁ πατήρ.

ἄφνίδια = αἰφνιδίως.

ἄφτουρος = ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει τύχη καὶ προκοπὴν, κακότυχος.

ἄχνολογήω = ἀχνίζω, βγάζω ἀχνούς.

ἄχνος = λεπτός, ἐλαφρὸς, θαμβός, ὠχρός.

ἄψηφισία (ή) = ἡ ἔλλειψις ἐκτιμήσεως, περιφρόνησις.

B

βαβούρα (ή) = ὁ θόρυβος.

Βάκχαι (αἱ) = γυναῖκες μεθύουσαι καὶ μαινόμεναι, αἵτινες ἤκολούθουν τὸν Βάκχον (Διόνυσον) κατὰ τὰς περιοδείας του.

βαλβίδα (ή) = ἡ βαλβίς τῆς περικεφαλαίας, διὰ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται ὁ ἀκάθαρτος ἀήρ, τὸν ὅποιον ἀποπνέει ὁ δύτης.

βάλαμον (τὸ) = 1) εἶδος ἀρωματικῆς βοτάνης, ὁμοίως πρὸς τὸν ἡδύοσμον 2) ἡ εὐώδης ῥητινὴ τοῦ φυτοῦ τούτου.

βαρά = βαρέως (πολύ ἡσθάνετο τὸν ἑαυτὸν του).

βαρίσκω = κτυπῶ.

βεγλιανναμές = αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολή, διάγγελμα.

Βέκκερος Αὐγουστος Ἐμμανουήλ (1785—1871) = διάσημος Γερμανὸς φιλόλογος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἐκδῶσας πλείστους ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Βερανζέρος = ἐνδοξος Γάλλος ποιητὴς (1780—1857), ὅστις εἰς πολλὰ του ποιήματα ἔψαλλε τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα τοῦ 21.

βεράντα (ή) = ὁ ἐξώστης.

Βεργ Ἰούλιος = γάλλος μυθιστοριογράφος, ὅστις ἔγραψε θαυμάσια ἐκπλακτευτικὰ τῆς ἐπιστήμης μυθιστορήματα, καταλληλῶτατα ἰδίᾳ διὰ τοὺς νέους. Εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν, τὸ «Ἐἴκοσι χιλιάδες λεῦγαι ὑπὸ τὰς θαλάσσας», περιγράφει μακρὸν ταξίδιον μὲ ὑποβρύχιον εἰς τὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν.

Βερονέζε = ἐννοεῖται ἐνταῦθα εἰκὼν τοῦ Βερονέζε, διασήμου Ἰταλοῦ ζωγράφου (1528—1588).

Βέρρος Κρίντος Λικίνιος Βέρρος. Ῥωμαῖος ἐξ ἐπιφανοῦς γένους, ὅστις, ἀποσταλεὶς εἰς διαφόρους ἐπαρχίας ὡς διοικητὴς, ἐγένετο διαδόχτος διὰ τὰς παντοίας κακώσεις, τὰς ὁποίας ἐπέβαλλον εἰς αὐτάς, ἰδίᾳ ἀφαιρῶν ὅ,τι πολῦτιμον εἶχον καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ καλλιτεχνήματα (ἀγάλματα, εἰκόνας, πολῦτιμα ἀγγεῖα). Διὰ τὴν τοιαύτην ἐν Σικελίᾳ διαγωγὴν, ἐξ ἧς ἀπεκόμισε [μέγιστον] πλοῦτον, εἰσέχθη εἰς δίκην ἐν Ῥώμῃ, ἔγραψε δὲ κατ' αὐτοῦ ἐξ λόγους ὁ Κικέρων. Φοβηθεὶς δὲ ὁ Βέρρος τὴν ἔκδασιν τῆς δίκης, ἔφυγε καὶ μόνον μετὰ εἰκοσιπενταετίαν ἐπανῆλθε.

Βηλαρᾶς Ἰωάννης = ἴδε τὸν βίον αὐτοῦ ἐν σελ. 225—6. Οὗτος ἐστιχοῦργησε καὶ πολλοὺς αἰσωπεῖους μύθους.

βιβλικὸς = τῆς Βίβλου, δηλ. τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Βιγιὸν = παλαιὸς Γάλλος ποιητὴς ἐκ Παρισίων (1431—1489), συγγράφας τὴν «Μεγάλην καὶ Μικρὰν Διαθήκην».

βλάμης = ὁ δι' ἱεροτελεστίας γενόμενος ἀδελφός, ἀδελφοποιητός.

Βλάχος Ἄγγελος = (1838—1920) ἐπιφανὴς λογοτέχνης καὶ πολιτικός, ὅστις διετέλεσε καὶ πρεσβευτὴς καὶ ὑπουργὸς τῆς παιδείας. Συνέγραψε πολλὰ ἐν πεζῷ λόγῳ ἔργα καὶ συλλογὰς ποιημάτων, διεκρίθη δὲ καὶ ὡς μεταφραστής.

βλ. ἰδί. τὸν = ἴδε ἑσθλ. 17

Βλόσσιος Γάιος = στωικός φιλόσοφος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Κόμῃ τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οὗτος υπῆρξε κατὰ τὸν Πλούταρχον στενότερος φίλος τοῦ Τιβερίου Γράκχου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ῥήτορα Διοφάνη ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ διὰ τὰς μεταρρυθμίσεις του. Μετὰ τὸν φόνον αὐτοῦ μόλις διεσώθη καταφυγὼν πρὸς τὸν πολέμιον τῶν Ῥωμαίων Ἀριστόνικον τῆς Περγάμου, ἠττηθέντος δὲ αὐτοῦ μετ' ὀλίγον, ἠτύχησεν.

Βολταῖρος = διάσημος Γάλλος λογοτέχνης (1694—1788), ὅστις διὰ τῶν ποικίλων συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐπετέθη δριμύτατα κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δογμάτων αὐτῆς.

βούκινον (τὸ) = ἡ βυκάνη, ἡ σάλπιγξ, ἡ τρομπέττα.

Βούλλα = πευκόφυτος ἀκτὴ τῆς Ἀττικῆς, νοτίως τοῦ Φαλήρου.

βουρκώνω = γεμίζου τὰ μάτια μου δάκρυα.

βραγιά (ἡ) = ἡ πρασιά τοῦ κήπου.

βρανδεμβουργιανὰ = τὰ ἄριστα τῶν γερμ. ταγμάτων. Τὸ Βρανδεμβουργον υπῆρξεν ὁ πυρὴν τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσίας.

βραχιόλια (τὰ) = ταῦτα φοροῦν οἱ δῦται, διὰ νὰ κλείσῃ στερεὰ ἡ στολή καὶ νὰ μὴν εἰσέρχεται τὸ νερὸ.

βρῶμα (τὸ) = τὸ φαγητόν.

Γ

γάλα (τὸ) = τὸ ζουμί, τὸ υγρόν, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται διὰ τῆς συμπίεσεως τῶν ζυψίων ποῦ περιέχονται εἰς τὸν σπόγγον, καὶ τὸ ὁποῖον σημειωτέον εἶναι καυστικώτατον.

γατζούδια (τὰ) = μικροὶ γάντζοι, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ δῦτης κρεμᾷ τὸ μαχαίρι, κτλ.

γατιάζω = συμμαζεῦσμαι, καθουριάζω ἀπὸ τὸν νευρικὸν θυμὸν μου λόγῳ προσβολῆς π. χ., ἔπως ἡ γάτα, ἔταν εἶναι θυμωμένη.

γεῖς = εἷς, ἕνας.

γεμιτζῆς (ὁ) = λ. τουρκικὴ = ναυτικός, θαλασσινός.

Γέντζ = ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη χρηματίσας γραμματεὺς τοῦ Μεττερνίχου.

γῆ = τὸ διαζευκτικὸν ἦ.

γιαταγάνι (τὸ) = ξίφος τουρκικὸν καμπυλωτόν.

Γίββων = ἐπιφανὴς Ἀγγλος ἱστορικός (1737—1794). Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι «Ἱστορία τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τῆς βωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας».

- γιουλιζής (ό)** = λέξεις τουρκική, επιβάτης.
γκό δν = ἀγγλιστί ἀνέβα.
γλάκιο (τό) = τὸ τρέξιμον, ὁ δρόμος.
γλακῶ = τρέχω.
γλύνω = γλυτώνω, ξεφεύγω.
γούπατον (τό) = μέρος χαμηλόν, ὑπήνεμον.
γουλλώνω = ἀνοίγω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀτενίζω, γουρλώνω.

- δάχ τυλο τὸ παίξει** = τὸ κινεῖ εἰς ἑνὸς δακτύλου ἀπόστασιν
Δεξαμενή = δεξαμενὴ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαθηττοῦ, ἐν ἣ
 συλλέγεται δι' ὕδραγωγείων τὸ ὕδωρ καὶ ἐξ ἧς διοχετεύεται
 ἀνὰ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.
Δεξ βέναγας = ὁ ἔχων τὴν φύλαξιν μιᾶς κλεισωρείας.
διάσελον (τό) = αὐχὴν, τὸ στενὸν πέρασμα ἀπὸ τὴν μίαν πλευ-
 ρὰν ἑνὸς βουνοῦ εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ἀπὸ μίαν κοιλάδα εἰς ἄλλην.
διαφεντεύω = ὑπερασπίζομαι, σώζω.
δίδω = σημαίνει εἰς τὴν Κρήτην καὶ ὄρμῳ, ἐμπίπτω.
δικάω = ἀρκῶ.
Διοφάνης = διάσημος ῥήτωρ ἐκ Μυτιλήνης, ὅστις μεταδὸς εἰς
 τὴν Ῥώμην ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Τιβερίου Γράκχου, τὸν
 ὅποιον παρῶρμησε μεγάλως εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις του, ἐφο-
 νεύθη δὲ μαζί με αὐτὸν τὸ 132 π. X.
δοίμιν (τό) = δοκιμασία, ἄθλος, ἀγών.
δράκαινα = ψάρι τὸ ὅποιον φέρει ἐπὶ τῆς βράχους ἄκανθαν δη-
 λητηριώδη. Με αὐτὴν κτυπᾷ πληγῆμα ἰσχυρὸν καὶ προκαλεῖ
 δριμυτάτους πόνους εἰς τὸν πληγέντα, ἐνίστε καὶ θάνατον.
δριμόχολο (τό) = αἰφνίδιος ὀρμητικὸς ΒΑ ἄνεμος.
δρολάπι (τό) = ἡ λαϊλαψ, ἡ καταιγίς.

- εἶντα** = τί.
εκατονταετής πόλεμος = μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, διαρκέ-
 σας ἀπὸ τοῦ 1337—1453.
ἐλίγα = ὀλίγον.

- Ἑλισάβετ** = ἡ περίφημος βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας (1558—1603), ἐφ' ἧς ἡ Ἀγγλία ἀνῆλθεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν.
- ἐντελβίαις (τὸ)** = φυτὸν ἐν ταῖς κορυφαῖς τῶν Ἄλπεων (ἐπιστημονικῶς λεοντοπόδιον τῶν Ἄλπεων) μὲ μικρὰ ὑπόλευκα θυσανωτὰ ἀνθη.
- Ἐπίκουρος** = Ἀθηναῖος φιλόσοφος, (341—270 π. Χ.), ὅστις ἐδίδαξε πρῶτον ἐν Μυτιλήνῃ καὶ Λαμψάκῳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἐν ἡλικίᾳ 36 ἐτῶν συνέστησεν ἰδίαν φιλοσοφικὴν σχολὴν ἐντὸς κήπου, τὸν ὁποῖον ἐπίτηδες ἠγόρασε. Ἡ σχολὴ αὕτη ἠυδοκίμησε μεγάλως, διετηρήθη δὲ ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἐπικούρου ἐν τῇ σχολαρχίᾳ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρξε καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Κικέρωνος Ἀθηναῖος Φαῖδρος, ὅστις ἐδίδαξε καὶ ἐν Ῥώμῃ. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐπικούρου ἀπέκτησε πλείστους ὁπαδοὺς μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων.
- Ἐρμᾶνος** = Ἰωάννης Γοδοφρεΐδος (1772—1848)· διάσημος Γερμανὸς φιλόλογος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας.
- ἔτοιος** = τοιοῦτος.
- Ἐυσέβιος** = ἐκ Παλαιστίνης, ἐπίσκοπος Καισαρείας ἀπὸ τοῦ 314—340, καλούμενος ὁ Παμφίλου ἀπὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Παμφίλου. Ἐγράψε πολλὰ θεολογικὰ καὶ ἱστορικὰ συγγράμματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅστις ὅμως κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἐγκώμιον τοῦ αὐτοκράτορος.
- ἐφυροῦσα** = ὠλιγόστευον.

Z

- ζάβαλι** = λ. τουρκικὴ = καημένε.
- ζαλώνω** = 1) φορτώνω, 2) ἔχω ζάλην, ἱλιγγον.
- ζαναμπέτης** ἢ τζαναμπέτης = κακός, δύστροπος (λ. τουρκικὴ).
- Ζήνων** = φιλόσοφος ἐκ Κιτίου τῆς Κύπρου, ὅστις ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 350—260 περίπου π. Χ. Ἐζήσεν τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἔδρυσεν περιώνυμον σχολὴν, ἣτις ἐκλήθη κατόπιν στωικὴ, ἐκ τῆς Ποικίλης Στωᾶς. Αὕτη ἦτο οἰκοδόμημα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν, κεκοσμημένον διὰ ποικίλων εἰκόνων διασήμεων ζωγράφων, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ μαθηταὶ του.

ζιμιόν = ἀμέσως.

Ζιγκάιζεν = ἴδε Τσιγκάιζεν.

ζούγκλα (ή) = εὐρεῖται θαμνόφυτοι ἢ δενδρόφυτοι ἐκτάσεις ἐν Ἰνδίαις, πλήρεις θηρίων.

ζυγιές (οἱ) = οἱ στοῖχοι, τὰ ζεύγη (τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐν ταῦθα).

ζύγωθρον (τὸ) = ἡ ζυγαριά.

Η

ἠθικός = ἐδῶ ἔχει τὴν ἔννοιαν ὄχι ὕλικός· εἶσαι ὠραία σὰν ἄγγελος κατὰ τὴν μορφήν, ἀλλ' ἐπίσης ὠραία σὰν ἄγγελος καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. Ἡ κόρη συνεδύαξε δηλαδὴ ἐμορφιά καὶ κλωσύνην μαζί.

ἠμερόδεντρον (τὸ) = ἡ δρῦς, ἧς αἱ βάλανοι εἶναι φαγώσιμοι.

ἠσωσε = τοῦ ῥ. σώνω = φθάνω.

Θ

θαλάμι (τὸ) = ἡ φωλεὰ τῶν χταποδιῶν καὶ μερικῶν ψαριῶν, π. χ. τοῦ σκορπιοῦ, τοῦ ῥοφοῦ, κἄ.

Θεόκριτος = ποιητὴς ἐκ Συρακουσῶν, ἀκμάσας περὶ τὸ 270—250 π. Χ., ὁ πατήρ τῆς βουκολικῆς ποιήσεως, τοῦ ὁποίου ἔχομεν ὠραῖα ποιήματα, τὰ «Εἰδύλλια».

θημωνιά (ἡ) = ὁ σωρὸς τῶν γεννημάτων (ιδίως τοῦ σίτου) καὶ τοῦ ξηροῦ χόρτου.

θυμέλη (ἡ) = κυρίως ὁ βωμὸς τοῦ Διονύσου, ὁ ἰδρυμένος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου· εἶτα τὸ θέατρον ἐν γένει.

θῶρι (τὸ) = ἡ μορφή, ἡ ὄψις.

Ι

Ἰακωβίνοι τῆς Ἰσπανίας. Ὅτε ὁ νόμιμος βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδος ὁ Ζ' ἀποκατεστάθη τὸ 1814 ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὑπεσχέθη ὅτι θὰ σεβασθῆ τὰς ἐλευθερίας (= τὸ σύνταγμα), τὰς ὁποίας οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἰσπανικοῦ λαοῦ εἶχον ψηφίσει κατὰ τινα ἐπανάστασιν, τὸ 1812, διαρκούσης τῆς γαλλικῆς κατοχῆς. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς παρέβη ἀμέσως τὴν ὑπό-Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σχεσίν του, κατήργησε τὸ σύνταγμα, καὶ ἐκυβέρνησε δεσποτικῶς. Τότε προεκλήθη ἰσχυρὰ ἐξέγερσις κατ' αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ὅμως κατέπνιξε ἡ Ἱερὰ Συμμαχία. Οἱ ὑποκινούντες τὴν ἐξέγερσιν ταύτην εἶχον κληθῆ Ἰακωβῖνοι κατ' ἀπομίμησιν τῶν Ἰακωβίνων τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

ἡμέρους βλαστήσεως (ἡμερος = ὁ ἄρθρος) = ἡμεροέστας βλαστήσεις = θελκτικᾶς.

Κ

κακαποδομένους = ὁ ἔχων κακὸν τέλος.

κάλβεια = ὡς λέγει ὁ ποιητὴς Κάλβος εἰς μίαν ἐκ τῶν ᾠδῶν του, τὸν Ὀκεανόν :

Ἄλλὰ τῶν μακαρίων
στάβλων ἰδοὺ τὰ ἡῶα
κάγκελα αἱ Ὄραι ἀνοίγουσιν,
ἰδοὺ τὰ ἀκάμαντα ἄλογα
τοῦ Ἡλίου ἐκβαίνου.

Καλὲ Γκρόιτο = ἀπόκρημνος καὶ βραχῶδης ὄρεινός ὄγκος, κείμενος Ἰ. Α. τοῦ Γκεκτσᾶ—Μπουναρ, δεξιοῦ παραποτάμου τοῦ Σαγγαρίου. Ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Γ. συνήφθη τριήμερος πεισματώδης καὶ πολύνεκρος μάχη (28—30 Αὐγούστου τοῦ 1921) μεταξύ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, οἵτινες ἐν τέλει κατέλαβον αὐτό· ἐγκατέλειψαν ὅμως μετὰ 10 ἡμέρας, ὅτε διετάχθη ἡ γενικὴ ἀποχώρησις τοῦ ἑλλην. στρατοῦ ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Σαγγαρίου.

καλοξανοίγω = καλοβλέπω, διακρίνω.

καπλάνι (τὸ) = λ. τουρκικὴ, ἣτις σημαίνει τὴν πάρδαλιν· παρ' ἡμῶν ὅμως καλεῖται οὕτω ἡ τίγρις.

καπρι (τὸ) = ὁ ἀγριόχοιρος.

καρβανάρος = (ὁ) ὁ ὁδηγῶν καραβάνιον = ὁμάδα ἵππων.

Καρβονάροι = (δηλ. ἀνθρακεῖς) ἦτο τὸ ὄνομα μυστικῆς πολιτικῆς ἐταιρείας, ἣτις ἰδρύθη ἐν Ἱταλίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅτε ἐκυριάρχουν οἱ Γάλλοι ἐν Νεαπόλει, καὶ σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξωσιν τῶν ξένων καὶ τὴν ἐνότητά τῆς Ἱταλίας. Οἱ κρατοῦντες ἐπέβαλλον εἰς τὰ συλλαμβανόμενα μέλη τῆς ἐταιρείας τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου.

Ἡ φημιολογία ἀπὸ τοῦ ὀπίσθιου ἑκπευτικῆς Πολιτικῆς

κάργο (τὸ) = σχοινίον, μὲ τὸ ὁποῖον μαζεύεται ὁ φλόκος.

καρδάρα (ἡ) = ἀγγεῖον ξύλινον, ἔπου ἀρμέγουν τὸ γάλα.

Κάρλαϊλ Θωμάς· Σκώτος φιλόσοφος καὶ ἱστορικός (1795—1881), ὁ συγγραφεὺς τοῦ περιφήμου βιβλίου «Οἱ ἥρωες καὶ ἡ λατρεία τῶν ἡρώων».

Καρνεάδης = φιλόσοφος ἐκ Κυρήνης ἀκμάσας περὶ τὸ 180 μ. Χ., εὐγλωττότατος, ὁ θεμελιωτὴς τῆς νεωτέρας Ἀκαδημίας ἐν Ἀθήναις. Ἐλθὼν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τινων ἄλλων ὡς ἀπεσταλμένος τῶν Ἀθηνηῶν, ἀπήγγειλεν ἐκεῖ καὶ λόγον ὑπὲρ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἄλλον κατὰ τῆς Δικαιοσύνης· τοσοῦτον δ' ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἢ πειστικότης αὐτοῦ, ὥστε ὁ Κάρτων συνεβούλευσε νὰ παραχωρήσῃσι τάχιστα εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ αἰτούμενα καὶ νὰ ἀποδιώξωσιν ἀμέσως τοὺς πρέσβεις, διότι ἡ δύναμις τοῦ λέγειν αὐτῶν ἦτο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν.

Κάρολος 10ος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1824—1830), ὅστις μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ῥωσίας ἐδοθήθησε τὴν Ἑλλάδα ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἀπέστειλε τὸν Μαΐζωνα μετὰ γαλλικοῦ στρατοῦ ἵνα ἐκδιώξῃ τὸν Ἰμπραήμ.

καρυοφύλλι (τὸ) = βοτάνη ἀρωματική.

καρχήσιοι (οἱ) = (ἐνν. κάλοι) = τὰ χονδρὰ τεντωμένα σχοινία, τὰ συνδέοντα τὰς κεραίας μὲ τὸ ἀκρότατον τοῦ ἱστοῦ.

Καστελάρ = Ἰσπανὸς πολιτικός καὶ συγγραφεὺς (1832—1899).

κατάγναντα = ἀκριβῶς ἀπέναντι.

καταποτήρας = ἡ ἄβυσσος.

κατηφές = βελούδινον ὕψασμα.

κavκόπουλο (τὸ) = ξύλινον ποτήρι.

κάψαλο = τὸ καμένο μέρος τοῦ χωραφιοῦ.

Κεραμεικὸς = ἀνάκτορον τῶν βασιλέων ἐν Παρισίοις μετὰ λαμπροῦ κήπου (Palais des Tuileries).

κεσάτι (τὸ) = τὸ μὴ πωλεῖν, ἢ στασιμότης τῶν ἐργασιῶν (λ. τουρκ.)

κεστός = (ζώνη) τῆς Ἀφροδίτης = εἶδος φυκιοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν, ὁ κεστός οὗτος καθίστα τὴν Ἀφροδίτην πολυθέλητρον.

κηριμὲ (ἔνα) = ἔκφρασις τουρκικὴ = πολλάκις, συχνάκις.

κιμούχα (ἡ) = ψευδόσπογγος, ὁ ἑπὶ τοῦ εὐκολοῦ σχίζεται, καὶ δὲν ἔχει πολλὴν ἀξίαν.

- κόθρα (τὰ)** = ξύλινοι στεφάναι, εἰς τὰς ὁποίας δένουν τὰ κουδούνια καὶ τὰ περνοῦν εἰς τοὺς λαίμους τῶν προβάτων.
- κόμμα** (ἐκ τοῦ κόπτω) σημαίνει κυρίως τύπωση, χάραγμα νομίματος. Ὅθεν μεταφορικῶς χαρακτηρ.
- κονάκι (τὸ)** = τὸ κατάλυμα.
- κονεύω** = μένω κάπου γ' ἀναπαυθῶ τὴν νύκτα, καταλύω.
- κόντρας (ὁ)** = ὀρθογώνιον ἰστίον ἐν τῷ πρωραίῳ ἰστῷ.
- κοπανιὰ (ἡ)** = τὸ κτύπημα, ἡ πληγὴ.
- κοπελλιάρης (ὁ)** = τὸ παλικάρι, ὁ νεανίας.
- κορζέτες (οἱ)** = ἔταν ὁ ἰστός δὲν εἶναι μονοκόμματος, τὰ δύο τμήματα αὐτοῦ (δηλ. ὁ κύριος ἰστός, τὸ ἄλμπουρο, καὶ τὸ ἀνώτερον μέρος αὐτοῦ, τὸ ἄλμπουρέτο) κοχλιοῦνται ἐπὶ ξύλου ἑλληψοειδοῦς, ἕπερ καλεῖται κορζέτα (=στηλόκρανον).
- κουρούπι (τὸ)** = εἶδος λαγῆνων, τὰς ὁποίας ἐν ἀφθονίᾳ κατασκευάζουν εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ ἀλλαχοῦ.
- κουρσεύω** = ἀρπάζω ὡς κουρσάρος = πειρατής.
- κουφάρι (τὸ)** = τὸ πτώμα.
- κοῦφος (τὸ)** = τὸ στήθος.
- κρένω** = λαλῶ, ὁμιλῶ, λέγω.
- κριτήριο (τὸ)** = βάσανον, βασανιστήριον.
- κύρης (ὁ)** = ὁ πατέρας.
- Κυψελίδαί** = γένος τυράννων ἐν Κορίνθῳ, οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ Κυψέλου, ὅστις πρῶτος κατέλαβε τὴν τυραννίδα τὸ 655 π. Χ.

- λάβρα (ἡ)** = ἡ δυνατὴ ζέστη, μτφ. ὁ καημός.
- λάγιος** = τὸ πρόβατον τὸ ἔχον κατάμαυρον πρόσωπον, ὠραῖος.
- λαγωνεύω** = κυνηγῶ λαγούς.
- λάζος (ὁ)** = ἐγχειρίδιον μὲ μικρὰν λεπίδα τριγωνικοῦ σχήματος, μὲ λαβὴν ἐξ ὁστοῦ ἢ κέρατος, συνήθως διχαλωτὴν.
- Λάμια (ἡ)** = φανταστικὸν τέρας, ἕπερ ἀρπάζει καὶ καταδροχθίζει τὰ μικρὰ παιδιὰ.
- λαμνοκῶπος (ὁ)** = ὁ κωπηλάτης (λάμνω = ἐλαύνω).
- λάστιχο (τὸ)** = ἡ λαστιχένια στολὴ τοῦ δούτου.
- λέσι** = λέγουσι.
- λιθιά (ἡ)** ἢ ξερολιθιά = τοῖχος (συνήθως ὡς φράκτης) ἐκτισμένος μὲ λίθους μόνον, χωρὶς λάσπην.

λιμιῶνας (ὀ) = ὁ λιμὴν.

Λουδοβίκος = ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας (1825—1848), ὁ πατὴρ τοῦ ᾽Οθωνος. Φίλος ἀκραιφνῆς τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων καὶ μεγάλα προσέφερε χρηματικά ποσά. Διεκρίθη καὶ ὡς δόκιμος ποιητής.

Λουξινιαῖν = οἰκογένεια κομήτων ἐκ Γαλλίας, ἣτις κατὰ τὰς σταυροφορίας κατέλαβε τὴν Κύπρον καὶ ἐκυριάρχησεν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1192—1489.

λουφάζω = κρύπτομαι συμμαζεμένοι, ἡσυχάζω.

Λυκαβηττός = λόφος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ᾽Αθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἔχει ὕψος 278 μέτρων καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει ναῦσκος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Μ

μάινα = συμμαζεύσε.

μαῖστρος = ὁ ΒΔ. ἄνεμος.

μάνιτα (ἦ) = ἡ ὀργή, ὁ θυμός.

μαντάρια (τὰ) = αἱ ὑπέραι, δηλ. σχοινία δι' ὧν ἐπαίρονται αἱ κεραταὶ εἰς τὸ ἀπαιτούμενον ὕψος τοῦ ἐπιστηλίου των.

μαρκούτσι (τὸ) = σωλὴν ἐλαστικός, ὅστις, ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν μηχανὴν μεταφέρει ἀέρα εἰς τὴν περικεφαλαίαν τοῦ δύτου.

μάσκα (ἦ) = τὸ ὑπὲρ τὴν ἴσχλον γραμμὴν στρογγύλον μέρος τῆς πρῶρας, τὸ ἐκατέρωθεν τῆς στείρας (= κορακιοῦ) εὐρισκόμενον. Διακρίνομεν δύο, δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν μάσκαν ἢ παρεϊάν.

μάν μπόν ἀγγλιστὶ = παιδί μου.

Μαχμουῦνι ὁ Β' = ὁ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως σουλτάνος, ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῖου ἤρχισεν ἡ Τουρκία νὰ καταρρέῃ.

μελάτι (τὸ) = πρῶτης τάξεως σπόγγος.

μεντέρι (τὸ) = εἶδος καναπέ χωρὶς ἐρεισίωτον.

μετζάστρα = μεσίστιος, εἰς δῆλωσιν πένθους.

Μετιερνίχος = Αὐστριακὸς πολιτικός, (1773—1859), ὅστις ἐπὶ 40 περίπου ἔτη (1809—1848) διηύθυνε τὴν πολιτικὴν τῆς Αὐστρίας. Ὑπῆρξεν ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

μηχανή = λέμβος 3 περίπου μέτρων μήκους, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει ἡ ἀεραντλία, καὶ ἡ καταδυτικὴ στολὴ τοῦ δύτου. Ἐν αὐτῇ λαμβάνει θέσιν ὁ κολαοῦζος, (δηλ. ἐκεῖνος ποῦ κρατεῖ τὸ

σχοινί, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ δῦτης δίδει ἀπὸ τὸν πυθμένα διάφορα σημεῖα), καὶ ὁ σύντροφος πού γυρίζει τὴν ἀεραντλίαν καὶ στέλλει κάτω ἀέρα. Πολλάκις ὁ κυβερνήτης εἶναι καὶ κολαούζος.

μιὰ στὸ σχοινί = ἐνν. δίνει· δηλαδὴ ἐσήμανε «τραυατέ με!»

μισσεύω = φεύγω, ἀναχωρῶ.

μόλα = ἄφησε χαλαρόν, χαλάρωσον.

μονοσυνάγονται = συνάζονται ἐπὶ τὸ αὐτό.

μονοχειῖάρι = διὰ τῆς μιᾶς χειρός.

Μορέας = τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἰ. Παπαδιαμαντοπούλου. Οὗτος ἐγεννήθη τὸ 1856 ἐν Ἀθήναις. Ἀπὸ τοῦ 1877 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου διέπρεψεν ὡς γάλλος ποιητής. Ἀπέθανε τὸ 1910. Ἐγραψε μεταξὺ ἄλλων τὰς *Stances* καὶ τὴν τραγωδίαν **Ἰφιγένειαν**, (μίμησιν τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι τοῦ Εὐριπίδου), ἔργα ἅτινα θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς νεωτέρας γαλλικῆς λογοτεχνίας.

μουσκονιά (ῆ) = ἡ ωραία νέα.

μούρα (ῆ) = κινήτῃ σύνθετος τροχαλία, μὲ τὴν ὁποίαν κρατεῖται ὁ τρίγωνος.

μουράγια (τὰ) = τὰ τείχη.

Μουράτ ὁ Δ' = σουλτάνος ἀπὸ τοῦ 1360—1389. Εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἤρχισε τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν ἐν Εὐρώπῃ κατακτήσεων τῶν Τούρκων, κυριεύσας τὴν Ἀδριανούπολιν.

μουργέλα (ῆ) = μεγάλη μυῖα (οἰστρος), ἐπιτιθεμένη ἰδίᾳ κατὰ τῶν ὄνων.

μουσαφιρίκια (τὰ) = περιποιήσεις ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ νεοεληθέντος ξένου (μουσαφίρη, ἧτις εἶναι λέξις τουρκικῆ).

μνήσκω = μένω.

Μπάιρον = ὁ διάσημος Ἀγγλος ποιητής (1788—1824), ὁ τὴν Ἑλλάδα ὑμνήσας καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθανών.

Μπαρμπαριά (ῆ) = οὕτω καλοῦνται αἱ παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς χῶραι, δηλαδὴ ἡ Τριπολίτις, ἡ Τύνις, τὸ Ἀλγέριον καὶ τὸ Μαρόκον.

Μπαρμπαρῖνοι = οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Μπαρμπαριά, ἧτις ἦτο ἄλλοτε ὀρμητήριον φοβερῶν πειρατῶν.

μιαστούνι (τὸ) = τὸ δοράτιον τοῦ ἀρτέματος, δηλ. τὸ ὑπὲρ τὴν στήλην αὐτοῦ τεμάχιον τοῦ προσόλου ἱστοῦ.

μποῦμ—οὕτω καλοῦσιν οἱ Εὐρωπαῖοι τοὺς πτωχοὺς καλλιτέχνας, οἱ ὅποιοι πολλάκις εἶναι ἄστεγοι, πεινασμένοι, χωρὶς ζεστά ἐνδύματα κλπ.

μπουγάξι (τὸ)—τὸ στενόν, ἡ κοιλιάς.

μπουκάρισαν τὰ πανιά—ἐφούσκωσαν, ἔπικασαν ἀέρα, ἀπὸ τὸν ὅποιον πιέζονται καὶ ὠθοῦσι καὶ τὸ πλοῖον.

μπουρίνα (ἡ)—χονδρὸν σχοινίον, ὅπερ συγκρατεῖ τὸν τρίγκον.

μπουχιζῶ—βραντζίζω.

μπράτσα (τὰ)—οἱ ὄλκοι τῶν κεραιῶν, δηλ. σχοινία χρησιμεύοντα ἵνα διευθύνωσι τὰς κεραίας κυκλικῶς καὶ ὀριζοντίως, ὥστε νὰ δέχωνται τὰ ἰστία καταλλήλως τὸν ἄνεμον.

μπρούλια (τὰ)—σχοινία μὲ τὰ ὅποια συστέλλεται ὁ τρίγκος.

Μύλλερ Γουλιέλμος—ἐπιφανὴς Γερμανὸς καθηγητῆς καὶ λυρικὸς ποιητῆς (1794—1827), συγγραφέας καὶ τὰ «Ἄσματα τῶν Ἑλλήνων» (5 τεύχη), ἅτινα μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως ἐνθουσιασμὸν τῶν Γερμανῶν.

μυρτούλα—ἡ μυρτιά εἶναι ἐδῶ σύμβολον τῆς ἀγάπης ἀλλὰ καὶ τοῦ πένθους. Ἡ κόρη εἶχε, φαίνεται, χάσει τὸν μνηστήρα της, ὅστις εἶχε πνιγῆ εἰς τὴν θάλασσαν (ἴδε τὸν 10ον στίχον τοῦ ποιήματος), ἕως ὅτου ἀπὸ τὴν πολλήν της θλίψιν διὰ τὴν ἀπώλειάν του ἐμαράνθη καὶ ἀπέθανε καὶ αὐτή, ἣ ηῤτοκτόνησε (πρβλ. τὸν 20ὸν στίχον).

N

Νέα Γῆ—νῆσος τῆς Β. Ἀμερικῆς πρὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐκεῖ ζῆ εἰδικὴ ποικιλία κυνῶν μεγάλων, ἰσχυρῶν, καὶ λίαν εὐδιδάκτων.

Νεμρώδ—μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Χαλδαίας. Ἡ Ἁγία Γραφή τὸν ἀποκαλεῖ «ἰσχυρὸν κυνηγὸν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου» καὶ τὸ ὄνομά του δηλοῖ σήμερον κυνηγὸν ἐπιτήδειον καὶ ἀκούραστον.

νέτα—λέξις ἰταλική, ἐτοίμασε.

Νικόλαος ὁ Α' αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας (1824—1855), ὁ κηρύξας τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ταπεινώσας αὐτοῦς.

νίκος (τὸ)—ἡ νίκη.

νιτσεράδα (ἡ)—κηρωτὸς ἐπενδύτης τῶν ναυτῶν.

- νι φροῦν** = τὸ εἰκοσιπεντάδραχμον.
νογῶ = ἐννοῶ.
νοτιζῶ = καθιστῶ τι νοτερόν, ὑγραίνω ἐλαφρῶς.
Νταβέλης = ἄγριος λήσταρχος, ὅστις ἔδρασεν ἐν τῇ Ἀττικῇ περὶ τὸ 1870, τέλος δὲ συλληφθεὶς ἐφονεύθη.
νταμάρι (τὸ) = τὸ λατομεῖον.
ντεπόζιτο (τὸ) = μεγάλο τρεχαντήρι, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη τῶν ζωοτροφιῶν καὶ τῶν σπόγγων. Κατὰ τὸν πλοῦν μεταφέρει καὶ τὰς μηχανάς (ἴδε τὴν λ.). Ἕνας μεγάλος «νοικοκύρης» (= ἐργολάβος) δύναται νὰ ἔχη πολλὰ ντεπόζιτα καὶ ἓνα «κόντρα — ντεπόζιτο», εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνταλλακτικά, ἀποθηκεύει τοὺς ἐξαγομένους σπόγγους, ἐὰν εἶναι πολλοί, κτλ.
Ντουωμόν = φρούριον εἰς τὰ Βόρεια τῆς Γαλλίας, περὶ τὸ ὁποῖον ἐγένοντο αἱματηρόταται μάχαι κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον.

- ξάγναντο (τὸ)** = τὸ ὕψωμα, τὸ ὑψηλὸν μέρος.
ξανοίγω = διακρίνω, βλέπω.
ξάστερα = καθαρά.
ξεγκουσεύγω = ἀπολυτρῶνω.
ξελιμπάρω = βγάζω φορτίον ἀπὸ τὸ πλοῖον.
ξεπεδουκλώνω = λύω τὰ δεσμὰ (= τὰ πεδοῦκλια) τῶν ποδῶν τῶν ἱππῶν.
ξεπεριωρισμένοι = τρελλοί, ἔξω φρενῶν.
ξεσκλίδι = κομμάτι ροῦχο ἢ κρέας σχισμένο (ὄχι μὲ φαλίδι ἢ μαχαίρι, ἀλλὰ τραυηχτά).
ξετρέχω = ἐπιδιώκω, θηρεύω.
ξεφτέρι (τὸ) = κυρίως ὁ ἱέραξ. Μεταφορικῶς πᾶν ταχὺ πρᾶγμα.
ξύλο (τὸ) = ἐνταῦθα τὸ καΐκι.

- ὄντε** = ὅτε.
ὀπάλιος = πολύτιμος λίθος γαλακτώδης καὶ ὑποκόκινος.
Ὀράτιος = διάσημος Λατίνος ποιητῆς (64—8 π. X), ὅστις συνέθεσεν Ὁδᾶς, Σατίρας, Ποιητικὴν Τέχνην, κ. ἄ.
Ἄλεξ. Γ. Φηροῦ πηθεῖ ἀπὸ τοῦ ἰστορικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Πολιτικῆς 7

ορδὴ = λ. ξένη, μογγολική = στίφος νομάδων, περιπλανώμενος λαός. Κατ' ἐπέκτασιν καὶ περιφρονητικῶς = ἀπειθαρχοῦντα στρατεύματα, ἢ ομάδες ἐπιδιδόμεναι εἰς σφαγὰς καὶ δηλώσεις.

ορδινιά (ἦ) = ἡ διαταγή, ἡ παραγγελία.

ορδινιάζομαι = παρασκευάζομαι.

Ὀρθαγορίδαι = γένος τυράννων ἐν Σικυῶνι, οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου Ὀρθαγόρου, ὅστις κατέλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ 676 π.Χ.

ορτυκοσούρτης (ὀ) = ὁ ὀρτυγούρτης, πτηνὸν μὲ μακρὰ σκέλη, τοῦ γένους τῶν ἐρωδιῶν, τὸ ὁποῖον ἀκολουθοῦν οἱ ὀρτυγες κατὰ τὴν μετανάστευσιν αὐτῶν.

Οὐγκὼ Βίκτωρ = (1802—1885), ὁ διασημότετος τῶν γάλλων ποιητῶν καὶ πεζογράφων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅστις πολλὰ ἐνθουσιώδη ποιήματα ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

ὀφφικιάλος = ὁ κατέχων ὀφφίκιον = ἀξίωμα.

ὀχτιά (ἦ) = ἡ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, ἢ τὰ ὑψώματα τοῦ φράκτου, ὅστις κατασκευάζεται ὡς σύνορον ἀγρῶν.

ὄχτος (ὀ) = ἴδε ὀχτιά.

■ ■

παιγνίδια (τὰ) = ὁμάς μουσικῶν.

Παναίλιος = ἐκ Ῥόδου. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 180 π. Χ. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, ἔζησε δ' ἐπὶ πολὺ ἐν Ῥώμῃ ἐν πολλῇ φιλίᾳ μετὰ τοῦ νεωτέρου Σικιπίωνος. Ἐδίδαξεν ἐκεῖ τὴν φιλοσοφίαν του, ἔπειτα δὲ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς στωικῆς σχολῆς. Ἀπέθανε περὶ τὸ 110. Ἐκ τῶν ἔργων του ἀποσπάσματα μόνον σώζονται.

παποῦς (ὀ) = τὸ ἑκατοντάδραχμον.

παρασιὰ (ἦ) = ἡ γωνιά, ἡ ἐστία.

Παρνασσός = σύλλογος φιλολογικὸς ἐν Ἀθήναις, ὅστις συντηρεῖ καὶ νεκτερινὴν σχολὴν διὰ τὰ ἄπορα παιδία.

πασσαπόρτι (τὸ) = τὸ διαβατήριον.

παταγωμένος = κατάψυχρος.

παταράτσα (τὰ) = οἱ «παράτονοι», στερεὰ καννάβινα ἢ συρμάτινα σχοινία, χρησιμεύοντα διὰ τὴν στήριξιν τῶν μεγάλων ἢ μικρῶν ἐπιστηλίων (= τεμαχίων, ἅτινα συνεχίζουσι τοὺς ἰστούς, κοινῶς τιμπουκίων).

πεντόβολα = οί πέντε βόλοι, τὸ γνωστὸν παιχνίδι τῶν παιδιῶν.
περιβόλι = ἐνταῦθα τὸ σπίτι ποῦ κατεστράφη ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός.

περουζές (δ) = πολύτιμος λίθος πρασινίζοντος κυανοῦ χρώματος, ἀδιαφανής, ὁ κάλαϊς.

πέτσα (ή) = τὸ γλοιώδες ἐξωτερικὸν περίδλημα τοῦ σπόγγου.

πῆρε (τά) ἢ σκούνα, ἢ ἄλλως πῆρε τὰ μπροστά = ἐξεκίνησε.

Πισὸ = Γάλλος λογοτέχνης (1795—1877).

πισικὸς (δ) = ὁ βοσκός.

πίστομα = πρηνηδόν, μπρούμυτα.

πλαντάζω = τραντάζω, σείω δυνατά.

πλάικα (τά) = ἡ προκαταβολή.

πλατόνι (τό) = ἡ ἔλαφος.

πλιά = μάλλον, περισσότερον.

ποκατωθιὸ = κάτωθεν.

Πολίτης Νικόλαος = καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, γεννηθεὶς ἐν Καλάμαϊς τὸ 1852 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἦσυχολόγη συστηματικῶς μὲ τὴν σπουδὴν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν παραδόσεων καὶ γλωσσικῶν μνημείων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἐγένετο οὕτω ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ἑλλάδι λαογραφικῆς ἐπιστήμης. Ἐδημοσίευσε πολλὰς πραγματείας εἰς περιοδικά, ἰδίως τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν «Λαογραφίαν», δύο ὀγκώδεις τόμους **Παραδόσεων** καὶ τέσσαρας **Παροιμιῶν** τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ὡς καὶ **Ἐκλογὰς** ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

πόνις = λέξις ἀγγλικῆ· ποτὸν θερμαντικόν, τὸ ὅποσον γίνεται δι' ἀναμείξεως οἴνοπνευματώδους ὑγροῦ (ἰδίως ρουμίου ἢ κονιάκ) μὲ λεμονάδαν ἢ ἀφέψημα τεύου, κτλ. Ἐνίοτε ἀνάπτουν τὸ ρόυμι πρὶν τὸ ἀναμείξωσιν.

πουρνὸ (τό) = τὸ πρῶν.

πούσι (τό) = οὕτω λέγεται καὶ τὸ μαλακὸν στρῶμα ἀπὸ τὰ ἀπεξηραμμένα βελονοειδῆ φύλλα τῶν πεύκων ποῦ πίπτουν ἀφθονα εἰς τὴν γῆν.

πράιγο (τό) = ἡ ἐλευθεροκοινωνία, ἡ κατόπιν τῆς ἱατρικῆς ἐπιθεωρήσεως διδομένη ὑπὸ τοῦ ὑγειονόμου ἄδεια νὰ συγκοινωνήσῃ μὲ τὴν πόλιν τὸ καταπλεῦσαν πλοῖον. Ἐνταῦθα = καλῶς ἐβγήκες.

πρικιὸς = *πικρὸς*.

Πρικοχάρος = ὁ πικρὸς Χάρος.

Πύθων = φοβερὸς δράκων τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐκ τούτου ἐκλήθη Πύθιος.

πυξάρι (τὸ) = τὸ δένδρον ἢ πύξος καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ θαυμασίον πυκνὸν στερεώτατον ξύλον.

P

ῥάσσω καὶ *ἄράσσω* = ἐφορμῶ.

ῥενὰν ῥενέστος = διάσημος Γάλλος ἱστορικὸς καὶ λογοτέχνης (1823—1892).

ῥίχτερ = Ἰωάννης Παῦλος ῥ. (1763—1825) γερμανὸς συγγραφεὺς γράψας μεταξὺ ἄλλων «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν αἰσθητικὴν».

ῥοβολάω = τρέχω μεθ' ὀρμῆς, φέρομαι πρὸς τὰ κάτω.

ῥοντὲν Ἀύγουστος = Γάλλος γλύπτης ἐκ Παρισίων, ὁ διασημότερος τῆς ἐποχῆς μας (1840—1917).

Σ

σαλαμελίγια (τὰ) = κεράσματα ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀφίξει, τῇ σωτηρίᾳ (ἐκ τοῦ σαλαμέτ, λέξεως τουρκικῆς).

Σατωβριάνδος = Γάλλος λογοτέχνης καὶ πολιτικὸς (1768—1848), ἐκ τῶν ἀκραιφνεστέρων φιλελλήνων.

Σελλαίδα ὁ Κάλδος ὀνομάζει οὕτω τὴν χώραν τοῦ Σουλίου ἐκ τῶν Σελλῶν, οἵτινες εἰς παναρχαίαν ἐποχὴν κατῴκουν ἐκεῖ πλησίον, περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἐν Δωδώνῃ.

Σέλλεϋ = εἰς ἐκ τῶν καλυτέρων Ἀγγλων λυρικῶν ποιητῶν (1792—1822).

σημαδοῦρα (ἡ) = σφαῖρα ἐκ σιδήρου κενή, πλήρης ἀέρος, παγίως ἠγκυροβολημένη εἰς τὰς εἰσόδους τῶν λιμένων καὶ δεικνύουσα τὸ πλωτὸν μέρος τῆς θαλάσσης.

σιγανεμένος = ἤρεμος, ἤσυχος.

σίντα = ἔταν.

σκάλα (ἡ) = ὁ ἀναβολεὺς τοῦ ἐφιππίου.

σκαντζάρι (ἡ βάρδια) = ἀλλάσσει.

σκαρβαλώνω = ἀναρριχῶμαι.

- σκαρίζω = ἐξάγω πρὸς νυκτερινὴν βοσκήν.
 σκάρος (ὁ) = ἡ κατὰ τὴν νύκτα βοσκή.
 σκούζω = κραυγάζω.
 σ^ο νέριο (τὸ) = ἡ συνερισιά, ἡ ἀμιλλα, ἡ ἔρις (δηλαδή ἐνταῦθα :
 δὲν δύνασαι νὰ ἐρίσης μὲ αὐτὰς ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν, εἶναι
 πρεσβύτεραι ἀπὸ σέ).
 σ^ο νέχ^ο = συνέχεια· ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐννοίᾳ κατάλληλος καιρὸς.
 Σὸμ = ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, διαρρεομένη ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου πα-
 ταμοῦ, (πρωτεύουσα Ἀμιένη), ἣτις ὑπῆρξε τὸ θέατρον φοβε-
 ρωτάτων ἀγώνων κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον.
 σταλία (ἡ) = ξένη λέξις, σημαίνουσα χρονοτριβήν. **Ἡμέραι στα-**
λίας λέγονται αἱ μετὰ τὴν πάροδον τῶν ὠρισμένων πρὸς ἐκ-
 φόρτωσιν ἡμερῶν ἐμπορικοῦ τινος πλοίου ἐπὶ πλέον ἡμέραι,
 καθ' ὅσας παρακωλύεται ὁ ἀπόπλους τοῦ πλοίου, καὶ δι' ὅσας ὁ
 αἴτιος πληρώνει πρόστιμον.
 σταλίκι (τὸ) = τὸ κοντάρι, τὸ καμάκι.
 στάλισμα (τὸ) = τὸ μέρος ἧ ἡ ὥρα καθ' ἣν ἀναπαύονται τὰ πρό-
 βατα, ἰδίως κατὰ τὴν μεσημβρίαν.
 στέκω νὰ καὶ ὑποτ. = εἶμαι εἰς τὸ σημεῖον νὰ, μέλλω νὰ.
Σύγγελος Γεώργιος = οὗτος ἤκμασε περὶ τὸ 800 μ. Χ., ἔγραψε
 δὲ χρονογραφίαν (= παγκόσμιον ἱστορίαν) ἀπὸ κτίσεως κό-
 σμου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ (284 μ. Χ.), περισηθεῖσαν.
 σύγκλυση (ἡ) = ἡ πλημμύρα.
 σύνταχα = ταχέως, ἀμέσως.
 σφάγια = ἐννοητέον τὰ θύματα.
 σφάντζικο (τὸ) = παλαιὰ ἀργυρὰ δραχμῆ.
 σφαράσσω = ἀσπαίρω, σφαδάζω.
 σφήνω = ἐσχηματίζετο ὡς σφήνα.
 σφοντυλάω = στρηφογυρίζω.
 σ^ο χαρίκια (τὰ) = συχαρήκια, χρηματικὸν δῶρον, ἕπερ λαμβά-
 νουσιν οἱ πρῶτοι ἀναγγέλλοντες εἰς τινὰ κάτι εὐχάριστον, καὶ
 συγχαίροντες αὐτόν.
Σχίλλερ Φρειδερίκος = περιφανὴς Γερμανὸς ποιητὴς (1759—
 1805) ὅστις ἐγένετο διάσημος ἰδίᾳ διὰ πολλὰ ὥραια τοῦ δρά-
 ματα ὡς ὁ Γουλιέλμος Τέλλος, ἡ Ἰωάννα Δάρκ, Οἱ λησταί,
 Ἡ νόμψη τῆς Μεσσήνης κ.ἄ.
 σώνω = φθάνω.

Τ

τάβλα (ή) = ή τράπεζα.

ταγάρι (τὸ) = σάκκος ἐκ πανίου.

ταμπούκι (τὸ) = τὸ ἐστεγασμένον ἄνοιγμα ἐν τῇ πρύμνῃ, δι' οὗ κατέρχεται τὴς ὑπὸ τὸ κατάστρωμα.

Τάσσος Τορκουᾶτος = διάσημος Ἰταλὸς ποιητής, (1544—1595), ὅστις συνέγραψε τὸ ἐπικὸν ποίημα «Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Ἰερουσαλήμ».

τάχυ (τὸ) = τὸ πρῶν.

τελώνιον (τὸ) = ὁ δαίμων, τὸ στοιχειό, πνεῦμα κακοποιῶν.

Τένυσον Ἀλφρέδος = ἐπιφανὴς Ἄγγλος ποιητής (1809-1892).

τερηδόνες = τὰ γνωστὰ θαλάσσια ζῴαρια ποῦ κολλοῦν στὴν κάρβυνα τῶν πλοίων.

τζαμάρα (ή) = μακρὰ βραχυνὴ φλογέρα.

Τιέπολο = ἐννοεῖται εἰκὼν τοῦ Τιέπολο, καλοῦ ζωγράφου ἐκ Βενετίας (1693-1770).

Τετραχώρι ἐκαλοῦντο τὰ τέσσαρα κύρια ἐπὶ τοῦ ὅρους χωρία τῶν Σουλιωτῶν: τὸ Σούλι, ὁ Ἀθαρίκος, ἡ Κιάφα καὶ ἡ Σαμονίβα.

τίρα-μόλα = τραύηξε καὶ ἄφησε τὸ σχοινίον προστακτικὴ τοῦ ρ. τίρα-μολάω = μεθέλω τὰ ἱστία, δηλ. στρέφω τὰς κεραίας πέραξ τῶν ἱστῶν των, οὕτως ὥστε τὰ ἱστία νὰ δέχωνται τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς ἀντικειμένης πλευρᾶς.

Τισιανὸς = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος (1477—1576).

Τιτανομαχία = Οἱ Τιτᾶνες ἦταν παλαιότερον γένος θεῶν. Ἡ Γῆ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ εἶχεν ἀποκτήσει τέκνα 1) τοὺς ὑπερμεγέθεις καὶ πανισχύρους Οὐρανώνας· 2) τοὺς τρεῖς Κύκλωπας Ἄργην, Στερόπην καὶ Βρόντην. Ἄλλ' ὁ Οὐρανός, φοβούμενος τὰ τέκνα του ταῦτα, τὰ εἶχε δέσει καὶ ῥίψει εἰς τὸν Τάρταρον· 3) τοὺς 6 Τιτᾶνας (ῶν πρεσβύτερος ὁ Ὠκεανός, νεώτερος δὲ ὁ Κρόνος) καὶ τὰς 7 Τιτανίδας. Ὁ Κρόνος βραδύτερον ἀνδρωθεὶς ἠλευθέρωσε τοὺς ἀδελφούς του, καὶ τῇ βοήθειᾳ αὐτῶν ἐξεθρόνισε τὸν πατέρα του καὶ κατέστη αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ κόσμου· φοβούμενος δὲ μὴ πάθῃ ἀπὸ τὰ τέκνα του ὅ,τι εἶχε κάμει εἰς τὸν πατέρα του, τὰ κατέπινε μόλις γεννώμενα. Ἄλλ' ἡ σύζυγός του Ῥέα κατώρθωσε ν' ἀποκρύψῃ μόλις γεννηθέντα τὸν Δία, ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Κρόνον νὰ καταπίῃ λίθον ἐσπαργανωμένον. Ὡς γνωστόν, ὁ Ζεὺς ἀνδρωθεὶς ἔδωκε μὲ τρό-

πον εις τὸν πατέρα του φάρμακον, δι' οὗ ἐξήμεσεν οὗτος τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Διός, τοὺς ὁποίους εἶχε καταπίει· βοηθούμενος δὲ τότε ὑπ' αὐτῶν ὁ Ζεὺς ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τοῦ Κρόνου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Τιτάνων καὶ κατόπιν φοβεροῦ ἀγῶνος κατώρθωσε νὰ τοὺς κατατροπώσῃ καὶ νὰ τοὺς βίψῃ εἰς τὸν Τάρταρον, οὕτω δὲ ἰδρῦθη ἡ νέα τάξις τοῦ κόσμου ὑπὸ τοὺς ὀλυμπίους θεοὺς, καὶ ὑπέρτατον βασιλέα τὸν Δία. Εἰς τοὺς Τιτᾶνας οἱ ἀρχαῖοι εἶχον φαίνεται προσωποποιήσει τὰς μεγάλας δυνάμεις τῆς φύσεως, αἵτινες ἀντιτάσσονται εἰς τὴν ἔρρυθμον τάξιν τοῦ κόσμου.

τορὸς (ὀ) = τὰ ἔχνη.

Τουρκοκωσταντάκης = ἦτο ὁ προεστὴς τοῦ Καρπενησίου, ἐχθρὸς τοῦ Λιθίνῃ, καλούμενος οὕτω ὕδριστικῶς Τούρκος διὰ τὰ φιλότουρκα αἰσθήματά του.

τραστός (ὀ) = δερμάτινος σάκκος τῶν βοσκῶν.

τράφος = ἡ τάφος.

τρίγκος (ὀ) = τὸ κατώτατον καὶ μέγιστον σταυρωτὸν ἴστιον τοῦ πρώτου ἐν τῇ πρήρῃ (μετὰ τὸν πρόβολον) ἴστοῦ τῶν πλοίων, τὸ ἀναδεδεμένον ἐκ τῆς κεραίας τοῦ ἀκατίου ἴστοῦ.

τσακίσματα (τὰ) = οἱ ἀκκισμοί, τὰ «καμώματα».

τσιγαρίζω = καθουρδίζω, καίω.

τσινιά (ἡ) = τὸ λάκτισμα.

Τσινκάζεν = Γερμανὸς δημοσιογράφος καὶ ἱστορικός (1803—1863), συγγραφέας Ἱστορίαν τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους, Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἱστορίαν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως.

Τσουγγριᾶ = κεῖται πρὸς Ν. τῆς πρωτευούσης.

τσουρμάρω = καταρτίζω τὸ πλήρωμα, ναυτολογῶ.

τσουρμο (τὸ) = πλῆθος ἀνθρώπων, ὁμάς, συντροφιά.

φαγκρίζω = δεικνύω τοὺς ὀδόντας μου ἐν ὀργῇ, βγάζω ἀφροὺς, ἐπὶ θηρίων.

φαρι (τὸ) = ὁ (εὐγενής) ἔππος.

φεγγίτης (ὀ) = τῆς περικεφαλαίας, ὁ ὁποῖος κλείει ἐρμητικῶς με βίδες.

Φιλήμων Ἰωάννης = λόγιος Ἕλληγν ἐκ Ξηροκρήνης τοῦ Βο-

σπόρου (1798—1874). Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Δημ. Υψηλάντου, ὃν συνώδευσεν εἰς ἀπάσας τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ διακριθεὶς ἐπὶ ἀνδρεία καὶ συνέσει. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐξέδωκεν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐφημερίδα **Αἰών**. Συνέγραψε **Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως**, οὗ ἐδημοσιεύθησαν 4 τόμοι.

φιδρόδ = οἱ κόλποι τῆς ΒΔ ἀκτῆς τῆς Νορβηγίας.

φλάμπουρο (τὸ) = ἡ σημαία, ἰδίᾳ δὲ (μανδῆλιον ἢ ἄλλο ὄφρασμα εἰς τὴν ἄκραν κοντοῦ) τῆς γαμηλίου πομπῆς.

φλέσι (τὸ) = μικρὸν τριγωνικὸν ἰστίον, ὅπερ ὑπερέχει πάντων τῶν ἄλλων.

φουσσᾶτο (τὸ) = τὸ στράτευμα.

Φραγκῖσκος Α' = βασιλεὺς τῆς Γαλλίας (1515—1547), ὅστις, πολεμῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ Ε', ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν καὶ τῶν Τούρκων.

Φραιζερ Φραγκίσκα = αὕτη ἦτο κόρη τοῦ Ἑγγλοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ἰωάννου Φραιζερ, γενικοῦ γραμματέως τῆς Ἀρμοστείας. Ἦτο πολὺ ὠραία (λεπτὴ, ξανθὴ, γαλανή) ἀλλὰ καὶ πολὺ καλὴ, ὃ δὲ ποιητῆς (= ὁ μικρὸς προφήτης τοῦ ἐπιγράμματος) τὴν ἐθαύμαζε. Ἐβγαίνει συνήθως μέσα σὲ ἀνοικτὸ ἀμάξι, λευκὰ ἐνδεδυμένη καὶ μὲ σωρὸ λουλούδια στὴν ἀγκαλιά της.

φρύγιον (μέλος) = τὰ μέλη ταῦτα, παιζόμενα ἐπὶ τοῦ αὐλοῦ, ὃν ἐφεῦρε ὁ Φρῶξ Μαρσύας, ἦσαν λίαν ζωνηρὰ καὶ ἄγρια, ἐν χρήσει κατὰ τὴν λατρείαν τῆς Κυβέλης.

X

χαμοβασιέμαι = κρατοῦμαι, ἀντέχω ὅπωςδὴποτε εἰς τὴν νόσον.

χαμοκέλλα (ἡ) = μικρὰ καλύβη.

χαμπίνι = ἐκνευριστικὸς ΝΑ. ζεστός ἄνεμος, ὅστις πνέει συχνὰ εἰς τὴν βορείαν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς.

χαρμηδες ἢ χαραιοφάγηδες = ἐκεῖνοι ποὺ τρώγουν τὸ ψωμί χαράμι (λ. τουρκικὴ) = χωρὶς νὰ κάμουν τίποτε.

χέρια (στὰ) **τὰ ἔχει ὄλα** = τὰ ἔχει ὄλα πρόχειρα καὶ ἄφθονα, χωρὶς νὰ κοπιᾶσῃ διόλου.

χιλιόπλουμα = με χίλια πλουμιὰ = στολίδια.

χλιβερός = θλιβερός.

χλίβομαι = θλίβομαι, λυποῦμαι.

χνάρι (τὸ) = τὸ ἴχνος.

χνούρβαλο (τὸ) ἢ χάρβαλο = πᾶν ἐφθαρμένον, τρύπιο, ἐρείπιον.

Χριστόπουλος Ἀθανάσιος = ποιητὴς ἐκ Καστορίας τῆς Μακεδονίας, ὅστις ἔζησε κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Βουκουρεστίῳ (1772—1847), ἔγραψε δὲ λυρικά ποιήματα, εἰς τὰ ὅποια ἔψαλλε τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς, ἀπομιμηθεὶς τὰ ποιήματα τοῦ παλαιοῦ Ἀνακρέοντος· διὸ καὶ οἱ σύγχρονοὶ τοῦ τὸν ἀπεκάλεσαν νέον Ἀνακρέοντα.

χυμάω καὶ χουμάω = ὀρμῶ, φέρομαι ὀρμητικῶς.

χωνεύω = χάνομαι εἰς τὸ βάθος, ἐξαφανίζομαι.

χώρα (ἡ) = ἡ πόλις, τὸ ἄστυ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ χωρία.

ὥστε = ἐφ' ὅσον.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Δάμπρον Σπυρ. Ὁ ἑλληνισμὸς ἐνίκησε
τοὺς νικητὰς . . . . .

Καρβούνη Ν. Οἱ ἄλλοι καταυλισμοὶ . . . . .

Καρβούνη Ν. Τὸ μάθημα τοῦ φύλακος . . . . .

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΚΑΘΑΡΑΙ.

Α΄. ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ :

Μελᾶ Σπύρου. Τὸ Καβούρι τῆς Ἀττικῆς . . . . .

Β΄ ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Μελᾶ Σπύρου. Ἐφοδος ἀγθοφόρων ἐν Ἀλε-
ξανδρείᾳ . . . . .

Γ΄ ΕΡΓΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

Καρκαβίτσα Ἀ. Ἡ οἰκία τοῦ Καινούργιου . . . . .

Δ΄ ΚΑΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ :

Μελᾶ Σπύρου. Οἱ πρόκριτοι τοῦ Καλαὶ τοῦ
Ῥοντέν . . . . .

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α΄ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΦΥΣΕΩΣ :

Καρβούνη Ν. Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Κύπρον . . . . .

Μελᾶ Σπύρου. Λευκαὶ Ἀθῆναι . . . . .

Πεζοπόρου Ἀν. Ἡλιόφωτα μεσάνυχτα . . . . .

Σελίς

Σελίς
παλαιότερων
ἐκδόσεων

3

—

9

3

11

5

15

9

16

10

18

12

19

13

24

17

30

24

33

27

	Σελίς	Σελίς παρατιθέφ. ἐκδόσεως
Β' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ :		
<i>Μωραϊτίδου</i> 'Αλ. Τρικυμία κατὰ τὸν πλοῦν	36	30
<i>Μελᾶ Σπύρου</i> . Τρικυμία εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Καβουριοῦ	45	39
<i>Πεξοπόρου</i> 'Αν. Δύσις εἰς τὸν ὠκεανὸν..	47	41
Γ' ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :		
<i>Παπαδιαμάντη</i> 'Α. Πόνος μητρὸς	49	45
<i>Μελᾶ Σπύρου</i> . 'Η 'Αννούλα καὶ ὁ Σιδερεῆς	51	42
4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.		
<i>Παπαδιαμάντη</i> 'Α. 'Ο 'Αμερικάνος	53	52
<i>Ροῦδου</i> 'Εμμ. 'Ιστορία ἐνὸς ἀλόγου	69	68
<i>Καρκαβίτσα</i> 'Ανδρ. Οἱ σφουγγαράδες	77	—
5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.		
Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :		
<i>Παπαρηγοπούλου</i> Κ. Κλεομένης ὁ Γ' ..	89	75
<i>Παπαρηγοπούλου</i> Κ. 'Ο Μέγας Κων- σταντῖνος	90	—
Β' ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :		
<i>Καλλιγᾶ</i> Π. 'Ενας λαμπρὸς προεστὼς	95	77
<i>Πεξοπόρου</i> 'Α. 'Ο μικροπωλητὴς	99	80
<i>Πεξοπόρου</i> 'Α. 'Ο βαρκάρης	101	82
Γ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :		
<i>Δασκαράτου</i> 'Α. 'Ο κακὸς μαθητὴς	103	—
<i>Δασκαράτου</i> 'Α. 'Ο καλὸς μαθητὴς	105	—
<i>Δασκαράτου</i> 'Α. 'Ο οἰκονόμος	106	86
<i>Δασκαράτου</i> 'Α. 'Ο χαιρέκακος	107	—
<i>Δασκαράτου</i> 'Α. 'Ο προληπτικὸς καὶ ὁ δει- σιδαίμων	108	84
<i>Μελᾶ Σπύρου</i> . Τύποι τῆς ἰχθυαγορᾶς ..	109	88
6. ΣΑΤΙΡΑΙ.		
<i>Νιρβάνα</i> Π. 'Η ἑλληνικὴ βιβλιοφιλία	112	90
<i>Μελᾶ Σπύρου</i> . Κυνηγοὶ	113	92

	Σελίς	Σελίς παλαιαῖο. ἐκδόσεων
7. ΚΡΙΤΙΚΗ.		
<i>Ροῦδου Ἐμμ.</i> Ποίησις τοῦ μέλλοντος!..	117	99
<i>Παλαμᾶ Κωσιτῆ.</i> Ἡ ποίησις τοῦ Ῥήγα..	120	96
8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ.		
<i>Ξενοπούλου Γρ.</i> Τὸ σταμνὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννου Πολέμη.	124	104
<i>Καμπούρογλου Δ.</i> Ἡ γέννησις τῆς πα- ρουμίας	126	101
9. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.		
<i>Κοραῆ Ἀδ.</i> Γνώμαι	128	106
<i>Δασκαράτου Ἀ.</i> Στοχασμοὶ	130	108
<i>Καμπούρογλου Δ.</i> Θρύψαλα	130	106
10. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.		
<i>Μενάρδου Σ.</i> Λόγος ἐπὶ τῇ ἑκατοστῇ ἑπε- τείῳ τῆς 25ης Μαρτίου.	131	109

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α΄. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1ον ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

<i>Κορνάρου Β.</i> Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἐρωτό- κριτον : Ὁ Ἐρωτόκριτος σώζει τὸν Ἡράκλην	143	121
--	-----	-----

2ον ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α΄ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ :

<i>Πολέμη Ἰ.</i> Ὁ Γαλέριος	152	—
<i>Δημῶδες.</i> Αἱ τελευταῖαι θελήσεις τοῦ Λιβίνη	153	136
<i>Δημῶδες.</i> Ὁ θάνατος τοῦ Χρίστου Μιλιόνη	154	137

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ (ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΤΛ.)	Σελίς	Σελίς παλαιατέρας ἐκδόσεως
<i>Δημῶδες</i> . Τὸ δοκίμιν τῆς ἀγάπης	155	139
» Τῆς Λυγερῆς καὶ τοῦ Χάρου ..	156	140
» Τοῦ Χάρου καὶ τοῦ νιοῦ . . .	158	142
<i>Δροσίνη Γ.</i> Τῆς Ἁγιάς Σοφιάς ἢ Ἁγία Τράπεζα	158	143

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

<i>Προβελεγγίου Ἄρ.</i> Ὁ νεκρὸς τοῦ ναύτη ..	159	145
<i>Δάφνη Αἰμιλίας.</i> Ὁ καλὸς σπορευς	160	144

3ον ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑ.

<i>Βηλαρά Ἰ.</i> Χρόνου φείδου	162	147
<i>Πολέμη Ἰ.</i> Τὸ σταμνὶ τῆς ζωῆς	162	147

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ :

<i>Μαρκοῦ Ἐρ.</i> Ὁ σκαφιῶς	163	155
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Ὁ γέρος καρβανάρος	164	—
<i>Γρυσπάρη Ἰω.</i> Θάνατος	165	150
<i>Πορφύρα Δ.</i> Lacrimae rerum	165	155
<i>Ἀθάνα Γεωργ.</i> Νῦν ἀπολύεις	166	—

Β' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

<i>Δημῶδες</i> . Πόνος συζύγου	167	158
» Φωτιὰ στὸ περιβόλι	168	150
<i>Ζαλοκάστα Γ.</i> Εἰς τὸ φεγγάρι	168	159
<i>Δροσίνη Γ.</i> Ὁ χωρισμὸς	169	159
<i>Μαρκοῦ Ἐρ.</i> Δύο	169	162
» Ἀθῶφοι φόβοι	170	163
<i>Πολέμη Ἰ.</i> Ἡ ἐπιστροφή τοῦ πολεμιστοῦ	171	161
<i>Πολέμη Ἰω.</i> Ὁ πατέρας ἀπ' τὸν πόλεμο	172	160
<i>Ἀθάνα Γ.</i> Γράμμα	172	156
» Χρυσὲς ζυγαριεὲς	173	157

	Σελίς	Σελίς παραλοτέρ ἐκδόσεων
Γ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ:		
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Εἰς Ἀγαρηνοὺς	174	—
<i>Παλαμᾶ Κωστή.</i> Κάποιο νησάκι	176	163
<i>Σκίπη Σ.</i> Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου	177	167
<i>Σουρῆ Γ.</i> Οἱ ἥρωες	177	167
<i>Προβελεγγίου Ἀ.</i> Στὴ μαύρη ξενιτεῖα	178	165
Δ' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ :		
<i>Πορφύρα Α.</i> Ἐσπερινὸς	180	169
Ε' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :		
<i>Σολωμοῦ Διον.</i> Ἡ ψυχούλα	181	176
<i>Λασκαράτου Ἀ.</i> Ἡ μοναξιά τοῦ κάμπου	181	173
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Ὁ σκάρος	182	172
<i>Χατζοπούλου Κ.</i> Χιονισμένη νύχτα	183	171
<i>Χατζοπούλου Κ.</i> Ὁ καταρράκτης	184	172
<i>Πολέμη Ἴω.</i> Παιδικὰ δάκρυα	184	174
<i>Πορφύρα Α.</i> Γαλήνη	185	175
2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.		
<i>Βηλαρᾶ Ἰ.</i> Ἱατρικὴ παρηγορία	186	177
<i>Σουρῆ Γ.</i> Τεμπελιά	187	179
<i>Σουρῆ Γ.</i> Βιαστικὸς	187	179
<i>Σουρῆ Γ.</i> Διαχύσεις	188	179
3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.		
<i>Σολωμοῦ Α.</i> Εἰς Φραγκίσκα Φραιζερ	188	180
<i>Σολωμοῦ Α.</i> Ἐσερὴ πολυμάθεια	188	181
<i>Μαρκορᾶ Γ.</i> Ὁ καυχησιάρης	189	180

Γ' ΕΠΙΚΟΛΟΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

<i>Δημῶδες.</i> Ἡ ἀπονία τοῦ Χάρου	189	181
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Εἰς Σούλι	190	—
<i>Σολωμοῦ Α.</i> Ὁ θάνατος τῆς ὄρφανῆς	193	—
<i>Βαλαωρίτου Ἀριστ.</i> Ὁ βράχος καὶ τὸ κῆμα . . .	194	148
<i>Μαρκορᾶ Γ.</i> Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «Ὅρκον». . .	196	182

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

<i>Σαίκσπηρ.</i> Μία σκηνή ἀπὸ τὸν «Ἰούλιον Καίσαρα»: Ὁ Ἀντώνιος ὀμιλεῖ πρὸς τὸν λαὸν	200	—
<i>Δάφνη Στεφ.</i> Τὸ πατρικὸ σλίτι. Δραῖμα εἰς μίαν πράξιν	209	188

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΒΙΟΙ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	225	205
--------------------------------------	-----	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	241	222
ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	266	235
ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ	272	240

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ

Οἱ Πρόκριτοι τοῦ Καλαί, ἔργον τοῦ Αὐγούστου 'Ροντέν	20
'Ο Εὐστάθιος δὲ Σαῖν Πιέρ	21

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων :

'Αθάνας Γεώργιος	Σελ. 225
Βαλαωρίτης 'Αριστοτέλης	» 225
Δάφνη Αἰμιλία	» 226
Δάφνης Στέφανος	» 226
Δροσίνης Γεώργιος	» 227
Ζαλοκώστας Γεώργιος	» 227
Καλλιγᾶς Παῦλος	» 228
Καμπούρογλους Δημήτριος	» 228
Καρβούνης Νικόλαος	» 229
Καρχαβίτσας 'Ανδρέας	» 229
Κοραῆς 'Αδαμάντιος	» 229
Κρυστάλλης Κώστας	» 230
Λάμπρος Σπυρίδων	» 230
Λασκαράτος 'Ανδρέας	» 231
Μαρκοῦς Γεράσιμος	» 231
Μελᾶς Σπῦρος	» 232
Μωραϊτίδης 'Αλέξανδρος	» 232
Νιρβάνας Παῦλος	» 233
Ξενοπούλος Γρηγόριος	» 233
Παλαμᾶς Κωστής	» 234
Παπαδιαμάντης 'Αλέξανδρος	» 234
Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντῖνος	» 235
Πολέμης 'Ιωάννης	» 236
Πορφύρας Λάμπρος	» 236
Προβελέγγιος 'Αριστομένης	» 236
'Ροῦδης 'Εμμανουήλ	» 237
Σαΐκσπηρ Οὐίλλιαμ	» 237
Σολωμὸς Διονύσιος	» 238
Σουρῆς Γεώργιος	» 240
Χατζόπουλος Κωνσταντῖνος	» 240

Ο. Σ. Κωνσταντίνου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ἰουνίου 1930.

Ἀριθ. πρωτ. 33418.

Πρὸς
τὸν κ. **Ἀλέξανδρον Γ. Σαρηῆν**,
καθηγητὴν τῆς Βαρβακείου Προτύπου Σχολῆς.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας ταυταρίθμου καὶ ἀπὸ 6ης Ἰουνίου 1930 πράξεως καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 65 τῆς 7ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (τεῦχος Β'), ἐνεκρίθη συμφώνως τῷ νόμῳ 3438 τὸ ὑφ' ὑμῶν ὑποβληθὲν πρὸς κρίσιν διδακτικὸν βιβλίον «**Ἀλεξ. Γ. Σαρηῆ, Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα τῆς τετάρτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου ἀρρένων**» διὰ τρία σχολικὰ ἔτη, ἧτοι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—31 ἕως τέλους τοῦ 1932—33, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ ἐπενεχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ.

Ἄρθρον 9^{ον} τοῦ ἀπὸ 26^{ης} Ἰουλίου 1929 Προεδρικοῦ Διατάγματος.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 20% τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ ἐξωφύλλου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.

498
1605

3750

£11

111

Γο. ρήσιαλ

ρησιαλ

Γο. ρήσιαλ

Γο. ρήσιαλ

4 χρόνια
1935-36-
Σύνολο 16

